

นวัตกรรมการขับเคลื่อนเชิงบูรณาการของศาลเยาวชนและครอบครัวกับ
การแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดทางอาญา

คู่มือนี้ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตาม
หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาผู้นำทางสังคม ธุรกิจและการเมือง
วิทยาลัยผู้นำและนวัตกรรมสังคม

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรังสิต

ปีการศึกษา 2567

**INNOVATIVE INTEGRATED APPROACHES OF THE JUVENILE AND
FAMILY COURT FOR THE REHABILITATION AND
TREATMENT OF JUVENILE OFFENDERS**

**BY
WICHAI LOYSUANGSIN**

**A DISSERTATION SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT
OF THE REQUIREMENTS FOR
THE DEGREE OF DOCTOR OF PHILOSOPHY IN LEADERSHIP
IN SOCIETY, BUSINESS AND POLITICS
COLLEGE OF LEADERSHIP AND SOCIAL INNOVATION**

GRADUATE SCHOOL, RANGSIT UNIVERSITY

ACADEMIC YEAR 2024

คุษฎีนิพนธ์เรื่อง

นวัตกรรมการขับเคลื่อนเชิงบูรณาการของศาลเยาวชนและครอบครัวกับการแก้ไข
บำบัด ฟื้นฟู เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดทางอาญา

โดย

วิชัย ลอยสรวงสิน

ได้รับการพิจารณาให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาปรัชญาคุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาผู้นำทางสังคม ธุรกิจและการเมือง

มหาวิทยาลัยรังสิต

ปีการศึกษา 2567

รศ.ดร.วินัยกานต์ รุจิภักดิ์
ประธานกรรมการสอบ

รศ.ดร.รัตพงษ์ สอนสุภาพ
กรรมการ

ผศ.ดร.ฉัตรวิญญ์ องค์กรสิงห์
กรรมการ

รศ.ร.ต.อ.ดร.จอมเดช ตริเมฆ
กรรมการ

ผศ.ดร.กรณ์ กังสดารพร
กรรมการและอาจารย์ที่ปรึกษา

บัณฑิตวิทยาลัยรับรองแล้ว

(ศ.ดร.สื้อจิตต์ เพ็ชรประสาน)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

16 สิงหาคม 2567

Dissertation entitled

**INNOVATIVE INTEGRATED APPROACHES OF THE JUVENILE AND
FAMILY COURT FOR THE REHABILITATION AND TREATMENT
OF JUVENILE OFFENDERS**

by

WICHAI LOYSUANGSIN

was submitted in partial fulfillment of the requirements
for the degree of Doctor of Philosophy in Leadership in Society, Business and Politics

Rangsit University
Academic Year 2024

Assoc.Prof. Veenunkarn Rujiprak, Ph.D.
Examination Committee Chairperson

Assoc.Prof. Rattaphong Sonsuphap, Ph.D.
Member

Asst.Prof. Chatwarun Angasinha, Ed.D.
Member

Assoc.Prof.Pol.Capt. Jomdet Trimek, Ph.D.
Member

Asst. Prof. Korn Kangsadanporn, Ph.D.
Member and Advisor

Approved by Graduate School

(Prof. Suejit Pechprasarn, Ph.D.)

Dean of Graduate School

August 16, 2024

กิตติกรรมประกาศ

ดุขฎีนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้เป็นอย่างดี เนื่องมาจากได้รับความอนุเคราะห์อย่างดียิ่ง จาก ผศ.ดร.สุริยะใส กตะศิลา คณบดีวิทยาลัยผู้นำและนวัตกรรมสังคม ผศ.ดร.ฉัตรวรรษัญ อดคลังห ผู้อำนวยกากรหลักสูตรปริญญาเอก และผศ.ดร.กรณ์ กังศดาพร ที่ปรึกษา และคณาจารย์ทั้งหลาย ที่ให้ความเอาใจใส่ช่วยเหลือ และคอยให้คำปรึกษาแนะนำเป็นอย่างดีมาโดยตลอด ให้ความคิดเห็น และข้อสังเกตอันเป็นประโยชน์จนทำให้การจัดทำดุขฎีนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้โดยสมบูรณ์

ขอบพระคุณมหาวิทยาลัยรังสิต ขอบพระคุณคณาจารย์ทุกท่าน ที่ให้ความรู้ทางวิชาการ ตลอดจนเจ้าหน้าที่ ที่เกี่ยวข้องทุกท่าน ที่ให้ความอนุเคราะห์ประสานงานต่าง ๆ ให้สำเร็จได้ด้วยดี

ขอขอบพระคุณบิดา มารดา และสมาชิกทุกคนในครอบครัว ที่กรุณาให้การอบรม สั่งสอน และสนับสนุนในทุกกิจกรรมมาโดยตลอด รวมทั้งผู้บังคับบัญชา และมิตรสหาย ที่เป็นกำลังใจ สนับสนุน และช่วยเหลือในทุกด้านจนกระทั่งประสบความสำเร็จได้ในทุกวันนี้

วิชัย ลอยสรวงสิน
ผู้วิจัย

มหาวิทยาลัยรังสิต Rangsit University

6407056 : วิชัย ลอยสรวงสิน
 ชื่อคุณิพนธ์ : นวัตกรรมกรขับเคลื่อนเชิงบูรณาการของศาลเยาวชนและครอบครัว
 กับการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดทางอาญา
 หลักสูตร : ปรัชญาคุณิบัณฑิต สาขาวิชาผู้นำทางสังคม ธุรกิจและการเมือง
 อาจารย์ที่ปรึกษา : ผศ.ดร.กรณั กังสดารพร

บทคัดย่อ

การศึกษานี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลัก ซึ่งประกอบไปด้วย รองอธิบดีศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง อดีตผู้พิพากษาหัวหน้าศาลเยาวชนและครอบครัว ผู้อำนวยการศาลเยาวชนและครอบครัว ผู้พิพากษาสมทบ และนักจิตวิทยาประจำศาลเยาวชนและครอบครัว รวมทั้งสิ้น 18 ท่าน โดยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษารูปแบบการบริหารจัดการเชิงบูรณาการของศาลเยาวชนและครอบครัว 2) เพื่อศึกษากระบวนการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดทางอาญาของศาลเยาวชนและครอบครัว 3) เพื่อนำเสนอนวัตกรรมกรขับเคลื่อนเชิงบูรณาการของศาลเยาวชนและครอบครัวกับการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดทางอาญา ผลการศึกษาพบว่า 1) การบริหารจัดการมีรูปแบบการบริหารจัดการเชิงบูรณาการที่เป็นการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ ซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ที่ 4 และ 5 ของยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบราชการ ไทย 2) กระบวนการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็กและเยาวชนเป็น กระบวนการที่ใช้กลไกสำคัญ คือ ศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุมเพื่อแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กเยาวชนและครอบครัว โดยกระบวนการทำงานจะเป็นการทำงานเชิงบูรณาการแบบสหวิชาชีพ ซึ่งประกอบด้วย 4 กลุ่มวิชาชีพ คือ (1) ข้าราชการตุลาการ (2) ข้าราชการศาลยุติธรรม (3) เจ้าหน้าที่งานตุลาการหรือผู้พิพากษาสมทบ (4) เครือข่ายความร่วมมือทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม 3) การขับเคลื่อนเชิงบูรณาการของศาลเยาวชนและครอบครัว ซึ่งเป็นการขับเคลื่อนเชิงนวัตกรรมเริ่มจากโอกาสและความท้าทายของสังคมที่นำไปสู่การสร้างกลไกต่าง ๆ ตามโมเดลเกลียวนวัตกรรม ซึ่งปัจจุบันเริ่มเห็นผลในขั้นตอนสุดท้าย คือ การเปลี่ยนแปลงเชิงระบบ ซึ่งวัดได้จากจำนวนคดี และการกระทำความผิดซ้ำของเด็กและเยาวชนในคดีอาญาที่ลดลงอย่างต่อเนื่อง

(คุณิพนธ์มีจำนวนทั้งสิ้น 154 หน้า)

คำสำคัญ: ยุติธรรมเชิงสมานฉันท์, นวัตกรรมสังคม, ศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุมเพื่อแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กเยาวชนและครอบครัว, ศาลเยาวชนและครอบครัว

6407056 : Wichai Loysuangsin
 Dissertation Title : Innovative Integrated Approaches of the Juvenile and Family Court for
 the Rehabilitation and Treatment of Juvenile Offenders
 Program : Doctor of Philosophy in Leadership in Society, Business and Politics
 Dissertation Advisor : Asst.Prof. Korn Kangsadanporn, Ph.D.

Abstract

This study employed a qualitative research approach involving in-depth interviews with key informants, which include the Deputy Chief Judge of the Central Juvenile and Family Court, former Chief Judge of the Juvenile and Family Court, Director of the Juvenile and Family Court, associate judges, and court psychologists, totaling 18 individuals. The objectives are 1) to study the integrated management model of the Juvenile and Family Court, 2) to study the processes for resolving, treating, and rehabilitating juvenile offenders of the Juvenile and Family Court, and 3) to present innovative integrated approaches of the Juvenile and Family Court for resolving, treating, and rehabilitating juvenile offenders. The study found that 1) the management model is an integrated management model that represents a new form of public administration, consistent with strategies 4 and 5 of the development strategy for the Thai public administration system; 2) the process of resolving, treating, and rehabilitating juveniles involves a key mechanism which is the Counseling and Coordination Center for Juvenile and Family Rehabilitation. This process involves interdisciplinary integration, consisting of four professional groups: (a) judicial officials, (b) court officials, (c) judicial officers or associate judges, and (d) cooperation networks from the public sector, private sector, and civil society; 3) the integrated innovation-driven approach of the Juvenile and Family Court begins with opportunities and societal challenges leading to the creation of various mechanisms following the innovation spiral model. Currently, results can be seen in the final stage, which is systemic change, measured by the continuous reduction in the number of cases and repeated offenses by juvenile offenders in criminal cases.

(Total 154 pages)

Keywords: Restorative justice, Social innovation, Counseling and Coordination Center for
 Juvenile and Family Rehabilitation, Juvenile and Family Court

Student's Signature ..... Dissertation Advisor's Signature .....

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	ก
บทคัดย่อภาษาไทย	ข
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
สารบัญ	ง
สารบัญตาราง	ช
สารบัญรูป	ซ
บทที่ 1	
บทนำ	1
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	9
1.3 คำถามการวิจัย	9
1.4 ขอบเขตในการวิจัย	10
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	11
1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ	11
บทที่ 2	13
แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	
2.1 แนวคิดกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน	13
2.2 บริบทของศาลเยาวชนและครอบครัว	19
2.3 แนวคิดกระบวนการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่	37
2.4 ทฤษฎีนวัตกรรมสังคม	41
2.5 แนวคิด 7S Model	48
2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	51
2.7 กรอบแนวคิดการวิจัย	58
บทที่ 3	60
ระเบียบวิธีการวิจัย	
3.1 วิธีการวิจัย	60
3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	61

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล	62
3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล	63
บทที่ 4	
ศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุมเพื่อแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็ก เยาวชนและครอบครัว (COUNSELLING CENTER)	64
4.1 ที่มาของศูนย์ให้คำปรึกษาฯ	64
4.2 โครงสร้างการขับเคลื่อนเชิงสหวิชาชีพในศูนย์ให้คำปรึกษาฯ	65
4.3 การขับเคลื่อนศูนย์ให้คำปรึกษาฯ	68
4.4 กรณีตัวอย่างที่ประสบความสำเร็จ จากการให้บริการของศูนย์ให้ คำปรึกษาฯ	73
4.5 สรุปผลการศึกษา	77
บทที่ 5	
ผลการศึกษา	78
5.1 องค์ประกอบและรูปแบบการขับเคลื่อนเชิงบูรณาการของศาลเยาวชน และครอบครัว	78
5.2 การแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดทางอาญาของ ศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุมเพื่อแก้ไขบำบัด ฟื้นฟูเด็กเยาวชนและครอบครัวในศาลเยาวชนและครอบครัว	99
5.3 นวัตกรรมการขับเคลื่อนเชิงบูรณาการของศาลเยาวชนและครอบครัว กับการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดทางอาญา	107
5.4 สรุปนวัตกรรมการขับเคลื่อนเชิงบูรณาการของศาลเยาวชนและ ครอบครัวกับการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด ทางอาญา	112
5.5 แนวทางการพัฒนาการขับเคลื่อนศาลเยาวชนและครอบครัว ผลกระทบจากภาวะวิกฤต	114

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 6	
สรุปและอภิปรายผล	120
6.1 สรุปและอภิปรายผลการศึกษา	120
6.2 ข้อเสนอแนะ	131
บรรณานุกรม	133
ภาคผนวก	138
ภาคผนวก ก จดหมายขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่องานวิจัย	139
ภาคผนวก ข ตัวอย่าง การร่วมลงนามเป็นภาคีเครือข่ายของศาลเยาวชน และครอบครัวจังหวัดปทุมธานี	145
ประวัติผู้วิจัย	154

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1.1	สถิติเชิงเปรียบเทียบจำนวนเด็กและเยาวชน ปี 2562-2563	2
1.2	จำนวนและร้อยละของเด็กและเยาวชน จำแนกตามเพศและช่วงอายุปี 2563	3
1.3	จำนวนเด็กและเยาวชนในสถานควบคุม (หน่วยนับ:คน) รวมควบคุมตัวทั้งหมด ทั่วประเทศ (ข้อมูล ณ วันที่ 25 ก.พ.2566)	5
1.4	แสดงจำนวนคดีสะสมตามปีงบประมาณ	5
1.5	จำนวนการกระทำผิดซ้ำของเด็กและเยาวชนหลังจากได้รับการปล่อยตัว หน่วย: คน	7

สารบัญรูป

รูปที่		หน้า
1.1	จำนวนคดีอาญาที่รับใหม่ ของศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2559-2565	6
1.2	จำนวนของเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดซ้ำ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2559-2564	8
2.1	แสดงการดำเนินงานภายในศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการ ประชุมเพื่อแก้ไข บำบัดฟื้นฟูเด็ก เยาวชนและครอบครัว (Counseling Center)	36
2.2	โมเดล Spiral Model นวัตกรรมสังคม	44
2.3	แนวคิดของ 7S Model	48
2.4	กรอบแนวคิดในการวิจัย	59
4.1	การดำเนินงานภายในศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุม เพื่อแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กเยาวชนและครอบครัว (Counseling Center)	66
4.2	การดำเนินการก่อนฟ้องคดีในศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการ ประชุมเพื่อแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กเยาวชนและครอบครัว (Counseling Center)	70
4.3	การจัดทำแผน มาตรา 90 โดยศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการ ประชุมเพื่อแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กเยาวชนและครอบครัว (Counseling Center)	71
4.4	การดำเนินการระหว่างพิจารณาคดี หลังการพิพากษาคดี ในศูนย์ให้ คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุมเพื่อแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็ก เยาวชนและครอบครัว (Counseling Center)	72
6.1	แผนภาพนวัตกรรมการขับเคลื่อนเชิงสหวิชาชีพ	122

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยมีปัญหาโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมที่สั่งสมมายาวนาน เมื่อใดก็ตามที่สังคมไทยได้รับผลกระทบวิกฤติและความผันแปรด้านเศรษฐกิจจากต่างประเทศและการเมืองภายในประเทศ เมื่อนั้นสภาพเศรษฐกิจและสังคมไทยจะเข้าสู่สภาวะวิกฤติ รวมถึงการนำไปสู่ปัญหาทางสังคมที่ตามมา เช่น การขาดวัฒนธรรมการช่วยเหลือดูแลกันแบบที่เคยเป็น ส่งผลให้เกิดสภาพการอยู่ร่วมกันแบบหลวม ๆ ตัวใครตัวมัน ขาดการเชื่อมประสานทางจิตใจและความคิด ซึ่งสภาพสังคมดังกล่าว นับได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของวิกฤติทางสังคมที่นำไปสู่ปัญหาต่าง ๆ มากมาย ทั้งปัญหา ยาเสพติด การค้ามนุษย์ อาชญากรรม ปัญหาผู้ถูกทอดทิ้งและคนไร้บ้าน รวมถึงปัญหาความรุนแรงในครอบครัวและปัญหาเด็กและเยาวชน เป็นต้น

ปัจจุบันสังคมโลกกำลังอยู่ในยุคของการปฏิวัติเทคโนโลยีและสังคมอุตสาหกรรมใหม่ ซึ่งก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วต่อโครงสร้าง และบทบาทหน้าที่ของบุคคลภายในสถาบันครอบครัว ซึ่งก่อให้เกิดผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่และความรู้สึกนึกคิดของเด็กและเยาวชน เด็กและเยาวชน ซึ่งมีปรากฏการณ์ทางสังคมและข้อเท็จจริงต่าง ๆ จำนวนมาก ระบุให้เห็นถึงปัญหาวิกฤตต่อคุณภาพของเด็กและเยาวชนไทย ดังนั้น จากสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ปัญหาเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนที่สังคม ซึ่งถือเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่สำคัญในการช่วยสร้างประเทศชาติให้มั่นคงในอนาคตจึงไม่ควรถูกละเลยมองข้าม ซึ่งจากการสำรวจของสำนักงานกองทุนสร้างเสริมสุขภาพพบว่าเยาวชนส่วนมากกลับเป็นผู้ถูกรักษาจากปัญหาต่างๆ อย่างหลากหลาย เช่น ปัญหา ยาเสพติด ปัญหา โสเภณีเด็ก ปัญหาการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร ปัญหาเด็กติดเกม ปัญหาอาชญากรรม และปัญหาเยาวชนมั่วสุม ฯลฯ ซึ่งปัญหาต่าง ๆ ส่วนนี้มีผลกระทบต่อหลาย ๆ สถาบันทางสังคม เช่น สถาบันครอบครัว สถาบันเศรษฐกิจ ฯลฯ ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อตัวบุคคลเอง และบุคคลใกล้ชิด (พ่อแม่ ผู้ปกครอง) รวมถึงสังคมและประเทศชาติ ซึ่งอาจเป็นการนำไปสู่ความเสียหายทั้งชีวิตและทรัพย์สินอย่างมหาศาล (สำนักงานกองทุนสร้างเสริมสุขภาพ, 2565)

จากที่มามากกล่าว ปัญหาเยาวชนจึงนับเป็นปัญหาสำคัญที่ทุกคนในสังคมควรตระหนัก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในปัจจุบันยังพบแนวโน้มของความรุนแรงและการขยายตัวของปัญหาเพิ่มขึ้น ตามกระแสความเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคม ระบบเศรษฐกิจ และเทคโนโลยี ถึงแม้ว่าจะมีความพยายามในการป้องกันและแก้ไขจากหน่วยงานต่าง ๆ ของภาครัฐบ้างแล้วก็ตาม แต่ปัญหาเหล่านั้นก็ยังไม่สามารถที่จะแก้ไขได้ทันกับการขยายตัวของปัญหา ซึ่งหากเด็กและเยาวชนที่เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศในอนาคต ตกอยู่ในสภาพที่เสื่อมถอยทั้งด้านสุขภาพร่างกาย จิตใจ ด้านความรู้ ความสามารถ คุณธรรมจริยธรรมและสำนึกความรับผิดชอบ การพัฒนาประเทศก็จะดำเนินต่อไปได้ยาก และในอนาคตประเทศชาติก็อาจจะต้องประสบกับวิกฤตการณ์ด้านทรัพยากรมนุษย์และความไม่มีเสถียรภาพทางสังคมอย่างแน่นอน

จากการรายงานข้อมูลทางสถิติว่าด้วยจำนวนประชากรของประเทศไทยโดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ (2563) อ้างถึงข้อมูลของกลุ่มคลังข้อมูลสถิติ กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย พบว่า ในปี 2563 ประเทศไทยมีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 66,186,727 คน แบ่งเป็นเด็ก และเยาวชนที่มีอายุระหว่าง 0-25 ปี รวม 20,179,208 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 30.49 จากประชากรทั้งประเทศ จำแนกเป็นเด็กรวม 13,123,963 คน และเยาวชนรวม 7,055,245 คนเมื่อจำแนกตามช่วงอายุ ปี 2563 พบว่า กลุ่มอายุ 18-25 ปี มีจำนวนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 34.96 โดยมีเด็กและเยาวชนเพศชายมากกว่าเพศหญิง จำแนกเป็นเพศชายรวม 10,339,211 คน และเพศหญิงรวม 9,839,997 คน ทั้งนี้ ประชากรเด็กและเยาวชนมีจำนวนลดลงจากปี 2562 จำนวน 990,593 คน ดังตารางที่ 1.1 และ 1.2

ตารางที่ 1.1 สถิติเชิงเปรียบเทียบจำนวนเด็กและเยาวชน ปี 2562-2563

ประเภท	ปี 2562	ร้อยละ	ปี 2563	ร้อยละ
ประชากรทั้งประเทศ	66,558,935	100	66,186,727	100
เด็ก (0-17ปี)	13,832,936	20.78	13,123,936	19.83
เยาวชน (18-25ปี)	7,336,865	11.03	7,055,245	10.66
รวมเด็กและเยาวชน (0-25ปี)	21,169,801	31.81	20,179,208	30.49

หมายเหตุ : การจำแนกช่วงอายุเด็กและเยาวชนของสำนักงานสถิติแห่งชาติอาจไม่สอดคล้องกับศาล

เยาวชนและครอบครัว

ที่มา : สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2563

ตารางที่ 1.2 จำนวนและร้อยละของเด็กและเยาวชน จำแนกตามเพศและช่วงอายุ ปี 2563

อายุ	ชาย(คน)	ร้อยละ	หญิง(คน)	ร้อยละ	รวม	ร้อยละ
0-5ปี	1,933,462	18.70	1,827,230	18.57	3,760,692	18.64
6-12ปี	2,760,756	26.70	2,608,695	26.51	5,369,451	26.61
13-17ปี	2,050,327	19.83	1,943,493	19.75	3,993,820	19.79
18-25ปี	3,594,666	34.77	3,460,579	35.17	7,055,245	34.96
รวม	10,339,211	100.00	9,839,997	100.00	20,179,208	100.00

หมายเหตุ : การจำแนกช่วงอายุเด็กและเยาวชนของสำนักงานสถิติแห่งชาติอาจไม่สอดคล้องกับศาล
เยาวชนและครอบครัว

ที่มา : สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2563

อย่างไรก็ตามจากการศึกษาสภาวะการเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดจากกรมพินิจและ
คุ้มครองเด็กและเยาวชน พบว่าเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดใน ปี 2562 มีจำนวน 20,842 คดี และ ปี
2563 มีจำนวน 19,470 คดี ซึ่งมีแนวโน้มลดลง 1,372 คดี เมื่อจำแนกตามลักษณะการอยู่อาศัยพบว่า
คดีที่ผู้กระทำความผิดที่มีได้อยู่กับบิดามารดาหรือบิดามารดาแยกกันมีจำนวน 14,241 คดี ส่วนคดีที่
ผู้กระทำความผิดที่อยู่รวมกันกับครอบครัว มีจำนวน 7,523 คดี (กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและ
เยาวชน, 2563)

ซึ่งจากข้อมูลของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน (2563) พบว่าเด็กและเยาวชนมี
ความเสี่ยงที่จะกลายเป็นเหยื่อของความรุนแรงในรูปแบบต่าง ๆ ที่ไม่อาจคาดคิดได้ โดยในปี
2563 พบความรุนแรงในเด็กและเยาวชนเป็นวงกว้าง ดังนี้

1) จากการศึกษาสถิติความรุนแรงของศูนย์ปฏิบัติการสถานการณ์ความรุนแรงใน
ครอบครัวพบว่า ในช่วงเดือนตุลาคม 2562 ถึงเดือนเมษายน 2563 สถิติของผู้กระทำความรุนแรงต่อ
เด็ก สตรี และบุคคลในครอบครัวมีจำนวน 141 ราย แบ่งออกเป็นความรุนแรงทางร่างกาย ร้อยละ 87
ทางเพศ ร้อยละ 9 และทางจิตใจร้อยละ 4 ส่วนปัจจัยกระตุ้น ได้แก่ ยาเสพติด ร้อยละ 35 บันดาล
โทสะ ร้อยละ 33 หึงหวง ร้อยละ 25 สุรา ร้อยละ 17 อาการจิตเภท ร้อยละ 9 และจากเกม ร้อยละ 2
ส่วนใหญ่เกิดขึ้นที่ภาคกลาง อีสาน ใต้เหนือ และกรุงเทพฯ ตามลำดับ (กรมสุขภาพจิต, 2563)

2) จากการศึกษาจำนวนเหตุการณ์ความรุนแรงในครอบครัว ของกรมประชาสัมพันธ์ (2563) พบว่า ในปี 2563 มีจำนวนเหตุการณ์ความรุนแรงในครอบครัว 1,097 เหตุการณ์ ผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวเป็นผู้ชาย 866 ราย ผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวเป็นผู้หญิง 158 ราย โดยมีผู้ถูกกระทำที่เป็นผู้ชาย 187 ราย และผู้ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัวเป็นผู้หญิง 847 ราย

3) จากการศึกษาสถิติการรับเรื่องราวร้องทุกข์ ของมูลนิธิวีณาทางสกุลเพื่อเด็กและสตรี (2563) ตั้งแต่วันที่ 2 มกราคม - วันที่ 25 ธันวาคม 2563 มีเรื่องราวร้องทุกข์ทั้งสิ้น 10,147 ราย โดยรับเรื่องราวร้องทุกข์มากกว่าปี 2562 (ปี 2562 รับเรื่องทุกข์ 7,642 ราย) เป็นจำนวน 2,505 ราย คิดเป็นร้อยละ 32.78 จำแนกเป็น (1) ข่มขืน อนาคต 863 ราย (2) ล่อลวง ค้ำประเวณี ค้ำมนุษย์ 83 ราย (3) ทารุณกรรม ทำร้ายร่างกาย กักขัง 1,077 ราย (4) ยาเสพติด 294 ราย (5) คนหาย 90 ราย (6) แรงงานไม่เป็นธรรม ถูกหลอกทั้งในประเทศและต่างประเทศ 49 ราย (7) ปัญหาครอบครัว 1,909 ราย (8) ขอบความเป็นธรรม 937 ราย (9) แชท/อินเทอร์เน็ต 251 ราย (10) ขอบความอนุเคราะห์ 1,329 ราย (11) ปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพและบริการทางสาธารณสุข 93 ราย (12) ปัญหาอื่น ๆ 84 ราย (13) ได้รับผลกระทบจากโควิด-19 รวม 3,088 ราย โดยในกรณีการข่มขืน อนาคต 863 ราย ในปี 2563 เพิ่มมากกว่าปี 2562 (786 ราย) ร้อยละ 9.80 หรือเพิ่มขึ้น 77 ราย โดยเรื่องทุกข์เฉลี่ยวันละ 2.40 ราย พบว่า อันดับ 1 ผู้ที่ข่มขืนเป็นคนรู้จัก/แฟน/เพื่อน 340 ราย คิดเป็นร้อยละ 43.26 อันดับ 2 ผู้ที่ข่มขืนเป็นญาติ/คนในครอบครัว/พ่อเลี้ยง 241 ราย คิดเป็นร้อยละ 30.6 อันดับ 3 ผู้ที่ข่มขืนเป็นคนข้างบ้าน 44 ราย คิดเป็นร้อยละ 5.60 ข้อสังเกตและน่าเป็นห่วง (1) เด็กแรกเกิด 0-5 ปี ถูกข่มขืน 28 ราย อายุ น้อยสุด 2 ขวบ 10 เดือน (2) เด็ก อายุ 5-10 ปี ถูกข่มขืน 94 ราย และ (3) เด็กแรกเกิด 0-5 ปี ถูกทารุณกรรม/ทำร้ายร่างกาย 62 ราย (4) เด็ก อายุ 5-10 ปี ถูกทารุณกรรม/ทำร้ายร่างกาย 88 ราย

4) ผลการศึกษาสถิติเด็กที่เข้ารับบริการที่ศูนย์พึ่งได้ ของสถาบันสุขภาพเด็กแห่งชาติมหาราชินี (2563) มีเด็กที่เข้ารับบริการที่ศูนย์พึ่งได้ จำนวน 1,307 ราย พบว่า มีการใช้ความรุนแรงต่อเด็กเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยมีทั้งความรุนแรงจากในครอบครัวและนอกครอบครัว เช่น โรงเรียน ชุมชน เป็นต้น

จากผลการศึกษาข้อมูลดังกล่าว จะเห็นได้ว่าสภาวะการณ์ปัญหาเด็กและเยาวชนรวมถึงสถาบันครอบครัวเป็นสภาวะการณ์ที่บ่งบอกถึงปัญหาทางสังคมที่น่าเป็นห่วง ซึ่งการกระทำของผู้ใหญ่อาจจะส่งผลต่อการเกิดพฤติกรรมเบี่ยงเบนของเด็กและเยาวชน โดยจะเห็นว่า จำนวนจำนวนเด็กและเยาวชนในสถานควบคุมทั่วประเทศนั้นมีถึง 2,605 คน และมีจำนวนคดีสะสมในปี 2563 ถึง 19,457 คดี ดังตารางที่ 1.3 และ 1.4

ตารางที่ 1.3 จำนวนเด็กและเยาวชนในสถานควบคุม (หน่วยนับ: คน) รวมควบคุมตัวทั้งหมด
ทั่วประเทศ (ข้อมูล ณ วันที่ 25 ก.พ. 2566)

พ.ร.บ.ศาลเยาวชนฯ (หน่วยนับ:คน)										
ระหว่างพิจารณาคดี			ตามคำพิพากษา		ตามมาตรา 132(2)		พ.ร.บ. ฟื้นฟู		รวมทั้งหมด	
หน่วยงาน	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง
สถานพินิจ	53	0	2	0	43	0	0	0	98	0
แรกรับ	382	24	0	0	841	51	0	0	1,223	75
ศูนย์ฝึก	0	0	872	77	250	10	0	0	1,122	87
รวม	459		951		1,195		0		2,605	

ที่มา: กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน, 2565

ตารางที่ 1.4 แสดงจำนวนคดีสะสมตามปีงบประมาณ

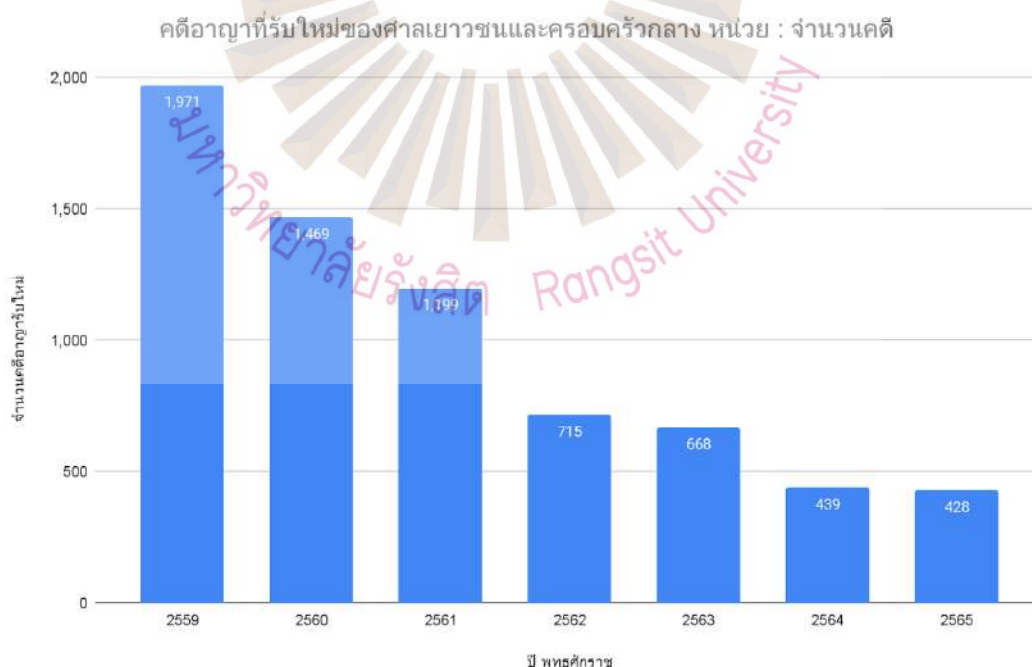
คดีสะสมตามปีงบประมาณ (หน่วยนับ:คดี)					
ปีงบประมาณ	2559	2560	2561	2562	2563
ชาย	28,073	24,057	20,864	19,194	17,693
หญิง	2,200	1,970	1,708	1,600	1,764
รวม	30,273	26,027	22,572	20,794	19,457

ที่มา: กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน, 2565

จากข้อมูลสถิติการกระทำผิดข้างต้น หากพิจารณาจากข่าวตามสื่อต่างๆ พบว่ามีเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดอยู่มากมาย อาทิเช่น ข่าวดังต่อไปนี้

สของ ม.3 ยิงหัวเพื่อนสาวแก่น แอบจกปิ่นพระมาก่อเหตุ ตอนแรกอ้างศิษย์บอร์ดบี้ม หลังได้เบาะแส ชุตสืบสวนเร่งลงพื้นที่เข้าตรวจค้นบ้านหลังหนึ่งในหมู่บ้านย่านบางบัวทอง คาดว่าเป็นสถานที่ซุกซ่อนปืนเพื่อยึดไว้เป็นของกลาง ในขณะที่เดียวกันได้นำตัว ค.ช.เค ผู้ก่อเหตุ ไปให้เจ้าหน้าที่พิสูจน์หลักฐาน จ.นนทบุรี ทำพาราฟินเทสต์เพื่อเก็บคราบเขม่าดินปืนที่มีมือไว้เป็นหลักฐาน จากนั้นจะต้องสอบสวนผู้ก่อเหตุต่อหน้าเจ้าหน้าที่สภวิชาชีพอีกครั้ง เนื่องจากยังเป็นเด็ก (ไทยรัฐ, 2565)

จากข้อมูลข้างดังกล่าวจะเห็นว่าเป็นการกระทำความผิดทางอาญาของเด็กและเยาวชนที่มีความรุนแรงเป็นอย่างมาก และน่าจะมีจำนวนคดีของเด็กและเยาวชนเพิ่มขึ้นอีกเป็นจำนวนมาก แต่เมื่อนำมาเชื่อมโยงกับข้อมูลของทางศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ซึ่งเป็นข้อมูลตั้งแต่พุทธศักราช 2559 เป็นต้นมา จากหนังสือรายงานสถิติคดีของศาลยุติธรรมประจำปีพุทธศักราช (ฉบับภาษาไทย) ตั้งแต่ พ.ศ. 2559 ซึ่งจำนวนคดีอาญาที่รับใหม่ ของศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2559 - 2564 จากการรวบรวมและเรียบเรียงแล้ว กลับพบว่าจำนวนคดีอาญาที่รับใหม่ นั้นมีจำนวนลดลงอย่างต่อเนื่อง ตามรูปที่ 1.1

รูปที่ 1.1 จำนวนคดีอาญาที่รับใหม่ ของศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2559-2565
ที่มา: สำนักแผนงานและงบประมาณ ศาลเยาวชนครอบครัวกลาง, 2565

จากแผนภาพ 1.1 จะพบว่าคดีอาญาที่รับใหม่ของศาลเยาวชนและครอบครัวในแต่ละปีหลังปี พ.ศ. 2559 จนถึงปี พ.ศ. 2565 มีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง ซึ่งทำให้ผู้วิจัยเกิดข้อสงสัยว่าเพราะเหตุใด ในขณะที่ยังพบปัญหาการกระทำความผิดรวมถึงสถิติการร้องเรียนจำนวนมาก แต่จำนวนคดีอาญาของเด็กและเยาวชนที่เข้าสู่ศาลเยาวชนและครอบครัวจึงลดลง และจากข้อสงสัยดังกล่าว ผู้วิจัยได้ค้นหาข้อมูลเบื้องต้นและพบว่า การดำเนินการตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ที่มีกลไกใหม่ที่นับได้ว่าเป็นนวัตกรรมของกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนนั้นคือ การจัดตั้งศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุมเพื่อแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดทางอาญา เป็นกลไกสำคัญในการช่วยเหลือแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูและสงเคราะห์เด็กเยาวชนและครอบครัว ส่งผลทำให้เด็กและเยาวชนสามารถกลับตัว กลับใจ ไม่หวนไปกระทำความผิดซ้ำอีก ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลจากรายงานสถิติคดีประจำปี ของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน จากปี พ.ศ. 2559 ถึงปี พ.ศ. 2564 ซึ่งรายงานในปี พ.ศ. 2565 จากศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศ สถาบันวิจัยและพัฒนา กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ตามตารางที่ 1.5

ตารางที่ 1.5 จำนวนการกระทำผิดซ้ำของเด็กและเยาวชนหลังจากได้รับการปล่อยตัว หน่วย: คน

การกระทำผิดซ้ำของเด็กและเยาวชน	จำนวนเด็กและ เยาวชน	จำนวนเด็กและเยาวชนที่ถูกจับซ้ำ
ปีงบประมาณ 2559 ติดตามรอบ 1 ปี	4,292	946
ปีงบประมาณ 2560 ติดตามรอบ 1 ปี	3,812	886
ปีงบประมาณ 2561 ติดตามรอบ 1 ปี	3,209	760
ปีงบประมาณ 2562 ติดตามรอบ 1 ปี	2,808	707
ปีงบประมาณ 2563 ติดตามรอบ 1 ปี	2,548	569
ปีงบประมาณ 2564 ติดตามรอบ 1 ปี	1,892	372

หมายเหตุ : ข้อมูลยังไม่ครบตามปีงบประมาณ สามารถเปลี่ยนแปลงได้

ที่มา : กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน สถาบันวิจัยและพัฒนา ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศ,

จากข้อมูลเบื้องต้น ผู้วิจัยได้นำข้อมูลจำนวนของเด็กและเยาวชนหลังจากได้รับการปล่อย และที่เป็นคดีมีการกระทำผิดซ้ำจากรายที่ 1.5 มารวบรวมและเรียบเรียงแต่ละปีเพื่อนำเสนอเป็น กราฟเพื่อให้เห็นแนวโน้มได้อย่างชัดเจนมากขึ้น เมื่อนำเสนอออกมาในรูปแบบนี้แล้วจึงได้เห็น แนวโน้มลดลงของสถิติได้อย่างชัดเจน ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2559 ถึง พ.ศ. 2564 (ข้อมูล ณ วันที่ 4 ตุลาคม 2565) ตามรูปที่ 1.2

หมายเหตุ : ข้อมูลยังไม่ครบตามปีงบประมาณ สามารถเปลี่ยนแปลงได้

ที่มา : กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน สถาบันวิจัยและพัฒนา

ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศ, 2565

รูปที่ 1.2 จำนวนของเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดซ้ำ ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2559-2564

จากรูปที่ 1.2 จะเห็นว่าสถิติจำนวนคดีเด็กและเยาวชนและการกระทำผิดซ้ำของเด็กและเยาวชนที่ลดลง ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักที่ดำรงตำแหน่งผู้บริหารของศาลเยาวชนและครอบครัวพบว่า การลดลงของคดีการทำความผิดของเด็กและเยาวชน และการลดลงของจำนวนเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดซ้ำ เกิดจากการใช้กลไกตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ที่ได้มีการออกแบบมาตรการในการคัดกรองเด็กและเยาวชนที่ต้องหาว่ากระทำผิด ให้ได้รับการดูแล แก้ไข บำบัด พื้นฟู เพื่อออกจากกระบวนการยุติธรรมและกลับคืนสู่สังคมโดยสามารถใช้ชีวิตอย่างมีบทบาทเชิงสร้างสรรค์ได้เร็วที่สุด เรียกว่ามาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา ซึ่งก็ได้นำมาจากแนวคิดในเรื่องกระบวนการ

ยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) ผ่านกลไกของสำคัญของศาลเยาวชนและครอบครัว ได้แก่การจัดตั้งศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุมเพื่อแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็ก เยาวชน และครอบครัว ที่กระทำความผิดทางอาญา

จากการศึกษาตัวแบบนวัตกรรมสังคม Spiral Model 7 ขั้นตอน ของ Kirsten Bound and Geoff Mulgan (2019) ผู้วิจัยพบว่ากลไกดังกล่าวเป็นนวัตกรรมสังคมรูปแบบหนึ่ง ที่มีความน่าสนใจ ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจใคร่จะศึกษาว่า การเกิดขึ้นของศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุมเพื่อแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็ก เยาวชนและครอบครัวที่เป็น โอกาสและความท้าทาย (Opportunities and Challenges) ของสังคม ปัจจุบันมีการดำเนินการอยู่ในขั้นตอนใดของตัวแบบนวัตกรรมสังคม และแนวทางการก้าวเข้าสู่ขั้นตอนสุดท้ายของการเป็นนวัตกรรมที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงระบบ (Changing Systems) จะมีแนวทางอย่างไร รวมถึงการขับเคลื่อนกระบวนการทำงานเชิงบูรณาการของศูนย์ให้คำปรึกษาฯ มีรูปแบบการขับเคลื่อนอย่างไร ทั้งนี้เพื่อนำเสนอแนวทางการขับเคลื่อนนวัตกรรมเชิงบูรณาการของการให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุมเพื่อแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดทางอาญาของศาลเยาวชนและครอบครัวต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาองค์ประกอบและรูปแบบการขับเคลื่อนเชิงบูรณาการ ของศาลเยาวชนและครอบครัว

1.2.2 เพื่อศึกษากระบวนการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดทางอาญาของศาลเยาวชนและครอบครัว

1.2.3 เพื่อนำเสนอนวัตกรรมการขับเคลื่อนเชิงบูรณาการ ของศาลเยาวชนและครอบครัวกับการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดทางอาญา

1.3 คำถามวิจัย

อะไรเป็นองค์ประกอบและรูปแบบการขับเคลื่อนเชิงบูรณาการของศูนย์ให้คำปรึกษาฯ และนวัตกรรมการขับเคลื่อนเชิงบูรณาการของศูนย์ให้คำปรึกษาฯ มีรูปแบบการขับเคลื่อนอย่างไร

รวมถึงกระบวนการในการแก้ไข บำบัด พื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดทางอาญามีลักษณะอย่างไร

1.4 ขอบเขตในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดระเบียบวิธีวิจัยโดยใช้กระบวนการเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งประกอบด้วย การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) การสัมภาษณ์แบบสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยมีขอบเขตดังนี้

1.4.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา ได้แก่ แนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ แนวคิดกระบวนการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ ทฤษฎีนวัตกรรมสังคม แนวคิด 7S Model บริบทของศาลเยาวชนและครอบครัว และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.4.2 ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลหลัก ในการวิจัยครั้งนี้ มีผู้ให้ข้อมูลหลักที่ผู้วิจัยเลือกแบบเจาะจง รวม 18 ท่าน ได้แก่

1.4.2.1 ใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview)

- 1) รองอธิบดีศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง (ท่านที่ดำรงตำแหน่งปัจจุบัน พ.ศ. 2565-2566) 1 ท่าน
- 2) ผู้พิพากษา ที่เคยปฏิบัติหน้าที่หัวหน้าศาลเยาวชนและครอบครัว 3 ท่าน
- 3) ผู้อำนวยการศาลเยาวชนและครอบครัว 1 ท่าน

1.4.2.2 สัมภาษณ์แบบสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)

- 1) ผู้พิพากษาสมทบ ศาลศาลเยาวชนและครอบครัว 10 ท่าน
- 2) นักจิตวิทยาศาลเยาวชนและครอบครัวกลางและปริมณฑล 3 ท่าน

1.4.3 ขอบเขตด้านพื้นที่ ได้แก่ ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง (กรุงเทพมหานคร) และปริมณฑลอีก 2 จังหวัด

1.4.4 ขอบเขตด้านเวลา เดือนสิงหาคม 2566 ถึงเดือน ธันวาคม 2566

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.5.1 เพื่อเป็นประโยชน์ต่อสังคมกับการรับรู้แนวทางการบริหารจัดการเชิงบูรณาการของศาลเยาวชนและครอบครัว

1.5.2 เพื่อเป็นประโยชน์ต่อเด็ก เยาวชนและครอบครัว กับการรับรู้ถึงกระบวนการต่างๆ ในการพิจารณาคดีเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดทางอาญา และตระหนักถึงความสำคัญของการไม่กระทำความผิดทางอาญา

1.5.3 เพื่อเป็นประโยชน์ต่อแวดวงวิชาการในด้านการนวัตกรรมสังคม

1.6 นิยามคำศัพท์เฉพาะ

เพื่อให้เกิดความเข้าใจในความหมายของคำศัพท์ในการวิจัยนี้ให้ตรงกัน ผู้วิจัยจึงได้ทำการนิยามศัพท์ดังนี้

เด็ก หมายถึง บุคคลอายุยังไม่เกินสิบห้าปีบริบูรณ์

เยาวชน หมายถึง บุคคลอายุเกินสิบห้าปีบริบูรณ์แต่ยังไม่ถึงสิบแปดปีบริบูรณ์

นวัตกรรมสังคม หมายถึง การคิดค้นหรือพัฒนาสิ่งใหม่ๆ ขึ้น เพื่อทดแทนสิ่งที่ไม่มีประสิทธิภาพแบบเดิม ทั้งในรูปแบบของสิ่งของ การให้บริการ การปฏิบัติหรือกระบวนการรวมถึงข้อกฎหมาย

กระบวนการยุติธรรมทางเลือก หมายถึง กระบวนการหรือมาตรการใด ๆ ที่ใช้สำหรับแสวงหาความยุติธรรมที่มีรูปแบบการปฏิบัตินอกเหนือจากกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก ซึ่งกระบวนการยุติธรรมทางเลือกมิใช่วิธีการฟ้องคดีต่อศาลเพื่อนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษตามทางกรทั่วไปเพียงอย่างเดียว แต่เป็นการมองที่ผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อเหยื่ออาชญากรรม รวมถึงชุมชนและสังคมโดยรวม ซึ่งเป็นแนวคิดของการชดใช้เหยื่ออาชญากรรมที่มุ่งเน้นความสมานฉันท์และความปรองดองให้เกิดในสังคมเป็นหลัก

ศูนย์ให้คำปรึกษาฯ หมายถึง ศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุมเพื่อแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็ก เยาวชนและครอบครัว ในศาลเยาวชนและครอบครัวทั่วประเทศ ซึ่งเป็นหน่วยงาน หนึ่งในศาลเยาวชนและครอบครัวที่ดำเนินการเกี่ยวกับการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมหรือสนับสนุนเด็ก และเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดและเข้าสู่กระบวนการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลเยาวชน และครอบครัวให้สามารถอยู่กับครอบครัวและชุมชนได้อย่างปกติสุข โดยมีหน้าที่ดำเนินการ เกี่ยวกับการให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุมเพื่อแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กเยาวชนและ ครอบครัว ตลอดจนจัดทำรายงานผลการศึกษาแนะนำและแผนแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเสนอต่อศาล เยาวชนและครอบครัวเพื่อประกอบการพิจารณาพิพากษาคดี

การขับเคลื่อนเชิงบูรณาการของศูนย์ให้คำปรึกษาฯ หมายถึง การร่วมมือ ร่วมแรง ร่วมใจ ในการบริหารจัดการและปฏิบัติงานร่วมกันของบุคคลหรือองค์กรในภาครัฐ ภาคเอกชน และภาค ประชาสังคม และอื่นๆ ทั้งนี้เพื่อประสานความร่วมมือกันในการป้องกัน แก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็กและ เยาวชนและครอบครัว

การแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็ก เยาวชนและครอบครัว หมายถึง มาตรการที่กำหนดเพื่อ ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมหรือสนับสนุนเด็กและเยาวชนให้สามารถอยู่กับครอบครัวและชุมชนได้โดย ปกติสุข เช่น การรับคำปรึกษาแนะนำ การเข้าร่วมกิจกรรมบำบัด การเข้าร่วมกิจกรรมทางเลือก การศึกษา การฝึกอาชีพหรือวิชาชีพ

บทที่ 2

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่องนวัตกรรมการขับเคลื่อนเชิงบูรณาการของศาลเยาวชนและครอบครัวกับการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็ก และเยาวชนที่กระทำความผิดทางอาญา ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบวรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากหนังสือและเอกสารงานวิชาการต่าง ๆ ทั้งที่เป็นหนังสือ และสื่อสิ่งพิมพ์ อิเล็กทรอนิกส์ ได้แก่ วิทยานิพนธ์ ผลงานวิจัย งานเขียนทางวิชาการ บทความทางวิชาการ ตลอดจนหนังสือพิมพ์ วารสาร นิตยสาร สื่อสิ่งพิมพ์ประเภทต่าง ๆ ในการนี้ผู้วิจัยเลือกเฉพาะในส่วนที่เชื่อมโยงหรือที่มีส่วนสัมพันธ์กับเนื้อหาสาระ และกรอบแนวคิดในการวิจัย และเป็นข้อมูลที่มีส่วนสัมพันธ์กับบทสัมภาษณ์กับการพัฒนากระบวนการยุติธรรม กระบวนการพิจารณาคดี และกระบวนการทำงานของศาลเยาวชนและครอบครัว ประกอบด้วยแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

- 2.1 แนวคิดกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน
- 2.2 บริบทของศาลเยาวชนและครอบครัว
- 2.3 แนวคิดกระบวนการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่
- 2.4 ทฤษฎีนวัตกรรมสังคม
- 2.5 แนวคิด 7S Model
- 2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 2.7 กรอบแนวคิดการวิจัย

2.1 แนวคิดกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน (JUSTICE PROCESS FOR CHILDREN AND YOUTH)

2.1.1 กฎหมาย: นิยามและบทบาทหน้าที่ของกฎหมาย

คำว่า “กฎหมาย” ที่เราพูดถึงกันอยู่เสมอ ๆ ในชีวิตประจำวันนั้นมีความหมายที่แตกต่างกันไปหลายความหมายและการให้คำจำกัดความของกฎหมายก็เป็นเรื่องที่ถกเถียงกันมาเป็นเวลาหลายร้อยปี สุดแต่แต่ว่าจะใช้แนวคิดและปรัชญาของสำนักคิดใด สำหรับชาวบ้านทั่วไปแล้ว เขาอาจมอง

ว่ากฎหมายเป็นกฎเกณฑ์หรือข้อบังคับที่รัฐตราขึ้นและนำมาใช้บังคับกับประชาชน ใครที่ไม่ปฏิบัติตามก็อาจต้องได้รับผลร้าย แต่สำหรับผู้ที่ได้ศึกษากฎหมายแล้วก็จะพบว่ากฎหมายมีบทบาทและหน้าที่หลายประการ โดยบทบาทและหน้าที่พื้นฐานของกฎหมายมีดังนี้ คือ

ประการแรก กฎหมายมีบทบาทและหน้าที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อยของ สังคม กฎหมายที่สำคัญที่แสดงบทบาทและหน้าที่นี้ได้แก่ กฎหมายอาญา

ประการที่สอง กฎหมายมีบทบาทและหน้าที่ในการระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้นระหว่าง บังเอิญชน โดยมีการกำหนดสิทธิและหน้าที่ที่บังเอิญชนพึงมีต่อกันและกัน ตัวอย่างเช่น ข้อพิพาทที่ เกี่ยวข้องกับการผิดสัญญา เมื่อพึงได้ว่าฝ่ายใดเป็นผู้ประพฤติผิดสัญญาแล้ว ฝ่ายนั้นก็มีความรับผิดชอบ ที่จะต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายให้แก่อีกฝ่ายหนึ่งเป็นต้น กฎหมายในมิตินี้จึงไม่ได้ เป็นแต่เพียงกฎเกณฑ์หรือข้อบังคับแห่งความประพฤติของบังเอิญชนเท่านั้น แต่ยังสามารถกำหนด มาตรการในการเยียวยาความเสียหาย เมื่อบุคคลหนึ่งกระทำผิดต่ออีกบุคคลหนึ่งด้วย

ประการที่สาม นักกฎหมายบางท่านยังมองว่ากฎหมายเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับอำนาจของ รัฐราชาธิปไตย เช่น Sir William Blackstone นักกฎหมายชาวอังกฤษที่มีชื่อเสียงในช่วงศตวรรษที่ 18 มองว่ากฎหมายเป็นกฎเกณฑ์ที่ตราขึ้น โดยผู้ปกครองซึ่งผู้อยู่ภายใต้การปกครองมีหน้าที่ต้องปฏิบัติตาม

ประการที่สี่ กฎหมายมีบทบาทและหน้าที่ในการเป็นแบบแผนเพื่อควบคุมดูแลสังคม (Scheme of Social Control) ดังนั้นกฎหมายจึงไม่ใช่สิ่งที่ยุคหนึ่งตายตัวหรือไม่มีการเปลี่ยนแปลง แต่กฎหมายเป็นสิ่งที่มีความเป็นพลวัต (Dynamic) คือเป็นเครื่องมือที่ใช้ดูแลสังคม การเมืองและ เศรษฐกิจที่มีลักษณะที่มีการเคลื่อนไหวและเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา

ดังนั้นกฎหมายก็ต้องก้าวให้ทันการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวและจะต้องควบคุมดูแลการ เคลื่อนไหวและเปลี่ยนแปลงของสังคม การเมือง และเศรษฐกิจ ให้ไปในทิศทางแห่งความเป็น อารยะยิ่ง ๆ ขึ้น (Civilized Society) ในมิตินี้ของกฎหมาย กฎหมายจึงเป็นทั้งเครื่องมือที่จะควบคุม การเปลี่ยนแปลงและเป็นผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม การเมืองและเศรษฐกิจ ดังนั้นในบางครั้งเราก็แก้ไขปรับปรุงกฎหมายเพื่อผลักดันให้มีการเปลี่ยนแปลงทางสังคม การเมือง และเศรษฐกิจ แต่บางครั้งเราก็แก้ไขปรับปรุงกฎหมายเพื่อให้รองรับกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

การเมืองและเศรษฐกิจ บทบาทของกฎหมายในแง่หนึ่งเป็นการยอมรับว่า กฎหมายมีไว้เพื่อคุ้มครองประโยชน์ของสังคม ซึ่งครอบคลุมทั้งความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับปัจเจกชน และความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกชนด้วยกัน การกล่าวถึงหลักนิติรัฐและหลักนิติธรรมก็เป็นการเน้นถึงบทบาทในด้านนี้ของกฎหมายเช่นกัน (อนันต์ จันทโรภากร, 2561)

2.1.2 ทฤษฎีการลงโทษผู้กระทำความผิด (Theory of Punishment for Offenders)

ทฤษฎีการลงโทษผู้กระทำความผิดในสังคมอาจแบ่งออกได้เป็น 3 แนวคิด ดังนี้

2.1.2.1 ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน (Retributive Theory) มีลักษณะการลงโทษเพื่อตอบแทนผู้กระทำความผิดแบบตาต่อตา ฟันต่อฟัน เช่น การประหารชีวิต การลงทัณฑ์ทรมาน โดยทฤษฎีนี้มีแนวคิดในการลงโทษว่าผู้กระทำความผิดมีเจตต์จำนงเสรี (Free Will) ในการที่จะคิด ตัดสินใจ และกระทำการด้วยตนเอง ประกอบกับมนุษย์มีความมีความสามารถในการใช้เหตุผล เมื่อตัดสินใจทำสิ่งใดลงไปจึงต้องรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเองอย่างเต็มที่ เมื่อกระทำความผิดจึงต้องรับผิดชอบต่อความผิดและสมควรได้รับการลงโทษ

2.1.2.2 ทฤษฎีการลงโทษเพื่อข่มขู่ยับยั้ง (Deterrence Theory) มีแนวคิดว่าการลงโทษนั้นสามารถข่มขู่และยับยั้งตัวผู้กระทำความผิดที่ได้รับโทษและบุคคลอื่นที่เห็นตัวอย่าง ทำให้เกิดความเกรงกลัวโทษ จนไม่กล้ากระทำความผิดขึ้นอีก การลงโทษเพื่อข่มขู่ยับยั้ง มีวัตถุประสงค์หลัก 2 ประการคือ (1) เพื่อยับยั้งตัวผู้กระทำความผิดที่ถูกลงโทษไม่ให้กระทำความผิดซ้ำอีก เพราะเกิดความกลัวเกรงในโทษที่ได้รับ อันเป็นผลให้ตัดโอกาสที่จะกระทำความผิดขึ้นอีก (Incapacitation) และ (2) เพื่อยับยั้งบุคคลอื่นมิให้กระทำความผิดเนื่องจากได้เห็นผลร้ายของการกระทำความผิดและการได้รับโทษ จนไม่อยากจะกระทำความผิดเพราะเกรงกลัวในโทษ การลงโทษเพื่อข่มขู่ยับยั้งนี้อาจกล่าวได้ในอีกความหมายหนึ่งคือเป็นการป้องกันไม่ให้เกิดการกระทำความผิดนั่นเอง

2.1.2.3 ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟู (Rehabilitative Theory) มีแนวคิดว่าการลงโทษควรมีเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดให้กลับตัวเป็นคนดี เพื่อไม่ให้ผู้กระทำความผิดกลับมาก่อทำความผิดซ้ำ รวมทั้งพยายามที่จะช่วยให้ผู้กระทำความผิดกลับคืนสู่สังคมได้ตามปกติ จึงต้องมีการให้การเรียนรู้ การอบรม การฝึกอาชีพ ให้เพียงพอที่เขาจะใช้ในการดำเนินชีวิตได้ รวมทั้งการพยายามช่วยให้ผู้กระทำความผิดไม่รู้สึกรับผิดชอบจากการที่ได้รับการลงโทษไปแล้ว สำหรับหลักการลงโทษตามทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟู ประกอบด้วย การหลีกเลี่ยงไม่ให้ผู้กระทำความผิดต้องประสบกับสิ่งที่ทำลายคุณลักษณะประจำตัวของเขาโดยให้ใช้วิธีการอื่นแทนการลงโทษจำคุกระยะสั้น และการลงโทษต้อง

เหมาะสมกับการกระทำผิดเป็นรายบุคคล รวมถึงเมื่อผู้กระทำได้แก้ไขคดีดั้งเดิมแล้วให้หยุดการลงโทษ และให้มีการปรับปรุงการลงโทษระหว่างที่มีการคุมขัง (ณัฐวิวัฒน์ สุทธิโยธิน, 2555)

2.1.3 กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice Process)

กระบวนการยุติธรรมในการการลงโทษเด็กและเยาวชนในประเทศไทย ใช้ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟู (Rehabilitative Theory) ภายใต้แนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) ซึ่งหมายถึงกระบวนการหรือมาตรการใด ๆ ที่ใช้สำหรับแสวงหาความยุติธรรมที่มีรูปแบบการปฏิบัตินอกเหนือจากกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก ซึ่งมองในบริบทของคดีอาญาแล้ว กระบวนการยุติธรรมทางเลือกในคดีอาญา จึงมีใช้วิธีการฟ้องคดีต่อศาลเพื่อนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษตามระบบการดำเนินคดีอาญาอย่างเป็นทางการทั่วไปเพียงอย่างเดียว แต่เป็นการมองที่ผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อเหยื่ออาชญากรรม ชุมชน และสังคมโดยรวม ซึ่งเป็นแนวคิดของการชดใช้เยียวยา มุ่งเน้นความสมานฉันท์และความปรองดองให้เกิดในสังคมเป็นหลัก โดยมีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ

2.1.3.1 เพื่อเรียกร้องให้ผู้กระทำทำความผิดชดใช้ค่าเสียหาย (To Compensate) โดยตรงแก่เหยื่อในการก่ออาชญากรรมและต่อสังคมส่วนรวม

2.1.3.2 เพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำทำความผิด (To Reform) โดยใช้กระบวนการขัดเกลาทางสังคม (Socialization) ด้วยการปรับพฤติกรรมรวมถึงปลูกจิตสำนึก สร้างวินัย และใช้อาชีพบำบัด (Occupational Therapy)

2.1.3.3 เพื่อให้ผู้กระทำทำความผิดชดใช้เชิงสัญลักษณ์ให้แก่สังคมด้วยการทำงานบริการแก่สังคม (Community Service) ต่อการที่ได้กระทำการฝ่าฝืนกฎหมายและระเบียบสังคมส่วนรวม (Lenman and Parker, 1980; จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย, 2556)

ดังนั้นการพัฒนากระบวนการยุติธรรมของรัฐสมัยใหม่ให้มีประสิทธิภาพสอดคล้องกับความต้องการของสังคมปัจจุบันที่ต้องการความรวดเร็วและเป็นธรรม บรรลุวัตถุประสงค์ในอันที่จะคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนในสังคมให้มีความสงบเรียบร้อย คือการพัฒนากระบวนการยุติธรรมกระแสหลักสู่กระบวนการยุติธรรมทางเลือก

2.1.4 กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการดำเนินคดีเด็กและเยาวชน (The Restorative Justice Process and The Prosecution of Children and Youth)

แนวความคิดเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในระดับสากล มีการนำไปใช้ในหลายประเทศ โดยนำไปใช้ในรูปแบบโครงการ เช่น โครงการประนีประนอมข้อพิพาทระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำความผิด (Victim Offender Reconciliation Programme) ปี ค.ศ. 1974 ในประเทศแคนาดา โครงการประชุมกลุ่มครอบครัว (Family Group Conference) ปี ค.ศ. 1989 ในประเทศนิวซีแลนด์ รวมถึงการเตือนแบบ Wagga Wagga ในปี ค.ศ. 1990 ในประเทศออสเตรเลีย และการลงโทษโดยที่ประชุม (Circle Sentencing) ในปี ค.ศ. 1992 ในประเทศแคนาดา

สำหรับประเทศไทยได้มีการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้แล้วนานกว่า 20 ปี โดยนิยมใช้เป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือก เพื่อเสริมกระบวนการยุติธรรมหลักและอำนวยความสะดวกแก่ผู้เสียหายในคดีอาญา ตัวอย่างเช่น มาตรการพิเศษตามมาตรา 86 และมาตรา 90 ของพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ทว่าองค์ความรู้เกี่ยวกับหลักการและวิธีปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมในการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ยังไม่แพร่หลายนัก ส่วนหนึ่งเกิดจากการขาดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ของประชาชนทั่วไป เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานขาดทักษะที่จำเป็นสำหรับการดำเนินกระบวนการ รวมถึง ขาดการสนับสนุนจากภาครัฐในการเผยแพร่องค์ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ และนโยบายที่ชัดเจนและสอดคล้องกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

อย่างไรก็ตามตั้งแต่ พ.ศ. 2562 เป็นต้นมา ประเทศไทยได้มีบทบาทมากขึ้นในการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ โดยประเทศไทย และสถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย (องค์การมหาชน) หรือ Thailand Institute of Justice (TIJ) ได้เป็นเจ้าภาพในการจัดการประชุมผู้เชี่ยวชาญครั้งที่สอง เพื่อทบทวนคู่มือว่าด้วยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ การจัดการประชุมระดับชาติว่าด้วยความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (National Symposium) การประชุมระดมสมองระหว่างหน่วยงานว่าด้วยความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Inter-Agency Brainstorming Session on Restorative Justice) และ TIJ ยังได้ร่วมกับสำนักงานป้องกันยาเสพติดและปราบปรามอาชญากรรมแห่งสหประชาชาติ (UNODC) จัดการฝึกอบรมระดับชาติและระดับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ พร้อมกับจัดทำงานวิจัย Harmonious Justice: Thailand's Approach to Restorative

Justice เพื่อให้ทราบถึงแนวทางการนำแนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในประเทศไทย รวมไปถึงจัดทำคู่มือสหประชาชาติว่าด้วยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (ปรับปรุงครั้งที่ 2) ฉบับแปลภาษาไทยด้วย (สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย, 2565)

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) หรือ RJ ในประเทศไทย ได้รับความยอมรับอย่างมากในคดีเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน และมีพัฒนาการที่ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง เพราะมีกฎหมายที่เฉพาะเช่น พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 86 ที่เป็นกระบวนการก่อนเริ่มต้นนำเยาวชนกระทำผิดไปฟ้องคดี สามารถให้ผู้อำนวยการสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน มีอำนาจใช้ดุลพินิจในการเลือกใช้กระบวนการยุติธรรมสมานฉันท์ รวมถึงการทำแผนบำบัดฟื้นฟูได้ ทำให้เด็กไม่มีประวัติอาชญากรรม และมีโอกาสปรับปรุงพฤติกรรม ตลอดจนผู้เสียหายในคดีก็ได้มีส่วนร่วมในการประชุมเชิงสมานฉันท์ (สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย, 2565) ทั้งนี้เนื่องจากกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เป็นกระบวนการที่ช่วยให้ผู้กระทำผิดและเหยื่อหรือผู้เสียหายได้มีปฏิสัมพันธ์กันผ่านคนกลาง (Facilitator) เพื่อให้เกิดผลที่เป็นธรรมต่อคู่กรณีทั้งสองฝ่าย แน่ใจว่าการที่จะทำให้อุบัติการณ์มีความเห็นลงรอยกัน โดยไม่เอาชนะด้วยเพียงการจะส่งผู้กระทำผิดสู่กระบวนการยุติธรรมเป็นเรื่องที่เป็นไปได้ยาก แต่กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ จะทำสิ่งนั้นให้ “ง่าย” ขึ้น เป้าหมายของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์คือการทำให้คู่กรณีสามารถปรับความเข้าใจซึ่งกันและกันได้ ผู้กระทำผิดสำนึกผิดและยินยอมในการเข้ารับการช่วยเหลือฟื้นฟูพฤติกรรม พร้อมทั้งเยียวยาความเสียหายแก่ผู้เสียหาย ผ่านคนกลางที่มีความรู้ความสามารถและทักษะในการทำหน้าที่เป็น Facilitator ระหว่างคู่กรณี วิธีการเช่นนี้ยังเป็นวิธีการที่ช่วยบรรเทาความแตกแยกได้ในหน่วยสังคมขนาดเล็กอย่างครอบครัว โรงเรียน หมู่บ้าน และชุมชนด้วย

ดังนั้นกระบวนการยุติธรรมทางเลือกหรือเชิงสมานฉันท์ จึงเป็นกระบวนการที่สำคัญในการดำเนินการเพื่อแก้ไขความขัดแย้งของบุคคลให้ได้รับความเป็นธรรมอันเกิดจากกระบวนการยุติธรรมที่เป็นปรัชญา แนวคิด ทฤษฎี และกลวิธีในการเยียวยาเพื่อสร้างความสมัคคีสามัคคีระหว่างเหยื่ออาชญากรรม ผู้กระทำผิด และชุมชนขึ้นมาใหม่อีกครั้ง โดยมุ่งเน้นให้ความสำคัญกับการมองอาชญากรรมในมิติที่ว่าอาชญากรรมเป็นเรื่องของความขัดแย้งระหว่างบุคคล (Interpersonal Conflict) ซึ่งเป็นการมองในมิติเชิงซ้อนที่แตกต่างไปจากกระบวนการตัดสินหรือวิธีคิดเดิม (จุฑารัตน์ แก้วกัญญา, 2565)

2.2 บริบทของศาลเยาวชนและครอบครัว (Juvenile and Family Court Context)

ศาลคดีเด็กและเยาวชนในประเทศไทย ได้เปิดทำการวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2495 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองสิทธิของเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด จึงมีวิธีพิจารณาคดีเป็นพิเศษและมีผู้พิพากษาสมทบมาช่วยพิจารณาพิพากษาและช่วยอบรมเด็กและเยาวชน หลังจากทำงานมาระยะหนึ่งพบว่าปัญหาของเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดมีความเกี่ยวข้องกับอย่างใกล้ชิดกับปัญหาครอบครัว ดังนั้น ในปี พ.ศ. 2534 จึงได้มีการนำคดีครอบครัวมาให้ศาลนี้พิจารณาพิพากษาด้วย โดยจัดตั้งเป็นศาลเยาวชนและครอบครัวขึ้น และระหว่างนั้น ในปี พ.ศ. 2532 ประชาคมโลกได้ประกาศอนุสัญญาสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child) ซึ่งให้ความคุ้มครองสิทธิของเด็กไว้หลายประการ โดยกำหนดมาตรการในวิธีพิจารณาคดีและมาตรการแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดไว้หลายประการ ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่ทำให้สัตยาบันอนุสัญญานี้ในปี พ.ศ. 2535 จึงได้ตราพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 และมีการประกาศใช้บังคับ ประเทศไทยจึงสามารถยกมาตรฐานการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดขึ้นสู่ระดับสากล (จรินดี หะวานนท์, 2557)

2.2.1 พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553

พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 เป็นกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชนจึงต้องคำนึงถึงสวัสดิภาพและอนาคตของเด็กและเยาวชนเป็นสำคัญ เพื่อให้มีหลักเกณฑ์และวิธีการในการปฏิบัติที่ชัดเจนจึงได้ตรากฎหมายนี้ขึ้นโดยมีสาระสำคัญ ดังต่อไปนี้

2.2.1.1 ในการพิจารณาและพิพากษาคดีที่มีข้อหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด ในคดีอาญาให้ศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว โดยสรุปสาระสำคัญได้ดังต่อไปนี้

- (1) ให้คำนึงถึงสวัสดิภาพและอนาคตของเด็กและเยาวชน
- (2) ให้คำนึงถึงบุคลิกลักษณะสภาพร่างกายและสภาพจิตใจของเด็กหรือเยาวชนเป็นคน ๆ ไป
- (3) ใช้วิธีการฝึกอบรม สั่งสอน และสงเคราะห์ให้กลับตนเป็นพลเมืองดียิ่งกว่าการลงโทษจำคุก

(4) การลงโทษหรือใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนให้พิจารณาพฤติการณ์ เฉพาะเรื่องแม่เด็กหรือเยาวชนนั้นจะได้กระทำผิดร่วมกัน

(5) มีการสืบเสาะและพินิจก่อนพิพากษาในเรื่องประวัติ อายุ เพศ ความประพฤติ สถิติปัญหา การศึกษาอบรม สภาพร่างกาย สภาพจิต นิสัย อาชีพ และฐานะของจำเลย ตลอดจนสิ่งแวดล้อมที่พ่วงเกี่ยวกับจำเลยและบิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลซึ่งจำเลยอาศัยอยู่ด้วยหรือบุคคลซึ่งต้องให้การศึกษา ให้ทำการงาน หรือมีความเกี่ยวข้องเป็นประเด็นที่จะต้องพิจารณา

2.2.1.2 การพิจารณาและพิพากษาคดีครอบครัว สรุปสาระสำคัญได้ดังต่อไปนี้

(1) ให้ศาลพยายามเปรียบเทียบให้คู่ความได้ตกลงกันหรือประนีประนอมกันในข้อพิพาทโดยคำนึงถึงความสงบสุข และการอยู่ร่วมกันในครอบครัว และต้องคำนึงถึงสวัสดิภาพและอนาคตของบุตรเป็นสำคัญ

(2) สงวนและคุ้มครองสถานภาพของการสมรส หากไม่อาจรักษาสถานภาพของการสมรสได้ก็ให้การหย่าเป็นไปด้วยความเป็นธรรมและเสียหายน้อยที่สุดโดยคำนึงถึงสวัสดิภาพอนาคตการศึกษาของบุตรเป็นสำคัญ

(3) คุ้มครองและช่วยเหลือครอบครัวที่ต้องรับผิดชอบในการดูแลให้การศึกษาแก่บุตรที่เป็นผู้เยาว์

(4) คุ้มครองสิทธิและส่งเสริมสวัสดิภาพของบุตร

(5) ห้ามมาตรการเพื่อช่วยเหลือสามี ภริยา ให้ปรองดองกัน และปรับปรุงความสัมพันธ์ระหว่างกันเอง และกับบุตร

2.2.1.3 การพิจารณาคดีคุ้มครองสวัสดิภาพ สรุปสาระสำคัญได้ ดังต่อไปนี้

(1) คุ้มครองสวัสดิภาพผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว

(2) คุ้มครองสวัสดิภาพเด็กในกรณีที่มีการปฏิบัติต่อเด็กโดยมิชอบตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองเด็ก

(3) คำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพ ได้แก่ ห้ามผู้ถูกกล่าวหาเสพสุราหรือสิ่งมีนเมา ห้ามเข้าใกล้ที่อยู่อาศัยหรือที่ทำงานของผู้ร้อง ใช้หรือครอบครองทรัพย์สินหรือกระทำการใดอันนำไปสู่ความรุนแรงในครอบครัว

(4) คำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพต้องไม่เกินกว่า 6 เดือน

(5) ศาลสามารถกำหนดให้ผู้ถูกกล่าวหาเข้ารับคำปรึกษา แนะนำจากศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำ สถานพยาบาลหรือหน่วยงานตามที่ศาลกำหนด

(6) ศาลจะมีคำสั่งให้นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา พนักงานเจ้าหน้าที่หรือเจ้าพนักงานอื่นติดตาม กำกับ ให้ผู้ถูกกล่าวหาปฏิบัติตามคำสั่งและรายงานให้ศาลทราบได้

(7) หากผู้ร้องมีส่วนก่อให้เกิดความรุนแรงในครอบครัวและจำเป็นต้องได้รับการช่วยเหลือบำบัดรักษา ศาลอาจสั่งให้ผู้ร้องเข้ารับการบำบัดรักษา หรือฟื้นฟูจากศูนย์ฯ หรือสถานพยาบาล หรือหน่วยงานอื่นได้

2.2.1.4 บทบัญญัติที่คุ้มครองสิทธิเด็กหรือเยาวชน

(1) ห้ามมิให้เปิดเผยหรือนำประวัติการกระทำผิดอาญาของเด็กหรือเยาวชนไปพิจารณาให้เป็นผลร้ายหรือเลือกปฏิบัติอันไม่เป็นธรรม เว้นแต่เป็นการใช้ประกอบดุลยพินิจของศาลเพื่อกำหนดวิธีการสำหรับเด็กและเยาวชน

(2) เด็กหรือเยาวชนจะต้องได้รับการฟื้นฟูทั้งร่างกายและจิตใจและส่งเสริมให้มีโอกาสกลับคืนสู่สังคม รวมทั้งได้รับการปฏิบัติด้านมนุษยธรรมและเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

(3) ห้ามแสวงหาประโยชน์จากเด็กหรือเยาวชนหรือการกระทำอันมิชอบ

(4) ห้ามการทรมานลงโทษ การปฏิบัติที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรมหรือด่าซ้ำรูปแบบอื่น

(5) ห้ามการกระทำใด ๆ ที่มีได้เป็นไปเพื่อฟื้นฟูร่างกายหรือจิตใจของเด็กหรือเยาวชนเพื่อการกลับคืนสู่สังคม

(6) ต้องคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็ก

(7) ศาลเยาวชนและครอบครัวมีอำนาจจะจับเพิกถอนการกระทำที่ฝ่าฝืน ตามข้อ (1) - (6)

(8) ศาลเยาวชนและครอบครัวสามารถกำหนดค่าเสียหายหรือบรรเทาผลร้ายหรือมีคำสั่งให้จัดการแก้ไขเพื่อเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นตามสมควร

(9) คุ้มครองไม่ให้มีการโฆษณาไม่ว่าด้วยวาจาหรือเป็นหนังสือซึ่งคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลเยาวชนและครอบครัว

ห้ามระบุชื่อหรือแสดงข้อความหรือการกระทำด้วยประการใด อันจะทำให้รู้จักตัวเด็กและเยาวชนซึ่งเป็นจำเลย เว้นแต่ได้รับอนุญาตจากศาล (พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 (แก้ไขปรับปรุงตาม ฉบับที่ 2 ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2558 ฉบับที่ 4 และฉบับที่ 5 พ.ศ. 2559)

2.2.2 ผู้พิพากษาสมทบศาลเยาวชนและครอบครัว

จากการที่ศาลเยาวชนและครอบครัวเป็นศาลชำนาญพิเศษ จึงได้มีการแต่งตั้งผู้พิพากษาสมทบเข้ามาช่วยในการพิจารณาคดี และแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนรวมถึงครอบครัว ซึ่งผู้

พิพากษาสมทบมีบทบาทเป็นอย่างมากในการช่วยแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิด โดยจะถูกคัดเลือกเข้ามาตามระเบียบคณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรมว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการคัดเลือกบุคคลเพื่อดำรงตำแหน่งผู้พิพากษาสมทบในศาลเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2554 (สำนักคณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรม, 2566)

ทั้งนี้ระเบียบคณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรมว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการคัดเลือกบุคคลเพื่อดำรงตำแหน่งผู้พิพากษาสมทบในศาลเยาวชนและครอบครัว อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 25 แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 คณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรมออกระเบียบไว้ โดยการรับสมัครเมื่อสมควรจะมีการคัดเลือกผู้พิพากษาสมทบในศาลเยาวชนและครอบครัวประจำปีงบประมาณใด ให้เลขานุการคณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรม (ก.ต.) เสนอขอความเห็นชอบจาก ก.ต. และให้เลขานุการ ก.ต. แจ้งให้อธิบดีศาลเยาวชนและครอบครัวกลางจัดให้มีการดำเนินการคัดเลือกตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดไว้ในระเบียบนี้

ในการขอความเห็นชอบให้อธิบดีแจ้งเป็นหนังสือต่อเลขานุการ ก.ต. เพื่อประกอบการพิจารณาไม่น้อยกว่าหกสัปดาห์ก่อนเริ่มปีงบประมาณที่จะดำเนินการคัดเลือก โดยให้คำนึงถึงระยะเวลาในการดำเนินการและให้อธิบดีฯ เสนอแผนการดำเนินการเพื่อประกอบการพิจารณาของ ก.ต. ด้วย เมื่ออธิบดีฯ ได้รับแจ้งให้ดำเนินการแล้ว ให้ศาลเยาวชนและครอบครัวกลางประกาศรับสมัครโดยเปิดเผยด้วยวิธีการเผยแพร่ให้ทราบ โดยทั่วกันก่อนวันรับสมัครไม่น้อยกว่าสิบห้าวันและให้มีกำหนดเวลารับสมัครไม่น้อยกว่าหนึ่งเดือน การเผยแพร่ดังกล่าว ให้รวมถึงการเผยแพร่ทางเว็บไซต์ของสำนักงานศาลยุติธรรม เว็บไซต์ของศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง และเว็บไซต์ของศาลเยาวชนและครอบครัวที่รับสมัคร กับปิดประกาศรับสมัคร ณ สถานที่ราชการที่เกี่ยวข้องและทางสื่ออื่น ๆ ตามความเหมาะสม

ในกรณีที่มีเหตุผลและความจำเป็น ศาลเยาวชนและครอบครัวกลางอาจประกาศขยายระยะเวลารับสมัครก็ได้ แต่ทั้งนี้จะต้องประกาศขยายระยะเวลาดังกล่าวก่อนวันปิดรับสมัครและระยะเวลาที่ขยายต้องไม่น้อยกว่าเจ็ดวันนับตั้งแต่วันถัดจากวันสุดท้ายของการรับสมัคร โดยให้ผู้สมัครยื่นใบสมัครพร้อมหลักฐานประกอบใบสมัครตามแบบที่ ก.ต. กำหนดทำยระเบียบนี้ ต่อเจ้าหน้าที่รับสมัครประจำศาลเยาวชนและครอบครัวที่ตนจะเข้าสังกัดตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดไว้ในประกาศรับสมัคร

หลักเกณฑ์และวิธีการตรวจสอบคุณสมบัติ เมื่อเจ้าหน้าที่รับสมัคร ได้รับใบสมัครไว้แล้ว ให้ผู้สมัครไปรับการตรวจร่างกายและจิตใจจากคณะกรรมการแพทย์จำนวนไม่น้อยกว่าสามคนตามที่ ก.ต. กำหนดตามวันเวลาและสถานที่ที่ระบุ โดยคณะกรรมการให้คณะกรรมการแพทย์ตรวจร่างกายและจิตใจของผู้สมัครเพื่อให้ได้บุคคลที่เหมาะสมจะดำรงตำแหน่งผู้พิพากษาสมทบในศาลเยาวชนและครอบครัวดังนี้

- 1) ตรวจร่างกายทั่วไป
- 2) ตรวจโรคทั่วไปและโรคอันมีลักษณะต้องห้ามที่จะเป็นข้าราชการศาลยุติธรรมตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม
- 3) ตรวจสภาพจิตใจ ในกรณีเห็นสมควร ก.ต. อาจกำหนดให้ผู้สมัครยื่นใบรับรองแพทย์ในวันสมัครแทนการส่งผู้สมัครไปรับการตรวจร่างกายและจิตใจโดยคณะกรรมการแพทย์ก็ได้ ใบรับรองแพทย์ตามวรรคหนึ่งจะต้องเป็น ใบรับรองแพทย์ที่ออกโดยโรงพยาบาลของรัฐหรือเอกชนซึ่งแสดงให้เห็นได้ว่าแพทย์ได้ทำการตรวจร่างกายและจิตใจผู้สมัครครบถ้วน ทั้งนี้ตามแบบใบรับรองแพทย์ที่ ก.ต. กำหนดทำไว้ระเบียบนี้และเป็นการตรวจภายในระยะเวลาไม่เกินสามเดือนนับแต่วันยื่นใบสมัคร

คณะกรรมการและคณะอนุกรรมการคัดเลือกบุคคลเพื่อดำรงตำแหน่งผู้พิพากษาสมทบในศาลเยาวชนและครอบครัวให้มีคณะกรรมการคณะหนึ่งเรียกว่า “คณะกรรมการคัดเลือกบุคคลเพื่อดำรงตำแหน่งผู้พิพากษาสมทบในศาลเยาวชนและครอบครัว” ประกอบด้วยอธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลางเป็นประธานกรรมการ อธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลางเป็นประธานกรรมการ อธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลางที่มีอาวุโสสูงสุด เลขานุการสำนักงานศาลยุติธรรมหรือผู้แทนผู้ทรงคุณวุฒิที่ ก.ต. แต่งตั้งจำนวนสองคน ผู้แทนคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรม อธิบดีกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนและผู้อำนวยการ โรงพยาบาลตุลาการเฉลิมพระเกียรติเป็นกรรมการ โดยมีเลขานุการศาลเยาวชนและครอบครัวกลางเป็นกรรมการและเลขานุการ และผู้อำนวยการสำนักอำนวยการประจำศาลเยาวชนและครอบครัวกลางเป็นกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

ทั้งนี้คณะกรรมการมีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

- 1) ตรวจสอบและกลั่นกรองคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของผู้สมัคร
- 2) จัดให้มีการอบรมภาควิชาการประเมินผลและพิจารณาความเหมาะสมของผู้สมัคร
- 3) เสนอรายชื่อผู้สมัครได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งผู้พิพากษาสมทบพร้อมด้วยผลการพิจารณาความเหมาะสมต่อ ก.ต.

- 4) แต่งตั้งบุคคลเพื่อดำเนินการใดๆตามแต่จะมอบหมายภายในอำนาจหน้าที่
- 5) เชิญบุคคลใดมาให้อภัยคำหรือส่งเอกสารประกอบการพิจารณาได้ตามที่เห็นสมควร

ในการประชุมของคณะกรรมการ ต้องมีกรรมการเข้าประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการทั้งหมดจึงจะเป็นองค์ประชุม และในการประชุมคราวใด ถ้าประธานกรรมการไม่อยู่ในที่ประชุมหรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้กรรมการซึ่งเป็นข้าราชการตุลาการศาลยุติธรรมที่ได้รับเลือกจากที่ประชุมเป็นประธานในที่ประชุม การวินิจฉัยชี้ขาดของที่ประชุมให้อภัยเสียงข้างมาก กรรมการคนหนึ่งให้มีเสียงหนึ่งในการลงคะแนน ถ้ามีคะแนนเสียงเท่ากันให้ประธานในที่ประชุมออกเสียงเพิ่มขึ้นอีกเสียงหนึ่งเป็นเสียงชี้ขาด ห้ามมิให้คัดออกเสียง การเสนอความเห็นใด ๆ ของคณะกรรมการต่อ ก.ต. นั้นให้เสนอความเห็นของเสียงข้างน้อยและข้อสังเกตไปพร้อมกับความเห็นของคณะกรรมการด้วย ในกรณีที่จะเบี่ยงหนีมิได้กำหนดไว้เป็นอย่างอื่น คณะกรรมการมีอำนาจแต่งตั้งคณะอนุกรรมการหรือคณะทำงานเพื่อปฏิบัติการตามที่คณะกรรมการมอบหมาย และมีอำนาจออกประกาศกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการคัดเลือกได้ตามที่เห็นสมควร

นอกจากนี้ยังมีคณะอนุกรรมการคัดเลือกบุคคลเพื่อดำรงตำแหน่งผู้พิพากษาสมทบในศาลเยาวชนและครอบครัวกลางซึ่งประกอบด้วย รองอธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลางที่อธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลางมอบหมายเป็นประธานอนุกรรมการ ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลเยาวชนและครอบครัวกลางที่มีอาวุโสสูงสุดสองคนแรกและผู้พิพากษาอาวุโสในศาลเยาวชนและครอบครัวกลางที่คณะกรรมการแต่งตั้งเป็นอนุกรรมการ โดยมีเลขานุการศาลเยาวชนและครอบครัวกลางเป็นอนุกรรมการและเลขานุการ และผู้อำนวยการสำนักอำนาจการประจำศาลเยาวชนและครอบครัวกลางเป็นอนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

รวมถึงคณะอนุกรรมการคัดเลือกบุคคลเพื่อดำรงตำแหน่งผู้พิพากษาสมทบในศาลเยาวชนและครอบครัวส่วนภูมิภาคประกอบด้วยอธิบดีผู้พิพากษาภาคในภาคที่มีการคัดเลือกเป็นประธานอนุกรรมการผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจังหวัดที่จัดให้มีการคัดเลือก ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลเยาวชนและครอบครัวที่จัดให้มีการคัดเลือก ผู้พิพากษาในศาลเยาวชนและครอบครัวที่จัดให้มีการคัดเลือกซึ่งมีอาวุโสสูงสุด โดยมีเลขานุการศาลยุติธรรมประจำภาคในภาคที่จัดให้มีการคัดเลือกเป็นอนุกรรมการและเลขานุการและผู้อำนวยการสำนักงานประจำศาลเยาวชนและครอบครัวที่จัดให้มีการคัดเลือกเป็นอนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ โดยให้คณะอนุกรรมการมีหน้าที่ตรวจสอบคุณสมบัติของผู้สมัคร

พิจารณาความเหมาะสมและลักษณะต้องห้ามของผู้สมัคร รวมถึงดำเนินการสอบข้อเขียนและสอบปากเปล่า ประเมินผลเสนอข้อสังเกตพร้อมทั้งเสนอรายชื่อผู้สมควรได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งผู้พิพากษาสมทบต่อคณะกรรมการ การดำเนินการประชุมของคณะกรรมการให้นำวิธีการของคณะกรรมการมาใช้บังคับโดยอนุโลม

ทั้งนี้หลักเกณฑ์วิธีการคัดเลือกและวิธีการตรวจสอบคุณสมบัติการคัดเลือกผู้พิพากษาสมทบในศาลเยาวชนและครอบครัวให้กระทำโดยการอบรมภาควิชาการการสอบข้อเขียนการสอบปากเปล่า การประเมินความรู้ความสามารถและประสบการณ์การทำงาน

ผู้สมัครซึ่งเป็นผู้พิพากษาสมทบในศาลเยาวชนและครอบครัวที่เปิดรับสมัครในขณะดำเนินการคัดเลือกหรือพ้นจากตำแหน่งเนื่องจากครบวาระ แต่ยังคงปฏิบัติหน้าที่ที่ศาลเยาวชนและครอบครัวนั้นต่อไปจนกว่าผู้พิพากษาสมทบคนใหม่จะเข้ารับหน้าที่ ให้ได้รับการประเมินผลงานความรู้และความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ที่ผ่านมาแทนการสอบข้อเขียน ในการดำเนินการคัดเลือกให้คณะกรรมการตรวจสอบคุณสมบัติของผู้สมัครดังนี้

- 1) สอบถามคุณสมบัติของผู้สมัคร ไปยังผู้รับรองผู้บังคับบัญชาหรือบุคคลอื่นใดตามที่เห็นสมควร
- 2) ส่งบัญชีรายชื่อผู้สมัครทั้งหมดไปยังสภานายความเพื่อตรวจสอบว่าเป็นหรือเคยเป็นทนายความหรือเคยถูกกล่าวหาว่าประพฤติผิดมรรยาททนายความตามกฎหมายว่าด้วยทนายความหรือไม่
- 3) ตรวจสอบความประพฤติและลายพิมพ์นิ้วมือไปยังกองทะเบียนประวัติอาชญากร สำนักงานตำรวจแห่งชาติ
- 4) ตรวจสอบการเป็นคู่ความและผลคดีไปยังศาลต่างๆเช่นศาลเยาวชนและครอบครัวที่เปิดรับสมัคร ศาลแรงงานกลาง ศาลแรงงานภาค ศาลล้มละลายกลาง ศาลแพ่ง ศาลอาญา ศาลแพ่งกรุงเทพใต้ ศาลอาญากฎหมาย ศาลแพ่งธนบุรี ศาลอาญาธนบุรีและศาลจังหวัดหรือศาลแขวงที่ผู้สมัครมีภูมิลำเนา
- 5) กรณีเป็นหรือเคยเป็นผู้พิพากษาสมทบในศาลเยาวชนและครอบครัว ศาลแรงงานหรือศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง ให้ตรวจสอบผลการปฏิบัติหน้าที่ของผู้สมัครนั้นว่าที่ผ่านมาเป็นประการใด
- 6) ตรวจสอบประวัติบุคคลไปยังหน่วยงานภายนอกที่จะเป็นประโยชน์ต่อการพิจารณาเช่นสำนักข่าวกรองแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด

สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน

7) ประกาศบัญชีรายชื่อผู้สมัครตามวิธีการที่คณะกรรมการกำหนด เพื่อให้บุคคลทั่วไปให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับคุณสมบัติหรือความเหมาะสมในการดำรงตำแหน่งผู้พิพากษาสมทบ โดยให้มีหนังสือถึงประธานคณะกรรมการภายในสิบห้าวันนับแต่วันประกาศเป็นต้นไป ทั้งนี้ขอให้ผู้ที่ประสงค์จะให้ข้อคิดเห็นระบุชื่อนามสกุลและที่อยู่จริงที่สามารถติดต่อได้ เมื่อได้รับข้อมูลเกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้สมัครและรายงานผลการตรวจร่างกายและจิตใจจากคณะกรรมการแพทย์หรือใบรับรองแพทย์แล้วแต่กรณีแล้ว หากเห็นว่าผู้สมัครรายใดขาดคุณสมบัติตามมาตรา 25 (1) (2) (3) และ (5) แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ให้คณะกรรมการรายงานผลพร้อมความเห็นไปยังคณะกรรมการเพื่อขอความเห็นชอบ แล้วให้คณะกรรมการประกาศรายชื่อผู้มีสิทธิเข้ารับการประเมินด้วยวิธีการอบรมภาควิชาการสอบข้อเขียนและสอบปากเปล่า

ทั้งนี้ ให้คณะกรรมการจัดให้มีการอบรมภาควิชาการก่อนการสอบข้อเขียน การสอบปากเปล่า การประเมินความรู้ความสามารถและประสบการณ์การทำงาน การอบรมภาควิชาการอย่างน้อยให้ประกอบด้วยเนื้อหาวิชาดังต่อไปนี้

- 1) เจตนารมณ์ของศาลเยาวชนและครอบครัว
- 2) ความรู้เกี่ยวกับคดีครอบครัว
- 3) วิธีพิจารณาคดีของศาลเยาวชนและครอบครัว
- 4) ความรู้เกี่ยวกับจิตวิทยาการสังคมสงเคราะห์และการให้คำปรึกษาแนะนำ
- 5) การคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก
- 6) เทคนิคการไกล่เกลี่ยในคดีครอบครัว
- 7) หน้าที่ของข้าราชการตุลาการและผู้พิพากษาสมทบ
- 8) จริยธรรมของข้าราชการตุลาการและผู้พิพากษาสมทบ

ผู้ที่ไม่ได้รับการตรวจร่างกายและจิตใจ หรือไม่เข้ารับการอบรมภาควิชาการ หรือเข้ารับการอบรมไม่ครบตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการกำหนดหรือไม่เข้าสอบข้อเขียน จะไม่มีสิทธิเข้าสอบปากเปล่า การสอบข้อเขียนให้ประเมินความรู้จากการอบรมภาควิชาการซึ่งมีเนื้อหาวิชาตามข้อ 20 คะแนนเต็ม 40 การสอบปากเปล่า ให้คณะกรรมการทำการสอบโดยวิธีตามผู้สมัครเรียงตัวและพิจารณาคู่สมบัตินับลักษณะต้องห้ามทั้งปวงตามมาตรา 25 แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัว

และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 และความเหมาะสมในด้านพฤติกรรมบุคลิกภาพ สติปัญญา ความรู้ความเข้าใจในปัญหาเยาวชนและครอบครัว ตลอดจนความเหมาะสมอื่นๆ โดยให้พิจารณาจากการแต่งกาย กริยามารยาทและการรู้จักกาลเทศะ ตั้งแต่วันที่เข้ารับการอบรมภาควิชาการ จนถึงวันสอบปากเปล่าประกอบด้วย ทั้งนี้ให้คณะกรรมการแต่ละคนที่ทำการสอบปากเปล่าให้คะแนนแบ่งตามหัวข้อที่กำหนดในแบบการให้คะแนนการสอบปากเปล่าทำระเบียบนี้ และให้ผู้สมัครได้คะแนนการสอบปากเปล่าตามค่าเฉลี่ยที่คำนวณจากคะแนนที่อนุกรรมการแต่ละคนกำหนดให้ เว้นแต่เป็นกรณีขาดคุณสมบัติคะแนนเต็ม 60 การพิจารณาความเหมาะสมตามวรรคสอง ให้คณะกรรมการพิจารณาความเหมาะสมด้านบุคลิกภาพ สติปัญญาและความเหมาะสมอื่นๆ เช่น จริยธรรมและคุณธรรม อุปนิสัย วุฒิภาวะทางอารมณ์ความสุขุมรอบคอบ อหยาศัย บุคลิกภาพ ท่วงที วาจาการแสดงออก ความรู้ความเข้าใจในปัญหาเยาวชนและครอบครัว ความรู้ความสามารถทั่วไป ประสบการณ์ปฏิภาณไหวพริบการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ทักษะการปรับตัวกับผู้ร่วมงานรวมทั้งสังคมและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น สำหรับการประเมินผลการปฏิบัติหน้าที่ที่ผ่านมาของผู้สมัครตามข้อ 16 วรรคสอง ให้คิดค่าเฉลี่ยคะแนนที่ได้จากการประเมินผลงานความรู้และความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ และการประเมินสมรรถภาพในการปฏิบัติหน้าที่ตามระเบียบคณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรมว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการประเมินผลงานความรู้และความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ของผู้พิพากษาสมทบในศาลเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2560 ย้อนหลังไม่เกินสามปี คะแนนเต็ม 40 ให้คณะกรรมการจัดทำรายงานสรุปผลการพิจารณาเป็นรายบุคคลเสนอต่อคณะกรรมการเพื่อตรวจสอบกลั่นกรองทำความเข้าใจ และเสนอรายชื่อผู้สมควรได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งผู้พิพากษาสมทบต่อ ก.ต. เพื่อพิจารณาคัดเลือกต่อไป (ระเบียบคณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรมว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการคัดเลือกบุคคลเพื่อดำรงตำแหน่งผู้พิพากษาสมทบในศาลเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2554)

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าจากระเบียบข้างต้น การได้มาซึ่งผู้พิพากษาสมทบศาลเยาวชนและครอบครัว เป็นการได้มาจากการผ่านกระบวนการคัดเลือกอย่างมีหลักการที่เข้มงวด และผ่านการอบรมอย่างเข้มข้น เพื่อให้การปฏิบัติงานทั้งในด้านการร่วมพิจารณาพิพากษาคดีเด็กและเยาวชน และการปฏิบัติงานในตำแหน่งผู้ให้คำปรึกษาแนะนำเพื่อแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิด หรือการปฏิบัติงานด้านอื่นๆ เกิดประสิทธิผลตามเจตนารมณ์ของศาลเยาวชนและครอบครัว

2.2.3 บทบาทของศาลเยาวชนและครอบครัวตามกฎหมายกฏกติกาศาล

อำนาจของศาลเยาวชนและครอบครัว จะเป็นการพิจารณาพิพากษาทั้งคดีอาญา คดีแพ่ง และคดีคุ้มครองสวัสดิภาพ โดยในคดีอาญา พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ได้เปิดโอกาสให้ศาลเยาวชนและครอบครัวมีบทบาทในการให้คำปรึกษาแนะนำและแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดโดยไม่ต้องควบคุม อันเป็นการอนุวัติการตามอนุสัญญาสิทธิเด็ก ข้อ 40.2 กล่าวคือมีกระบวนการต่าง ๆ จากการสัมภาษณ์ นักจิตวิทยาประจำศาลเยาวชนและครอบครัว ดังนี้

2.2.3.1 การตรวจสอบการจับ

เมื่อเด็กและเยาวชนมาถึงศาล ศาลต้องตรวจสอบการจับ โดยในระยะเริ่มแรกที่เริ่มใช้บังคับกฎหมาย พบปัญหาเรื่องตรวจสอบการจับ แต่ปัจจุบันนี้ปัญหาดังกล่าวได้คลี่คลายไปประมาณร้อยละ 99 เนื่องจากหลักเกณฑ์และข้อกำหนดต่าง ๆ เกี่ยวกับการตรวจสอบการจับลงตัวเรียบร้อยแล้ว กล่าวคือ ภายใน 24 ชั่วโมง เมื่อพนักงานสอบสวนรับตัวเด็กและเยาวชนต้องนำตัวมาส่งศาล ศาลจะทำการตรวจสอบ 2 ประเด็น คือ การจับชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ และเจ้าพนักงานตำรวจปฏิบัติต่อเด็กชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ แต่กฎหมายให้ศาลสั่งเพียงประเด็นเดียว คือ หากการจับไม่ชอบให้ศาลปล่อยตัวเด็กไป ไม่ได้บัญญัติว่าหากเจ้าพนักงานตำรวจปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนไม่ชอบศาลจะต้องสั่งอย่างไร กรณีเด็กและเยาวชนมามอบตัว ไม่ต้องมีการตรวจสอบการจับ แต่ศาลจะถามพนักงานสอบสวนว่าประสงค์จะให้ควบคุมตัวเด็กและเยาวชนไว้หรือไม่

2.2.3.2 การควบคุม

เมื่อตรวจสอบการจับแล้ว ศาลจะมีคำสั่งควบคุมหรือไม่ควบคุมตัวเด็กและเยาวชน ถ้าไม่ควบคุมก็จะมอบตัวเด็กและเยาวชนให้พ่อแม่หรือผู้ปกครองรับตัวกลับไป แต่ถ้าควบคุม บิดามารดาหรือผู้ปกครองขอประกันตัว ถ้าศาลให้ประกันตัว ก็คืนตัวเด็กและเยาวชนให้แก่พ่อแม่หรือผู้ปกครองไปเช่นกัน ถ้าไม่ให้ประกันตัวก็จะส่งเด็กและเยาวชนไปยังสถานแรกรับของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ซึ่งกรมพินิจฯ มีหน้าที่ดูแลแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กต่อไป

2.2.3.3 การให้คำปรึกษาแนะนำ

สำหรับเด็กและเยาวชนที่ศาลปล่อยให้กลับบ้าน เดิมศาลมิได้ดำเนินการอย่างไรต่อเด็กและเยาวชนเหล่านี้ จนกว่าศาลจะมีคำพิพากษากำหนดมาตรการว่าเด็กและเยาวชนต้องปฏิบัติอย่างไรบ้าง เช่น คุมประพฤติ ให้เด็กและเยาวชนปฏิบัติตามคำพิพากษาที่กำหนดไว้ อย่างไรก็ตามในพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ตาม

มาตรา 73 วรรคท้าย กำหนดว่า กรณีที่ศาลปล่อยเด็กและเยาวชนกลับบ้าน หากศาลเห็นจำเป็นให้เด็กและเยาวชนเข้ารับคำปรึกษาแนะนำหรือเข้ากิจกรรมแก้ไขบำบัดฟื้นฟูได้ ให้ศาลมีอำนาจกำหนดมาตรการเช่นว่านั้น ดังนั้น ศาลจึงสามารถเริ่มใช้กลไกการให้คำปรึกษา แนะนำ และกิจกรรมแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนได้ ตั้งแต่เมื่อเด็กและเยาวชนมาถึงศาล เท่ากับเป็นการตีเหล็กเมื่อยังร้อน คือเริ่มดำเนินกระบวนการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู ได้ทันที

โดยศาลเยาวชนและครอบครัวได้สร้างกลไกเพื่อแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนด้วยการตั้งศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุมเพื่อแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กเยาวชนและครอบครัวประจำศาลเยาวชนและครอบครัวทั่วราชอาณาจักร ซึ่งในศูนย์ให้คำปรึกษาฯ จะมีบุคลากร ได้แก่ นักจิตวิทยาประจำศาลฯ และผู้พิพากษาสมทบที่ผ่านการอบรมเป็นผู้ให้คำปรึกษา (counselor) โดยศาลจะส่งเด็กและเยาวชนในกรณีทั้งที่ปล่อยเด็กและเยาวชนกลับบ้าน ไม่ว่าจะปล่อยโดยมีประกันหรือไม่มีประกันก็ตามให้ไปรายงานตัวที่ศูนย์ให้คำปรึกษาฯ เพื่อให้เด็กและเยาวชนเข้าสู่กระบวนการให้คำปรึกษาแนะนำ ซึ่งเป็นกลไกหรือเครื่องมือสำคัญในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ไม่ใช่เป็นเพียงขั้นตอนแนะนำว่าเด็กและเยาวชนควรจะปฏิบัติตัวอย่างไร แต่เป็นกระบวนการหาสาเหตุของการกระทำ ความผิด เพื่อให้ทราบว่าจะสมควรใช้วิธีการในการแก้ไขเด็กอย่างไรต่อไป โดยศาลเยาวชนและครอบครัวจะส่งให้ทุกคดีเข้าไปยังศูนย์ให้คำปรึกษาฯ

2.2.3.4 การแก้ไขบำบัดฟื้นฟู

เมื่อผ่านขั้นตอนของการให้คำปรึกษาแนะนำแล้ว ผู้ให้คำปรึกษาจะรายงานต่อศาลว่าสาเหตุของการกระทำความผิดคืออะไร และควรจะแก้ไขเด็กและเยาวชนอย่างไร ศาลก็จะมีคำสั่งให้เด็กและเยาวชนเข้ารับกิจกรรมแก้ไขบำบัดฟื้นฟูต่าง ๆ ซึ่งสามารถทำได้ทันที โดยไม่ต้องรอคำพิพากษาหรือรอพนักงานอัยการฟ้อง หากเด็กและเยาวชนที่เข้ารับกิจกรรมบำบัดให้ความร่วมมือดี จะมีรายงานของกิจกรรมดังกล่าวเข้ามา และเมื่อพนักงานอัยการยื่นคำฟ้อง และเด็กและเยาวชนรับสารภาพ ศาลจะพิจารณาจากรายงานเหล่านี้ว่าเด็กปรับปรุงตัวดีขึ้นหรือไม่ ทำให้การตัดสินใจในขั้นตอนการพิพากษาสะดวกขึ้น ในกรณีที่เด็กและเยาวชนสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมได้ดี ศาลอาจมีคำสั่งรอกองโทษก็ได้ แต่หากยังไม่สามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ศาลอาจมีคำสั่งให้เด็กเข้าร่วมกิจกรรมอื่น ๆ เพิ่มเติม หรือศาลอาจมีคำสั่งให้คุมประพฤติโดยให้เข้าร่วมกิจกรรมอื่น ๆ เพิ่มเติมอีกก็ได้ หรือพิพากษาให้ส่งตัวไปฝึกอบรมก็ได้

กิจกรรมแก้ไขบำบัดฟื้นฟูมีหลายกิจกรรม เช่น กิจกรรมค่ายทหาร ซึ่งศาลเยาวชนและครอบครัวกลางมีโครงการที่จะทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมือระหว่างศาลเยาวชนฯ กับกองทัพบก เรื่องของการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชน ขณะนี้ศาลเยาวชนและครอบครัวบางจังหวัด เช่น ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดบุรีรัมย์ได้เริ่มดำเนินโครงการในลักษณะนี้แล้ว โดยประสานงานกับค่าย

ทหารในพื้นที่เพื่อส่งเด็กไปเข้าค่ายอบรมซึ่งจะอบรมคล้ายการอบรมทหารเกณฑ์ ทั้งนี้สถานีโทรทัศน์ช่อง 5 กองทัพบกเคยเข้าไปบันทึกภาพกิจกรรม รวมถึงรายการหนึ่งในพระราชดำริของช่อง 9 โมเดิร์นไนน์ทีวี ก็เข้าไปถ่ายทำรายการด้วย เมื่อจัดทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมือกับกองทัพบกขึ้นแล้ว ศาลเยาวชนและครอบครัวกลางจะแจ้งไปยังศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดที่วราชอาณาจักรเพื่อประสานงานกับค่ายทหารในพื้นที่ขอส่งเด็กและเยาวชนเข้ากิจกรรม ซึ่งนับเป็นนิมิตหมายที่ดีในการทำความร่วมมือกับหน่วยงานทหารในการให้เด็กและเยาวชนได้รับการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูต่อไป

สำหรับกิจกรรมนอกเหนือจากนี้ เช่น กิจกรรมบรรพชาสามเณร ได้รับความร่วมมือจากคณะสงฆ์ที่มีพระ และวิทยากรมาช่วยอบรมกิจกรรมค่ายคุณธรรมจริยธรรม โดยได้รับความร่วมมือจากกรมการศาสนา นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมค่ายครอบครัวสัมพันธ์ ซึ่งเป็นกิจกรรมการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเชิงจิตวิทยาเพื่อสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัว ในกรณีที่เด็กมีปัญหาด้านครอบครัว เช่น ปัญหาด้านการเลี้ยงดูบุตรวัยรุ่น เพราะความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัว เป็นจุดเริ่มต้นของการแก้ไขปัญหาลูกและเยาวชน โดยนักจิตวิทยาที่ประจำอยู่ในแต่ละศาลซึ่งผ่านการอบรมเรียบร้อยแล้วเป็นผู้ดำเนินการค่ายครอบครัวสัมพันธ์มีการอบรมโดยให้พ่อแม่ผู้ปกครองและเด็กเข้ารับการอบรม 2 ครั้ง โดยครั้งแรกเป็นการแนะนำพ่อแม่ผู้ปกครองเกี่ยวกับการเลี้ยงดูเด็กวัยรุ่นและแนะนำเด็กและเยาวชนเกี่ยวกับทักษะการดำเนินชีวิต หลังจากนั้นเมื่อผ่านไป 2 เดือน จะเรียกมาเขาค่ายอีกครั้ง โดยจะสอบถามพ่อแม่ผู้ปกครองว่าเด็กและเยาวชนมีพฤติกรรมดีขึ้นหรือไม่ รวมถึงถามเด็กและเยาวชนว่าพ่อแม่ผู้ปกครองดีขึ้นหรือไม่ด้วย แล้วค้นหาวิธีแก้ไขกันต่อไป

นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมค่าย EQ - MQ ซึ่งเป็นการปรับพฤติกรรมของเด็ก และยังมีกิจกรรมฝึกอาชีพ โดยศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดบางแห่งสามารถประสานกับหน่วยงานภายนอก ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ภาคเอกชนหรือภาคธุรกิจต่าง ๆ รับเด็กและเยาวชนไปฝึกงานเพื่อประกอบอาชีพต่อไป และในบางศาลก็ฝึกอาชีพเด็กและเยาวชนเอง โดยปรับปรุงพื้นที่ในศาลและไปขอความร่วมมือจากครูอาจารย์ของวิทยาลัยเทคนิคหรือวิทยาลัยสารพัดช่าง เป็นต้น ให้มาช่วยสอนกิจกรรมฝึกอาชีพต่าง ๆ และเมื่อเด็กและเยาวชนผ่านการฝึกอาชีพแล้ว เด็กและเยาวชนจะมีอาชีพที่จะเลี้ยงดูตนเองต่อไปได้ ที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้นนี้ล้วนเป็นกิจกรรมบำบัดแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนต่าง ๆ ที่มีอยู่ในศาลเยาวชนและครอบครัว

2.2.3.5 การสร้างเครือข่ายชุมชนติดตามดูแลพฤติกรรม

ขั้นตอนต่อไปหลังจากศาลปล่อยตัวเด็กและเยาวชนกลับบ้าน ศาลจะประสานกับเครือข่ายชุมชนเพื่อขอความร่วมมือให้ชุมชนช่วยดูแลเด็กและเยาวชนที่กลับไปอยู่ในพื้นที่ และขอความร่วมมือในการรายงานให้ศาลทราบว่าเด็กและเยาวชนมีพฤติกรรมอย่างไร เครือข่ายชุมชนอาทิเช่น องค์การบริหารส่วนตำบล หรือเทศบาลตำบล รวมถึงบุคลากรที่มีข้าราชการ เช่น พ่อใหญ่แม่ใหญ่

พ่ออู๋แม่อู๋ ที่ต้องการดูแลชุมชนของตนให้เป็นสังคมที่ดีก็จะมาช่วยดูแลเด็กและเยาวชนให้ หรืออาจเป็นโรงเรียนที่อยู่ใกล้บ้าน

จะเห็นได้ว่าการดำเนินงานของศาลเยาวชนและครอบครัว มิใช่เป็นเพียงการพิจารณาพิพากษาคดีบนบัลลังก์เท่านั้น งานของศาลเยาวชนต้องช่วยแก้ปัญหาต่าง ๆ ของสังคม โดยใช้กลไกและเครื่องมือต่าง ๆ ฉะนั้น ผู้ปฏิบัติงานในศาลเยาวชนและครอบครัวจำเป็นต้องมีวิจักษณ์สูง ในการพิจารณาว่าเด็กและเยาวชนมีปัญหาอะไร เด็กและเยาวชนอยู่ในสังคมแบบไหน และเด็กและเยาวชนสมควรได้รับการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูด้วยวิธีการอย่างไร รวมถึงผู้ปฏิบัติงานต้องเป็นนักบริหารที่ดีในการหาวิธีการที่จะประสานความร่วมมือภายในองค์กร ซึ่งมีบุคลากรหลากหลายและประสานความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐภาคเอกชน เพื่อช่วยกันแก้ไขปัญหาลูกและเยาวชนที่กระทำผิด เนื่องจากเครื่องมือสำหรับการแก้ไขบำบัดเด็กและเยาวชนบางอย่างต้องสร้างขึ้นมาเอง โดยพยายามทำให้หน่วยงานต่าง ๆ เล็งเห็นถึงประโยชน์ของการร่วมมือช่วยกันแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชน ซึ่งศาลเยาวชนและครอบครัวกลางได้ดำเนินการสร้างความร่วมมือในระดับชาติ ในหลากหลายรูปแบบ อันเป็นเครื่องมือต่าง ๆ เพื่อให้ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดได้ใช้ในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟู เด็กและเยาวชน ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดมีหน้าที่สานความร่วมมือในระดับจังหวัดต่อไป

2.2.3.6 การประสานการประชม

นอกจากศาลเยาวชนและครอบครัวมีบทบาทเชิงอำนาจในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดแล้ว พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ยังให้ศาลเยาวชนและครอบครัวดำเนินการประสานการประชมเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เสียหาย จำเลย และชุมชน ได้มีโอกาสร่วมกันปรึกษาหารือโดยมีผู้ประสานการประชม นักจิตวิทยา และนักสังคมสงเคราะห์ช่วยอำนวยความสะดวก ซึ่งหากตกลงยินยอมกันได้ก็จะกำหนดเป็นแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูขึ้นให้เด็กหรือเยาวชนที่กระทำผิดปฏิบัติเพื่อแก้ไขปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเองให้กลับเป็นพลเมืองดีของสังคม แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูนี้อาจกำหนดหน้าที่ให้ผู้เสียหายและชุมชนร่วมมือกับเด็กและเยาวชนในการปฏิบัติต่าง ๆ ได้ด้วย หากเด็กหรือเยาวชนปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูสำเร็จ ผู้ประสานการประชมจะรายงานให้ศาลทราบ และศาลอาจยุติคดีได้โดยไม่ต้องมีคำพิพากษา ซึ่งเป็นประโยชน์แก่เด็กและเยาวชนที่จะไม่มีประวัติติดตัวไปว่าเคยต้องคำพิพากษา หากเด็กหรือเยาวชนไม่สามารถปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูได้ ศาลก็จะมีคำพิพากษาตามที่เห็นสมควรต่อไป

2.2.3.7 การพิพากษาคดี

พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ให้อำนาจศาลเยาวชนและครอบครัวหลายประการ เพื่อปรับใช้ให้เหมาะสมแก่การแก้ไข บำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดให้กลับตัวเป็นพลเมืองดีคืนสู่สังคม เมื่อศาลเยาวชนและครอบครัวดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีเสร็จแล้ว อาจยังไม่มีคำพิพากษา แต่เปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตนเองก่อนก็ได้ เช่น ให้เข้ากิจกรรมแก้ไขบำบัดฟื้นฟูต่าง ๆ รวมทั้งแผนแก้ไข บำบัดฟื้นฟูที่ดี หากเด็กและเยาวชนสามารถแก้ไขตนเอง ศาลอาจยุติคดีโดยไม่มีคำพิพากษา หรืออาจ พิพากษาให้รอลงโทษ รอกำหนดโทษ และกำหนดเงื่อนไขคุมความประพฤติ หากเด็กและเยาวชนไม่สามารถแก้ไขตนเอง ศาลก็จะมีคำพิพากษาตามที่เห็นสมควรต่อไป แม้ในกรณีที่ศาล พิพากษายกฟ้อง ปล่อยจำเลยไป แต่ศาลยังเห็นว่าเด็กและเยาวชนนั้นมีปัญหาด้านพฤติกรรม ศาล เยาวชนและครอบครัวมีอำนาจคุมความประพฤติเด็กและเยาวชนนั้นไว้โดยกำหนดเงื่อนไขต่าง ๆ ให้ ปฏิบัติได้ด้วย

นอกจากนี้ ศาลเยาวชนและครอบครัวของประเทศไทยมีโรงพยาบาลเฉพาะทางอยู่ใน สังกัด คือ โรงพยาบาลตุลาการเฉลิมพระเกียรติ ที่ดูแลรักษาเด็กและเยาวชนที่มีปัญหาทางจิตเวชตาม คำสั่งศาลได้อีกด้วย จะเห็นได้ว่ากระบวนการต่าง ๆ ที่พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและ วิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 สร้างขึ้น ล้วนเป็นการอนุวัตการให้เป็นไปตาม มาตรฐานสากลที่ให้รัฐภาคีต่าง ๆ ดำเนินการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนโดยไม่ต้องควบคุมตัว เด็กและเยาวชนไว้ในสถานับ แต่ใช้วิธีการครอบครัวบำบัด ชุมชนบำบัด หรืออื่น ๆ ได้อย่างกว้างขวาง

ปัจจุบันมาตรฐานวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัวของประเทศไทยอยู่ในระดับ แนวหน้าของเอเชีย ใน พ.ศ. 2558 ประเทศไทยจะเข้าสู่ประชาคมอาเซียน สถานการณ์การเคลื่อนย้าย พลเมืองจากประเทศเพื่อนบ้านมาสู่ประเทศไทยและจากประเทศไทยไปสู่ประเทศเพื่อนบ้านจะทวี ความรุนแรงขึ้น แต่มาตรฐานการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดในประเทศอื่นของอาเซียน ยังไม่อยู่ในระดับเดียวกับประเทศไทย จึงเป็นปัญหาที่ทุกประเทศในอาเซียนจะต้องพยายามเข้าใจ ระบบกฎหมาย และวิธีปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนของกันและกัน และพยายามยกระดับมาตรฐานให้ ใกล้เคียงกันมากที่สุดเพื่อประโยชน์ของเด็กและเยาวชนในอาเซียนด้วยกัน (จิรนิติ หะวานนท์, 2557)

2.2.4 ศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุมเพื่อแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กเยาวชนและครอบครัว (Counseling Center)

ศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุมเพื่อแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กเยาวชนและครอบครัว จึงได้ถูกจัดตั้งขึ้นเป็นหน่วยงานหนึ่งในศาลเยาวชนและครอบครัวทั่วประเทศตามคำสั่งของศาลเยาวชนและครอบครัวกลางที่ 72/2554 มีหน้าที่และวัตถุประสงค์เพื่อให้ดำเนินการเกี่ยวกับการให้คำปรึกษาแนะนำด้านจิตวิทยา และสิ่งแวดล้อมทางสังคม การจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชน รวมทั้งการสร้างเครือข่ายและส่งต่อผู้ที่มีปัญหาทางสังคมและจิตเวชไปยังหน่วยงานที่เหมาะสม เพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมหรือสนับสนุนเด็กหรือเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดและเข้าสู่กระบวนการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลเยาวชนและครอบครัวให้สามารถอยู่กับครอบครัวและชุมชนได้อย่างปกติสุข ไม่หวนกลับไปกระทำความผิดซ้ำ และให้การแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เบื้องต้นแก่ผู้เสียหายในคดีความผิดทางเพศ หรือคู่กรณีในคดีคุ้มครองสวัสดิภาพ ตลอดจนจัดทำรายงานผลการปรึกษาแนะนำและแผนแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูนำเสนอต่อศาลเยาวชนและครอบครัวเพื่อประกอบการพิจารณาพิพากษาต่อไป ทั้งนี้ได้กระทำตามแนวปฏิบัติตามคำสั่งศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ที่ 3/2555 นั้นเอง

โดยมีกลุ่มเป้าหมายคือเด็กหรือเยาวชนที่ได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวหรือมอบตัวให้ผู้ปกครองในชั้นตรวจสอบการจับ ก่อนคำพิพากษาและชั้นหลังคำพิพากษตามคำสั่งศาลเยาวชนและครอบครัวในมาตรา 73, 90, 132 และมาตรา 138 และผู้ถูกกล่าวหาและผู้ร้องในคดีคุ้มครองสวัสดิภาพตามคำสั่งศาลในมาตรา 174 และมาตรา 175 ทั้งนี้ประโยชน์จากการจัดตั้งศูนย์ที่เห็นเด่นชัดคือสามารถดำเนินการแก้ไขบำบัดเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดให้มีพฤติกรรมอันพึงประสงค์ มีสุขภาพจิตที่ดี ลดปัญหาความแออัดของเด็กหรือเยาวชนในสถานควบคุม โดยเด็กหรือเยาวชนผู้รับบริการสามารถใช้ชีวิตร่วมกับครอบครัวได้อย่างปกติ ส่งเสริมสถาบันครอบครัวและชุมชนให้มีส่วนร่วมในการช่วยเหลือแก้ไขบำบัดเด็กหรือเยาวชน ป้องกันการกระทำความผิดของเด็กหรือเยาวชน ต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม ลดปัญหาการกระทำความผิดซ้ำของเด็กหรือเยาวชน โดยประเภทคดีที่เข้าสู่กระบวนการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เพื่อรับคำปรึกษาแนะนำ ได้แก่ (อภิรัตน์ กังสดารพร, 2559)

2.2.4.1 การแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู ในชั้นก่อนฟ้อง

จุดเริ่มต้นของกระบวนการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็กและเยาวชนจะมีจุดเริ่มต้นตั้งแต่ชั้นก่อนฟ้อง โดยเด็กหรือเยาวชนที่ศาลให้ปล่อยตัวชั่วคราวจะถูกสั่งให้เข้าสู่ศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและ

ประสานการประชุมเพื่อแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็ก เยาวชนและครอบครัวที่ถูกจัดตั้งขึ้นในทุกจังหวัดและเป็นขั้นตอนแรกของการทำงานของผู้นำคำปรึกษา โดยศาลมีคำสั่งปล่อยตัวชั่วคราว และกำหนดเงื่อนไขให้มารับคำปรึกษาแนะนำ (มาตรา 73 วรรคท้าย)

2.2.4.2 การแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู ในชั้นหลังฟ้อง

มาตรา 132 วรรค 1 (มาตรการแทนการพิพากษาคดี) จะเป็นกระบวนการหันเหคดีอาญาออกจากการพิจารณาคดีตามปกติในขั้นสุดท้าย ซึ่งจะนำมาใช้แทนการพิพากษา โดยหากศาลเห็นว่าพฤติการณ์แห่งคดียังไม่สมควรจะมีคำสั่งพิพากษา หรือบิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลที่จำเลยอาศัยอยู่ร้องขอ เมื่อศาลสอบถามผู้เสียหายแล้ว ศาลจะมีคำสั่งให้ปล่อยตัวจำเลยชั่วคราว โดยกำหนดเป็นเงื่อนไข เช่น ให้จำเลยหรือผู้ปกครองไปรายงานตัวเข้ารับการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู หรือรับคำปรึกษาแนะนำ หรือเข้าร่วมกิจกรรมภายในระยะเวลาที่ศาลเห็นสมควร หรือให้จัดทำแผนแก้ไข บำบัดฟื้นฟู ทั้งนี้ต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ดังนี้ (1) คดีต้องเสร็จการพิจารณาแล้ว (2) ศาลเห็นว่าพฤติการณ์ของเด็กหรือเยาวชนในการกระทำความผิดไม่เป็นภัยอันตรายร้ายแรงต่อสังคมสมควร (3) เด็กหรือเยาวชนมีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนพฤติกรรมไปในทางที่ดีขึ้น และ (4) เด็กหรือเยาวชนมีอายุไม่เกิน 24 ปีบริบูรณ์ (ข้อบังคับศาลฎีกาข้อที่ 5) โดยเมื่อศาลเห็นว่าคดีอยู่ในหลักเกณฑ์ศาลจะกำหนดมาตรการดังกล่าวข้างต้นให้จำเลยปฏิบัติตามเงื่อนไขที่ศาลกำหนด หากมีการปฏิบัติตามเงื่อนไขและภายในระยะเวลาที่กำหนดแล้ว ให้ศาลสั่งยึดติดคดีโดยไม่ต้องมีคำพิพากษาและให้ถือว่าสิทธิการนำคดีอาญามาฟ้องเป็นอันระงับ ทั้งนี้หากฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขศาลสามารถยกคดีขึ้นพิพากษาต่อไป

มาตรา 90 (มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา) จะเป็นกระบวนการหันเหคดีอาญาออกจากการพิจารณาคดีตามปกติในขั้นที่ 3 หรือชั้นหลังฟ้องหรือชั้นศาล โดยมีมาตรการพิเศษในมาตรานี้มีเจตนาเพื่อใช้เป็นวิธีเบี่ยงเบนคดีของเด็กและเยาวชนที่สำนึกในการกระทำออกไปจากกระบวนการพิจารณาคดีของศาลโดยเร็วโดยใช้วิธีจัดทำแผนฟื้นฟูโดยจะจัดทำต่อเมื่อศาลเห็นว่าคดีมีอัตราโทษอยู่ในหลักเกณฑ์ที่จะจัดทำแผนแก้ไข บำบัดฟื้นฟูและเห็นว่าเด็กหรือเยาวชนนั้นอาจกลับตนเป็นคนดีได้โดยผู้เสียหายอาจได้รับการชดเชยเยียวยาตามสมควรรวมถึงการจัดทำแผนแก้ไข บำบัดฟื้นฟูจะเป็นประโยชน์ต่ออนาคตของเด็กหรือเยาวชนและผู้เสียหายมากกว่าการพิจารณาพิพากษาคดี ศาลจะมีคำสั่งให้จัดทำแผนแก้ไข บำบัดฟื้นฟูทั้งนี้หลักเกณฑ์ต่าง ๆ ประกอบด้วย (1) เป็นคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกิน 20 ปี (2) เด็กหรือเยาวชนไม่เคยได้รับโทษจำคุกมาก่อน เว้นแต่เป็นการกระทำโดยประมาทหรือลหุโทษ (3) ต้องสำนึกในการกระทำคือเด็กหรือเยาวชนตระหนักว่าการกระทำของตนก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้อื่นเสียใจในการกระทำพร้อมที่จะกลับปรับปรุงแก้ไขตัวเองทั้งนี้ไม่จำเป็นต้องสารภาพว่าการกระทำความผิดตามที่ถูกกล่าวหา (4) ต้องได้รับความยินยอมจากผู้เสียหายใน

การจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู (5) โจทย์ไม่คัดค้าน (6) ต้องเป็นคดีไม่เป็นภัยร้ายแรงต่อสังคมเกินสมควร (7) เด็กหรือเยาวชนมีแนวโน้มปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเป็นคนดีได้ (8) ผู้เสียหายจะได้รับการชดเชยเยียวยาตามสมควร (9) ทำในเวลาใด ๆ ก็ได้ แต่ต้องก่อนมีคำพิพากษาและ (10) ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้ปกครองเข้าร่วมปฏิบัติตามแผนด้วยได้

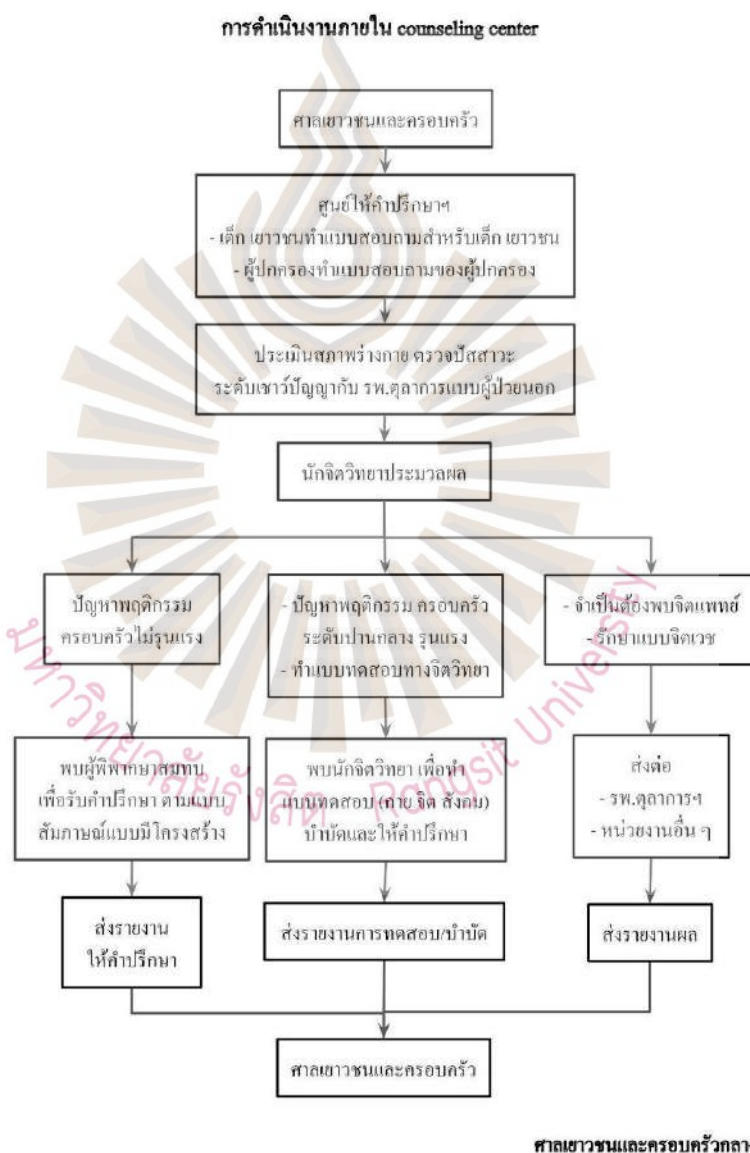
วิธีจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูในชั้นนี้จะเป็นการจัดทำโดยศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุมเพื่อแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็ก เยาวชนและครอบครัว โดยศูนย์ฯ จะตั้งสำนวนมาตรการพิเศษเพื่อเสนอศาลฯ แต่งตั้ง “ผู้ประสานการประชุม” ซึ่งอาจเป็นผู้อำนวยการสถานพินิจ ผู้พิพากษาสมทบ หรือบุคคลที่ศาลเห็นสมควร โดยผู้ประสานการประชุมจะนัดประชุมบุคคลที่เกี่ยวข้องเพื่อจัดทำแผนแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็กหรือเยาวชน โดยมีผู้บริหารแผนและเสนอแผนแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู ต่อศาลภายใน 30 วันนับตั้งแต่วันที่ได้รับการแต่งตั้ง

2.2.4.3 การแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู ชั้นหลังมีคำพิพากษา

มาตรา 138 ศาลมีคำพิพากษาปล่อยเด็กหรือเยาวชน ในกรณีนี้ศาลเห็นว่าเด็กหรือเยาวชนมีพฤติกรรมที่เสี่ยงต่อการกระทำความผิดอยู่ในสภาพแวดล้อมหรือสถานที่อาจชักนำให้กระทำความผิด และเพื่อคุ้มครองสวัสดิภาพของเด็กหรือเยาวชนนั้น ศาลจะกล่าววาจาตักเตือนเด็กหรือเยาวชนรวมทั้งบิดามารดาหรือผู้ปกครองหรือบุคคลซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วย หรือองค์การที่รับเลี้ยงดูแลเด็กหรือเยาวชนก็ได้ ถ้าจะกำหนดเงื่อนไขเกี่ยวกับความประพฤติของเด็กหรือเยาวชนนั้นด้วยก็ให้ศาลมีอำนาจกำหนดเงื่อนไขและคุมประพฤติข้อเดียวหรือหลายข้อไว้ในคำพิพากษาเท่าที่จำเป็นดังต่อไปนี้ (1) ห้ามมิให้เด็กหรือเยาวชนเข้าไปในสถานที่หรือท้องถิ่นใดอันอาจชักนำให้เด็กหรือเยาวชนนั้นจะทำความผิด (2) ห้ามมิให้เด็กหรือเยาวชนออกนอกสถานที่อยู่อาศัยในเวลากลางคืน เว้นแต่จะมีเหตุจำเป็นหรือได้รับอนุญาตจากบิดามารดาผู้ปกครองหรือบุคคลซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วย (3) ห้ามมิให้เด็กหรือเยาวชนคบหาสมาคมกับบุคคลที่อาจชักนำไปสู่การกระทำความผิด (4) ห้ามมิให้เด็กหรือเยาวชนประพฤติตนอันอาจนำไปสู่การกระทำความผิด (5) ให้เด็กหรือเยาวชนไปรายงานตัวต่อศาล พนักงานคุมประพฤติ หรือนักสังคมสงเคราะห์เป็นครั้งคราว (6) ให้เด็กหรือเยาวชนไปศึกษาเข้ารับการฝึกอบรมรับคำแนะนำ รับการรักษากฎหมาย บำบัด ฟื้นฟู ประกอบสัมมาชีพ หรือให้เด็กหรือเยาวชนเข้ารับการอบรมศีลธรรม จริยธรรม และหน้าที่พลเมือง (7) ให้บิดามารดาผู้ปกครอง บุคคลหรือองค์การซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วยหรือบุคคลหรือองค์การที่รับเลี้ยงดูแลเด็กหรือเยาวชนนั้นกระทำหรือห้ามมิให้กระทำการใด ๆ เกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กหรือเยาวชนตามที่ศาลกำหนด และ (8) กำหนดเงื่อนไขอื่นใดเพื่อพัฒนาและส่งเสริมความประพฤติของเด็กหรือเยาวชน ในการกำหนดเงื่อนไขตามวรรคหนึ่ง ให้ศาลกำหนดระยะเวลาที่จะให้เด็กหรือเยาวชนปฏิบัติตามเงื่อนไขนั้นด้วยเป็นเวลาไม่เกิน 1 ปี แต่ต้องไม่เกินกว่าเด็กหรือเยาวชนนั้นมีอายุครบ 24 ปีบริบูรณ์ เงื่อนไขตามที่ศาลได้กำหนดตามวรรคหนึ่งนั้น ถ้าหาก

ภายหลังความปรากฏแก่ศาลเอง หรือปรากฏจากรายงานของบุคคลตามมาตรา 139 วรรคหนึ่งว่า ข้อเท็จจริงหรือพฤติการณ์เกี่ยวแก่การกำหนดเงื่อนไขเพื่อควบคุมความประพฤติเด็กหรือเยาวชนนั้นได้เปลี่ยนแปลงไป เมื่อศาลเห็นสมควรอาจแก้ไขเพิ่มเติมหรือเพิกถอนข้อ 1 ข้อใดหรือทุกข้อก็ได้หรือจะกำหนดเงื่อนไขอื่นเพิ่มเติมก็ได้

โดยมีการดำเนินงานภายในศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุมเพื่อแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กเยาวชนและครอบครัว (Counseling Center) ดังรูปที่ 2.1

รูปที่ 2.1 แสดงการดำเนินงานภายในศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุมเพื่อแก้ไข บำบัดฟื้นฟูเด็ก เยาวชนและครอบครัว (Counseling Center)

ที่มา : ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง, 2566

2.3 แนวคิดกระบวนการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ (New Concept of Public Administration Process)

Hood (1991) ผู้บุกเบิกแนวคิดการจัดการภาครัฐแนวใหม่ได้อธิบายถึงสาระสำคัญของการจัดการภาครัฐแนวใหม่ (NPM) ไว้ว่าประกอบด้วยสาระสำคัญ 8 ประการ คือ

- 1) เน้นการบริหารจัดการแบบมีอาชีพ ที่ผู้บริหารหรือผู้จัดการมีอำนาจอิสระและมีความคล่องตัวในการบริหารงาน
- 2) มีการกำหนดวัตถุประสงค์และตัวชี้วัดอย่างชัดเจน โดยมุ่งวัดผลงานจากตัวชี้วัดที่กำหนดไว้ ผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานจึงต้องรับผิดชอบต่อผลลัพธ์ของงานตามตัวชี้วัด
- 3) รับผิดชอบต่อผลงานมากกว่ากระบวนการ โดยการดำเนินงานมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ของงานมากกว่าการยึดติดในกระบวนการทำงานหรือกฎระเบียบ
- 4) ให้ความสำคัญต่อการควบคุมผลสัมฤทธิ์ของงานมากกว่าการควบคุมขั้นตอนหรือกระบวนการทำงาน
- 5) เน้นการปรับโครงสร้างให้เล็กลง โดยมีขนาดที่เหมาะสมกับการปฏิบัติงาน ตลอดจนต้องมีการปล่อยงานบางส่วนออกไปในรูปของการจ้างเหมางานจากภายนอก
- 6) เปิดให้มีการแข่งขันในการให้บริการสาธารณะ เพื่อลดการผูกขาดและช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานให้ดียิ่งขึ้น
- 7) มีการปรับวิธีการของภาคธุรกิจเอกชนมาใช้ในภาครัฐ โดยนำเข้าวิธีการและเทคนิคการบริหารจากภาคธุรกิจมาใช้ในการบริหารภาครัฐ
- 8) มุ่งเน้นการเสริมสร้างวินัยทางการใช้จ่ายงบประมาณ เน้นความประหยัดและความคุ้มค่าในการใช้ทรัพยากร

แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบราชการไทย (พ.ศ.2556 - พ.ศ.2561) ได้กำหนดประเด็นยุทธศาสตร์ที่สอดคล้องกับการบริหารงานภาครัฐแนวใหม่ โดยกำหนดประเด็นยุทธศาสตร์ 7 ด้าน ดังนี้

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 1 : การสร้างความเป็นเลิศในการบริการประชาชน โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนางานบริการของส่วนราชการและหน่วยงานของรัฐสู่ความเป็นเลิศ เพื่อให้ประชาชนมีความพึงพอใจ ต่อคุณภาพการให้บริการ โดยออกแบบการบริการที่ยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง มีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศ ที่เหมาะสมมาใช้เพื่อให้ประชาชนสามารถใช้บริการได้ง่ายและหลากหลายรูปแบบ เน้นการบริการเชิงรุกที่มีปฏิสัมพันธ์โดยตรงระหว่างภาครัฐและ

ประชาชน การให้บริการแบบ เบ็ดเสร็จอย่างแท้จริง พัฒนาระบบการจัดการ ข้อร้องเรียนให้มีประสิทธิภาพ รวมทั้งเสริมสร้างวัฒนธรรม การบริการที่เป็นเลิศ

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 2 : การพัฒนาองค์การให้มีขีดสมรรถนะสูงและทันสมัย บุคลากรมีความเป็นมืออาชีพ มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาส่วนราชการและหน่วยงานของรัฐสู่องค์กรแห่งความเป็นเลิศ โดยเน้นการจัดโครงสร้างองค์กรที่มีความทันสมัย กะทัดรัด มีรูปแบบเรียบง่าย (Simplicity) มีระบบการทำงานที่คล่องตัว รวดเร็ว ปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศนในการทำงาน เน้นการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (Creativity) พัฒนาขีดสมรรถนะของบุคลากรในองค์กร เน้นการทำงานที่มีประสิทธิภาพ สร้างคุณค่าในการปฏิบัติภารกิจของรัฐ ประหยัดค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานต่าง ๆ และสร้างความรับผิดชอบต่อสังคม อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 3 : การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารสินทรัพย์ของภาครัฐให้เกิดประโยชน์สูงสุด มีเป้าหมายเพื่อวางระบบการบริหารจัดการสินทรัพย์ของราชการอย่างครบวงจร โดยคำนึงถึงค่าใช้จ่ายที่ผูกมัด/ผูกพันติดตามมา (Ownership Cost) เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด หรือสร้างมูลค่าเพิ่ม สร้างโอกาสและสร้างความมั่นคงตามฐานะเศรษฐกิจของประเทศ ลดความสูญเสีย สิ้นเปลืองและเปล่าประโยชน์ รวมทั้งวางระบบและมาตรการที่จะมุ่งเน้นการบริหารสินทรัพย์เพื่อให้เกิดผลตอบแทนคุ้มค่า สามารถลดต้นทุนค่าใช้จ่ายโดยรวม มีต้นทุนที่ต่ำลงและลดความต้องการของสินทรัพย์ใหม่ที่ไม่จำเป็น

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 4 : การวางระบบการบริหารงานราชการแบบบูรณาการ มีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมการทำงานร่วมกันภายในระบบราชการด้วยตนเองเพื่อแก้ปัญหาการแยกส่วนในการปฏิบัติงาน ระหว่างหน่วยงาน รวมถึงการวางระบบความสัมพันธ์และประสานความร่วมมือระหว่างราชการบริหารส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ในรูปแบบของการประสานความร่วมมือที่หลากหลาย ภายใต้วัตถุประสงค์เดียวกัน คือ นำศักยภาพเฉพาะของแต่ละหน่วยงานมาสร้างคุณค่าให้กับงานตามเป้าหมายที่กำหนด เพื่อขับเคลื่อนนโยบาย/ยุทธศาสตร์ของประเทศและการใช้ประโยชน์ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 5 : การส่งเสริมระบบการบริหารกิจการบ้านเมืองแบบร่วมมือกันระหว่าง ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน มีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมให้หน่วยงานราชการทบทวนบทบาทและภารกิจของตนให้มีความเหมาะสม โดยให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน มุ่งเน้นการพัฒนารูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างภาครัฐกับภาคส่วนอื่น การถ่ายโอนภารกิจบางอย่างที่ภาครัฐไม่จำเป็นต้องดำเนินงานเองให้ภาคส่วนอื่น รวมทั้งการสร้างความร่วมมือหรือความเป็นภาคีหุ้นส่วน (Partnership) ระหว่างภาครัฐและภาคส่วนอื่น

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 6 : การยกระดับความโปร่งใสและสร้างเชื่อมั่นศรัทธาในการบริหาร ราชการแผ่นดิน มีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมและวางกลไกให้ส่วนราชการและหน่วยงานของรัฐเปิดเผยข้อมูลข่าวสารและสร้างความโปร่งใสในการปฏิบัติราชการ รวมทั้งส่งเสริมให้ภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบการทำงานของทางราชการตลอดจนการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์และมาตรการในการต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชันให้บรรลุผลสัมฤทธิ์อย่างเป็นรูปธรรม

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 7 : การสร้างความพร้อมของระบบราชการไทยเพื่อเข้าสู่การเป็น ประชาคมอาเซียน มีเป้าหมายเพื่อเตรียมความพร้อมของระบบราชการไทยเพื่อรองรับการก้าวเข้าสู่ประชาคมอาเซียน รวมทั้งประสาน พัฒนาเครือข่ายความร่วมมือกันในการส่งเสริมและยกระดับธรรมาภิบาลในภาครัฐของประเทศสมาชิกอาเซียน อันจะนำไปสู่ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ความมั่นคงทางการเมือง และความเจริญผาสุกของสังคมร่วมกัน

กล่าวโดยสรุป คือ การบริหารงานภาครัฐแนวใหม่ เป็นการบริหารจัดการเพื่อขับเคลื่อนประเทศไทยสู่ความมั่งคั่ง มั่นคง และยั่งยืน และบรรลุเป้าหมายตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2565) คือ การทำให้ประชาชนมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม (ฉัตรชัย นาถอำพล, 2563)

ทั้งนี้การประยุกต์ใช้แนวคิดการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ สรุปได้ดังนี้

1) เป็นการประยุกต์ใช้แนวคิดการจัดการใหม่เพื่อช่วยให้มีกลไกควบคุมและผลักดันให้เกิดประสิทธิภาพในการใช้ทรัพยากรทุกด้าน ๆ ให้มากขึ้น ในกรณีนี้ได้มีการเน้นถึงระบบงบประมาณที่มุ่งเน้นผลงาน หรือ Result-based หรือ Performance-Based Budgeting ซึ่งก็คือ กำหนดให้มีการจัดสรรงบประมาณหรือทรัพยากรในการบริหารหลังจากมีตัวชี้วัดผลงานด้านต่าง ๆ ที่ชัดเจนแล้ว และระบบงบประมาณแบบแสดงแผนงาน หรือ Planning Programming Budgeting - PPB หรือที่เรียกย่อว่า Program Budget ก็เป็นอีกแนวทางหนึ่งที่สามารถจะประยุกต์ใช้เพื่อควบคุมการใช้ทรัพยากร ทั้งนี้เพราะภายใต้ระบบงบประมาณนี้ จะต้องมีการจัดทำแผนงานด้านต่าง ๆ โดยรวมกิจกรรมที่มีเป้าหมายเดียวกันเข้าด้วยกัน และจัดสรรงบประมาณหรือทรัพยากรภายใต้แผนงานเหล่านั้นเท่านั้น โดยการดำเนินการเช่นนี้ได้ทำให้เกิดประสิทธิภาพในการใช้ทรัพยากรหรืองบประมาณของภาครัฐ นอกจากนี้ยังจะต้องประยุกต์หลักการจัดการทุกด้าน ซึ่งอยู่ภายใต้แนวคิดลัทธิการจัดการ (Managerialism) ที่คำนึงถึงการนำหลักการด้านต่าง ๆ มาใช้การบริหารมากกว่าสามัญสำนึก

2) เป็นการประยุกต์ใช้แนวคิดการจัดการใหม่เพื่อช่วยมีช่องทางให้สังคมหรือผู้ได้รับผลจากการบริหารเข้ามีส่วนร่วมในการจัดการให้มากขึ้น ซึ่งผู้มีส่วนร่วมหรือได้รับผลนี้จะต้องเป็นทั้งผู้ให้ข้อมูลข่าวสารแก่ระบบการบริหารจัดการรวม ทั้งมีส่วนร่วมรับภาระค่าใช้จ่ายบางอย่างด้วย ทั้งนี้เพื่อมิให้กลุ่มคนที่ไม่ได้รับประโยชน์ในเรื่องนั้น ๆ ต้องเสียเปรียบ หลักการนี้อาจจะเรียกว่าการดำเนินการงานภาครัฐให้เป็นเชิงธุรกิจ (Co-Polarization) ซึ่งสอดคล้องกับกลไกของการให้บริการในตลาด (Marketization) โดยให้ผู้รับบริการภาครัฐต้องเสียค่าใช้จ่ายโดยตรงสำหรับการบริการบางอย่าง (User-Pay) หลักการนี้จะทำให้งานภาครัฐไม่ต้องขยายตัวมากเกินไป เพราะการรับภาระค่าใช้จ่ายในงานบริการเป็นของผู้รับประโยชน์โดยตรงแล้ว การปรับปรุงรัฐวิสาหกิจโดยกลไก (Corporatization) เพื่อนำไปสู่การให้ภาคเอกชนมีส่วนร่วม ในการจัดการบริการภาครัฐ (Privatization of Public Services) ก็อยู่ในแนวทางนี้

3) เป็นการประยุกต์ใช้แนวคิดการจัดการใหม่เพื่อช่วยดำเนินการในกิจการภาครัฐต่าง ๆ สามารถเป็นภาระหน้าที่ของตลาด หรือภาคเอกชนได้มากขึ้น (Privatization) ด้วยการช่วยให้มีกลไก เช่นกฎหมายที่จะเป็นเครื่องมือในการเปิดโอกาสให้ภาคเอกชนเข้ามาดำเนินการภารกิจหรือกิจการที่เป็นสินค้าและบริการประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งภารกิจที่ไม่ใช่สินค้าสาธารณะ (Public Goods) ซึ่งรัฐต้องมีบทบาทในการเป็นผู้ควบคุม (Regulator) ที่มีประสิทธิภาพเพื่อให้เกิดความพึงพอใจในการบริการ ทั้งนี้เพื่อไม่ให้รัฐบาลต้องใช้งบประมาณของคนทั้งประเทศมาจัดบริการจึงเป็นการลดขนาดของงบประมาณและภารกิจภาครัฐด้วย ซึ่งจะส่งผลให้เกิดการเก็บภาษีอากรที่มีเหตุผลมากยิ่งขึ้น (รังสรรค์ อินทน์จันทน์ และพงษ์ศักดิ์ ชิมมอนต์ส, 2560)

จะเห็นได้ว่าหลักการสำคัญของการประยุกต์ใช้แนวคิดการจัดการภาครัฐแนวใหม่ที่กล่าวมาข้างต้น มีจุดเน้นอยู่ที่การเปลี่ยนแปลงบทบาทรัฐบาลจากการเป็นผู้ดำเนินการมาเป็นผู้กำกับ (Regulator) หรือควบคุมมากขึ้น ซึ่งถ้าดำเนินการได้สำเร็จก็จะช่วยให้กลไกของตลาดหรือภาคเอกชนมีส่วนร่วมในการจัดหาสินค้าและบริการแทนรัฐบาลได้กว้างขวางยิ่งขึ้น รวมทั้งจะเป็นช่องทางทำให้เกิดการคิดหารูปแบบการบริหารจัดการใหม่ ๆ จากภาคเอกชนในทางที่จะก่อให้เกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และจะเป็นทางทำให้เกิดความสัมพันธ์กับภาคเอกชนทั้งในและต่างประเทศ ซึ่งย่อมจะมีส่วนทำให้เกิดการถ่ายทอดเทคโนโลยีและวิธีการบริหารจัดการให้ทันสมัยและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

จากการศึกษาผู้วิจัยสรุปว่าการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management) เป็นแนวคิดพื้นฐานของการบริหารจัดการภาครัฐซึ่งจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงระบบต่าง ๆ ของ

ภาครัฐและยุทธศาสตร์ด้านต่าง ๆ ที่เป็นรูปธรรม โดยมีแนวทางในการบริหารจัดการดังนี้ การให้บริการที่มีคุณภาพแก่ประชาชน คำนึงถึงความต้องการของประชาชนเป็นหลัก รัฐพึงทำบทบาทเฉพาะที่รัฐทำได้ดีเท่านั้น ในงานวิจัยนี้ มีภาคเอกชนที่เข้าร่วมกับการทำงานของศาลเยาวชนและครอบครัวหลายภาคส่วน อาทิเช่น ผู้พิพากษาสมทบ ซึ่งมาจากผู้สมัครจากภาคเอกชนที่ต้องการช่วยเหลือเด็กและเยาวชน เครือข่ายชุมชน ผู้นำชุมชน พ่อแม่ ครู ผู้ปกครองของเด็กและเยาวชน ผู้กระทำความผิดทางอาญา ซึ่งทุกภาคส่วนเป็นส่วนสำคัญที่ร่วมกันสร้างให้เกิดนวัตกรรมทางสังคมให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสังคมให้ดีขึ้น

2.4 ทฤษฎีนวัตกรรมสังคม

2.4.1 ความหมายของนวัตกรรมสังคม

สุริยะใส กตะศิลา (2562) ได้ให้ความหมายของคำว่านวัตกรรมสังคม (Social Innovation) นั้นอาจเป็นคำที่ไม่คุ้นเคยนักในแวดวงวิชาการทางสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ที่มีลักษณะความเป็นนามธรรมสูง แต่เรามักได้ยินคำนี้ในแวดวงวิทยาศาสตร์ หรืออุตสาหกรรมในลักษณะของการค้นพบสิ่งใหม่ หรือประดิษฐ์กรรมใหม่ๆที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างเป็นรูปธรรม และ/หรือ สามารถนำไปจำหน่ายเพื่อผลกำไรทางธุรกิจได้ ทั้งนี้การให้ความหมายของคำว่านวัตกรรมนั้นมีความแตกต่างหลากหลายกันไปตามแต่จุดยืนของผู้นิยาม แต่สิ่งที่มีร่วมกันประการหนึ่งของการนิยามคำว่านวัตกรรมก็คือ “ความใหม่” (Newness) ในทางใดทางหนึ่ง

Mulgan (2006) ได้ให้คำจำกัดความของคำว่า “นวัตกรรมทางสังคม” (Social Innovation) หมายถึง การปรับปรุงรูปแบบการจัดกิจกรรมและการให้บริการซึ่งเกิดจากแรงจูงใจในการดำเนินการเพื่อตอบสนองความต้องการของสังคมซึ่งกิจกรรมเหล่านี้อาจอยู่ในรูปของการพัฒนาและแก้ไขปัญหาในการดำเนินงานต่าง ๆ ที่มีอยู่ก่อนหน้านี้ แต่โดยรวมแล้วกิจกรรมเหล่านี้ล้วนมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อสังคม ซึ่งแตกต่างจากนวัตกรรมทางธุรกิจที่เกิดขึ้นจากการต้องการเพิ่มมูลค่ากำไร หรือผลประโยชน์จากการประกอบกิจการ อย่างไรก็ตามนวัตกรรมทางสังคมที่เกิดขึ้นนี้อาจเป็นนวัตกรรมที่เน้นด้านการพัฒนาสังคมอย่างเดียว หรือในขณะเดียวกันอาจเป็นนวัตกรรมทางสังคมที่ก่อให้เกิดประโยชน์ทางธุรกิจได้ เช่น ในชุมชนที่อยู่ห่างไกล การศึกษาหรือขาดโอกาสทางการศึกษาถือเป็นปัญหาของชุมชนนั้น ดังนั้น การจัดการศึกษาทางไกลสำหรับชุมชนจึงเป็นนวัตกรรมทางสังคม อย่างไรก็ดี เมื่อกลุ่มธุรกิจเข้ามาให้ความช่วยเหลือด้านเทคโนโลยี หรือเงิน

สนับสนุน นวัตกรรมทางสังคมของชุมชนนี้ นอกจากจะแก้ปัญหาของชุมชนแล้วยังก่อให้เกิดผลประโยชน์ต่อภาครัฐกิจ คือเป็นการสร้างโอกาสให้ธุรกิจได้รับพนักงานที่มีความรู้ความสามารถมากขึ้น ตัวอย่างที่เด่นชัดของนวัตกรรมทางสังคมที่ไม่มีผลประโยชน์ทางธุรกิจเข้ามาเกี่ยวข้องคือ องค์กรอิสระที่ชื่อ Big Issue จัดตั้งขึ้นเพื่อตีพิมพ์นิตยสาร Big Issue เพื่อให้คนไม่มีที่อยู่อาศัยเป็นผู้จำหน่าย

นวัตกรรมสังคมเป็นแนวความคิดใหม่ที่ตอบสนองต่อความต้องการของทุกคนในสังคม ทั้งตัวเราเอง คนอื่นรอบๆตัวเรา ในอดีตเราจะเห็นการเปลี่ยนแปลงต่างมาจากคนๆหนึ่งหรือวิบุรุษ แต่ปัจจุบันได้เปลี่ยนไปเป็นการรวมตัวกันเพื่อเปลี่ยนแปลงเกิดจากการผ่านความคิดจากรุ่นสู่รุ่นมาหลายชั้น ในทางธุรกิจนวัตกรรมจะเป็นความกล้าหาญที่จะเผชิญหรือชวนให้คนอื่นเปลี่ยนแปลง นวัตกรรมสังคมจะไม่ใช่ NGO แต่สามารถทำงานร่วมกันกับฝ่ายรัฐบาลหรือการเมืองให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้ นวัตกรรมสังคมอธิบายได้ทางทฤษฎี 3 อย่างคือ

- 1) มันสามารถเป็นองค์ประกอบอยู่ร่วมกับคนอื่นหรือสิ่งอื่น ๆ ได้
- 2) สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้จริง
- 3) เป็นผู้อยู่เบื้องหลังความสำเร็จหรือการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

Rogers (2003) กล่าวว่า นวัตกรรม (Innovation) หมายถึง ความคิด วิธีการ หรือวิธีปฏิบัติที่แต่ละบุคคลทั่วไปรับรู้ว่าเป็นสิ่งใหม่หรือเป็นความคิดใหม่ อาจไม่จำเป็นต้องเป็นความรู้ใหม่ บางคนอาจรู้แล้วแต่ยังไม่พัฒนาเป็นเจตคติที่ดีหรือไม่ดีต่อความรู้นั้น และยังไม่มีการยอมรับหรือปฏิเสธ นอกเสียจากความรู้นั้นสามารถนำมาปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้การทำงานมีประสิทธิภาพดีกว่าเดิม

ในขณะที่ความหมายของนวัตกรรมสังคมในเชิงปรัชญา หมายถึง การพัฒนาโดยใช้สังคมและการอยู่ร่วมกันเป็นตัวตั้งการพัฒนาดังกล่าวเป็นการพัฒนาที่ทำให้สังคมสามารถตั้งอยู่ในภาวะดุลยภาพอย่างมีพลวัตได้ (ประเวศ วะสี, 2545) นอกจากนี้ นวัตกรรมสังคม ยังอาจหมายถึง “ความสามารถ” (Ability) ในการก่อให้เกิดนวัตกรรมขึ้น เช่น องค์กรนานาชาติว่าด้วยนวัตกรรมสังคม ให้ความหมายของนวัตกรรมสังคมว่า หมายถึง ความสามารถที่จะสร้างสรรค์พฤติกรรมทางสังคมที่แตกต่างไปจากพฤติกรรมแบบเดิม ๆ ทั้งด้านส่วนบุคคลและด้านวิชาชีพ โดยเน้นที่ความสามารถในการแปลงสภาพ (Transform) บทบาท และความสามารถที่จะสร้างคุณูปการต่อการแปลงสภาพของสถาบัน (ทางสังคม)

นวัตกรรมสังคม ยังอาจหมายถึง “ความสามารถ” (Ability) ในการก่อให้เกิดนวัตกรรมขึ้น เช่น องค์กรนานาชาติว่าด้วยนวัตกรรมสังคม ให้ความหมายของนวัตกรรมสังคมว่า หมายถึง ความสามารถที่จะสร้างสรรค์พฤติกรรมทางสังคมที่แตกต่างไปจากพฤติกรรมแบบเดิม ๆ ทั้งด้านส่วนบุคคลและด้านวิชาชีพ โดยเน้นที่ความสามารถในการแปลงสภาพ (Transform) บทบาท และ ความสามารถที่จะสร้างคุณูปการต่อการแปลงสภาพของสถาบัน (ทางสังคม)

จากที่กล่าวมาจะเห็นว่านวัตกรรมสังคมคือ สิ่งใหม่ ๆ ทั้งที่เป็นกระบวนการทางความคิด (จินตนาการ) หรือการสร้างโอกาส หรือการลงมือปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหา หรือเพื่อทำให้สังคมดีขึ้น สิ่งใหม่ ๆ นี้รวมถึงการปรับหรือพัฒนาบนฐานเดิมด้วย” โดยมีคุณลักษณะที่สำคัญคือ (1) เป็นแนวทางใหม่ในการแก้ปัญหา (2) เกิดจากการรวมตัว ร่วมคิด ร่วมสร้างของคนในสังคม ไม่ได้เกิดจากการสั่งการจากภายนอก (3) มีจิตสำนึกร่วมต่อสาธารณะ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว และ (4) มีพัฒนาการ มีการขยายผลไปสู่การเปลี่ยนแปลงทั้งในเชิงพื้นที่และในเชิงรูปลักษณะ (สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข, 2546)

ประเด็นความใหม่ (Newness) ของสิ่งที่เป็นนวัตกรรมสังคมนั้นก็มีข้อถกเถียงกันได้มาก เนื่องจากนวัตกรรมนั้น ต้องเป็นสิ่งใหม่แต่สิ่งที่เป็นสิ่งใหม่ในพื้นที่หนึ่งอาจจะไม่ใช่สิ่งใหม่ในพื้นที่อื่นก็เป็นได้ หรือแม้แต่ในพื้นที่เดียวกันก็ไม่อาจอ้างได้อย่างแน่ใจว่าความคิดหรือสิ่งที่สร้างขึ้นนั้น เป็นของใหม่อย่างแท้จริง เพราะอาจจะมีการเกิดขึ้นของสิ่งนั้น ๆ แล้วในอดีตก็ได้ ในเชิงวิชาการ Everett M. Rogers ได้ชี้ว่าความใหม่ที่วัดในมิติของเวลาอันเป็นความใหม่ที่เป็นวัตถุวิสัยนั้น ไม่มีความหมายอะไรมากนัก แต่ความใหม่ของนวัตกรรมนั้นขึ้นอยู่กับการตัดสินใจของปัจเจกบนฐานของการรับรู้ของปัจเจกเอง (Rogers, 2003)

นอกจากนี้ในทางปฏิบัตินักวิชาการมักจะให้ความสำคัญกับคุณค่าของนวัตกรรมมากกว่าความใหม่ โดยเน้นที่การสร้างประโยชน์ส่วนเพิ่มเป็นหลัก ไม่ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงน้อยหรือมากเพียงใดก็ตาม สอดคล้องกับการแบ่งประเภทของนวัตกรรมที่ชี้ว่านวัตกรรมสามารถแบ่งออกได้เป็น อย่างน้อย 2 ประเภท คือ นวัตกรรมแบบเปลี่ยนแปลงทีละน้อย (Incremental Innovation) และแบบเปลี่ยนแปลงอย่างสิ้นเชิง (Radical Innovation) นวัตกรรมแบบแรกอธิบายการเกิดของนวัตกรรมว่าเป็นการต่อเติม ปรับเปลี่ยน ประกอบขึ้น โดยมีฐานมาจากสิ่งที่มีอยู่แล้ว เป็นการปรับเปลี่ยนสิ่งเดิมที่มีอยู่ให้มีคุณค่าหรือสร้างคุณค่าได้มากขึ้น ในทางตรงกันข้ามนวัตกรรมแบบที่สองนั้นเป็น

นวัตกรรมที่เป็นสิ่งใหม่อย่างแท้จริงโดยเป็นการแปลงสภาพของความคิด หรือรูปแบบพฤติกรรมซึ่งก่อให้เกิดความคิด หรือรูปแบบพฤติกรรมใหม่ที่มีคุณค่าเมื่อนำเอาไปปฏิบัติ

จากที่กล่าวมาจะพบว่าแม้จะมีความหลากหลายในแง่ของนิยาม แต่นิยามแต่ละแบบก็สะท้อนความคิดรวบยอดแบบเดียวกัน ทำให้ผู้วิจัยสังเคราะห์ความหมายของนวัตกรรมสังคมเบื้องต้นออกมาได้ว่า นวัตกรรมสังคมคือ สิ่งใหม่ ๆ วิธีการใหม่ ๆ และแนวทางใหม่ ๆ ไม่ว่าจะป็นรูปธรรมหรือนามธรรมที่สร้างคุณค่าทั้งในเชิงแก้ปัญหา และเชิงพัฒนาให้แก่สังคมได้โดยสร้างขึ้นมาบนฐานของแรงจูงใจทางสังคม

2.4.2 นวัตกรรมสังคมกับคุณค่าต่อสังคม

อาจกล่าวได้ว่า นวัตกรรมสังคม มีองค์ประกอบที่จำเป็น (Necessary Component) คือคุณค่าของนวัตกรรมที่มีต่อสังคมส่วนรวมไม่ว่าจะเป็นในเชิงแก้ปัญหา หรือในเชิงพัฒนา นั่นคือนวัตกรรมสังคมเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงวิธีการดำเนินชีวิตที่คนในชุมชนทำอยู่ประจำให้เป็นไปในทางที่ดีขึ้น โดยคุณค่านี้อาจจะเป็นคุณประโยชน์เชิงเปรียบเทียบ (Relative Advantage) (Rogers, 2003) หรืออาจจะเป็นคุณค่าเพิ่มที่นวัตกรรมนั้นก่อให้เกิดขึ้นในสังคม นอกจากนี้เมื่อใช้การจำแนกมิติของนวัตกรรมสังคมโดย เป็นเกณฑ์ อาจกล่าวได้ว่าคุณค่าของนวัตกรรมสังคมมีอย่างน้อย 3 ด้าน ได้แก่ (1) มีคุณค่าเพราะสนองตอบความจำเป็นของมนุษย์ที่ยังไม่ได้รับการตอบสนองหรือไม่ได้รับอีกต่อไปแล้วแต่ยังต้องการอยู่ (2) มีคุณค่าเพราะไปเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ทางสังคมไปในทางที่ดีขึ้น และ (3) มีคุณค่าเพราะไปเพิ่มขีดความสามารถเชิงสังคมและการเมืองรวมทั้งเพิ่มระดับการเข้าถึงทรัพยากร

อย่างไรก็ตาม นวัตกรรมสังคมมีลักษณะเฉพาะตรงที่ส่วนใหญ่ไม่สามารถวัดค่าในรูปตัวเงินได้ คุณค่าที่มีต่อสังคมยังมีลักษณะอิงกับบริบท (Context Dependent) นั่นคือ นวัตกรรมสังคมที่มีคุณค่ามากในสังคมหนึ่ง อาจจะมีค่าน้อยหรือไม่มีเลยในสังคมอื่น ๆ ก็ได้ เพราะฉะนั้นนวัตกรรมสังคมจึงไม่อาจวัดคุณค่าโดยเทียบกันระหว่างสังคม แต่ต้องเปรียบเทียบคุณค่าต่อสังคมหลังจากได้นำนวัตกรรมมาใช้ในสังคมนั้น ๆ แล้ว คุณค่าของนวัตกรรมสังคมสามารถเพิ่มสูงขึ้นได้เมื่อเวลาผ่านไปหรืออาจเป็นไปในทางตรงกันข้าม นอกจากนี้เนื่องจากมีผลกระทบในระดับสังคม ดังนั้นแม้แต่ในสังคมเดียวกันคนบางคนอาจเห็นคุณค่าของนวัตกรรมสังคมที่เกิดขึ้น แต่คนอื่น ๆ อาจจะไม่เห็นก็ได้ อย่างไรก็ตาม สิ่งที่จะเรียกว่าเป็นนวัตกรรมสังคมต้องก่อให้เกิดคุณค่าด้านใดด้านหนึ่งไม่ว่าจะ

มากหรือน้อย ทางตรงหรือทางอ้อม ต่อคนส่วนใหญ่หรือทั้งหมดของสังคม ต้องกล่าวไว้ด้วยว่ายังมีกรณีที่นวัตกรรมสังคมก่อให้เกิดประโยชน์ต่อคนกลุ่มน้อยโดยต้องเป็นคนกลุ่มที่ถูกกีดกันออก (Exclude) จากการเข้าถึงบริการสาธารณะต่าง ๆ

นอกจากนี้หากพิจารณาเรื่องหัวใจสำคัญของความเป็นนวัตกรรมสังคม จะพบว่าหัวใจของนวัตกรรมสังคมอยู่ที่ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น (ซึ่งได้แก่ การทำให้คนที่เคยถูกกีดกันออกจาก การเข้าถึงทรัพยากร หรือบริการสาธารณะได้มีโอกาสเข้ามาใช้ทรัพยากร หรือบริการดังกล่าวได้) สำหรับผู้วิจัยแล้ว การนำสิ่งเก่าที่เคยมีมาแล้วมาใช้จะจัดว่าเป็นนวัตกรรมได้เฉพาะในกรณีที่มีการปรับปรุงสิ่งเก่านั้นก่อนจะนำมาใช้เท่านั้น องค์ประกอบนี้จะจำแนกนวัตกรรมออกจากโครงการพัฒนาทั่วไปที่อาจมีคุณค่าต่อสังคมแต่ใช้แนวทางเดิม ๆ ในการดำเนินการ การเป็นสิ่งใหม่นี้มิได้มีความหมายจำกัดเฉพาะความใหม่อย่างแท้จริง (ไม่เคยมีมาก่อนเลย) แต่อาจเป็นการปรับเปลี่ยนหรือต่อเติมให้เป็นแนวทางใหม่ที่แก้ปัญหาได้ดีกว่าแนวทางเดิมก็ได้ ซึ่งอาจเรียกว่าเป็นการแก้ปัญหาเดิมด้วยวิธีคิดและ/หรือ วิธีทำใหม่ก็ได้ ความใหม่ดังกล่าวยังไม่จำเป็นต้องเป็นความใหม่สำหรับทุกคนเป็นการทั่วไปแต่ต้องเป็นความใหม่สำหรับบริบทนั้น ๆ นั่นคือคนในบริบทต้องรับรู้ว่าเป็นสิ่งใหม่ (Rogers, 2003) ดังนั้น การนำเอาโครงการพัฒนาที่ประสบความสำเร็จจากชุมชนอื่นมาปรับใช้กับชุมชนของตัวเองจึงนับเป็นนวัตกรรมสังคมสำหรับชุมชนนั้น ด้วยหลักที่ว่าชุมชนนั้นยังไม่มีโครงการพัฒนาลักษณะดังกล่าวมาก่อน

2.4.3 โมเดลเกลียวแห่งนวัตกรรม (Spiral Model)

กระบวนการที่ก่อให้เกิดนวัตกรรมทางสังคมสามารถอธิบายได้ในรูปแบบของโมเดลเกลียวแห่งนวัตกรรม (Spiral Model) โดยในแต่ละขั้นตอนจะมีการระบุถึงวิธีการหรือกระบวนการบางอย่างในการก้าวข้ามไปสู่ขั้นที่สูงกว่า แต่ขั้นตอนเหล่านี้อาจไม่ได้มีความต่อเนื่องตามลำดับเสมอไป บางครั้งมีการกระโดดข้ามขั้นหรือย้อนกลับไปจุดเดิมหรือจุดเริ่มต้นตามแต่สถานการณ์ ซึ่งรูปแบบที่นิยมใช้มากที่สุดคือ 7 ขั้นตอนของกระบวนการที่เกิดนวัตกรรม และดำเนินตามขั้นตอนจนถึงการเปลี่ยนเชิงระบบ (Changing Systems) ดังนี้

รูปที่ 2.2 โมเดล Spiral Model นวัตกรรมสังคม

ที่มา : Bound and Mulgan, 2006

จากรูปที่ 2.2 จะเป็นขั้นตอนต่าง ๆ ในการเดินทางของนวัตกรรมสังคมจากโอกาสและความท้าทายถึงการเปลี่ยนแปลงเชิงระบบ ซึ่งผู้วิจัยได้เข้าไปทำการศึกษาและนำเอาโมเดลดังกล่าวมาประยุกต์เข้ากับการศึกษานวัตกรรมการขับเคลื่อนเชิงบูรณาการของศาลเยาวชนและครอบครัวกับการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็ก และเยาวชนที่กระทำความผิดทางอาญา

ขั้นตอนที่ 1 โอกาสและความท้าทายของการเกิดนวัตกรรม (Opportunities and Challenges) จากตัวเลขสถิติการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนและการกระทำผิดซ้ำที่มีสูงขึ้นในช่วงก่อนปี พ.ศ.2553 ประกอบกับการตื่นตัวเรื่องสิทธิเด็ก และความต้องการของสังคมที่เห็นความสำคัญของปัญหาการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนทำให้เป็นโอกาสและความท้าทายที่เกิดขึ้นในสังคมไทย

ขั้นตอนที่ 2 การเกิดแนวความคิดใหม่ (Generating Idea) จากโอกาสและความท้าทายดังกล่าว รัฐจึงได้ตราพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ซึ่งในส่วนของการดำเนินคดีอาญาสำหรับเด็กและเยาวชน มีหัวใจสำคัญคือการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนให้กลับตนเป็นคนดี สามารถใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างปกติสุขและไม่หวนกลับมากระทำผิดซ้ำ

ขั้นตอนที่ 3 การพัฒนาและทดสอบ (Developing and Testing) โดยในพระราชบัญญัติฯ ได้นำแนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ มากำหนดเป็นการพิจารณาคดีตามมาตราต่างๆ ทั้งชั้นก่อนฟ้อง จนถึงชั้นหลังฟ้อง และจนจบกระบวนการพิจารณาพิพากษาคดีโดยมุ่งไปที่การแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็ก เยาวชนและครอบครัว

ขั้นตอนที่ 4 การดำเนินการกับกรณีตัวอย่าง (Making the Case) ศาลเยาวชนและครอบครัว ได้จัดตั้งศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุมเพื่อแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็กและเยาวชน ขึ้นทั่วประเทศ เพื่อรองรับการดำเนินงานตามมาตรการต่างๆ ทั้งชั้นก่อนฟ้องและหลังฟ้องจนจบกระบวนการ โดยเริ่มให้คำปรึกษาแนะนำฯ และเริ่มทดลองนำกระบวนการทำงานเชิงบูรณาการเชิงสหวิชาชีพมาใช้ เพื่อที่จะหาต้นแบบการทำงานเชิงบูรณาการแบบสหวิชาชีพ ซึ่งจุดนี้อาจเรียกได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของกระบวนการนวัตกรรมสังคม

ขั้นตอนที่ 5 การส่งมอบและการนำไปปฏิบัติ (Delivering & Implementing) การทำงานงานเชิงบูรณาการแบบสหวิชาชีพในศูนย์ให้คำปรึกษาฯ ได้มีการเปิดอบรมความรู้ให้กับผู้ปฏิบัติงานรวมถึงทำบันทึกข้อตกลงร่วมกับเครือข่าย ซึ่งประกอบไปด้วยภาคเอกชน ภาครัฐ และภาคประชาสังคม เพื่อเป็นกลไกในการสนับสนุนการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด

ขั้นตอนที่ 6 การขยายและปรับขนาด (Growing & Scaling) และเพื่อให้กระบวนการนวัตกรรมสังคมขยายตัวมากขึ้น ศาลเยาวชนและครอบครัวกลางหรือยุบลแม่ เป็นศาลนำร่องในการหาเครือข่ายและส่งต่อให้กับศาลเยาวชนและครอบครัวทั่วประเทศ ในขณะที่ศาลเยาวชนทั่วประเทศดำเนินการเร่งหาเครือข่ายในจังหวัดของตนเพิ่มเติม ซึ่งเป็นการขยายและปรับขนาดของกระบวนการนวัตกรรมสังคมให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้น

ขั้นตอนที่ 7 การเปลี่ยนแปลงเชิงระบบ (Changing Systems) จนปัจจุบันในปี พ.ศ. 2567 จะเห็นได้ชัดว่าตัวเลขสถิติการกระทำความผิดและการกระทำความผิดซ้ำของเด็กและเยาวชนใน 10 ปีที่ผ่านมาลดลงอย่างต่อเนื่อง ซึ่งนับได้ว่ากระบวนการนวัตกรรมสังคมที่สร้างขึ้นจากโอกาสและความท้าทายสามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงเชิงระบบได้

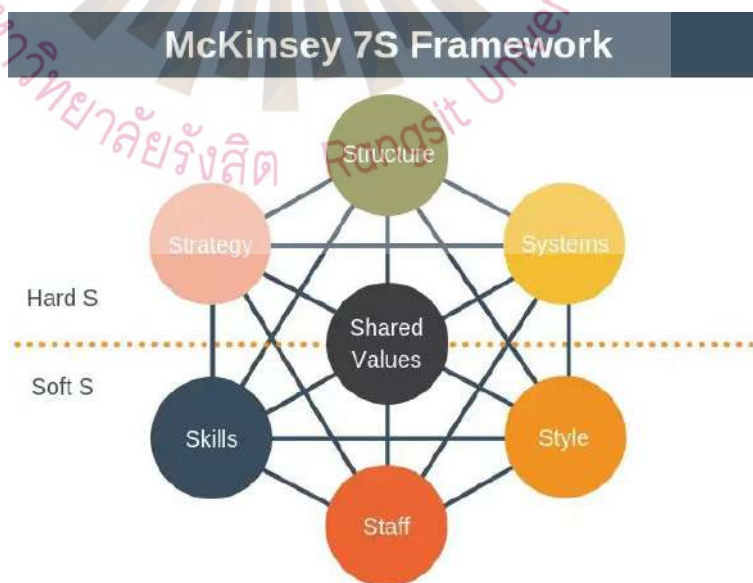
อย่างไรก็ตามกระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างนวัตกรรมทางสังคมเป็นกระบวนการทั้งคิดสร้างและลงมือปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง ซึ่งมีความสอดคล้องกับเมอร์เรย์, คูลลิเออร์-จิริส และ มัลแกน (2016) ที่เห็นว่า “กระบวนการสร้างนวัตกรรม” นั้นเป็น “กระบวนการเรียนรู้ที่ดำเนินต่อเนื่องไม่มีที่สิ้นสุด” ดังนั้นผู้พัฒนานวัตกรรมจึงจำเป็นต้องทบทวนถึงประสบการณ์และความรู้ต่าง ๆ ที่ได้รับระหว่างกระบวนการสร้างนวัตกรรมอยู่เสมอ เพื่อให้มีความพร้อมในการนำความรู้เหล่านั้นมา

ปรับปรุงหรือดัดแปลงนวัตกรรมต่อไปในระยะยาวต่อไปอีก (Murray, Caulier-Grice and Mulgan, 2016, p.11)

2.5 แนวคิด 7S Model

7S Model (McKinsey, 2018) เกิดขึ้นต้นทศวรรษที่ 1980 ในช่วงที่ปรึกษาธุรกิจของบริษัท McKinsey & Company Consulting ประกอบด้วย Tom Peters, Robert Waterman, Julien Philips พร้อมด้วยความร่วมมือช่วยเหลือจาก Richard Pascale และ Anthony G. Athos ได้ร่วมกันพัฒนา 7S Model ให้เป็นแบบจำลองที่ใช้วิเคราะห์รูปแบบ (Design) ขององค์กรจากองค์ประกอบภายใน 7 ประการ ที่จะช่วยให้ผู้บริหารสามารถประเมินสถานภาพขององค์กรว่าควรจะปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงในเรื่องใด อย่างไร จึงจะสร้างความสำเร็จให้กับองค์กรได้ตามเป้าหมาย แบบจำลองนี้ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง ทั้งในวงการศึกษาศึกษา และการนำไปปฏิบัติ นับเป็นเครื่องมือประกอบการวางแผนเชิงกลยุทธ์ที่ได้รับความนิยมสูงสุดเครื่องมือหนึ่ง ต่อเนื่องมาถึงปัจจุบัน

พื้นฐานแนวคิดของ 7S Model คือ องค์กรมีองค์ประกอบภายในที่สำคัญ 7 ประการซึ่งต้องทำงานให้สัมพันธ์สอดคล้อง (Interconnected) และเสริมแรงซึ่งกันและกัน การเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบตัวใดตัวหนึ่งจะกระทบต่อองค์ประกอบตัวอื่น ๆ ทั้งหมด จึงเป็นหน้าที่ที่ผู้บริหารจะต้องคำนึงถึงการปรับเปลี่ยนองค์ประกอบทั้งหลายให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงนั้น

รูปที่ 2.3 แนวคิดของ 7S Model

ที่มา : McKinsey, 2018

จากรูปที่ 2.3 จะพบว่าองค์ประกอบภายในทั้ง 7 แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ

กลุ่มนโยบายน (Hard S) สามารถจับต้องมองเห็นเป็นรูปธรรมได้ค่อนข้างชัดเจน โดยส่วนผู้บริหารนั้น สามารถปรับเปลี่ยนให้เป็นอย่างที่ต้องการในฐานะที่เป็นเครื่องมือทางการบริหารประกอบด้วย

1) โครงสร้าง (Structure) หมายถึง การจัดรูปองค์กรว่าประกอบด้วยหน่วยงานใด มีความสัมพันธ์ระหว่างกันและมีสายการรายงานหรือการบังคับบัญชาอย่างไร โครงสร้างองค์กรมักแสดงในรูปผังแบ่งส่วนงาน หรือผังองค์กร (Organization Chart) เป็นองค์ประกอบที่มองเห็นได้ชัดเจน และสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามนโยบายของผู้บริหาร

2) กลยุทธ์ (Strategy) หมายถึง แผนงานที่องค์กรจัดทำเพื่อสนองหรือสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมภายนอกและช่วยให้องค์กรสามารถรักษาหรือสร้างเสริมความได้เปรียบในการแข่งขันในระยะยาว กลยุทธ์ที่ดีจะต้องมีความชัดเจนสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ภารกิจ และคุณค่าขององค์กร เป็นเรื่องยากที่จะบอกว่ากลยุทธ์มีความเหมาะสมหรือไม่หากมองแต่กลยุทธ์เพียงอย่างเดียว 7S Model จึงเป็นเครื่องมือที่นำมาใช้พิจารณาว่าองค์ประกอบทั้งหลายที่มีอยู่ภายในองค์กรนั้นมีความสัมพันธ์สอดคล้องกันหรือไม่ โดยทั่วไปผู้บริหารจะไม่นิยมเลือกใช้กลยุทธ์ระยะสั้นเพื่อสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันให้กับองค์กร แต่ถ้ากลยุทธ์นั้นทำ งานสอดคล้องกับองค์ประกอบตัวอื่น ๆ ได้เป็นอย่างดี มันก็อาจสร้างผลสำเร็จที่ยิ่งใหญ่ได้เช่นกัน

3) ระบบ (Systems) หมายถึง กระบวนการและระเบียบวิธีปฏิบัติขององค์กรซึ่งแสดงออกมาในรูปกิจกรรมการทำงานที่ทำอยู่เป็นประจำ รวมถึงวิธีการตัดสินใจของผู้บริหารระดับต่าง ๆ ขององค์กร เวลาที่ผู้บริหารจะทำการเปลี่ยนแปลงใด ๆ มักจะให้ความสำคัญไปที่การปรับเปลี่ยนระบบการทำงานและผลกระทบที่มีต่อระบบการทำงานที่เป็นอยู่เป็นลำดับแรก

กลุ่มปฏิบัติ (Soft S) เป็นกลุ่มขององค์ประกอบที่มองเห็นจับต้องเป็นรูปธรรมได้ยากกว่าองค์ประกอบในกลุ่มนโยบายน เนื่องจากคุณสมบัติที่มีอยู่ในองค์ประกอบกลุ่มนี้เคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ประกอบด้วย

4) ทักษะ (Skills) หมายถึง ทักษะและสมรรถนะความสามารถของพนักงานที่ทำงานให้กับองค์กร เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงใด ๆ ขึ้นในองค์กร คำถามที่องค์กรต้องการทราบ คือ ควรใช้ทักษะอะไรจึงจะสามารถขับเคลื่อนกลยุทธ์หรือโครงสร้างใหม่นั้นให้ดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

5) รูปแบบ (Styles) หมายถึง รูปแบบการบริหารของผู้บริหารระดับสูงภายในองค์กร รวมถึงปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันของผู้บริหารระดับต่าง ๆ และภาพพจน์ (symbolic value) ของผู้นั้นที่มีอยู่ในความคิดเห็นของผู้บริหารและบุคคลอื่น ๆ ในองค์กร

6) บุคลากร (Staffs) หมายถึง พนักงาน รวมถึงความรู้ความสามารถ ทักษะ และทัศนคติโดยทั่วไปของพนักงาน ในมุมมองด้านการบริหารจะพิจารณาว่าองค์กรต้องการพนักงานประเภทใด จำนวนมากน้อยเพียงใด จะเลือกรับ พัฒนา จูงใจ และให้ผลตอบแทนอย่างไรจึงจะทำให้องค์กรมีความสามารถในการแข่งขันสูงสุด

7) คุณค่าที่มีร่วมกัน (Shared value) หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า Superordinated goal ไม่ได้อยู่ทั้งในกลุ่ม hard และ soft element แต่เป็นความเชื่อ ความคาดหวัง ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายที่องค์กรถูกสร้างขึ้นมา เป็นมาตรฐานและการยอมรับ (norm and standard) ที่บุคคลทั้งหลายใช้ในการแสดงพฤติกรรม เราจึงสังเกตคุณค่าที่มีร่วมกันนี้ได้จากวัฒนธรรมองค์กรและจริยธรรมการทำงานโดยทั่วไป 7S Model วางคุณค่าที่มีร่วมกันไว้ตรงกลาง เป็นการสื่อความหมายว่าคุณค่าที่มีร่วมกันเป็นศูนย์กลางการพัฒนาของทุกองค์ประกอบ โครงสร้าง กลยุทธ์ ระบบ ทักษะ รูปแบบ บุคลากร ล้วนเป็นผลสืบเนื่องมาจากเหตุผลหรือความตั้งใจในการจัดตั้งองค์กร วัตถุประสงค์ตั้งต้นขององค์กรก็ก่อรูปขึ้นมาจากคุณค่าที่ผู้สร้างองค์กรกำหนด ดังนั้น เมื่อคุณค่าหรือความตั้งใจนี้เปลี่ยน จึงส่งผลกระทบต่อองค์ประกอบทั้งหมด ในทำนองเดียวกันเมื่อองค์ประกอบใดขององค์กรเปลี่ยน ก็จะส่งผลกระทบต่อคุณค่าที่มีร่วมกันและต่อองค์ประกอบอื่น ๆ ทั้งหมดด้วยเช่นกัน

การนำแนวคิดเรื่อง 7S Model ไปใช้ปฏิบัติแบบจำลองนี้มีพื้นฐานมาจากแนวคิดทางทฤษฎีที่ว่า องค์กรจะมีผลการปฏิบัติที่ดีหากองค์ประกอบภายในทั้งเจ็ดมีความประสานสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกัน และเสริมแรงซึ่งกันและกัน จากแนวคิดดังกล่าว เราจึงสามารถนำแบบจำลองนี้มาใช้เพื่อ

1) ค้นหาว่ายังมีองค์ประกอบใดที่ทำงานไม่ประสานสอดคล้องกับองค์ประกอบอื่น และจะต้องปรับปรุงอย่างไรจึงจะช่วยให้ผลการปฏิบัติงานดีขึ้น

2) เข้าใจความเกี่ยวข้องสัมพันธ์ระหว่างกันขององค์ประกอบทั้งหลายเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นกับองค์กร เช่นการปรับโครงสร้างองค์กร, การปรับปรุงหรือเพิ่มกระบวนการทำงานใหม่ การควมรวมกิจการ การเพิ่มหรือปรับปรุงระบบ การเปลี่ยนแปลงรูปแบบภาวะผู้นำ ฯลฯ

3) วิเคราะห์สถานการณ์ปัจจุบัน และสถานการณ์ในอนาคตที่คาดหมายว่าจะเป็นตลอดจนช่องว่างและความไม่สอดคล้องของสถานการณ์ทั้งสองเพื่อให้สามารถปรับองค์ประกอบ

เพื่อความมั่นใจว่าองค์กรจะสามารถทำงานในสถานการณ์ใหม่นั้น ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จุฑามาศ เพชรเปล่งสี และอาจารย์ มีอินทร์ เกิดมีสิทธิ์ (2564) ได้ศึกษาเรื่องปัญหาการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีในการกระทำผิดซ้ำคดียาเสพติด กรณีศึกษาเฉพาะในศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดปทุมธานี มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาหลักการแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาเด็กและเยาวชนการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของเด็กและเยาวชน (2) ศึกษาบทบัญญัติหลักเกณฑ์เงื่อนไขทางกฎหมายเกี่ยวกับมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาเด็กและเยาวชนทั้งในส่วนของประเทศไทยและต่างประเทศ และ (3) ศึกษาปัญหาและอุปสรรคทางกฎหมายเกี่ยวกับการบังคับใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดซ้ำในคดียาเสพติดตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยวิธีวิจัยเอกสารจากประมวลกฎหมาย หนังสือกฎหมาย คำพิพากษาศาลฎีกา บทความ วารสาร เอกสารข้อมูลจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ทั้งกฎหมายของประเทศไทยและกฎหมายของต่างประเทศ โดยนำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์และเปรียบเทียบเพื่อหาข้อสรุปและข้อเสนอแนะในการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายผลการวิจัย พบว่า ปัญหายาเสพติดที่เกิดขึ้นในสังคมไทย โดยเฉพาะคดียาเสพติดที่เด็กและเยาวชนเป็นผู้กระทำความผิดมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น โดยพื้นที่จังหวัดปทุมธานีซึ่งมีข้อมูลว่าเป็นแหล่งจำหน่ายแพร่กระจายและเป็นทางผ่านของยาเสพติด การศึกษาวิจัยผ่านการดำเนินคดีกับเด็กและเยาวชนในศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดปทุมธานีที่สามารถสะท้อนปัญหาของการนำมาตราการพิเศษแทนการดำเนินคดีตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มุ่งแก้ไขบำบัดฟื้นฟูมากกว่าการลงโทษเด็กและเยาวชนจากการศึกษาพบว่า การให้ความยินยอมของผู้เสียหายที่เป็นรัฐไม่อาจใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา (มาตรา 90) ได้และการสำนึกผิดของเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดในคดียาเสพติดเป็นเรื่องที่ยากจะพิสูจน์ได้ว่าสำนึกผิดอย่างแท้จริงเพียงใด (มาตรา 86) ประกอบข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการเงื่อนไขในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูหลังฟ้องคดี พ.ศ. 2556 จึงควรนำมาตราการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาใช้กับการกระทำผิดซ้ำคดียาเสพติดเพื่อเสนอเป็นแนวในการแก้ไขกฎหมายและข้อบังคับต่อไป

ธีรพันธ์ กำดารา (2559) ได้ทำการวิจัยเรื่องปัญหาการให้ความยินยอมในการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาของเด็กและเยาวชน ได้ศึกษากฎหมายเกี่ยวกับการนำเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดอาญา เข้าสู่แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู อันเป็นการคุ้มครองเด็กที่กระทำความผิด และเพื่อให้เด็กกลับเป็นคนดีคืนสู่สังคม อีกทั้งยังเป็นการแก้ปัญหาอาชญากรรมที่ต้นเหตุ ซึ่งเป็นไปตามวัตถุประสงค์แห่งอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กที่ประเทศไทยได้เข้าเป็นภาคีสมาชิก โดยวิธีการศึกษาวิจัยกฎหมายของต่างประเทศเพื่อนำสิ่งที่กฎหมายต่างประเทศมีลักษณะอันไปตามวัตถุประสงค์แห่งอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กมากกว่า ของประเทศไทย อันประกอบไปด้วย ประเทศนิวซีแลนด์ ประเทศออสเตรเลีย ประเทศญี่ปุ่น ประเทศแคนาดา และ ประเทศสิงคโปร์ โดยศึกษาเฉพาะประเด็นสำคัญอันเป็นเงื่อนไขในการนำเด็กเข้าสู่แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเท่านั้น เมื่อพิจารณากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขฟื้นฟูเด็กที่กระทำความผิดเพื่อให้กลับคืนสู่สังคมแล้ว ก็จะพบว่ามาตรา 86 แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ซึ่งเป็นกรณีที่อยู่ในชั้นก่อนฟ้องคดีที่กฎหมายสามารถนำเด็กสู่การแก้ไขบำบัดฟื้นฟูได้โดยไม่ต้องฟ้องคดี ทั้งนี้ต้องเป็นไปตามเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนดไว้ ซึ่งก็จะมีเงื่อนไขที่สำคัญที่ผู้วิจัยเห็นว่ายังไม่สอดคล้องกับตัวของเด็กผู้กระทำความผิดแต่ละคน อันจะนำไปสู่การไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์แห่งอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก โดยเงื่อนไขสำคัญก็ได้แก่ อัตราโทษในความผิดที่เด็กเป็นผู้กระทำที่ต้องไม่เกิน 5 ปีและต้องได้รับความยินยอมจากผู้เสียหายในการที่จะนำเด็กผู้กระทำความผิดเข้าสู่การแก้ไขบำบัดฟื้นฟูด้วย ซึ่งอัตราโทษดังกล่าวนี้ยังคงกว้างเกินไป ไม่อาจแก้ไขกับผู้กระทำผิดที่มีลักษณะจิตใจและสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกันได้ ส่วนความยินยอมของผู้เสียหายนั้นก็ยังมีปัญหาในความเป็นจริงที่อาจเกิดขึ้นได้ยาก หรืออาจต้องแลกกับบางสิ่งอันเป็นการเพิ่มภาระให้กับครอบครัวเด็กผู้กระทำความผิด เงื่อนไขแห่งกฎหมายเหล่านี้ล้วนเป็นอุปสรรคขัดขวาง การแก้ไขเด็กที่กระทำความผิดผู้ซึ่งสมควรได้รับการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูให้เป็นคนดีคืนสู่สังคมทั้งสิ้น โดยผลการศึกษาพบว่าเงื่อนไขการเข้าสู่แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูของประเทศไทยนั้นยังมีปัญหาในความไม่ชัดเจนของลักษณะการกระทำความผิดที่มากพอ ซึ่งอาจส่งผลให้เกิดการแก้ไขที่ไม่ตรงจุด ทั้งการกำหนดเงื่อนไขก่อนที่จะนำเด็กผู้กระทำความผิดเข้าสู่แผนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูก็ยังมีปัญหาโดยเฉพาะความยินยอมของผู้เสียหายที่เป็นอุปสรรคสำคัญ ในขณะที่ต่างประเทศไม่ได้วางหลักเกณฑ์อันเป็นการก่อให้เกิดอุปสรรคเช่นนี้ แต่ใช้วิธีให้อำนาจกับเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องสามารถใช้ดุลพินิจได้ เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ในการคุ้มครองเด็กผู้กระทำความผิด ดังอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ข้อ 40(3) ข ที่กำหนดให้รัฐภาคีมีหน้าที่ส่งเสริมการตรากฎหมายที่เป็นการใช้เฉพาะกับเด็กที่ถูกกล่าวหาให้มีความแตกต่างจากผู้ใหญ่ โดยต้องใช้วิธีสำหรับเด็กเท่านั้น เพราะการแก้ปัญหาของเด็กนั้น กฎหมายไม่มีความประสงค์ไปที่การลงโทษให้เจ็บตลอบ แต่กฎหมายต้องการ

แก้ไขให้เด็กได้กลับคืน เป็นคนดีสู่สังคม จากผลการศึกษา ผู้วิจัยจึงได้มีข้อเสนอแนะในการวางเงื่อนไขก่อนที่จะนำเด็กหรือเยาวชน ผู้กระทำความผิดเข้าสู่แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู โดยวางหลักเกณฑ์เพิ่มเติมเพื่อให้ตรงกับความคิดและ ลักษณะของปัจจัยแห่งตัวผู้กระทำความผิดมากยิ่งขึ้น เพิ่มอำนาจให้เจ้าหน้าที่มีส่วนเข้ามาเป็นผู้ใช้ดุลพินิจ ให้เป็นไปตามเจตนารมณ์แห่งกฎหมายและอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กมากยิ่งขึ้น เพิ่มรายละเอียดใน เรื่องความยินยอมเพื่อให้สังคมได้มีส่วนเข้ามาร่วมกัน แก้ปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อเป็นการสอดคล้องกับ สังคมและตัวเด็กที่มีความซับซ้อนและมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว

บัญชา วิทยาอนันต์, สมาน ตั้งทองทวี, และธานี วรรณ (2564) ได้ทำการวิจัยเรื่อง มาตรการทางกฎหมายในการบังคับใช้กับเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด : ศึกษารูปแบบการจัดการศึกษาให้แก่เด็กและเยาวชนเพื่อการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู โดยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษากฎหมายเกี่ยวกับการจัดการศึกษาการฝึกอบรมเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดของไทยและต่างประเทศ 2) ศึกษาปัญหาการจัดการศึกษาการฝึกอบรมเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด 3) ศึกษาแนวทางแก้ไขปัญหาและรูปแบบการจัดการศึกษาสำหรับเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดที่เหมาะสม ผลการศึกษาพบว่า 1) ประเทศไทยได้จัดการศึกษา การฝึกอบรมของเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดไว้ในพระราชบัญญัติการบริหารการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด พ.ศ. 2561 และระเบียบกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนว่าด้วยหลักสูตรการฝึกอบรมเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2554 โดยกำหนดให้ศูนย์ฝึกและอบรมจะต้องจัดให้มีการศึกษาสามัญหรือการฝึกวิชาชีพ และการบำบัดฟื้นฟูพฤติกรรมและอารมณ์เด็กและเยาวชน ประเทศสหรัฐอเมริกา รัฐฟลอริดา ตาม The Florida Statutes 1995 จัดให้มีการสร้างแคมป์สำหรับเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด (Juvenile Boot Camps) ที่ดำเนินการด้านศึกษาและการฝึกอบรมทางกายภาพและโปรแกรมฟื้นฟูสมรรถภาพที่เหมาะสมสำหรับเด็ก ประเทศสหราชอาณาจักรเน้นการศึกษาในระบบและการฝึกอบรมอาชีพที่ให้แก่เด็กโดยต้องการลดอัตราการกระทำผิดซ้ำ สำหรับประเทศญี่ปุ่นมีกฎหมาย Juvenile Law 2003 และ The Child Welfare Law of Japan จัดการศึกษาโดยหลักสูตรแนะนำเกี่ยวกับการดำรงชีวิตการศึกษาทางด้านอาชีพ การศึกษาวิสามัญทั่วไป และการศึกษาพิเศษ ในประเทศสิงคโปร์ จะใช้โปรแกรมการฝึกอบรมการฝึกฝนและเปลี่ยนแปลงนิสัย โดยมีการศึกษาวิชาสามัญและวิชาชีพ และการฝึกอบรมด้านศิลปกรรมรวมกับกิจกรรมสันทนาการต่าง ๆ

ปณณวัฒน์ ไตรจุฑากาญจน์ (2562) ได้ทำการวิจัยเรื่องมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญากับการแก้ไขบำบัดฟื้นฟู เด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมมีวัตถุประสงค์หลัก 2

ประการ ได้แก่ (1) เพื่อศึกษาถึงรูปแบบและวิธีการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นก่อนฟ้องและชั้นการพิจารณาคดีตามมาตรา 86 และ 90 แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 และ (2) เพื่อศึกษาแนวทางการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนผู้กระทำผิด รวมถึงการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาตามหลักมาตรฐานสากล วิธีการศึกษาเน้นการศึกษาจากเอกสาร และรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผลการศึกษาสะท้อนให้เห็นว่า มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นก่อนฟ้องและชั้นการพิจารณาคดีมีการดำเนินการผ่านรูปแบบการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน โดยมีเป้าหมายคือ การฟื้นคดีเด็กและเยาวชนออกจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญา และเปิดโอกาสให้ผู้กระทำผิดซึ่งเป็นเด็กและเยาวชนได้รับการคุ้มครองและพัฒนาทางด้านจิตสังคมอย่างต่อเนื่องแทนการดำเนินคดีอาญาเพื่อนำไปสู่การสำนึกในการกระทำ และผู้เสียหายได้รับการเยียวยาชดใช้ความเสียหายตามสิทธิและความเหมาะสม ต่างฝ่ายต่างสามารถกลับไปดำเนินชีวิตในชุมชนและสังคมได้อย่างปกติสุขโดยผู้กระทำความผิดไม่หวนไปกระทำผิดซ้ำ รวมถึงสังคมและชุมชนมีความสงบและปลอดภัย ส่วนแนวทางการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนผู้กระทำผิด รวมถึงการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาตามหลักมาตรฐานสากลนั้น พบว่า กระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเป็นกระบวนการทำงานในลักษณะเป็นรายกรณี ซึ่งต้องอาศัยการทำงานร่วมกันของทีมสหวิชาชีพที่เกี่ยวข้องกับแผนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามสภาพปัญหาของเด็กและเยาวชนผู้กระทำผิดในแต่ละรายตามแนวทางการบริหารจัดการกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนในทิศทางที่เน้นรูปแบบการมีส่วนร่วมของหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกกระบวนการยุติธรรม โดยคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กและเยาวชนเป็นหลัก

ภัทรวรรณ ทองใหญ่ (2562) ได้ทำการศึกษาเรื่องการหันเหผู้กระทำผิดออกจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญา: ศึกษากรณีการหันเหในชั้นก่อนฟ้องในประเทศไทย พบว่า การหันเหผู้กระทำผิดออกจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือกที่มุ่งแก้ไขปัญหาของการบริหารกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก อาทิ ปัญหาคดีอาญาล้นระบบและนักโทษสันเรือนจำ ในขณะที่ผู้กระทำผิดก็ได้รับการปฏิบัติด้วยวิธีการที่เหมาะสม สอดคล้องกับความร้ายแรงของการกระทำผิด โดยคำนึงถึงความแตกต่างของผู้กระทำผิดเป็นรายบุคคล อย่างไรก็ตาม มาตรการหันเหคดีในชั้นก่อนฟ้องตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 และพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ยังมีข้อจำกัดทางกฎหมายบางประการที่อาจส่งผลให้การหันเหผู้ต้องหาว่ากระทำผิดออกจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก ไม่

สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพตามวัตถุประสงค์ ด้วยเหตุนี้ ผู้เขียนจึงได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบมาตรการหันเหคดีในชั้นก่อนฟ้องของประเทศไทยกับประเทศอังกฤษเพื่อจัดทำข้อเสนอแนะในการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายเพื่อพัฒนามาตรการหันเหคดีในชั้นก่อนฟ้องของประเทศไทยดังต่อไปนี้ กล่าวคือ (1) แก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 มาตรา 19 ในส่วนของฐานความผิดที่ผู้ต้องหาไม่มีสิทธิเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูให้ขยายความรวมถึงกระทำผิดฐานอื่น ๆ สืบเนื่องจากการใช้สารเสพติด (2) แก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 86 ในส่วนที่เกี่ยวกับประวัติเกี่ยวกับการต้องโทษจำคุกของเด็กและเยาวชนควรกำหนดให้เป็นเพียงเงื่อนไขประกอบการพิจารณาที่จะใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาเท่านั้น มิใช่เงื่อนไขในการตัดสิทธิ (3) แก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 มาตรา 57 ในส่วนที่เกี่ยวกับบันทึกข้อตกลงระหว่างผู้ต้องหาว่ากระทำผิดและผู้เสียหายกล่าวคือแม่ผู้ต้องหาจะได้ปฏิบัติตามบันทึกข้อตกลงครบถ้วนแล้ว พนักงานอัยการหรือพนักงานสอบสวนผู้มีอำนาจสามารถพิจารณากำหนดมาตรการในการแก้ไขหรือป้องกันมิให้ผู้ต้องหาหวนกลับมากระทำผิดซ้ำได้

วันทนีส์ ทองธราพัชร (2526) ทำการวิจัยเรื่องการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็กและเยาวชนตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา (2) ศึกษากฎหมายเกี่ยวกับการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทยและต่างประเทศ (3) ศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของกฎหมายต่างประเทศและประเทศไทย และ (4) ศึกษาแนวทางในการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยวิธีการวิจัยจากเอกสาร ซึ่งผู้ศึกษาได้ทำการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารทั้งหมดที่เกี่ยวข้องของอนุสัญญา ข้อกำหนด กฎหมาย ระเบียบ ประกาศและเอกสารราชการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา จากผลการศึกษาพบว่า (1) การแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญามุ่งเน้นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและสวัสดิภาพของเด็กและเยาวชนเป็นสำคัญภายใต้อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กและหลักประโยชน์สูงสุด (2) ประเทศไทยและต่างประเทศมีหลักเกณฑ์และเงื่อนไขการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่แตกต่างกัน (3) แม้ว่าพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มีเจตนารมณ์เพื่อแก้ไข

บำบัด พื้นฟู เด็กและเยาวชนที่ได้กระทำความผิด โดยมีจุดมุ่งหมายให้เด็กและเยาวชนมีความประพฤติตนเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น มิต้องเข้าไปสู่กระบวนการฟ้องดำเนินคดี แต่หลักเกณฑ์และเงื่อนไขการแก้ไข บำบัด พื้นฟู เด็กและเยาวชนของประเทศไทยยังมีข้อบกพร่องหลายประการ และ (4) ผู้ศึกษาจึงขอเสนอการแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับการแก้ไขบำบัดพื้นฟู เด็กและเยาวชน ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาให้ชัดเจนภายใต้อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กและตามหลักประโยชน์สูงสุด

วาณี ษปัญญา (2566) ได้ทำการศึกษาเรื่องการพัฒนากฎหมายและความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชน ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาคดีอาชญากรรมของเด็กและเยาวชนในคดีอาชญากรรม การศึกษาวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาปัญหาและเสนอแนวทางแก้ไขต่อการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนในคดีอาชญากรรมภายหลังการปล่อยตัว (2) เพื่อพัฒนาความร่วมมือทางกฎหมายระหว่างภาครัฐและเอกชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ การวิจัยเอกสาร การสัมภาษณ์เจาะลึก จำนวน 31 คน และการสนทนากลุ่ม จำนวน 18 คน และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาความร่วมมือทางกฎหมายระหว่างภาครัฐและเอกชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาคดีอาชญากรรมในกลุ่มเด็กและเยาวชน ยังคงมีปัญหในเรื่องเกี่ยวกับ (1) การแก้ไขบำบัดพื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดยังไม่ครอบคลุมถึงหน่วยงานภาครัฐและเอกชน (2) ความรับผิดชอบของบิดา มารดา หรือผู้ปกครองในกรณีเด็กและเยาวชนกระทำความผิดในคดีอาชญากรรม (3) การจัดทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) ทางกฎหมายระหว่างภาครัฐและเอกชนจากประเด็นปัญหาดังกล่าว จึงเห็นควรปรับปรุงแก้ไขพระราชบัญญัติการบริหารการแก้ไขบำบัดพื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด พ.ศ. 2561 ดังต่อไปนี้ (1) มาตรา 5 เพิ่มจำนวนคณะกรรมการการบริหารการแก้ไขบำบัดพื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดเพิ่มเติมให้เป็น 26 หน่วยงาน (2) เพิ่มบทกำหนดโทษในประมวลกฎหมายอาชญากรรม มาตรา 164/1 กำหนดให้บิดา มารดา หรือผู้ปกครองต้องรับผิดชอบปล่อยปละละเลยให้เด็กและเยาวชนกระทำความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรม และให้ผู้ปกครองต้องโทษจำคุกและปรับหรือทั้งจำทั้งปรับ (3) จัดทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) ระหว่างภาครัฐและเอกชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องรวม 26 หน่วยงาน บันทึกข้อตกลงมีเนื้อหาเพื่อร่วมกันดำเนินการสนับสนุนและส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน ในการสนับสนุนและส่งเสริมความร่วมมือให้ครบวงจร ทั้งการบำบัดรักษา การป้องกัน งบประมาณ การพัฒนาอาชีพ การจ้างงาน การศึกษา สาธารณสุข และการพัฒนาจิตใจ

สุปราณี สุวรรณทรัพย์ และสุนทรี บุษิตชน (2565) ได้ทำการศึกษาเรื่องปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการบังคับใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาของเด็กและเยาวชนตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางการแก้ไข รวมถึงวิเคราะห์ เปรียบเทียบการบังคับใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาของประเทศไทย ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศนิวซีแลนด์ และประเทศญี่ปุ่น วิจัยเรื่องนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยการวิจัยเอกสาร บทบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ผลการศึกษาพบว่า การบังคับใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาได้กำหนดหลักเกณฑ์ไว้ว่า ผู้เสียหายต้องให้ความยินยอม เด็กหรือเยาวชนต้องสำนึกในการกระทำ และกฎหมายยังกำหนดให้เด็กหรือเยาวชน บิดา มารดา ผู้ปกครอง บุคคลหรือผู้แทนองค์กรที่เด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วยเข้าร่วมเพื่อปฏิบัติตามแผนอีกด้วย ซึ่งเป็นไปได้ยากที่ผู้เสียหายจะให้ความยินยอม นอกจากนั้น การสำนึกผิดในการกระทำ กฎหมายไม่มีหลักเกณฑ์ที่เป็นรูปธรรมที่จะสามารถวัดเป็นตัวเลขได้ในเชิงประจักษ์ ตลอดจนไม่มีหน่วยงานที่มีหน้าที่คอยสอดส่อง ติดตามดูแล ให้คำปรึกษาโดยตรง จึงทำให้ไม่สามารถปฏิบัติตามแผนได้ จากสภาพปัญหาดังกล่าว ทำให้การบังคับใช้กฎหมายขาดประสิทธิภาพ เครื่องมือมีความซ้ำซ้อนไม่มีการบูรณาการร่วมกัน เมื่อเปรียบเทียบกับมาตรการในต่างประเทศแล้ว ประเทศสหรัฐอเมริกาหรือประเทศนิวซีแลนด์ไม่ได้คำนึงถึงความยินยอมของผู้เสียหาย เพียงแต่เด็กให้การรับสารภาพก็สามารถเข้าสู่กระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูได้ ส่วนประเทศญี่ปุ่นนั้นได้มีการกำหนดหลักเกณฑ์เช่นเดียวกับประเทศไทย แต่อาจแตกต่างในเรื่องของวิธีดำเนินการ นอกจากนี้ประเทศเหล่านี้ยังมีหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน รวมถึงชุมชนเข้ามาคอยช่วยเหลือ ติดตามดูแล ทำให้การบังคับใช้กฎหมายมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ดังนั้น เพื่อเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการบังคับใช้กฎหมาย ควรมีการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติของกฎหมาย เพื่อให้เกิดความเหมาะสมและเป็นประโยชน์สูงสุดแก่เด็กต่อไป

สุนทรีพิชญ์ จิตสว่าง และปิยะพร ตันณีกุล (2560) รายงานวิจัยเรื่องการประเมินผลการดำเนินงานของกระบวนการยุติธรรมตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 เพื่อศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรครวมทั้งการประเมินประสิทธิภาพในการดำเนินคดีของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 และเพื่อศึกษาแนวทางการหันเหคดีเด็กและเยาวชนออกจากกระบวนการยุติธรรม ผลการศึกษาพบว่า หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมประสบปัญหาในแต่ละขั้นตอนของการปฏิบัติงานตั้งแต่การจับกุมเด็กและเยาวชนไปจนถึงการดำเนินการบำบัดแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชน ซึ่งปัญหาเหล่านี้ส่วนใหญ่เกิดจากความไม่เข้าใจใน

กฎหมายและเจตนารมณ์ของกฎหมายขององค์กรในกระบวนการยุติธรรมที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน ขาดแคลนบุคลากรและงบประมาณในการปฏิบัติงาน ขาดการบูรณาการจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมถึงปัญหาในการบำบัดแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่ไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควรนำไปสู่การกระทำผิดซ้ำ ดังนั้นจึงควรมีการปรับแก้กฎหมายและกระบวนการต่าง ๆ ตั้งแต่ชั้นตำรวจจนถึงชั้นแก้ไขฟื้นฟู และเน้นไปที่การหันเหคดีเด็กและเยาวชนออกจากกระบวนการยุติธรรมหลัก

อภิรัตน์ กังสดารพร (2559) ได้ทำการวิจัยเรื่องภาวะผู้นำและการให้คำปรึกษาเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดทางอาญา กรณีศึกษาผู้ให้คำปรึกษาในศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดสมุทรสาครและจังหวัดใกล้เคียง โดยผลวิจัยพบว่าตัวแบบภาวะผู้นำและการให้คำปรึกษาเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดทางอาญาของผู้ให้คำปรึกษาในศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดสมุทรสาครและจังหวัดใกล้เคียง ประกอบด้วยองค์ประกอบ 11 ด้าน ดังนี้ เป็นแบบอย่างที่ดี มีจิตวิญญาณแห่งความรักความเข้าใจ มีเจตคติเชิงบวก มีความมั่นคงทางอารมณ์ ปรับบทบาทตนเองได้ดี มีประสบการณ์และความรู้ที่หลากหลาย มีบุคลิกภาพแห่งศรัทธาและความไว้วางใจ มีทักษะการประยุกต์และบูรณาการ มีทักษะการสื่อสารเชิงจิตวิทยาการให้คำปรึกษา การให้คำปรึกษาที่มุ่งประสิทธิผล และ การเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง

2.7 กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการทบทวนวรรณกรรมต่าง ๆ ผู้วิจัยได้นำแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง มาสร้างขึ้นเป็น กรอบแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้ ดังรูปที่ 2.4

บทที่ 3

ระเบียบวิธีการวิจัย

การศึกษาวิจัยคุณูปพันธ์เรื่อง “นวัตกรรมการขับเคลื่อนเชิงบูรณาการของศาลเยาวชนและครอบครัวกับการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็ก และเยาวชนที่กระทำความผิดทางอาญา” ระเบียบวิธีวิจัย (Methodology) ที่นำมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดระเบียบวิธีวิจัยโดยใช้กระบวนการเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการนำเสนอในส่วนนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบและขอบเขตของระเบียบวิธีวิจัย ตลอดจนเหตุผลประการสำคัญของการนำระเบียบวิธีวิจัยดังกล่าวข้างต้นมาใช้ในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ ดังนี้

3.1 วิธีการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดระเบียบวิธีวิจัยโดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบไปด้วย การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารหรือการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-Depth Interview) รวมถึงการสัมภาษณ์แบบสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ซึ่งมีสาระสำคัญโดยสรุปดังต่อไปนี้

3.1.1 การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research)

สำหรับกระบวนการวิธีการวิจัยเชิงเอกสาร ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารต่างๆ ด้วยการทบทวนแนวคิด และทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องซึ่งประกอบด้วย 1) แนวคิดกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน 2) บริบทของศาลเยาวชนและครอบครัว 3) แนวคิดกระบวนการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ 4) ทฤษฎีนวัตกรรมสังคม 5) แนวคิด 7S Model และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการสังเคราะห์ และสร้างเป็นกรอบแนวคิดงานวิจัยในครั้งนี้

3.1.2 การดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informant)

ในการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์โดยใช้แบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้าง (Structured Interview) ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์ที่ใช้แบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมาและผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญและอาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อใช้เป็นกรอบของคำถามในการสัมภาษณ์ โดยแบบสัมภาษณ์มีประเด็นคำถามที่กำหนดขึ้นไว้ในการสนทนาอย่างเป็นขั้นเป็นตอน ในขณะเดียวกันผู้วิจัยได้เลือกผู้ให้ข้อมูลหลักด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง รวม 18 ท่าน ซึ่งแบ่งเป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักที่ใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักที่ใช้การสัมภาษณ์แบบสนทนากลุ่ม ดังนี้

1) การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-Depth Interview)

รองอธิบดีศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง (ท่านปัจจุบัน พ.ศ. 2565-2566) 1

ท่าน

ผู้พิพากษาที่เคยปฏิบัติหน้าที่หัวหน้าศาลเยาวชนและครอบครัว 3 ท่าน

ผู้อำนวยการ ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดปทุมธานี 1 คน

2) การสนทนากลุ่ม (Focus Group)

ผู้พิพากษาสมทบ ศาลศาลเยาวชนและครอบครัว ในปริณชทล 10 ท่าน

นักจิตวิทยา ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง และปริณชทล 3 คน

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ แบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้าง (Structured Interview) เพื่อใช้เก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ซึ่งมีโครงสร้างคำถามปลายเปิดเกี่ยวกับองค์ประกอบและรูปแบบการบริหารจัดการเชิงบูรณาการของศาลเยาวชนและครอบครัว รวมถึงกระบวนการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดทางอาญาของศาลเยาวชนและครอบครัว ซึ่งมีขั้นตอนการสร้างเครื่องมือการวิจัย ดังนี้

1) ศึกษาหลักการและทฤษฎีจากเอกสาร ตำรา และบทความทางวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2) กำหนดกรอบแนวคิด และสังเคราะห์ขึ้นเป็นแบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้าง

3) นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้น นำเสนอผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบความตรงและความครอบคลุมในเนื้อหา รวมถึงภาษาที่ใช้ และปรับแก้ตามผู้เชี่ยวชาญให้คำแนะนำ

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่นำมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดกระบวนการในการเก็บรวบรวมข้อมูลใน 3 ลักษณะ ได้แก่

- 1) การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาค้นคว้า ข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการ และข้อมูลจากสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ
- 2) การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากสัมภาษณ์แบบเจาะลึก
- 3) การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบสนทนากลุ่ม

โดยกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้ง 3 ลักษณะ เป็นกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลตามแนวทางของกระบวนการวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ อันมีสาระสำคัญโดยสรุปดังต่อไปนี้

การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาค้นคว้า ข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการและข้อมูลจากสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ ผู้วิจัยได้ดำเนินการกระบวนการในการเก็บรวบรวมข้อมูลในระดับทุติยภูมิ (Secondary Data) จากเอกสารวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ และจากแหล่งข้อมูลทางเว็บไซต์ที่ปรากฏบนอินเทอร์เน็ต เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการออกแบบหรือสร้างแบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึกและแบบสัมภาษณ์แบบการสนทนากลุ่ม รวมทั้งเพื่อนำมาใช้เป็นส่วนประกอบในกระบวนการวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูลในการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ผู้วิจัยได้กำหนดแนวทางประการสำคัญในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการขอจดหมายจากมหาวิทยาลัยเพื่อขอความร่วมมือจากอธิบดี ผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง และผู้พิพากษาหัวหน้าศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดในเขตปริมณฑล เพื่อขอสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการกับผู้ให้ข้อมูลหลักทั้งสามกลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้พิพากษาผู้ดูแลศูนย์ให้คำปรึกษาฯ กลุ่มผู้พิพากษาสมทบที่ทำหน้าที่ในการให้คำปรึกษา และกลุ่มนักจิตวิทยาประจำศาลเยาวชนและครอบครัว อย่างไรก็ตามในกระบวนการสัมภาษณ์นั้น ผู้วิจัยได้ดำเนินการกระบวนการบันทึกข้อมูล โดยวิธีการจดบันทึกข้อมูลและการบันทึกเสียงของผู้ให้สัมภาษณ์ โดยการขออนุญาตจากผู้ให้สัมภาษณ์ก่อนทำการบันทึกเสียงหากได้รับอนุญาต เพื่อนำมาใช้ในกระบวนการตรวจสอบและตรวจทานความถูกต้องย้อนกลับในภายหลังได้

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

สำหรับกระบวนการในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เจาะลึก ผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ทั้งสองลักษณะจากผู้ให้ข้อมูลหลักทั้งสามกลุ่ม มาทำการวิเคราะห์ และประมวลผลข้อมูล โดยดำเนินการร่วมกับกระบวนการรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research) โดยใช้กระบวนการและวิธีการวิเคราะห์ตามแนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่การวิเคราะห์ข้อมูลโดยพิจารณาประเด็นหลัก (Major Themes) ที่พบในข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์ทั้งหมด จากนั้นจึงนำประเด็นหลัก (Major Themes) มาพิจารณาแบ่งแยกออกเป็นประเด็นย่อย (Sub-Themes) และหัวข้อย่อย (Categories) ซึ่งเป็นกระบวนการวิเคราะห์ที่เริ่มต้นจากการวิเคราะห์ภาพรวมไปสู่การวิเคราะห์ประเด็นย่อยตามแนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ

นอกจากนี้ในระหว่างการดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก ผู้วิจัยได้ดำเนินการสะท้อน (Reflecting) ควบคู่ไปด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการดำเนินการสะท้อนสะท้อนในแต่ละช่วงหรือในแต่ละขั้นตอนควบคู่ไปกับการดำเนินการวิจัย เพื่อเสริมสร้างให้กระบวนการวิจัยครั้งนี้มีความแกร่งและแม่นยำ (Rigor) และเพื่อให้มีความเข้มข้น (Intensive Process) มากยิ่งขึ้น รวมทั้งผู้วิจัยจะดำเนินการพรรณนาข้อมูลตามปรากฏการณ์เพื่อแสวงหาหรือให้ได้มาซึ่งข้อค้นพบจากกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ อันเป็นแนวทางประการสำคัญที่สามารถนำไปสู่การจัดทำข้อเสนอแนะเพื่อเป็นประโยชน์ต่อไป

บทที่ 4

ศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุมเพื่อแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็ก เยาวชนและครอบครัว (COUNSELLING CENTER)

ในการนำเสนอผลการศึกษานี้จะเป็นการนำเสนอผลการศึกษาเกี่ยวกับศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุมเพื่อแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กเยาวชนและครอบครัว โดยผู้วิจัยได้แบ่งการนำเสนอผลการศึกษา ดังนี้

- 4.1 ที่มาของศูนย์ให้คำปรึกษาฯ
- 4.2 โครงสร้างการขับเคลื่อนเชิงสหวิชาชีพในศูนย์ให้คำปรึกษาฯ
- 4.3 การขับเคลื่อนศูนย์ให้คำปรึกษาฯ
- 4.4 กรณีตัวอย่างที่ประสบความสำเร็จ จากการให้บริการของศูนย์ให้คำปรึกษาฯ
- 4.5 สรุปผลการศึกษา

4.1 ที่มาของศูนย์ให้คำปรึกษาฯ

ศาลเยาวชนและครอบครัวเป็น “ศาลชำนาญพิเศษ” ซึ่งเป็นศาลชั้นต้นประเภทหนึ่งในระบบศาลยุติธรรม ซึ่งจัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลนั้น ๆ เหตุผลสำคัญของการจัดตั้งศาลชำนาญพิเศษขึ้นเพราะคดีบางประเภทต้องอาศัยความรู้และความชำนาญเฉพาะเรื่องแตกต่างจากคดีแพ่งและคดีอาญาทั่วไป ซึ่งควรได้รับการพิจารณาโดยผู้พิพากษาที่มีความรู้และความชำนาญในคดีเฉพาะเรื่องนั้น ๆ หรือมีบุคคลซึ่งมิใช่ผู้พิพากษาอาชีพแต่มีความรู้และความเข้าใจในคดีเฉพาะเรื่อง มีคุณสมบัติที่เหมาะสมและได้รับการแต่งตั้งเป็นผู้พิพากษาสมทบเข้าร่วมเป็นองค์คณะในการพิจารณาพิพากษาคดีด้วย โดยมีพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลและวิธีพิจารณาของศาลเป็นของตนเอง โดยเฉพาะแตกต่างไปจากศาลชั้นต้นธรรมดาเพื่อให้เกิดความคล่องตัว รวดเร็ว และมีประสิทธิภาพ อันจะเป็นการอำนวยความสะดวกแก่ประชาชน

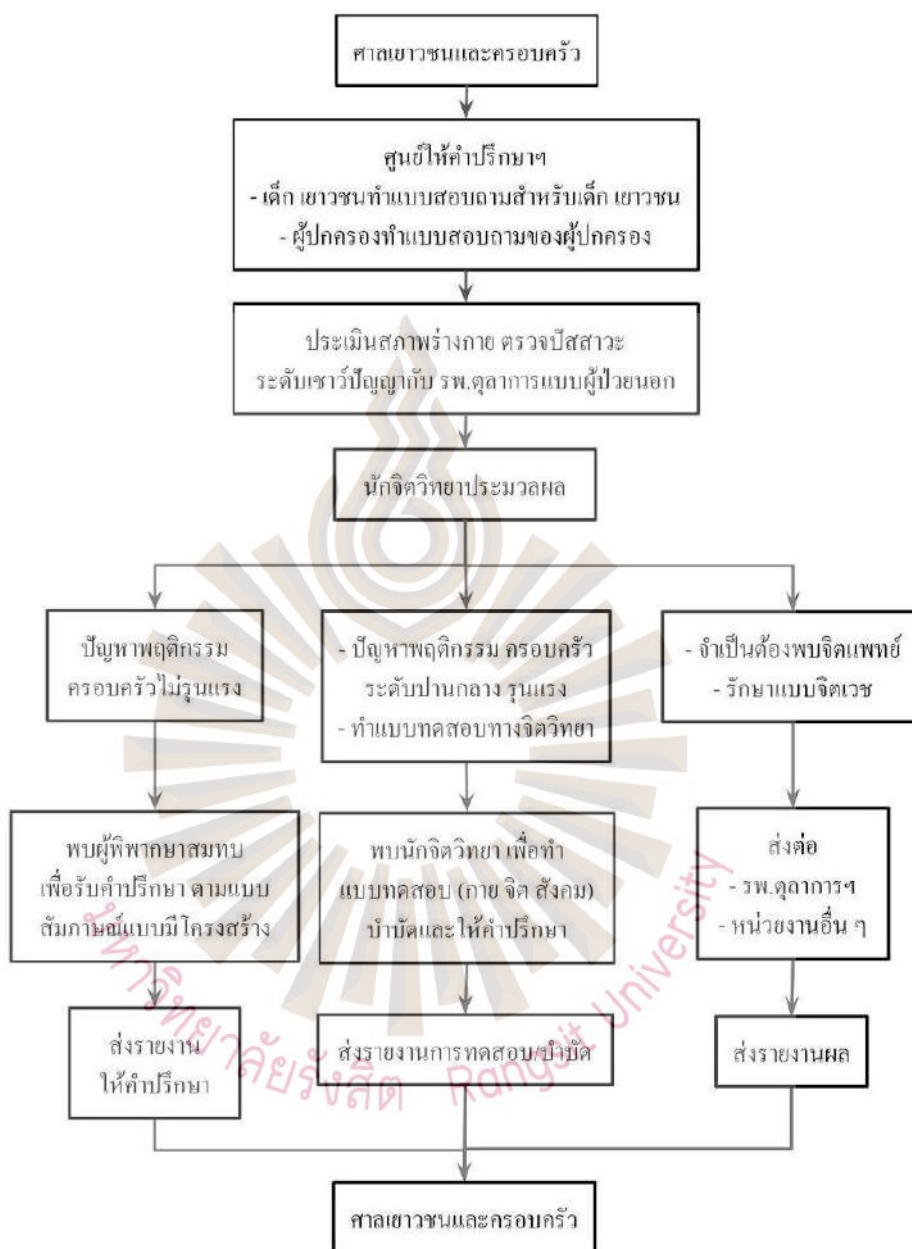
พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 จะมุ่งไปที่การแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูและสงเคราะห์เด็ก เยาวชนและครอบครัว ผ่านกลไกที่จัดตั้งขึ้น ได้แก่ ศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุมเพื่อแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชน

และครอบครัว ซึ่งจัดตั้งขึ้นทุกจังหวัด โดยมีหน้าที่และวัตถุประสงค์หลัก คือการดำเนินการเกี่ยวกับการให้คำปรึกษาแนะนำ ด้านจิตวิทยาและสิ่งแวดล้อมทางสังคม การจัดทำแผนแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็กหรือเยาวชน โดยนักจิตวิทยาผู้มีความรู้ความสามารถและหรือผู้พิพากษาสมทบที่ผ่านการฝึกอบรมหลักสูตรเฉพาะทางแล้ว รวมทั้งการสร้างเครือข่ายและส่งต่อผู้ที่มีปัญหาทางสังคมและจิตเวชไปยังหน่วยงานที่เหมาะสม เช่นสถานพยาบาล และหรือโรงพยาบาลในเครือข่าย เป็นต้น เพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมหรือสนับสนุนเด็กและเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิด ทั้งก่อนการฟ้องคดีและหลังการฟ้องคดี หรือแม้กระทั่งหลังคำพิพากษาแล้วก็ตาม และนำเข้าสู่กระบวนการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลเยาวชนและครอบครัวเพื่อให้เด็กและเยาวชนเหล่านั้นสามารถปรับตัวให้อยู่กับครอบครัวและชุมชนได้อย่างปกติสุข ไม่หวนกลับไปกระทำความผิดซ้ำอีกต่อไป และยังให้การฟื้นฟูเบื้องต้นแก่ผู้เสียหายในคดีความผิดทางเพศ หรือคู่อริของเด็กและเยาวชนนั้น ๆ ในคดีคุ้มครองสวัสดิภาพ ประเภทคดีที่เข้าสู่กระบวนการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เพื่อรับคำปรึกษาแนะนำ

4.2 โครงสร้างการขับเคลื่อนเชิงสหวิชาชีพในศูนย์ให้คำปรึกษาฯ

“โครงสร้างการปฏิบัติงานในศูนย์ให้คำปรึกษาฯ จะประกอบไปด้วยผู้พิพากษาที่ควบคุมดูแลศูนย์ให้คำปรึกษาและผู้ให้คำปรึกษา ซึ่งประกอบด้วยนักจิตวิทยาประจำศาลเยาวชนและครอบครัวและผู้พิพากษาสมทบที่ปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้ให้คำปรึกษา รวมถึงส่วนงานต่าง ๆ โดยมีการดำเนินงานภายในศูนย์ฯ” ดังรูปที่ 4.1 (นักจิตวิทยาท่านที่ 1, การสื่อสารส่วนบุคคล, 23 สิงหาคม 2566)

การดำเนินงานภายใน counseling center

ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง

รูปที่ 4.1 การดำเนินงานภายในศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุม
เพื่อแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กเยาวชนและครอบครัว (Counseling Center)

ที่มา : ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง, 2566

การขับเคลื่อนการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็ก เยาวชนที่กระทำความผิดของศูนย์ให้คำปรึกษาฯ จะประสบความสำเร็จได้จะต้องใช้การบูรณาการศาสตร์และองค์ความรู้แบบสหวิชาชีพและสหวิทยาการ ประกอบด้วยบุคคลทั้ง 4 กลุ่ม ซึ่งจะต้องให้ความร่วมมือกันในการทำงานเพื่อให้เกิดสัมฤทธิ์ผล โดยเป็นการทำงานเชิงสหวิชาชีพ ซึ่งผู้วิจัยเรียกว่า “นวัตกรรมการขับเคลื่อนเชิงสหวิชาชีพ” ซึ่งสอดคล้องกับผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก ที่กล่าวว่า

“การทำงานของศาลเยาวชนและครอบครัวจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือของคนหลายฝ่ายในสังคม ซึ่งที่ผ่านมาเรามีผู้พิพากษาและผู้พิพากษาสมทบที่เป็นกลุ่มบุคคลสำคัญที่ขับเคลื่อนการทำงาน รวมถึงนักจิตวิทยาประจำศาลเยาวชนฯ และที่ขาดไม่ได้เลยคือ ความร่วมมือจากเครือข่ายที่ศาลฯ แต่ละจังหวัด ได้จัดตั้งขึ้นเช่น ธุรกิจเอกชน หรือผู้นำชุมชน และข้าราชการส่วนท้องถิ่น หากขาดส่วนใดส่วนหนึ่งไปการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็ก และเยาวชนที่กระทำความผิดเพื่อให้กลับตนเป็นคนดีและใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างปกติสุขคงไม่สำเร็จแน่นอน” (ผู้พิพากษา, การสื่อสารส่วนบุคคล, 23 สิงหาคม 2566)

ซึ่งจากการสัมภาษณ์ผู้วิจัยวิเคราะห์และจำแนกตามบทบาทและหน้าที่เชิงสหวิชาชีพ โดยแบ่งออกเป็น 5 กลุ่มดังนี้

4.2.1 นักวิชาชีพด้านกฎหมาย ซึ่งหมายถึงข้าราชการตุลาการ ได้แก่ ผู้พิพากษา ซึ่งมีความรู้ความเชี่ยวชาญด้าน “กฎหมาย” โดยทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับตัวบทกฎหมายพระราชบัญญัติต่าง ๆ เช่น การสั่งฟ้องคดี การประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง กับการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็กและเยาวชน เป็นต้น

4.2.2 นักสหวิชาชีพ หมายถึงเจ้าพนักงานตุลาการ ได้แก่ ผู้พิพากษาสมทบ ซึ่งเป็นกลุ่มบุคคลที่มีอาชีพและความชำนาญที่หลากหลาย โดยนอกเหนือจากบทบาทหน้าที่ในการพิจารณาพิพากษาคดีร่วมกับผู้พิพากษา ยังมีหน้าที่เกี่ยวกับการให้คำแนะนำและแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู รวมถึงการสงเคราะห์เด็กและเยาวชนในศูนย์ให้คำปรึกษาฯ รวมถึงการจัดทำและร่วมจัดทำโครงการต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็กและเยาวชน เช่น กิจกรรมเกี่ยวกับการสร้างแรงบันดาลใจให้กับเด็กและเยาวชน กิจกรรมที่เกี่ยวกับการสร้างงานสร้างอาชีพ กิจกรรมสหธนาคารให้กับเด็กที่อยู่ในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนในเขตต่าง ๆ ตามพื้นที่เขตจังหวัดของศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดนั้น ๆ ตามช่วงเวลาที่ได้กำหนดและนัดหมายกันไว้ เป็นต้น

4.2.3 นักจิตวิทยา หมายถึงข้าราชการสาขาศุทธิธรรมที่มีความชำนาญการในการช่วย
 อำนวยความสะดวก และมีความชำนาญด้านจิตวิทยา โดยดูแลให้คำปรึกษาแนะนำเด็กและเยาวชนรวมถึง
 ครอบครัว ตั้งแต่เริ่มเข้ามาในศูนย์ให้คำปรึกษาฯ รวมถึงการคัดแยกและประเมินผลทางจิตวิทยา
 ประสานงานกับหน่วยงานภายนอกในการส่งต่อ เช่น โรงพยาบาลในเครือข่ายเพื่อส่งเด็กและเยาวชน
 ไปเข้ารับการรักษาอย่างต่อเนื่อง เป็นต้น

4.2.4 องค์กรสังคมสงเคราะห์ หมายถึง กลุ่มองค์กรในชุมชนที่เป็นเครือข่ายในการ
 สนับสนุน เช่น ครู อาจารย์ ผู้นำชุมชน องค์กรส่วนท้องถิ่น องค์กรธุรกิจเอกชน เป็นต้น โดยกลุ่ม
 องค์กรเหล่านี้มีหน้าที่ช่วยกันดูแลสภาพแวดล้อมและพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนขณะอยู่
 ภายนอกศูนย์ให้คำปรึกษาฯ เพื่อให้การติดตามและการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนเป็นไป
 อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

4.2.5 สถาบันครอบครัว ได้แก่บิดา มารดา ครอบครัว ผู้ปกครองที่เด็กและเยาวชนอาศัยอยู่
 ด้วย ซึ่งมีความสำคัญอย่างมากกับเด็กและเยาวชนเนื่องจากเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดมากที่สุด และสามารถ
 ดูแลได้มากที่สุดซึ่งเป็นกลุ่มที่สำคัญที่สุดในการติดตามและอบรมดูแลเด็กและเยาวชนในระหว่าง
 กระบวนการ

จากการวิเคราะห์ดังกล่าวเห็นได้ว่าการขับเคลื่อนการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็ก เยาวชนที่
 กระทำผิดนั้นจะประสบความสำเร็จได้ จะต้องใช้การบูรณาการศาสตร์และองค์ความรู้แบบสห
 วิชาชีพ และสหวิทยาการ โดยบุคคลทั้ง 5 กลุ่ม จะต้องร่วมมือกันในการทำงานเพื่อให้เกิดสัมฤทธิ์ผล
 ด้วยการทำงานเชิงสหวิชาชีพ ซึ่งผู้วิจัยเรียกว่า “นวัตกรรมการขับเคลื่อนเชิงสหวิชาชีพ”

4.3 การขับเคลื่อนศูนย์ให้คำปรึกษาฯ

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักพบว่า งานของศูนย์ให้คำปรึกษาฯ จะเริ่มขึ้นเมื่อส่วนงาน
 ประชาสัมพันธ์และบริการประชาชนส่งต่อเด็กและเยาวชนพร้อมผู้ปกครองที่ได้รับการประกันตัว
 ในชั้นตรวจสอบการจับกุม ในกรณีที่สัญญาประกัน มีเงื่อนไขประกอบให้พบนักจิตวิทยาที่ศูนย์ให้
 คำปรึกษาฯ ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเด็กและ เยาวชน มาตรา 73 วรรคท้าย ทั้งนี้ งานของ
 ศูนย์ให้คำปรึกษาฯ แบ่งได้เป็น 6 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 งานเก็บข้อมูลพื้นฐานและสร้างความสัมพันธ์ เป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับเด็กหรือเยาวชนและผู้ปกครอง ผ่านการจัดทำโครงการต่าง ๆ เช่น ครอบครัวสัมพันธ์ เป็นต้น

ส่วนที่ 2 งานนัดหมาย โดยเป็นการทำงานของเจ้าหน้าที่ประจำศูนย์ให้คำปรึกษาฯ ในส่วนของนักจิตวิทยา ประสานงานกับผู้พิพากษาสมทบผู้ได้รับมอบหมายคดี

ส่วนที่ 3 งานจำแนก เป็นอีกภารกิจหนึ่งที่สำคัญของศูนย์ให้คำปรึกษาฯ คือ การจำแนกเด็กหรือเยาวชนที่ป่วย มีอาการทางจิต หรือมีความผิดปกติทางบุคลิกภาพออกจากกระบวนการยุติธรรมทั่วไป และนำเข้าสู่กระบวนการทางเลือกอื่น ๆ เช่น อาจส่งตัวไปยังสถานพยาบาลในเครือข่ายของศาลเยาวชนและครอบครัว นั้น ๆ

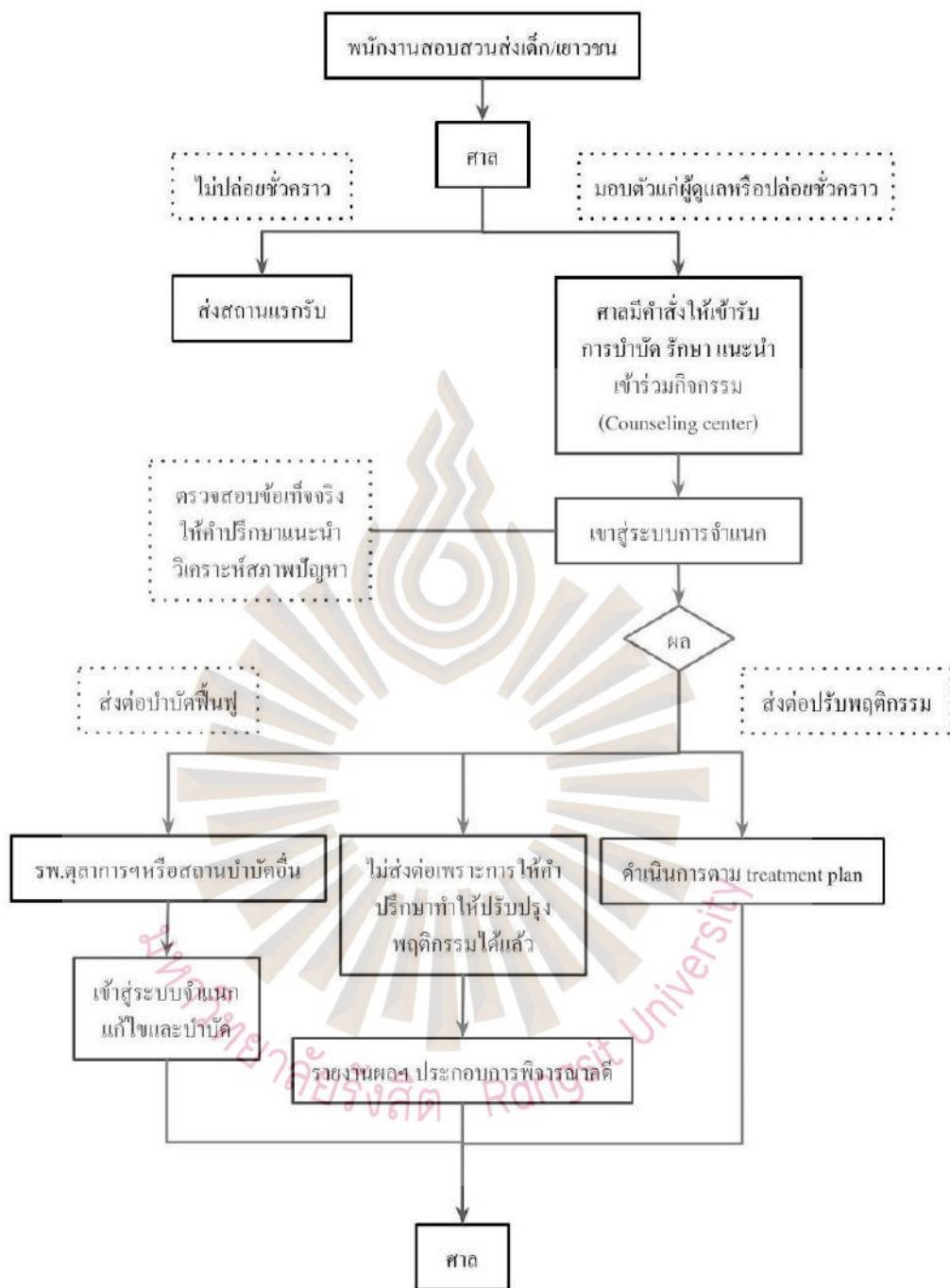
ส่วนที่ 4 งานให้คำปรึกษา ถือเป็นหนึ่งในงานหลักของศูนย์ให้คำปรึกษาฯ ทั้งนี้ งานให้คำปรึกษา จะมุ่งเน้นให้เด็กและเยาวชนมีแรงจูงใจที่จะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมหรือทัศนคติ หรือมุ่งเน้นปรับปรุงแก้ไขปัจจัยอื่น ๆ เท่าที่ทำได้ ตามหลักกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ไม่ว่าจะเป็นครอบครัวและสังคมของเด็กและเยาวชนผู้กระทำความผิด

ส่วนที่ 5 งานประสานติดตามผล โดยงานประสานติดตามผลถือเป็นรอยต่อระหว่างงานเกือบทุกงานในศูนย์ให้คำปรึกษาฯ เพื่อประมวลเสนอเป็นสำนวนให้กับผู้พิพากษาเพื่อประกอบดุลพินิจในการตัดสินใจดำเนินการในด้านต่าง ๆ ต่อไป

ส่วนที่ 6 งานรายงานผล

“ซึ่งกระบวนการทั้งหมดนี้ ต้องมีความร่วมมือกันเป็นอย่างดีระหว่างหัวหน้างาน เช่น ผู้พิพากษาหัวหน้าศาล ผู้พิพากษา ตลอดจนผู้พิพากษาสมทบ นักจิตวิทยา และเจ้าหน้าที่ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อก่อให้เกิดโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะมาช่วยเหลือเยียวยาเด็กและเยาวชนผู้กระทำความผิดนั้น ได้อย่างต่อเนื่องจนกระทั่งกลับคืนสู่สังคมโดยปกติสุข ไม่หวนกลับมากระทำความผิดซ้ำอีกต่อไป โดยมีการทำงานในห้วงเวลาต่าง ๆ ดังรูปที่ 4.2, 4.3 และ 4.4 ตามลำดับต่อไปนี้” (นักจิตวิทยาท่านที่ 1, การสื่อสารส่วนบุคคล, 23 สิงหาคม 2566)

การดำเนิน counseling center ก่อนฟ้องคดี

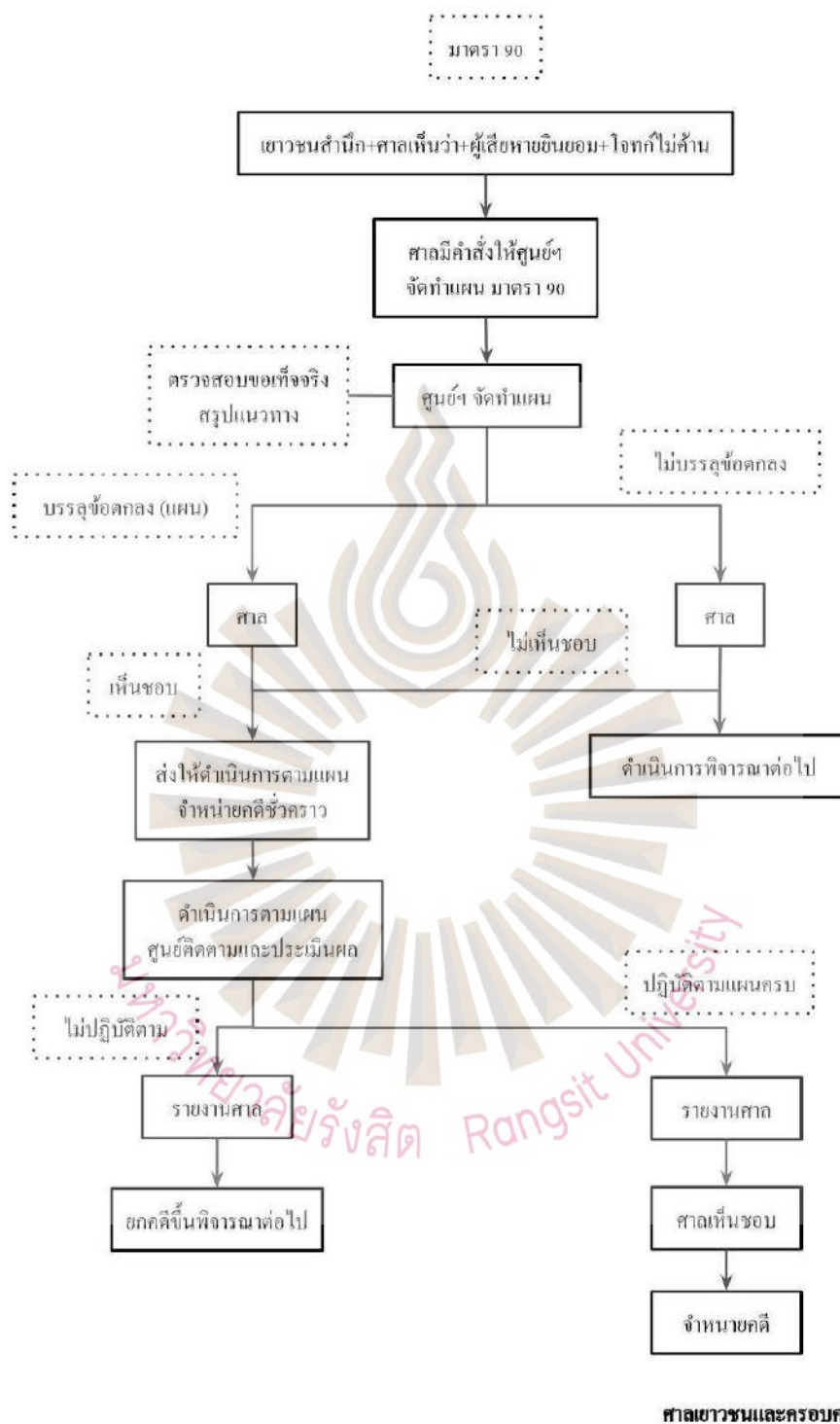

ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง

รูปที่ 4.2 การดำเนินการก่อนฟ้องคดีในศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุม เพื่อแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กเยาวชนและครอบครัว (Counseling Center)

ที่มา : ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง, 2566

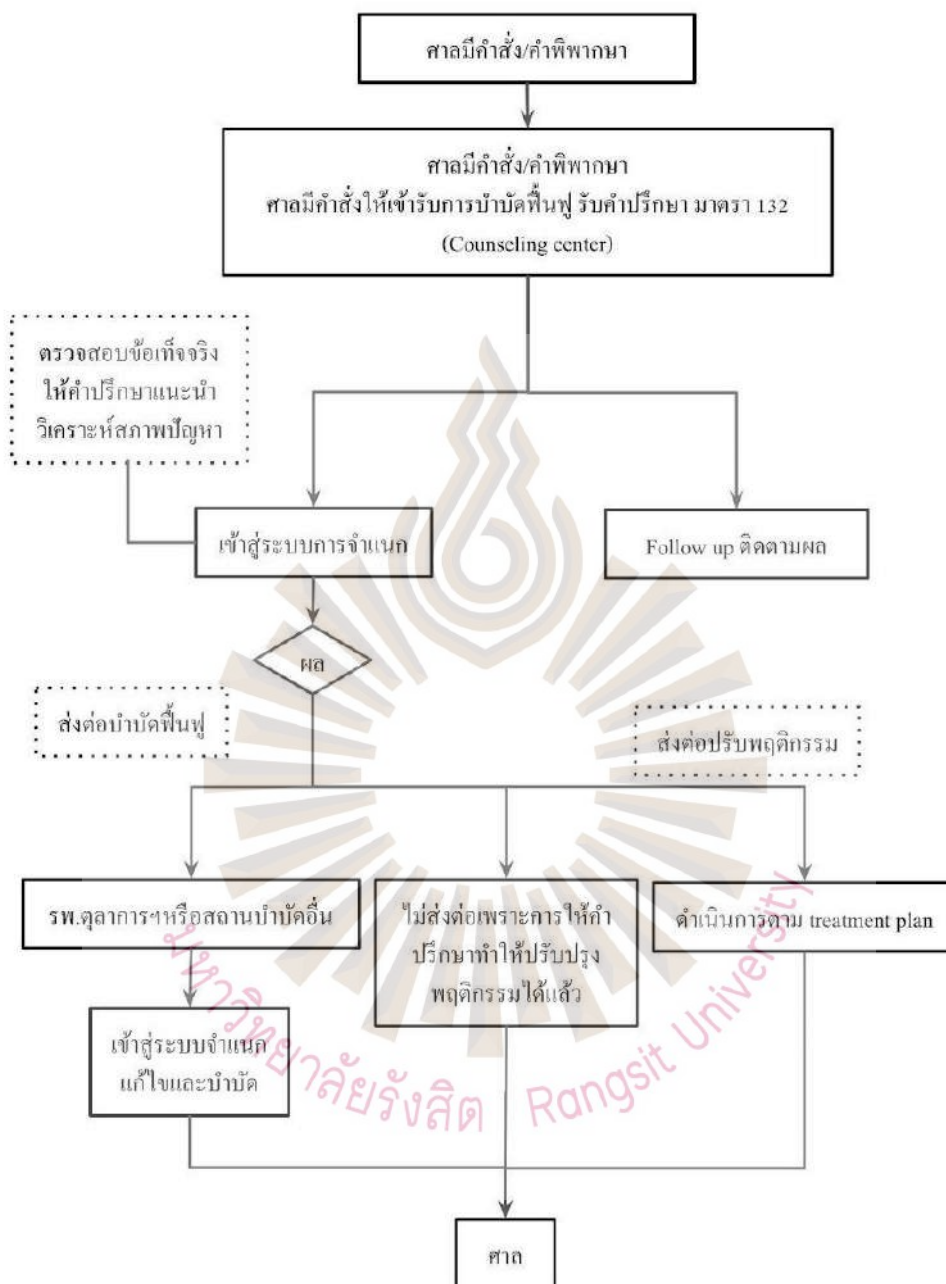
การจัดทำแผนโดย counseling center

รูปที่ 4.3 การจัดทำแผน มาตรา 90 โดยศูนย์ฯ ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุม
เพื่อแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กเยาวชนและครอบครัว (Counseling Center)

ที่มา : ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง, 2566

การดำเนิน counseling center
ระหว่างพิจารณาคดี หลังการพิพากษาคดี

ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง

รูปที่ 4.4 การดำเนินการระหว่างพิจารณาคดี หลังการพิพากษาคดี ในศูนย์ให้คำปรึกษา
แนะนำและประสานการประชุมเพื่อแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กเยาวชน
และครอบครัว (Counseling Center)

ที่มา : ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง, 2566

4.4 กรณีตัวอย่างที่ประสบความสำเร็จ จากการให้บริการของศูนย์ให้คำปรึกษาฯ

“จากการสัมภาษณ์ผู้พิพากษาสมทบและนักจิตวิทยาผู้ปฏิบัติงานให้คำปรึกษาฯ ของศูนย์ให้คำปรึกษาฯ ในศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดปทุมธานี และศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดสมุทรสาคร พบว่ามีกรณีเด็กและเยาวชนที่กลับสู่สังคมเป็นปกติสุขและมีความสำเร็จในแต่ละช่วงชีวิตระหว่างการเข้ามารายงานตัวจนกระทั่งยุติคดีที่น่าสนใจและน่าชื่นชม ซึ่งผู้ให้ข้อมูลหลักได้ยกตัวอย่างมาบางกรณี” (นักจิตวิทยาท่านที่ 4 และผู้พิพากษาสมทบท่านที่ 4 และท่านที่ 5, การสื่อสารส่วนบุคคล, 29 มกราคม 2567)

4.4.1 เยาวชนชาย ที่กระทำความผิดต่อ พ.ร.บ.อาวุธปืนฯ พกพาอาวุธ

เยาวชนได้พกพาอาวุธปืนเข้าไปยังชุมชนและถูกจับกุม ได้ผ่านกระบวนการของศาลเยาวชนและครอบครัวเข้ามาที่ศูนย์ให้คำปรึกษาฯ แนะนำและประสานการประชุมเพื่อแก้ไข บำบัดฟื้นฟู เด็ก เยาวชนและครอบครัว โดยเข้ามารายงานตัวอย่างสม่ำเสมอทุก 3 เดือน ไม่เที่ยวเตร่ในเวลากลางคืน ไม่คบหาสมาคมกับเพื่อนกลุ่มเดิมที่จะชวนกันไม่ในทางไม่ดี เข้าร่วมกิจกรรมที่ศาลเยาวชนและครอบครัวจัดขึ้นอย่างเคร่งครัด ไม่ยุ่งเกี่ยวกับอาวุธปืนและเครื่องกระสุนปืนทุกชนิด ตั้งใจศึกษาเล่าเรียน โดยนำส่งหลักฐานผลการเรียนเป็นประจำทุกครั้งที่มีการรายงานตัว ทั้งผู้ปกครองก็ช่วยเหลือดูแลให้เป็นไปตามผู้ให้คำปรึกษาได้แนะนำไปทุกครั้ง มีความก้าวหน้าในเรื่องการเรียน ช่วยครอบครัวขายกับข้าวในช่วงเวลา 19.00 - 03.00 น. ผ่านไลน์แมนและไม่มีหน้าร้าน ในช่วงระหว่างสถานการณ์แพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ไม่พบความเสี่ยงในการใช้สาร และเยาวชนปฏิเสธการใช้สารเสพติดทุกประเภท มีพัฒนาการในแต่ละช่วงเวลา ต่อมาหลังเลิกเรียนทางครอบครัวแนะนำให้ไปลูกฟุ้งให้ทำมาหากินเพิ่มเติมหลังเลิกเรียน เยาวชนกับน้องชายได้ร่วมกันขายลูกชิ้นตั้งแต่เวลา 17.00 - 23.00 น. เยาวชนรู้จักรับผิดชอบ รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ต่อตนเองและครอบครัว มีรายได้จากการขายลูกชิ้น ไม่ไปมั่วสุมเที่ยวเตร่กับเพื่อนที่อาจจะมีปัญหาในกลุ่มเดิม ๆ ที่เคยพากันไปสร้างปัญหาให้กับสังคม บิดาให้การรับรองในพฤติกรรมที่ดีขึ้น ทั้งยังช่วยเหลือดูแลคนขายที่ป่วยเป็นอัมพาตครึ่งซีกในช่วงเวลาที่ผู้ดูแลประจำติดธุระไม่อยู่ เมื่อครบกำหนดเวลาในการรายงานตัวจึงสามารถยุติคดีได้อย่างราบรื่นเรียบร้อย

4.4.2 เยาวชนหญิง ที่กระทำความผิดต่อชีวิต (กระทำโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย)

เยาวชนได้จับจีจรรย์ยานยนต์โดยประมาททำให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย โดยเกิดเหตุจากการที่เยาวชนได้จับจีจรรย์ยานยนต์กลับบ้านตามปกติ และเพื่อนที่ประสบเหตุเป็นผู้ตายร้องขอให้ไปส่งที่จุดหมาย แต่ต้องประสบอุบัติเหตุร่วมกัน โดยเยาวชนได้รับบาดเจ็บถึงขั้นต้องตัดขาตั้งแต่หัวเข่าซ้ายลงไป ส่วนเพื่อนที่ซ้อนมาก็ถึงกับเสียชีวิต จึงผ่านกระบวนการเข้ามายังศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุมเพื่อแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็ก เยาวชนและครอบครัว ซึ่งต้องมารายงานตัวทุก 3 เดือน พบว่าเยาวชนได้ปฏิบัติตามข้อกำหนดเป็นอย่างดี จากการติดตามพฤติกรรมเยาวชนมีพฤติกรรมเหมาะสม เยาวชนให้ความสำคัญกับการศึกษาและใช้เวลาว่างจากการเรียนทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกับสมาชิกครอบครัวอย่างสม่ำเสมอ มารดารับรองว่าเยาวชนมีความรับผิดชอบต่อการเรียนและหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายเป็นอย่างดี เยาวชนไม่มีพฤติกรรมออกเที่ยวเล่นในยามวิกาล หรือพฤติกรรมมั่วสุมใช้สารเสพติด มีการใช้เวลาส่วนใหญ่ให้เป็นประโยชน์ ไม่มีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการกระทำผิดหรือขัดต่อกฎหมายแต่อย่างใด ได้เข้าร่วมกิจกรรมตามโครงการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูอย่างสม่ำเสมอ อาทิเช่น การสร้างงานสร้างอาชีพ การทำใจเข็ม และปลูกต้นไม้ทุกวัน เป็นต้น เยาวชนมีความตั้งใจศึกษาเล่าเรียนเป็นอย่างดี สามารถกลับเข้าไปเรียนในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) สาขาวิชาคอมพิวเตอร์ธุรกิจ และได้ทำโปรเจกการศึกษา มีการวางแผนที่จะเข้ารับการศึกษต่อในระดับปริญญาตรีในสาขาวิชาชีพครูซึ่งเป็นการเรียนต่อระดับปริญญาตรีอย่างต่อเนื่อง เมื่อครบกำหนดเวลาจึงยุติคดีได้กลับสู่สังคมอย่างปกติสุข

4.4.3 เยาวชนหญิง ที่กระทำความผิดร่วมกันพรากผู้เยาว์, ร่วมกันข่มขืนกระทำชำเราฯ

เยาวชนได้ไปร่วมจับกลุ่มเพื่อตีหนังสือและพูดคุยกับเพื่อนแต่พบว่าในบริเวณนั้นมีการค้าประเวณีจึงทำให้ถูกจับรวมมาด้วยในข้อหาขังคั่น อย่างไรก็ตามเยาวชนก็ได้ถูกดำเนินคดี และเข้าสู่กระบวนการของศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุมเพื่อแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็ก เยาวชนและครอบครัว มีการนัดให้คำปรึกษาทุก 3 เดือน มีการตรวจสอบสารเสพติดทั้งครอบครัวของเยาวชน ได้แก่ มารดา และบิดา ทั้งหมดก็ไม่พบสารเสพติดแต่อย่างใด เยาวชนได้มีความก้าวหน้าในการเรียน โดยตลอดมาจนจบในระดับ ปวช. เรียบร้อย และได้ทำการศึกษาต่อในระดับ ปวส. ซึ่งเข้าเรียนยังสถานศึกษาเดิมในสาขาช่างสำรวจและได้เข้าไปฝึกงานในสถานที่ทำงานของบิดาซึ่งเป็นสำนักงานที่ดิน ได้รับความรู้และประสบการณ์เพิ่มมากขึ้น เยาวชนและมารดาได้แจ้งว่าเยาวชน

ไม่ได้ ออกนอกสถานที่ไปเที่ยวเตร่ในเวลาว่างคืน เขาชนไม่ได้คบหาสมาคมกับเพื่อนที่มีความเสี่ยงในการกระทำความผิดอีกต่อไป ในส่วนของการพกพาอาวุธที่จะก่ออันตรายใด ๆ นั้นเขาชนก็ไม่ได้พกพาอาวุธแต่อย่างใด การเดินทางมีความปลอดภัยดีเนื่องจากต้องไปเรียนอยู่เป็นประจำ ทั้งนี้เขาชนยังได้ร่วมโครงการที่ทางศาลเขาชนจัดให้เป็นอย่างดี และได้เข้าเรียนหลักสูตรรักษาดินแดนของกองทัพบกในสถานศึกษาด้วย โดยทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงของนักศึกษาวิชาทหารใหม่ของสถานศึกษานั้น เมื่อครบกำหนดยุคก็จึงกลับเข้าสู่สังคมอย่างเป็นปกติสุข

4.4.4 เขาชนชาย ที่กระทำความผิดต่อร่างกาย

เขาชนได้ทำการประมาทเปิดประตูรถยนต์แล้วทำให้เกิดอุบัติเหตุแก่ผู้อื่นชนบาดเจ็บ ไม่พบยาเสพติดในการตรวจสอบสารเสพติดแต่อย่างใด การรายงานตัวทุก 3 เดือน ในเบื้องต้น และทุก 6 เดือนในระยะหลังก็เดินทางมารายงานตัวตามปกติ พบว่ามีความก้าวหน้าที่ดีขึ้นในทุก ๆ ครั้ง ในด้านการศึกษาได้กลับเข้าเรียนตามปกติและจบมัธยมศึกษาปีที่ 6 และได้รับการคัดเลือกเข้าศึกษาต่อในระดับมหาวิทยาลัย เขาชนมีเป้าหมายที่จะทำงานหารายได้เป็นทุนการศึกษาของตนเอง เขาชนปฏิเสธพฤติกรรมออกเที่ยวเล่นมั่วสุมในยามวิกาลหรือการใช้สารเสพติดใด ๆ เมื่อเขาชนมีเวลาว่างจากการเรียนเขาชนมักรับงานถ่าย และตัดต่อวิดีโอ มาทำร่วมกับกลุ่มเพื่อนเพื่อหารายได้สำหรับเป็นทุนการศึกษาและค่าใช้จ่ายส่วนตัว จากการติดตามพฤติกรรมไม่พบความเสี่ยงในการกระทำความผิด หรือพฤติกรรมที่ขัดต่อกฎหมาย เขาชนได้เข้าร่วมโครงการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็ก เขาชนและครอบครัวในกิจกรรมครอบครัวสัมพันธ์อย่างสม่ำเสมอ เขาชนแจ้งว่าตนเองสำเร็จการศึกษา และได้เรียนต่อในสาขาวิทยาการข้อมูลและความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์ ของมหาวิทยาลัยเรียบร้อยแล้ว เขาชนได้ชำระค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายทั้งสองโดยผ่อนชำระเป็นรายเดือนครบเรียบร้อยแล้ว เขาชนมีพฤติกรรมอยู่ในเกณฑ์ดี ไม่มีพฤติกรรมออกเที่ยวเล่นมั่วสุม ได้รับการคัดเลือกให้เข้ารับการการศึกษาต่อในระดับปริญญาตรีในสาขาวิชาที่ตนเองสนใจ โดยเขาชนมีความตั้งใจที่จะนำความถนัดของตนเองเกี่ยวกับการถ่ายและตัดต่อวิดีโอมาสร้างรายได้ เพื่อเป็นทุนการศึกษาของตนเองและสามารถเป็นการลดภาระค่าใช้จ่ายของครอบครัว จึงได้เสนอให้มีการยุติคดีเมื่อครบเวลาและเขาชนได้กลับสู่สังคมอย่างเป็นปกติสุขเรียบร้อยแล้ว

4.4.5 เยาวชนที่กระทำ ความผิดต่อชีวิตโดยพยายามฆ่า

เยาวชนได้ไปเที่ยวเล่นการพนัน ไฮโล และได้มีปากเสียงทะเลาะวิวาทกับอีกฝ่ายเกิดบันดาลโทสะชักมีดออกมาจ้วงแทงไปหลายแผลจากนั้นได้หนีคดีไป แต่ก็ถูกจับได้ในที่สุด ในระหว่างนั้นตนเองได้ไปสอบเข้าเรียนเป็นพลทหารอาสา ก่อนถูกจับในค่ายทหารนั่นเอง จากการสัมภาษณ์บิดาพบว่าเยาวชนมิได้มีพฤติกรรมเกเรหรือคิดสารเสพคิดแต่อย่างใด เยาวชนเป็นคนตั้งใจเรียนแน่นอนที่จะประสบความสำเร็จจึงได้พยายามสมัครและสอบเข้าได้เป็นพลทหารอาสาในที่สุด เมื่อเข้ารับการเข้าสู่กระบวนการของศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชมเพื่อแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็ก เยาวชนและครอบครัว มีการนัดให้คำปรึกษาทุก 3 เดือน เป็นเวลา 3 ปี ก็มารายงานตัวสม่ำเสมอพร้อมบิดาทุกครั้ง เยาวชนไม่ได้ออกนอกสถานที่อยู่อาศัยในยามวิกาลแต่อย่างใด เนื่องจากที่พักเป็นบริเวณค่ายทหารไม่สามารถเข้าออกได้ตามอำเภอใจ และได้คบค้าสมาคมกับบุคคลที่อดชักจูงไปสู่การกระทำ ความผิดหรือมีเรื่องทะเลาะวิวาททำร้ายร่างกายผู้อื่นอีกเลย ไม่พบสารเสพคิดในการตรวจทุกครั้ง เยาวชนไม่ได้พบพวกาอาวูธใด ๆ เข้าสู่ชุมชน มีความก้าวหน้าในการศึกษาวิชาทหารในการเป็นพลทหารอาสาเป็นอย่างดี เยาวชนได้สำนึกผิดต่อการที่บันดาลโทสะ และได้ทำร้ายร่างกายผู้อื่นในลักษณะพยายามฆ่า เยาวชนได้เข้าร่วมโครงการของศาลเยาวชนและครอบครัวเป็นประจำสม่ำเสมอ เมื่อครบกำหนดเวลาจึงได้ยุติคดีเป็นที่เรียบร้อย และได้รับการระดับยศเป็นสิบตรีของกองทัพบกอย่างสมภาคภูมิ เยาวชนมีความภาคภูมิใจในตนเองและสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างดี สร้างความภาคภูมิใจให้กลับทั้งบิดาและครอบครัว

4.4.6 เยาวชนที่กระทำ ความผิดลักทรัพย์

“เมื่อเข้าสู่กระบวนการแรก ๆ นั้น เยาวชนพูดจาไม่รู้เรื่อง ไม่ตอบรับ ไม่ปฏิเสธใด ๆ จากการสังเกตของนักจิตวิทยาพบว่าเด็กมีอาการ โรคสมาธิสั้นจึงได้กระทำผิดโดยอาจไม่รู้ตัว ในการตรวจสารเสพคิดเยาวชนไม่มีการใช้สารเสพคิดแต่อย่างใด การคบหาสมาคมเพื่อนฝูงที่จะทำให้ชักจูงไปในทางที่ผิดก็ไม่มี เยาวชนไม่ได้ออกเที่ยวเตร่ในยามค่ำคืน ไม่มีการทะเลาะเบาะแว้งหรือพวกาอาวูธแต่อย่างใด เยาวชนไม่ได้อยู่ในสถาบันการศึกษา เมื่อให้คำปรึกษาเป็นระยะ ๆ แล้ว ยังคงต้องให้ผู้ปกครองซึ่งไม่มีความรู้ในด้าน โรคสมาธิสั้นนั้น ได้ศึกษาอาการและวิธีการดูแลผู้ป่วยของโรคนี้นี้ เพิ่มเติมด้วย ในกรณีนี้จึงต้องมีการให้คำปรึกษาทั้งครอบครัวของเยาวชนรวมทั้งให้ความรู้เพื่อให้มีการดูแลเป็นพิเศษไม่ไปสร้างความเดือดร้อนให้แก่ชุมชนอื่น ทั้งนี้ก็ได้แจ้งทางผู้นำชุมชนและเพื่อนบ้านให้ทราบ

ถึงความผิดปกติของเยาวชน โดยได้ขอร้องให้ไม่มาเกิดอาการบูลลี่ในเยาวชนและครอบครัวของเยาวชน เมื่อครอบครัวของเยาวชนมีความรู้และเข้าใจในอาการของโรคสมาธิสั้นแล้วมีการรักษาด้วยยาโดยโรงพยาบาลของเครือข่ายที่เกี่ยวข้องพบว่าเยาวชนมีอาการดีขึ้นตอบสนองได้ดีขึ้นพูดจารู้เรื่องมากขึ้นเมื่อครบกำหนดจึงได้มีการยุติคดีและกลับสู่สังคมได้” (นักจิตวิทยาท่านที่ 5 และ 6, การสื่อสารส่วนบุคคล, 19 มกราคม 2567)

4.5 สรุปผลการศึกษา

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักประกอบกับการศึกษาข้อมูลเชิงทุติยภูมิ ผู้วิจัยพบว่า ศูนย์ให้คำปรึกษาฯ เป็นกลไกสำคัญในการแก้ไข บำบัด พื้นฟูเด็กและเยาวชน รวมถึงครอบครัว ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้เนื่องจากการปฏิบัติงานภายในศูนย์ให้คำปรึกษาฯ มีการวางระบบการทำงานไว้อย่างชัดเจนและมีประสิทธิภาพจากศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ได้แก่ การแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กเยาวชนและครอบครัวตั้งแต่ก่อนฟ้องและหลังฟ้อง รวมถึงเมื่อเสร็จสิ้นกระบวนการก็ยังสามารถดูแลและแก้ไข บำบัด พื้นฟูเด็กและเยาวชนได้ ซึ่งส่งผลให้การทำงานผ่านระบบเกิดประสิทธิภาพสูง

นอกจากนี้ยังพบว่า ระบบกลไกที่สร้างขึ้นยังประกอบด้วยการทำงานเชิงสหวิชาชีพ ที่ทำงานสอดคล้องกันทั้งในเชิงบูรณาการศาสตร์และวิชาชีพ ไม่ว่าจะเป็นด้านกฎหมาย ด้านจิตวิทยา ด้านรัฐประศาสนศาสตร์ ด้านรัฐศาสตร์ ด้านสังคมสงเคราะห์ ด้านการบริหารจัดการ รวมถึงการใช้ครอบครัวบำบัดเข้าร่วม ซึ่งส่งผลให้การแก้ไข บำบัด พื้นฟูเด็กและเยาวชนรวมถึงครอบครัวเกิดประสิทธิผลตามเป้าหมายของศาลเยาวชนและครอบครัว คือการนำคนดีคืนสู่สังคม ให้สามารถใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างปกติสุข และไม่หวนกลับมากระทำผิดซ้ำ

บทที่ 5

ผลการศึกษา

การวิจัยเรื่องนวัตกรรมการขับเคลื่อนเชิงบูรณาการของศาลเยาวชนและครอบครัวกับการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็ก และเยาวชนที่กระทำความผิดทางอาญา มีวัตถุประสงค์ 3 ข้อ ได้แก่ 1) เพื่อศึกษาองค์ประกอบ และรูปแบบการบริหารจัดการเชิงบูรณาการ ของศาลเยาวชนและครอบครัว 2) เพื่อศึกษากระบวนการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดทางอาญาของศาลเยาวชนและครอบครัว และ 3) เพื่อนำเสนอแนะนวัตกรรมการขับเคลื่อน เชิงบูรณาการของศาลเยาวชนและครอบครัว การแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดทางอาญา โดยผู้วิจัยขอเสนอผลการศึกษาในแต่ละวัตถุประสงค์ ดังนี้

5.1 องค์ประกอบและรูปแบบการขับเคลื่อนเชิงบูรณาการของศาลเยาวชนและครอบครัว

5.1.1 โครงสร้างการขับเคลื่อนศาลเยาวชนและครอบครัว

จากการศึกษา ผู้วิจัยพบว่าศาลเยาวชนทั่วประเทศจะมีโครงสร้างการขับเคลื่อนการบริหารงานที่คล้ายคลึงกัน โดยมีศาลเยาวชนและครอบครัวกลางเป็นศูนย์กลางการบริหาร

“ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง อาจเรียกได้ว่าเป็นศาลแม่ของศาลเยาวชนและครอบครัวทั่วประเทศ เพราะเป็นศูนย์กลางของการบริหารจัดการที่มีอธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัว และรองอธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวเป็นผู้บังคับบัญชา ซึ่งแตกต่างจากศาลเยาวชนและครอบครัวตามจังหวัดต่าง ๆ ที่มีผู้พิพากษาหัวหน้าศาลเป็นผู้บังคับบัญชา ดังนั้น นโยบายและแผนงานต่าง ๆ ส่วนใหญ่จึงถูกกำหนดและส่งจากศาลแม่ไปยังศาลลูก หรือศาลเยาวชนและครอบครัวทุกจังหวัด” (ผู้พิพากษา, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 กันยายน 2566)

โดยการบริหารงานศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ประกอบไปด้วยผู้บริหารซึ่งมี อธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลางเป็นผู้บริหารสูงสุด รวมถึงรองอธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชน

และครอบครัวกลาง เลขานุการศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง และคณะผู้พิพากษาสมทบศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ในขณะที่งานฝ่ายอำนวยการจะประกอบไปด้วยข้าราชการประจำ ได้แก่ ผู้อำนวยการสำนักอำนวยการประจำศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง หัวหน้าส่วนต่าง ๆ ส่วนช่วยอำนวยการ และงานเลขานุการศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ในขณะที่ศาลเยาวชนและครอบครัวในจังหวัดต่าง ๆ จะมีผู้บังคับบัญชาคือ ท่านผู้พิพากษาหัวหน้าศาลเยาวชนและครอบครัวประจำจังหวัด และมีผู้พิพากษาอาวุโส คณะผู้พิพากษาและคณะผู้พิพากษาสมทบ โดยในส่วนของบุคลากรสายสนับสนุนจะประกอบด้วย ผู้อำนวยการประจำศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดต่าง ๆ รวมถึงข้าราชการกลุ่มช่วยอำนวยการ กลุ่มงานคลัง กลุ่มงานบริการประชาชนและประชาสัมพันธ์ กลุ่มงานคดี กลุ่มงานช่วยพิจารณาคดี กลุ่มงานไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาท และกลุ่มงานเจ้าพนักงานตำรวจศาล เป็นต้น

โดยจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก พบว่า ในทุกศาลจะมีโครงสร้างที่ซับซ้อน ซึ่งเป็นโครงสร้างที่แยกกระหว่างการบริหารงานคดี การอำนวยการ และกิจการผู้พิพากษาสมทบ

“การบริหารงานของศาลเยาวชนและครอบครัว ไม่ว่าจะเป็นศาลกลาง หรือศาลจังหวัดต่าง ๆ ในทุกโครงสร้างจะมีอธิบดี หรือรองอธิบดีที่ท่านอธิบดีมอบหมาย หรือท่านผู้พิพากษาหัวหน้าศาลฯ เป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุด โดยกิจการผู้พิพากษาสมทบจะเป็นโครงสร้างที่แยกออกมา แต่อย่างไรก็ตามก็ยังคงอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของอธิบดี และผู้พิพากษาหัวหน้าศาล” (ผู้พิพากษาสมทบท่านที่ 2, การสื่อสารส่วนบุคคล, 10 กันยายน 2566)

ทั้งนี้ผู้พิพากษาสมทบจะไม่ได้ถูกบรรจุให้เป็นข้าราชการ แต่จะได้รับการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้ปฏิบัติงานในตำแหน่งเจ้าพนักงานตุลาการ ซึ่งมีวาระดำรงตำแหน่งสมัยละ 3 ปี โดยกิจการผู้พิพากษาสมทบจะประกอบไปด้วย ประธานผู้พิพากษาสมทบ รองประธานผู้พิพากษาสมทบ และคณะกรรมการผู้พิพากษาสมทบ ซึ่งผู้พิพากษาสมทบทุกท่านจะถูกบรรจุในโครงสร้างดังกล่าว โดยมีอธิบดีหรือผู้พิพากษาหัวหน้าศาลเป็นผู้แต่งตั้ง และทำหน้าที่ปฏิบัติงานตามตำแหน่ง ซึ่งได้แก่การร่วมพิจารณาพิพากษาคดี การร่วมปฏิบัติงานในโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขบำบัด ฟื้นฟู เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าเป็น โครงการเชิงรับ และโครงการเชิงรุกซึ่งได้แก่การป้องกันเด็กและเยาวชนไม่ให้เข้าสู่การกระทำความผิด รวมถึงการทำหน้าที่ในการเป็นผู้ให้คำปรึกษา แนะนำและประสานการประชุม อีกตำแหน่งหนึ่ง และการทำ

หน้าที่ในตำแหน่งผู้ประนีประนอมคดีครอบครัว โดยทั้งสองตำแหน่งหลัง การจะปฏิบัติหน้าที่ได้ จะต้องผ่านการอบรมจากศาลเยาวชนและครอบครัว ในความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติงาน เช่น จิตวิทยา เด็กและครอบครัว เทคนิคการให้คำปรึกษาฯ รวมถึงการไกล่เกลี่ยประนีประนอม เป็นต้น

“ผู้พิพากษาสมทบ เป็น โครงสร้างสำคัญ โครงสร้างหนึ่งในการดำเนินงานของศาลเยาวชน และครอบครัว โดยเป็นกำลังสำคัญในการคิดค้นและดำเนินการกิจกรรมใหม่ ๆ ทั้งเชิงรุก และเชิงรับ เพื่อแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็ก เยาวชน และครอบครัว นอกจากนี้ยังทำหน้าที่ให้ คำปรึกษาแนะนำ และประสานการประชุม ในศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำ และประสานการ ประชุม เพื่อแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็ก เยาวชนที่กระทำความผิดทางอาญา รวมถึงบางท่านยัง ทำหน้าที่ผู้ประนีประนอมคดีครอบครัว ซึ่งตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา การปฏิบัติงานของ กิจการผู้พิพากษาสมทบดำเนินการมาได้อย่างดีในทุกจังหวัด ซึ่งเป็น โครงสร้างที่ขาด ไม่ได้เลยในการทำงานของศาลเยาวชนและครอบครัว” (ผู้พิพากษา, การสื่อสารส่วน บุคคล, 20 กันยายน 2566)

นอกจากนี้พบว่า การดำเนินงานของศาลเยาวชนและครอบครัวทั่วประเทศ จะขับเคลื่อน ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว ซึ่งฉบับ ปัจจุบันคือ ฉบับปี พ.ศ. 2553 โดยนโยบายต่างๆ ในการดำเนินงานของศาลเยาวชนและครอบครัว จะถูกส่งลงมาจากศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง สู่ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดต่างๆ ทั่วประเทศ

“แผนการบริหารงานของศาลเยาวชนและครอบครัวทั่วประเทศ จะถูกถ่ายทอดและสื่อสาร ลงมาจากศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง โดยอธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัว กลาง จะมอบวิสัยทัศน์และมอบหมายแบ่งภารกิจต่างๆ ให้กับรองอธิบดีผู้พิพากษา และ หัวหน้าราชการในภาคส่วนงานต่าง ๆ ตามลำดับชั้น และสื่อสารแนวทางการดำเนินงาน ไปยังศาลเยาวชนและครอบครัวทั่วประเทศ ซึ่งส่วนการสื่อสารตอนนี้ เป็นส่วนสำคัญที่ต้อง สร้างความชัดเจนในแนวนโยบาย ให้กับศาลเยาวชนและครอบครัวทั่วประเทศ เพื่อให้เกิด ความเข้าใจตรงกัน โดยในปีนี้ศาลเยาวชนและครอบครัว จะเน้นไปที่การดำเนินโครงการ ติดตามเด็กและเยาวชนเพื่อ ไม่ให้เกิดการกระทำผิดซ้ำและสามารถใช้ชีวิตได้อย่างปกติสุข เช่น โครงการติดตามด้วยใจ เพื่อติดตามช่วยเหลือและสงเคราะห์ผู้กระทำความผิดและ ผู้ถูกกระทำ (ผู้พิพากษา, การสื่อสารส่วนบุคคล, 23 สิงหาคม 2566)

ทั้งนี้ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์นักจิตวิทยาประจำศาลเยาวชนและครอบครัวและผู้พิพากษาสมทบศาลเยาวชนและครอบครัวในระดับจังหวัดเพื่อสอบถามถึงการสื่อสารระหว่างศาลเยาวชนและครอบครัวกลางและศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัด พบว่าศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง มีการสื่อสารแนวนโยบายและแนวทางการปฏิบัติงานที่ชัดเจน ผ่านหลายช่องทาง รวมถึงการมอบแนวนโยบายเมื่อมาตรวจเยี่ยม

“แนวนโยบายที่ส่วนกลางมอบหมายมาคือ อยากให้มีการติดตามเด็กที่พ้นจากเราไป ว่าเป็นอย่างไรบ้าง อยู่ดีมีสุขและใช้ชีวิตได้อย่างปกติหรือไม่ ซึ่งส่วนนี้ยอมรับเลยว่ายากพอสมควร เนื่องจากพอเด็กพ้นจากเราไปแล้ว ส่วนใหญ่จะไม่สะดวกให้เราไปติดตามอะไรก็ตาม เราก็พยายามจะติดตามโดยใช้กลไกโครงการต่างๆ โดยปีนี้เราจะเริ่มดำเนินโครงการให้เด็กที่พ้นจากเราไป ได้กลับมาพูดคุยเล่าประสบการณ์กับน้อง ๆ ที่ยังอยู่ในกระบวนการ เพื่อสร้างแรงบันดาลใจให้น้องกลับตัว และเป็นการสร้างความภาคภูมิใจให้กับพี่ที่มาให้ประสบการณ์กับน้องด้วย ซึ่งในส่วนนี้เป็นส่วนงานของศูนย์ให้คำปรึกษา” (ผู้พิพากษาสมทบ, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 กันยายน 2566)

5.1.2 โครงสร้างการขับเคลื่อนของศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุมเพื่อแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กเยาวชนและครอบครัว

ผลการศึกษาจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก พบว่า ศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุมเพื่อแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กเยาวชนและครอบครัวเป็นกลไกสำคัญในศาลเยาวชนและครอบครัว ทั้งนี้เนื่องจากศาลเยาวชนและครอบครัวเป็นศาลชำนาญพิเศษ ที่จะต้องอาศัยความรู้และความชำนาญเฉพาะเรื่องแตกต่างจากศาลปกติทั่วไป จึงควรได้รับการพิจารณาพิพากษาโดยผู้พิพากษาที่มีความรู้และความชำนาญในคดีเฉพาะเรื่องนั้น ๆ และผู้พิพากษาสมทบ ซึ่งเป็นบุคคลที่มีใช้ผู้พิพากษาอาชีพแต่มีความรู้และความเข้าใจ และมีคุณสมบัติที่เหมาะสมและได้รับการแต่งตั้งเป็นผู้พิพากษาสมทบเข้าร่วมเป็นองค์คณะในการพิจารณาพิพากษาคดีด้วย

“ผู้พิพากษาสมทบเป็นโครงสร้างหนึ่งในศาลเยาวชนและครอบครัวฯ ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว ในการร่วมพิจารณาพิพากษาคดี โดยใช้ความรู้ด้านอื่น ๆ ที่ไม่ใช่กฎหมาย รวมกับประสบการณ์ด้านครอบครัวและการเลี้ยงดูลูก ๆ ตนเองที่เคยเป็นเด็กและเยาวชนมาก่อน เพื่อให้ความเห็นระบอบการ

พิจารณากับท่านผู้พิพากษา เพื่อนำเสนอแนวทางการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู หรือแม้กระทั่ง สงเคราะห์เด็กให้กลับตนเป็นคนดีของสังคม” (ผู้พิพากษาสมทบ, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 กันยายน 2566)

จากผลการสัมภาษณ์ พบว่าศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุมเพื่อแก้ไข บำบัดฟื้นฟูเด็กเยาวชนและครอบครัวที่กระทำความผิดทางอาญา ซึ่งมีอยู่ทุกจังหวัด มีหน้าที่หลักคือ การดำเนินการเกี่ยวกับการให้คำปรึกษาแนะนำด้านจิตวิทยาและสิ่งแวดล้อมทางสังคม การจัดทำ แผนแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็กหรือเยาวชน โดยนักจิตวิทยาประจำศาลเยาวชนและครอบครัว รวมถึงผู้ พิพากษาสมทบที่ผ่านการฝึกอบรมแล้ว รวมถึงการสร้างกลไกเครือข่าย และส่งต่อเยาวชนที่ต้องการ แก้ไข บำบัด ฟื้นฟู ไปยังกลไกเครือข่ายที่เหมาะสม เช่น สถานพยาบาล โรงพยาบาลในเครือข่าย รวมถึงองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน เป็นต้น เพื่อช่วยกันปรับเปลี่ยนพฤติกรรม หรือสนับสนุนเด็ก และเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิด ทั้งในช่วงก่อนการฟ้องคดี และหลังการฟ้องคดี หรือ แม้กระทั่งหลังคำพิพากษาแล้วก็ตาม เพื่อให้เด็กและเยาวชนเหล่านั้นสามารถปรับตัวให้อยู่กับ ครอบครัวและชุมชนได้อย่างปกติสุข ไม่หวนกลับไปกระทำความผิดซ้ำอีกต่อไป

โดยการเข้ารับการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูในศูนย์ให้คำปรึกษาฯ ในชั้นก่อนฟ้อง เมื่อศาล พิจารณาแล้วว่า คดีที่เกิดขึ้นมีแนวโน้มที่จะสามารถแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนได้ และ เป็นไปตามเงื่อนไขของศาล ศาลอาจจะมีคำสั่งปล่อยตัวชั่วคราว และกำหนดเงื่อนไขให้มารับ คำปรึกษาแนะนำจากทางศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุมฯ ได้ หรือแม้กระทั่งใน ชั้นหลังฟ้อง หากศาลพิจารณาแล้วว่าเด็กและเยาวชนควร ได้รับการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู และเป็นไป ตามเงื่อนไขของศาล ศาลอาจมีคำพิพากษาปล่อยตัวเด็กหรือเยาวชนกลับบ้าน โดยกำหนดเงื่อนไขให้ มารับคำปรึกษาแนะนำ ตามแผนที่ศูนย์ให้คำปรึกษาฯ เสนอต่อศาล

“โดยปกติทั่วไป เมื่อรับเคสเข้ามา นักจิตฯ จะเป็นผู้คัดกรองเด็กและเยาวชน อาจเรียกว่า เป็นด่านแรกก็ได้ โดยจะทำการพูดคุยหาสาเหตุเบื้องต้นของการกระทำความผิดก่อน ว่า เกิดจากสาเหตุสำคัญอะไร เช่น หากพบว่าเกี่ยวข้องกับยาเสพติดหรือเกิดปัญหาจากการ ผิดปกติด้านร่างกาย เช่น ผิดปกติทางสมองหรือด้านจิตวิทยา ก็จะให้นักจิตฯ ที่ดูแล ทางด้านคลินิกจิตสังคม ดำเนินการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเบื้องต้นก่อน แต่หากว่าเป็นปัญหา ด้านอื่น ๆ เช่น ครอบครัว หรือจากสภาพแวดล้อม ก็จะส่งต่อให้ท่านผู้ให้คำปรึกษาฯ ดูแล ร่วมกับนักจิตฯ ต่อไป และหากศาลมีคำสั่งเข้าแก้ไข บำบัดฟื้นฟูหลังฟ้อง ตามระยะเวลาที่

กำหนด ซึ่งแต่ละเขตไม่เท่ากัน บางเขตก็ 1 ปี บางเขตก็มากกว่านั้น ศูนย์ ก็จะวางแผนร่วมกับผู้ให้คำปรึกษา เพื่อกำหนดแผนเพื่อเสนอต่อศาล และดำเนินการตามแผน พร้อมทั้งสรุปผลการดำเนินงานตามแผน เมื่อสิ้นสุดเพื่อให้ศาลได้ประกอบการพิจารณาพิพากษาต่อไป (ผู้ให้คำปรึกษา, การสื่อสารส่วนบุคคล, 20 กันยายน 2566)

“รวมถึงการทำหน้าที่วางระบบไว้ในเรื่องของการบำบัด โครงการต่าง ๆ และการดำเนินการทางวิชาการ ในเรื่องของการบำบัดก็จะเป็นของเด็กและเยาวชนรายนั้น ๆ ว่าควรต้องดูแลอย่างไร สำหรับโครงการต่าง ๆ ก็มีการประเมินโดยใช้แบบสอบถาม Pre Test - Post Test ส่วนงานวิชาการก็จะเป็นลักษณะดูแลผู้ที่มาดูงานไม่ว่าจะเป็นเด็กนักเรียน คุณครู ท่านผู้พิพากษา ผู้พิพากษาสมทบ และผู้ที่สนใจต่าง ๆ ที่เข้ามาศึกษาดูงานที่ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง (นักจิตวิทยา, การสื่อสารส่วนบุคคล, 23 สิงหาคม 2566)

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์รองอธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ท่านดวงใจ นาคินทร์ ใจจันทร์เดือน โดยในส่วนของการทำงานของคุณยี่ให้คำปรึกษา โดยกล่าวว่า

“การดำเนินงานของคุณยี่ให้คำปรึกษา หลายจังหวัดได้มีการดำเนินงานที่ดีและมีความคิดริเริ่มโครงการใหม่ๆ กันมาโดยตลอด ยกตัวอย่างใกล้ๆ เช่น ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดปทุมธานี ก็เป็นศาลที่มีโครงการที่น่าสนใจและน่าศึกษาศาลหนึ่ง” (ผู้พิพากษา, การสื่อสารส่วนบุคคล, 23 สิงหาคม 2566)

จากคำแนะนำของท่านรองอธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ผู้วิจัยจึงได้เข้าไปเก็บข้อมูลที่ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดปทุมธานี โดยจากการสัมภาษณ์ประธานผู้พิพากษาสมทบศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดปทุมธานี พบว่า

“ศูนย์ให้คำปรึกษา จังหวัดปทุมธานี มีการจัดทำแผนการดำเนินงานปี พ.ศ. 2566 ที่ค่อนข้างชัดเจนเป็นรูปธรรม มีกรอบเวลาในการดำเนินงานอย่างครบถ้วน มีผู้ที่ปฏิบัติแต่ละโครงการจัดสรรปันส่วนแบ่งงานกันทำเป็นอย่างดี ซึ่งเกิดจากการประชุมสรุปกันของผู้พิพากษาสมทบ โดยแบ่งการทำงานออกเป็น 4 ฝ่าย ดังนี้ คือ

1) ฝ่ายบริหาร ซึ่งมีบทบาทหน้าที่อาทิเช่น การจัดประชุมคณะผู้พิพากษาสมทบ การรับรองการตรวจราชการและผู้ศึกษาคุณภาพ และร่วมดำเนิน โครงการพัฒนาศักยภาพข้าราชการตุลาการ

2) ฝ่ายกิจกรรมเชิงรับ มีแผนงานต่าง ๆ รวม 11 โครงการดังนี้ (1) โครงการครอบครัวสัมพันธ์ (2) โครงการบรรพชาสามเณร (3) โครงการธรรมะวาไรตี้ (4) โครงการทัศนศึกษาศูนย์การเรียนรู้ กฟผ. (5) โครงการฝึกวินัยชีวิตค่าย ตชด. (6) โครงการครอบครัวอุ่นใจได้ลูกหลานคืนแก่ภาระงาน (7) โครงการเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพสำหรับเด็กและเยาวชน แบบเข้ามาเย็นกลับ ซึ่งร่วมมือกับสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน (8) หลักสูตรเสริมสร้างการฝึกอาชีพเซฟมือโปร ช่างซ่อมศิลปะ (9) โครงการเยี่ยมบ้านเมตตา-กรุณา (10) โครงการใจเปลี่ยนชีวิตเปลี่ยนร่วมกับปัญญาภิวัฒน์ และ (11) ศูนย์ข้อมูลการเรียนรู้ฝึกอาชีพ E-library

3) ฝ่ายกิจกรรมเชิงรุก มีแผนงานซึ่งเป็นโครงการใหญ่ 1 โครงการ เกี่ยวกับกิจกรรมผู้ประνομรุ่นเยาว์และศูนย์ใกล้เคียง ด้วยการให้ความรู้เกี่ยวกับการประนีประนอมให้กับเด็กนักเรียนและเยาวชนที่สนใจ เพื่อลดปัญหาการที่เด็กและเยาวชนที่ยกพวกตีกันระหว่างโรงเรียน การใช้ความรุนแรงในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน การลักเล็กขโมยน้อย และอื่น ๆ โดยดำเนินการอยู่ในโรงเรียน และมีนักเรียนที่ผ่านการฝึกอบรมเป็นผู้บริหารจัดการศูนย์ฯ ในโรงเรียนนั้น ๆ โครงการนี้ประกอบด้วย การเชิญสถานศึกษาประชุมที่ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดปทุมธานี ประกอบด้วยโรงเรียน 10 แห่ง และวิทยาลัยเทคนิค 1 แห่ง การลงพื้นที่จัดกิจกรรมผู้ประνομรุ่นเยาว์ และตรวจศูนย์ใกล้เคียง การจัดให้ความรู้เรื่องสิทธิและหน้าที่ของนักเรียน ครู และโรงเรียน ในพื้นที่ทั้ง 11 แห่ง ประสานทางโรงเรียนใหม่อีก 3 แห่ง ในพื้นที่จังหวัดปทุมธานีเพื่อเข้าโครงการผู้ประνομรุ่นเยาว์ และเปิดศูนย์ใกล้เคียงในโรงเรียน และกิจกรรมสุดท้าย คือ การประเมินและตรวจเยี่ยมศูนย์ใกล้เคียง ที่อยู่ในโรงเรียนทั้ง 11 แห่ง โครงการนี้พบว่าทางโรงเรียน และเด็กนักเรียนให้ความสนใจเป็นอย่างมากเนื่องจากสามารถสร้างแรงบันดาลใจและความภูมิใจให้กับผู้ร่วมโครงการซึ่งเป็นเด็กนักเรียนทั้งหมด

4) ฝ่ายวิชาการมีแผนดำเนินการ โครงการ 4 แผน ดังนี้ คือ (1) การทบทวนปัญหาและอุปสรรคของการปฏิบัติตาม MOU กับสถานที่ต่าง ๆ ซึ่งประกอบด้วย กศน. สถาบันพัฒนาฝีมือแรงงาน 14 ปทุมธานี สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ สถาบันบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดแห่งชาติบรมราชชนนี โรงพยาบาลชัยภูมิ (2) การจัดประชุมหน่วยงานที่ร่วมลงนาม MOU ทั้ง กศน. และสำนักงานคุมประพฤติจังหวัดปทุมธานี

พร้อมทั้งสถาบันพัฒนาฝีมือแรงงาน 14 ปทุมธานี (3) การเสริมความรู้สำหรับผู้พิพากษาสมทบในการทบทวนความรู้เรื่องมาตรการพิเศษแทนการลงโทษ มาตรา 86 90 และ 132 การบรรยายเกี่ยวกับจิตวิทยาเยาวชน และ (4) การประเมินผลกิจกรรมในโครงการต่าง ๆ ที่ได้ดำเนินงานมาในปี พ.ศ. 2566 นี้” (ผู้พิพากษาสมทบ, การสื่อสารส่วนบุคคล, 20 กันยายน 2566)

นอกจากนี้จากผลการศึกษาศูนย์ให้คำปรึกษาฯ ในจังหวัดต่าง ๆ พบว่ามีการวางแผนดำเนินกิจกรรมและโครงการต่าง ๆ ในปี พ.ศ. 2566 นี้ ที่เป็นการทำงานในเชิงรุกและในเชิงรับ เช่นกัน อย่างไรก็ตามแต่ละจังหวัดก็จะมี การดำเนินการคล้ายคลึงหรือแตกต่างกันบ้างอยู่หลากหลายโครงการ เช่น กิจกรรมพัฒนาศักยภาพการทำงานของบุคลากร การศึกษาดูงานศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดอื่น การเพิ่มศักยภาพข้าราชการตุลาการ การเสริมสร้างความเข้มแข็งทางวิชาการ สัมมนาเครือข่ายความร่วมมือทางสังคม กิจกรรมวัยรุ่นนิตินัดปึก เพื่อเสริมสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อป้องกันการกระทำความผิด ซึ่งกิจกรรมนี้ก็เป็นกิจกรรมที่เป็นโครงการใหญ่ของศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดสมุทรสาครที่ร่วมมือกับทางโรงเรียนในเครือข่าย ที่จะช่วยให้เด็กและเยาวชนในโรงเรียนมัธยมมีความรู้ความเข้าใจเรื่องกฎหมายและการลงโทษของแต่ละหมวดหมู่ ซึ่งเป็นกิจกรรมลักษณะเชิงรุกป้องกันเหตุการณ์ก่อนที่เด็กและเยาวชนจะเกิดการกระทำความผิด ยังมีกิจกรรมเสริมสร้างงานอาชีพต่าง ๆ และกิจกรรมปฏิบัติธรรม และเสริมสร้างวินัย อีกด้วย

ทั้งนี้จากการศึกษา ผู้วิจัยพบว่า กิจกรรมต่างๆ ของศูนย์ให้คำปรึกษาฯ ในจังหวัดต่างๆ จะขึ้นอยู่กับนโยบายของท่านผู้พิพากษาหัวหน้าศาลในจังหวัดนั้นๆ รวมถึงศักยภาพและประสิทธิภาพของกิจการผู้พิพากษาสมทบ และความร่วมมือจากเครือข่าย

“ศูนย์ให้คำปรึกษาทุกจังหวัด มีกิจกรรมเชิงรุกและเชิงรับที่จัดทำขึ้น 2 รูปแบบ รูปแบบแรก คือ การทำโครงการและกิจกรรมตามที่ได้รับแนวนโยบายมาจากส่วนกลาง ซึ่งส่วนนี้จัดทำกันเป็นประจำตามปกติอยู่แล้ว รูปแบบที่สอง รูปแบบนี้จะเกิดขึ้นได้ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่าง ในความเห็นผมซึ่งทำงานอยู่ที่นี้มาสิบกว่าปี พบว่า ปัจจัยสำคัญประกอบด้วยสองส่วน ส่วนแรกคือ ส่วนของกิจการผู้พิพากษาสมทบ ที่สามารถคิดริเริ่ม และมีความมุ่งมั่น สามัคคี ในการที่จะคิดและสร้างกิจกรรมใหม่ ๆ ทั้งเชิงรุกและเชิงรับ ที่มีประสิทธิผลจริง ที่เรียกว่ามีประสิทธิผลจริงคือ สามารถเกิดประโยชน์ในแง่ของการป้องกัน แก้ไข บำบัด พื้นฟูเด็กได้จริง และอีกส่วนที่สำคัญคือ ท่านหัวหน้าต้องเห็นด้วยกับ

กิจกรรมนั้น ๆ และอนุญาตให้จัดได้ ซึ่งที่ผ่านมา 10 กว่าปีที่ผมทำงานอยู่ หากกิจกรรมผู้พิพากษาสมทบเสนอโครงการขึ้นไป ส่วนใหญ่ท่านหัวหน้าก็จะอนุญาตให้จัดและเข้ามามีส่วนร่วมสูงมาก ก็จะมีเพียงส่วนน้อยที่ไม่เห็นด้วยกับการจัดกิจกรรม ซึ่งปีนั้นก็จะมีเพียงกิจกรรมแบบที่เคยจัดประจำเท่านั้น” (ผู้พิพากษาสมทบ, การสื่อสารส่วนบุคคล, 10 ตุลาคม 2566)

5.1.3 โครงสร้างการขับเคลื่อนเชิงบูรณาการแบบสหวิชาชีพของศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุมเพื่อแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กเยาวชนและครอบครัว

ผลการศึกษา พบว่าโครงสร้างการขับเคลื่อนของศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุมเพื่อแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กเยาวชนและครอบครัว เป็น โครงสร้างแบบสหวิชาชีพ ที่ขับเคลื่อนร่วมกันเชิงบูรณาการ ซึ่งแบ่งออกได้เป็น 4 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 ข้าราชการตุลาการ ได้แก่ ท่านผู้พิพากษาหัวหน้าศาล และท่านผู้พิพากษา ซึ่งมีความรู้ความเชี่ยวชาญด้าน “กฎหมาย” ดูแลกระบวนการต่าง ๆ ให้เป็นไปตามกฎหมายและข้อกำหนดต่าง ๆ ซึ่งมีกำหนดเวลาในการทำงานตามฤดูกาลโยกย้ายในระบบราชการโดยจะอยู่ในตำแหน่งประจำตามจังหวัดต่าง ๆ ตามวาระการโยกย้ายประมาณ 1-2 ปี

“การขับเคลื่อนศูนย์ฯ ท่านผู้พิพากษาหัวหน้าศาลและท่านผู้พิพากษาที่ได้รับมอบหมายให้ดูแลศูนย์ฯ เป็นกลไกสำคัญ ทั้งนี้เพราะเป็นผู้วางระบบการบริหารศูนย์ฯ ทั้งในเรื่องของคนและการจัดการระบบ การจัดการเครือข่ายและอื่นๆ ให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด” (ผู้พิพากษาสมทบ, การสื่อสารส่วนบุคคล, 10 ตุลาคม 2566)

กลุ่มที่ 2 ข้าราชการศาลยุติธรรม ที่มีความชำนาญการในการช่วยอำนวยความสะดวกด้านต่าง ๆ ให้เกิดประสิทธิภาพ ได้แก่ท่านผู้อำนวยการศาลเยาวชนและครอบครัว รวมถึงข้าราชการชำนาญการต่างๆ และนักจิตวิทยาประจำศาลฯ ที่มีความชำนาญด้านจิตวิทยา ในการแก้ไข บำบัดฟื้นฟู และคัดกรองเด็ก เยาวชนและครอบครัว

“กลุ่มที่ 3 เป็นเจ้าพนักงานตุลาการ ได้แก่ ผู้พิพากษาสมทบที่ทำหน้าที่ผู้ให้คำปรึกษาฯ ซึ่งเป็นกลุ่มบุคคลที่มีอาชีพและความชำนาญที่หลากหลาย เช่น

นักธุรกิจ ครูอาจารย์ ข้าราชการเกษียณ ดารา นักแสดง ฯลฯ ซึ่งเป็นบุคคลที่มีจิตอาสาที่ผ่านการสอบคัดเลือกเข้ามาตามกระบวนการของศาลเยาวชนและครอบครัว รวมถึงผ่านการกลั่นกรองอย่างเข้มข้นทั้งจากคณะอนุกรรมการและคณะกรรมการ เพื่อเข้ามาปฏิบัติงานในศาลเยาวชนและครอบครัวในการร่วมพิจารณาพิพากษา และแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็ก เยาวชนและครอบครัว โดยจะต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้าม ดังนี้ (1) มีสัญชาติไทย (2) อายุไม่ต่ำกว่า 35 ปี บริบูรณ์ (3) จบการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไป (4) สามารถฟัง พูด อ่าน เขียน ภาษาไทยได้เป็นอย่างดี (5) เป็นผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ หรือมีวิชาชีพตามที่คณะกรรมการศาลยุติธรรมกำหนดไว้ในระเบียบ (6) ไม่เป็นผู้มีความประพฤติเสื่อมเสียหรือบกพร่องในศีลธรรมอันดี (7) ไม่เป็นผู้มีหนี้สินล้นพ้นตัว (8) ไม่เป็นผู้เคยรับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกเว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ (9) ไม่เป็นผู้ต้องหา หรือจำเลย ที่อยู่ระหว่างการดำเนินคดีอาญา (10) ไม่เป็นผู้เคยถูกลงโทษไล่ออก ปลดออก หรือให้ออกจากราชการ รัฐวิสาหกิจหรือหน่วยงานอื่นของรัฐ (11) ไม่เป็นคนไร้ความสามารถหรือคนเสมือนไร้ความสามารถหรือจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบหรือมีกายหรือจิตใจไม่เหมาะสมที่จะเป็นผู้พิพากษาสมทบหรือเป็นโรค ดังนี้ (ก) โรคเรื้อนในระยะติดต่อ หรือในระยะที่ปรากฏอาการเป็นที่รังเกียจแก่สังคม (ข) วัณโรคในระยะอันตราย (ค) โรคเท้าช้างในระยะที่ปรากฏอาการเป็นที่รังเกียจแก่สังคม (ง) โรคติดยาเสพติดให้โทษ (จ) โรคพิษสุราเรื้อรัง (12) ไม่เป็นข้าราชการเมือง กรรมการพรรคการเมือง หรือเจ้าหน้าที่ในพรรคการเมือง สมาชิกรัฐสภาผู้บริหารหรือสมาชิกสภากรุงเทพมหานครผู้บริหารราชการส่วนท้องถิ่นหรือสมาชิกสภาท้องถิ่น ข้าราชการอัยการ ข้าราชการตำรวจ ทนายความ หรือเป็นเจ้าหน้าที่ในศาล ในสำนักงานอัยการ หรือในสถานีตำรวจ และเมื่อผ่านการคัดกรองเบื้องต้นนี้แล้ว หลังจากนั้นต้องผ่านการอบรมกึ่งกฎหมายเบื้องต้นและวิชาเชิงจิตวิทยาต่าง ๆ หลังจากนั้นต้องสอบข้อเขียนและสอบปากเปล่าจนจบกระบวนการรวมทั้งต้องไปตรวจร่างกายในโรงพยาบาลเครือข่ายของศาลเยาวชนและครอบครัว เมื่อสอบผ่าน และผ่านการคัดเลือกครบถ้วนเรียบร้อยแล้วจะได้รับพระราชทานโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเป็นผู้พิพากษาสมทบในชั้นสุดท้าย ในส่วน

นี่เองจึงทำให้มั่นใจได้ว่าการเข้ามาเป็นผู้พิพากษาสมทบของศาลเยาวชนและครอบครัวได้ผ่านการคัดกรองอย่างเข้มข้นและมีคุณสมบัติที่ดีในการเข้ามาช่วยเหลือในศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุมเพื่อแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็ก เยาวชนและครอบครัว” (ผู้พิพากษาสมทบท่านที่ 6-10, การสื่อสารกลุ่มบุคคล, 20 กันยายน 2566)

กลุ่มที่ 4 กลุ่มองค์กรเครือข่ายความร่วมมือ ที่เป็นเครือข่ายในการสนับสนุนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็ก เยาวชนและครอบครัวที่กระทำความผิด อาทิเช่น ผู้นำชุมชน องค์กรส่วนท้องถิ่น องค์กรธุรกิจเอกชน ทั้งนี้อาจรวมทั้งสถาบันครอบครัว อันได้แก่ บิดา มารดา ผู้ปกครองที่เด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วย เป็นต้น จากการสัมภาษณ์พบว่ากลุ่มนี้เองเป็นกลุ่มที่มีความใกล้ชิดกับเด็กหรือเยาวชนเป็นอย่างมากและเป็นส่วนสำคัญส่วนแรกที่จะช่วยกันดูแลทำให้เด็กและเยาวชนสามารถกลับคืนเข้าสู่สังคมได้อย่างปกติสุข

ซึ่งผลการศึกษาพบว่า การขับเคลื่อนของศูนย์ให้คำปรึกษาฯ จะเกิดสัมฤทธิ์ผลได้หรือไม่ นั้น ขึ้นอยู่กับการทำงานเชิงบูรณาการร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพของทั้ง 4 กลุ่ม ที่ต้องร่วมกันสร้าง “นวัตกรรมการขับเคลื่อนเชิงสหวิชาชีพ”

“การทำงานของศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุมเพื่อแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กเยาวชนและครอบครัวในศาลเยาวชนและครอบครัวจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือของคนหลายฝ่ายในสังคม ซึ่งที่ผ่านมาเรามีผู้พิพากษาและผู้พิพากษาสมทบที่เป็นกลุ่มบุคคลสำคัญที่ขับเคลื่อนการทำงาน รวมถึงนักจิตวิทยาประจำศาลเยาวชนฯ และที่ขาดไม่ได้เลย คือ ความร่วมมือจากเครือข่ายที่ศาลฯ แต่ละจังหวัดได้จัดตั้งขึ้นเช่น ธุรกิจเอกชน หรือผู้นำชุมชน และข้าราชการส่วนท้องถิ่น หากขาดส่วนใดส่วนหนึ่งไปการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดเพื่อให้กลับตนเป็นคนดีและใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างปกติสุขคงไม่สำเร็จแน่นอน และส่วนกลางเอง ผู้บริหารระดับสูง ได้แก่ อธิบดี และรองอธิบดี ก็ได้มีโครงการที่ช่วยเหลือเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดให้กลับตัวเป็นคนดีคืนสู่สังคมหลายโครงการ เช่น โครงการร่วมกับโรงเรียนบุญญะวิวัฒน์เพื่อสนับสนุนทุนการศึกษาให้เด็กอบรมเรียนหนังสือ และสามารถพัฒนาต่อไปเป็นพนักงาน หรือแม้กระทั่งได้เป็นถึงเจ้าของกิจการร้านเซเว่นอีเลฟเว่น โครงการร่วมกับกรมการขนส่งกระทรวงคมนาคม เพื่อทำใบขับขี่มอเตอร์ไซค์ให้กับเยาวชนที่กระทำความผิดสามารถ

เข้าถึงหน่วยราชการได้สะดวกขึ้น เนื่องจากเด็กและเยาวชนผู้กระทำความผิดนั้น อาจจะมีประวัติที่ไม่ดี และไม่สามารถติดต่อหน่วยงานรัฐตามปกติได้อย่างคล่องตัวมากนัก ประกอบกับมีโครงการร่วมกับ HONDA ในการสอนให้ขับขี่มอเตอร์ไซค์อย่างปลอดภัย และสามารถสอบใบขับขี่ได้อย่างไม่ยากลำบากจนเกินไป เพื่อให้สามารถประกอบอาชีพไรเดอร์ พนักงานรับส่งของ รับส่งอาหาร หรือตลอดจนถึงมอเตอร์ไซค์รับจ้างได้อย่างปกติเหมือนประชาชนทั่วไป โครงการเซฟแคร์เป็นมูลนิธิเข้ามาให้ทุนเพื่อไปเรียนเป็นเชฟ และสามารถนำไปประกอบอาชีพเชฟได้ต่อไป ซึ่งโครงการนี้ทำให้สามารถช่วยเหลือเด็กและเยาวชนที่เคยกระทำความผิดได้กลับมามีโอกาสมากขึ้นในการทำงานเป็นเชฟ หรือแม้กระทั่งสร้างเป็นร้านอาหารกิจการส่วนตัว โครงการที่ร่วมกับสถาบันสอนตัดผมทำผมชลาชล ที่มีการรับเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดไปเรียนเพื่อส่งเสริมให้เป็นช่างทำผม เช่นกัน ในกรณีนี้ก็สามารถเป็นช่างตัดผมได้ช่วยเหลือตัวเองได้อยู่ในสังคมได้ตามปกติสุข โครงการล่าสุดเป็นโครงการติดตามด้วยใจ เพื่อติดตามช่วยเหลือและสงเคราะห์ผู้กระทำความผิด และผู้ถูกกระทำเฉพาะผู้ที่ให้ความยินยอมให้มีการติดตามไปดูแลและสงเคราะห์ในเรื่องต่าง ๆ เช่น สงเคราะห์ในด้านการศึกษาในระดับต่าง ๆ จนถึงระดับมหาวิทยาลัย และความรู้ต่าง ๆ ในด้านการประกอบอาชีพ ในด้านการเข้าถึงแหล่งเงินทุนกู้ยืมมาประกอบอาชีพเพื่อให้มีแนวทางเดินกินสู่สังคมอย่างเป็นปกติสุข และไม่กลับไปในวงจรที่จะทำให้เกิดการกระทำผิดซ้ำ โดยโครงการนี้ เริ่มใช้ ตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ 2564 (ผู้พิพากษา, การสื่อสารส่วนบุคคล, 23 สิงหาคม 2566)

นอกจากนี้ จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักพบว่า โครงการที่เกิดจากการขับเคลื่อนเชิงบูรณาการจะมีรูปแบบที่หลากหลายแตกต่างกัน อาทิเช่น (นักจิตวิทยา, การสื่อสารส่วนบุคคล, 23 สิงหาคม 2566)

1) โครงการ Satir ของศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง เป็นการนำเด็กมาให้ความรู้ในด้านจิตวิทยาต่าง ๆ ทุกสัปดาห์โดยติดตาม และพบปะกับเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด เป็นระยะเวลา 2-3 เดือน โดยความรู้ส่วนใหญ่จะเป็นไปตามหลักวิชาการทางจิตวิทยา เช่น ในเรื่องของทฤษฎีภูเขาน้ำแข็งของบุคคลใน Satir Model (The Personal Iceberg Metaphor of The Satir Model) ซึ่งจะเป็นการสำรวจเข้าไปภายในภูเขาน้ำแข็งและองค์ประกอบในแต่ละระดับชั้น ลึกลงไปจนกระทั่งมองเห็นองค์ประกอบทั้งหมดที่ทำให้บุคคลนั้นแสดงออกและตอบสนองต่อเหตุการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตภายในจิตใจของบุคคลนั้น ซึ่งผลของการดำเนินงานทำโครงการ Satir นี้ เป็นรูปแบบการเสริมสร้างคุณค่าในตนเองของเยาวชนที่กระทำผิด โดยบูรณาการพุทธจิตวิทยากับจิตบำบัดตามแนว

ซาเทียร์ พบว่าเมื่อเวลาผ่านไป 1 ปีถึง 3 ปี เด็กและเยาวชนที่ร่วมโครงการทั้งหมดนี้ ไม่มีใครมีการกระทำความผิดซ้ำอีกเลย ซึ่งเป็นผลดีทั้งต่อตนเอง ครอบครัว และสังคมที่เด็กและเยาวชนนั้นร่วมอาศัยอยู่ แต่ในการดำเนินงานนี้ต้องใช้บุคลากร และเวลาเป็นจำนวนมาก ซึ่งอาจจะไม่สามารถทำได้บ่อยครั้งตามจำนวนเด็กและเยาวชนผู้กระทำความผิด ทำให้น่าเสียดายมากในการที่จะดูแล แก้ไข บำบัด พื้นฟู ให้ครอบครัวจนเด็กและเยาวชนที่กระทำ ความผิดนั้นสามารถกลับไปอยู่ในสังคมโดยปกติสุขได้

2) โครงการเด็กจิตอาสาช่วยเด็กพิการซ้ำซ้อน โดยการนำเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดไปช่วยดูแลเด็กพิการซ้ำซ้อนที่บ้านนนทภูมิเป็นเวลา 3 วัน โดยวันแรกก็ไปดูแล ๆ ก่อน พอวันที่ 2 เริ่มเข้าไปมีปฏิสัมพันธ์ พูดคุยกับเด็กพิการซ้ำซ้อน ในวันที่ 3 เริ่มมีบางกรณีเด็กและเยาวชนได้มีการอาบน้ำให้เด็กพิการซ้ำซ้อน โดยมีพี่เลี้ยงเฝ้าดูอย่างใกล้ชิดหลังจากจบโครงการแล้วนั้นพบว่าจากการติดตามเด็กและเยาวชน 10 กว่าคนที่ร่วมโครงการนี้ไม่มีการกระทำความผิดซ้ำเลย และเด็กและเยาวชนบางคนยังมีการรวบรวมเงินร่วมกับเพื่อน ๆ กลับไปช่วยบริจาคให้ที่บ้านนนทภูมิอีกด้วย เมื่อได้ดำเนินการแล้วเป็นโครงการที่ดีและสามารถถ่อมเกล้าเด็กและเยาวชนให้เห็นว่าตนเองนั้นยังมีคุณค่าในการได้ช่วยเหลือสังคมให้ดีขึ้นกว่าเดิมได้ นับเป็นกำลังใจที่สำคัญในการปรับปรุงตัวเองให้ดีขึ้นเรื่อย ๆ

3) โครงการศิลปะบำบัดช่วยเหลือสังคม โดยให้เด็กผู้กระทำความผิดที่สมัครใจเข้าโครงการมาเรียนวาดรูป 4 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 1 วัน เมื่อวาดรูปเสร็จแล้ว ทางโครงการจะนำไปดำเนินการประมูลในงานที่ทางศาลเยาวชนและครอบครัวกลางได้จัดขึ้น และนำเงินที่ได้ส่งเข้าไปบริจาคต่อไปที่วัดพระบาทน้ำพุ ซึ่งก็เป็นโครงการที่ได้ผลดีทำให้เด็กและเยาวชนมีกำลังใจ และสามารถมีแรงบันดาลใจที่จะทำดี และกลับคืนสู่สังคมได้โดยไม่หวนไปกระทำความผิดซ้ำอีกต่อไป

“ในการดำเนินงานโครงการต่าง ๆ นอกเหนือจากที่ทางราชการได้ทำเป็นประจำแล้วนั้น ในรูปแบบเชิงรับ และเชิงรุกอื่น ๆ โดยส่วนใหญ่จะถูกดำเนินงานโดยคณะผู้พิพากษาสมทบซึ่งคิดโครงการต่าง ๆ และทำให้เกิดเป็นรูปธรรม เช่น โครงการรู้ก่อนผิดของศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง โดยผู้พิพากษาสมทบเข้าไปให้ความรู้ด้านกฎหมายให้กับนักเรียนตามโรงเรียนต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงนี้ มาตรา 112 มีเด็กและเยาวชนกระทำความผิดกันมาก โดยส่วนใหญ่เป็นเรื่องของการโพสต์ตามโซเชียลต่าง ๆ และการชักชวนเพื่อน ๆ ของเด็กและเยาวชนเข้ามาเพื่อช่วยกันโพสต์กระจายไปทั่ว Social Media” (นักจิตวิทยาคนที่ 2, การสื่อสารส่วนบุคคล, 28 สิงหาคม 2566)

ในขณะที่โครงการเชิงรุกที่น่าสนใจจากการสัมภาษณ์รองประธานผู้พิพากษาสมทบของศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดสมุทรสาครฝ่ายวิชาการ พบว่ามีโครงการเชิงรุก 1 โครงการที่จัดทำกันเป็นประจำทุกปี ได้แก่ โครงการวัยรุ่นนิตดปีก

4) โครงการวัยรุ่นนิตดปีกของศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดสมุทรสาคร ซึ่งได้ร่วมกับโรงเรียนในจังหวัดสมุทรสาคร นับเป็นโครงการเชิงรุกโดยเข้าไปติดต่อโรงเรียนในเขตจังหวัดสมุทรสาครเพื่อเข้าไปทำกิจกรรมโดยให้โจทย์กับนักเรียนเพื่อแสดงบทบาทสมมุติในการกระทำผิดต่าง ๆ ตามที่ทางโรงเรียนสนใจ หรือเป็นหัวข้อที่มีปัญหาอยู่มากในโรงเรียนนั้น ๆ เพื่อต้องการให้เด็กมีความรู้ด้านกฎหมาย และรู้จักป้องกันตนเองไม่ให้เข้าสู่การกระทำความผิด โดยกลุ่มเป้าหมายจะเป็นนักเรียนระดับมัธยมต้น โดยในช่วงท้าย ท่านผู้พิพากษาจะให้ความรู้ด้านกฎหมายกับเด็ก ในขณะที่ท่านผู้พิพากษาสมทบจะให้ความรู้ด้านผลกระทบต่อตัวเด็กเอง คนรอบข้างและสังคม

5) ในส่วนกิจกรรมเชิงรับนั้น ทางศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดสมุทรสาครก็ได้ดำเนินการสอดคล้องกับศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง และศาลเยาวชนและครอบครัวในจังหวัดอื่น ๆ อีก 2 โครงการ คือ โครงการครอบครัวสัมพันธ์ โดยการเชิญพ่อแม่ผู้ปกครองมารับรู้แนวทางเชิงจิตวิทยาในการดูแลลูกหลานเด็กและเยาวชนให้อบอุ่นด้วยความรักความเข้าใจในวันแรก และในวันถัดมานั้นก็ให้เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดมาร่วมในโครงการกิจกรรมนี้ด้วย โดยให้ความรู้เชิงจิตวิทยาประกอบกิจกรรม workshop ให้ร่วมกันทำระหว่างผู้ปกครอง พ่อแม่ และเด็กและเยาวชนเพื่อให้เกิดความประสานความเข้าใจและความสัมพันธ์ที่ดีขึ้น โครงการนี้จัดเป็นประจำทุกปี ๆ ละ ประมาณ 2 ครั้ง สำหรับกลุ่มเด็กและเยาวชนที่ยังมีครอบครัวดูแลกันและกันได้ผลดีมาก เนื่องจากพ่อแม่ ผู้ปกครองบางท่านไม่เคยรับรู้ในเชิงจิตวิทยาของความสัมพันธ์ในครอบครัวเลย ที่ผ่านมามาอาจจะทำให้ครอบครัวไม่อบอุ่น ไม่มีความเข้าใจ จึงทำให้เด็กและเยาวชนออกไปอยู่นอกบ้าน แล้วกระทำความผิดตามเพื่อนที่ชักชวนไป โครงการนี้จึงเป็นโครงการที่ดีมาก และอีกโครงการหนึ่ง ก็คือ ครอบครัวอุ่นใจได้ลูกหลานคืน เป็นโครงการที่ส่งเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดไปเข้าค่ายฝึกวินัยกับค่ายทหารต่าง ๆ ที่อยู่ในเครือข่ายของศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดนั้น ๆ สำหรับศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดสมุทรสาครนั้น ได้ส่งเข้าไปฝึกวินัยทหารที่ค่ายทองทิพย์ สังกัดกรมการสัตว์ทหารบก ในจังหวัดนครปฐม ซึ่งเด็กและเยาวชนที่เข้าในโครงการนี้ได้ถูกคัดเลือกจากนักจิตวิทยา โดยเกณฑ์การกระทำความผิดและแนวโน้มที่จะกระทำความผิดรุนแรงขึ้น เช่น ความผิดด้านการทำร้ายร่างกายหรือยกพวกตีกัน เป็นต้น ในการฝึกวินัยทหารนั้นทำให้เด็กมีความเข้าใจในเรื่องวินัยต่าง ๆ และความรักตนเองให้เป็น รักพ่อแม่ พี่น้อง ผู้ปกครอง ความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ทั้งยังมีการอบรมความรู้ความเข้าใจเชิงจิตวิทยาเพื่อให้เกิดความรัก

ในบุคคลอื่นและสถาบันดังที่กล่าวมาแล้วด้วย นับเป็น โครงการที่ดีทำให้เด็กที่ผ่านการฝึกอบรมนั้นปรับตัวได้เป็นอย่างดี และกลับมาอยู่ในครอบครัวอย่างมีระเบียบวินัย และมีความรักพ่อแม่ผู้ปกครองมากขึ้น

“6) โครงการ ALL FOR ONE โครงการนี้เป็นโครงการระดับภาค สำหรับพื้นที่ภาค 7 โดยจัดขึ้นเป็นประจำที่ศูนย์ฝึกอบรมเด็กและเยาวชน เขตพื้นที่ 2 จังหวัดราชบุรี คือ โดยแต่ละศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดต่าง ๆ ที่อยู่ในภาค 7 นี้ จะผลัดกันเป็นเจ้าภาพเพื่อมาจัดกิจกรรมดูแล เสริมสร้างกำลังใจ และเยี่ยมเยียน ให้กับเด็กและเยาวชนที่อยู่ในศูนย์ฝึกอบรมเด็กและเยาวชน เขตพื้นที่ 2 จังหวัดราชบุรี แห่งนี้ ซึ่งศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดสมุทรสาครที่อยู่ในพื้นที่ภาค 7 นี้ด้วยเช่นกัน โดยโครงการนี้จะจัดทำกิจกรรมประมาณครึ่งวัน เป็นกิจกรรมประเภทเสริมสร้างกำลังใจ และหรือสอนอาชีพอย่างง่าย และหรือกิจกรรมให้ความรู้ต่าง ๆ โดยวิทยากรรับเชิญซึ่งอาจจะเป็นดาราศิลปิน และหรือผู้มีประสบการณ์ในด้านต่าง ๆ ความรู้สั้น ๆ มาช่วยกัน ร่วมกันทำกิจกรรม เมื่อกิจกรรมเสร็จแล้วก็มีการเลี้ยงอาหารกลางวันแก่เด็กและเยาวชนที่อยู่ประจำที่นี่ อีกด้วย นับเป็นการร่วมมือกันระหว่างศาลเยาวชนและครอบครัวในจังหวัดต่าง ๆ ในพื้นที่ภาค 7 นี้ ด้วยความสมัครสมานสามัคคีของท่านผู้พิพากษาหัวหน้าศาล ผู้อำนวยการ เจ้าหน้าที่ และผู้พิพากษาสมทบในแต่ละจังหวัด” (ผู้พิพากษาสมทบ, การสื่อสารส่วนบุคคล, 20 กันยายน 2566)

7) โครงการเชิงรุกและเชิงรับของศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดปทุมธานี ซึ่งมีความโดดเด่นเป็นอย่างยิ่งในเรื่องของความหลากหลายของผู้พิพากษาสมทบ ซึ่งมีทั้งมืออาชีพในด้านต่าง ๆ เช่น ดารา ศิลปิน นักแสดงนั้น มีถึง 4 ท่าน ได้แก่ นายเมทนี บุรณศิริ (นีโน่) นางปณณภา แก้วไทรเลิศ (รสริน จันทรา, ค่อม) นางสาวพุทธธิดา ไพบูลย์สุวรรณ (ป้าจี้) นางรมิดา รัสเซลล์มณี เสถียร (เบ๊กกี) ซึ่งทั้ง 4 ท่านนี้สามารถทำให้เด็กและเยาวชนมีแรงบันดาลใจที่จะเป็นคนดีอยู่ในสังคมที่มีบุคคลให้ความสนใจและในบางกรณีก็มีความเพลิดเพลินสนุกสนาน เนื่องจากได้พบปะดารา ศิลปินที่ตนชื่นชอบ ซึ่งเป็นเครือข่ายกับดารานักแสดงทั้ง 4 ท่านนี้ และศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดปทุมธานียังมีผู้ประกอบการเบเกอรี่ซึ่งสามารถนำความรู้ที่มีมาส่งเสริมสร้างเสริมแรงบันดาลใจกับประสบการณ์ ทั้งยังมอบความรู้ด้วยการให้การฝึกอบรมให้กับเด็กและเยาวชนผู้หลงผิด หากไม่ได้ทำด้วยตัวเองก็ยังมีเครือข่ายที่เป็นมืออาชีพในด้านต่าง ๆ เช่น เชฟในการสอนทำอาหาร ช่าง

ซ่อมอุปกรณ์ไฟฟ้า ศิลปินผู้ทำงานศิลปะ ซึ่งสามารถติดต่อและนำพานุคคลเหล่านั้นมาฝึกอบรมและสอนเด็กและเยาวชนในกิจกรรมต่าง ๆ ได้อีกด้วย

“ทั้งนี้ ยังมีเครือข่ายซึ่งเป็นสถาบันต่าง ๆ นอกเหนือจากบุคลากรในศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดปทุมธานีแล้วยังมีอีกหลายสถาบัน เช่น โรงเรียนนายร้อย จปร. เป็นสถานที่จัดการฝึกวินัยอย่างทหารให้เด็กและเยาวชนที่มีกรณีใช้ความรุนแรงและหรือยกพวกตีกัน โรงเรียนในจังหวัดปทุมธานีซึ่งเป็นสถานที่จัดกิจกรรมผู้ประνομรุ่นเยาว์และศูนย์ใกล้เคียงทั้ง 11 โรงเรียนเป็นอย่างน้อย เครือข่าย กศน. สถาบันพัฒนาฝีมือแรงงาน 14 ปทุมธานี สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์เป็นสถานที่เรียนและฝึกอบรมความรู้หลายแขนง สถาบันบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดแห่งชาติบรมราชชนนี โรงพยาบาลธัญญารักษ์ สำนักงานคุมประพฤติจังหวัดปทุมธานี ซึ่งคอยสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด และหรือเด็กที่ยังไม่ได้กระทำความผิดก็จะมีความรู้ในการฝึกอบรมและกิจกรรมต่าง ๆ ที่ได้ทำงานประสานร่วมกันกับเครือข่ายฯ เหล่านี้” (นักจิตวิทยา, การสื่อสารส่วนบุคคล, 20 กันยายน 2566)

นอกจากนี้ยังมีโครงการความร่วมมือกับองค์กรเอกชนต่าง ๆ เพื่อฝากเด็กไปพัฒนาเปลี่ยนแปลงตนเอง ซึ่งผลการสัมภาษณ์ผู้ให้คำปรึกษาและนักจิตวิทยา พบว่า

“ที่ผ่านมา เราได้ฝากเด็กไปในองค์กรเครือข่ายเอกชนหลายแห่ง โดยหากเราสืบหาสาเหตุการกระทำความผิดแล้ว พบว่า เด็กไม่ได้เรียนหนังสือ ใช้เวลาว่างไม่เป็นประโยชน์ ยังขาดการตัดสินใจที่ดี ไม่มีอาชีพ หรือแม้แต่การขาดการอบรมการใช้ชีวิตที่ดีจากครอบครัว หรือมีปัญหาด้านเศรษฐกิจ หากเกิดจากสาเหตุเหล่านี้ เราจะติดต่อไปยังเครือข่ายองค์กรเอกชน ที่เป็นเครือข่ายเรา ให้รับเด็กเข้าทำงาน ซึ่งที่ผ่านมา ก็มีหลายเคสที่ประสบความสำเร็จนะ ตัวผมเองก็มีการส่งเด็กไปลักษณะนี้เช่นกัน เด็กกระทำความผิดมา พบเจอว่าเด็กมีปัญหาด้านเศรษฐกิจและการใช้เวลาว่างไม่เป็นประโยชน์ ผมเลยส่งเด็กไปทำงานกับองค์กรเครือข่าย ทำอยู่ 1 ปี เด็กเปลี่ยนเป็นคนละคนเลย จากการติดตามพบว่า องค์กรเครือข่ายให้เด็กทำงาน โดยให้ค่าจ้างวันละ 250 ให้ที่พักด้วย เด็กบอกว่าภูมิใจมากที่ได้ทำงาน มีเงิน เสาร์-อาทิตย์ ก็กลับบ้านพาแม่ไปกินข้าว เลี้ยงข้างแม่ ภูมิใจที่สุด เวลาอยู่โรงงานก็พูดคุย

เล่นกับพวกพี่ๆ ไม่ได้เจอเพื่อนเก่าๆ เลย พี่ๆ ก็สอนทุกอย่าง ทั้งการเก็บเงิน การใช้ชีวิต การเลือกแฟนก็สอน มีความสุขมาก และเค้าแถมบอกถ้าพ้นคดีแล้ว ก็ให้ผมได้ทำงานที่นี้เหมือนเดิม และจะสนับสนุนให้ผมได้เรียน กศน. ใกล้โรงงานด้วย ผมไม่คิดเลยว่า ในสิ่งที่ผมทำลงไปมันผิด แต่ผลที่ได้รับกลับมาก็คือชีวิตใหม่ของผม ผมจะเริ่มต้นใหม่ที่นี่ และจะสร้างชีวิตให้ดีที่สุด” (ผู้ให้คำปรึกษา, การสื่อสารส่วนบุคคล, 1 ตุลาคม 2566)

นอกจากนี้จากการศึกษา ยังพบว่ามีความสำเร็จของกระบวนการเชิงบูรณาการในการขับเคลื่อนศูนย์ให้คำปรึกษาฯ เชียงสหัสวิชาชีพ ซึ่งผู้วิจัยขอเสนอต่อต่อไปนี้

5.1.4 ความสำเร็จของการขับเคลื่อนเชิงบูรณาการเชิงสหวิชาชีพของศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุมเพื่อแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กเยาวชนและครอบครัว

จากการศึกษา พบว่า ความสำเร็จในการทำงานแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็กและเยาวชนที่กระทำ ความผิด หรือมีการช่วยเหลือผู้ถูกกระทำ ในกรณีต่าง ๆ นั้น เกิดขึ้นจากการทำงานเชิงบูรณาการอย่างจริงจังจากหลายภาคส่วน เช่น ภาครัฐราชการ ภาคเอกชน และผู้พิพากษาสมทบซึ่งเป็นภาคประชาชนจิตอาสาที่เข้ามาช่วยเหลือเด็กและเยาวชน ทั้งยังมีครู ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน ที่ทางศาลเยาวชนและครอบครัวได้ทำบันทึกข้อตกลง ให้มาช่วยกันดูแลเด็กและเยาวชนอย่างต่อเนื่องในบ้าน และบริเวณชุมชนนั้น ๆ ตลอดจนผู้ที่ได้รับเชิญให้มาร่วมในโครงการต่าง ๆ เช่น ศิลปิน นักร้อง หรือนักแสดงที่มาพบปะกับเด็กที่กระทำ ความผิด โดยมาให้ข้อคิด และแนวทางที่จะทำให้มีชีวิตที่ดีขึ้น หรือสร้างแรงบันดาลใจจุดประกายความสำเร็จที่รออยู่ในอนาคตในการดำเนินงานเหล่านี้จะประกอบด้วยบุคคลที่มาร่วมกันมากมายหลายองค์กรหลายหน่วยงาน ทำให้ต้องมีการดำเนินงานเชิงบูรณาการกันอย่างมาก เพื่อความราบรื่นในการปฏิบัติงาน และประสานงานต่าง ๆ

จากการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่า รูปแบบการส่งเสริมสนับสนุนของผู้บริหารต่อการขับเคลื่อนเชิงบูรณาการ จะเป็นไปตามผู้บริหารแต่ละท่านที่ย้ายเข้ามาดำรงตำแหน่งเป็นผู้นำ เช่น อธิบดีศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง หรือผู้พิพากษาหัวหน้าศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดต่าง ๆ และหัวหน้างานในส่วนต่าง ๆ ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับความสนใจในงานและโครงการต่าง ๆ โดยถ้าผู้นำที่ย้ายมาใหม่ สนใจโครงการเดิมที่ทำอยู่แล้ว ก็จะสนับสนุนให้มีการกระทำอย่างต่อเนื่องไปอย่างเป็นรูปธรรม เช่น จัดสรรเวลาในการประชุม และหรือจัดสรรงบประมาณอย่างต่อเนื่อง แต่หาก

ว่าไม่ได้ให้ความสนใจในโครงการเดิม และหรือต้องการสร้างโครงการใหม่ๆ ซึ่งมักจะเป็นไปตาม
 ประการหลังนี้มากกว่า ก็จะเริ่มประชุมจัดสรรเวลา และงบประมาณสนับสนุนไปยังโครงการใหม่ๆ
 ที่ท่านได้คิดโครงการขึ้นแทนโครงการเดิม ๆ ที่ทำมา ซึ่งเป็นไปตามความสนใจของผู้บริหารท่าน
 นั้น ๆ เป็นปกติซึ่งสอดคล้องกันทั้งที่ศาลเยาวชนกลาง ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดสมุทรสาคร
 และศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดปทุมธานี ก็ได้รับคำสัมภาษณ์สอดคล้องไปในแนวทาง
 เดียวกันทั้งจากผู้บริหารหน่วยงานและผู้รับผิดชอบในงาน โครงการต่าง ๆ ซึ่งเป็นไปได้เช่นกัน ว่า
 โครงการนั้น ๆ อาจจะได้รับ ความสนใจจากผู้บริหารท่านใหม่ทำให้เกิดการสนับสนุนเพิ่มเติม เช่น มี
 การพัฒนาเครือข่ายจากเดิมเพิ่มขึ้น โดยผู้บริหารท่านใหม่ ท่านนั้นมีความสนิทสนมกับสถาบันหรือ
 หน่วยงานอื่น ๆ ทั้งองค์กรของรัฐ หรือเอกชนที่สามารถนำมาประสานความร่วมมือในการช่วยเหลือ
 เด็กและเยาวชนได้เพิ่มเติมจากเดิมให้กว้างขวางกว่าเดิม และเพิ่มระยะเวลาการทำงานให้ครบถ้วน
 กระบวนการมากขึ้น ก็เป็นไปได้เช่นกัน ในลักษณะเช่นนี้บางโครงการที่ดีและสามารถช่วยแก้ไข
 บำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนในระยะยาวได้ ก็อาจจะถูกละเลยหรือยกเลิกไปก็เป็นไปได้ ขึ้นอยู่กับการ
 สร้างโครงการให้มีความต่อเนื่องตามนโยบายของบริหารในยุคต่าง ๆ ได้ดีหรือไม่ ถ้าไม่สอดคล้อง
 กับความเข้าใจหรือความต้องการในการสร้างโครงการต่าง ๆ ใหม่ ๆ ของผู้บริหารท่านใหม่ที่เข้ามา
 ดำรงตำแหน่งในหน่วยงานก็จะเกิดความไม่ต่อเนื่องในโครงการเดิม ๆ ซึ่งอาจจะทำให้ถูกยกเลิก
 โครงการนั้นไปและไม่มีการดำเนินงานต่ออย่างที่ดีควรจะเป็นก็เป็นไปได้ ทำให้ในบางกรณีของเด็กและ
 เยาวชนที่กระทำความผิดอาญานั้น ๆ ที่ได้รับการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู ระยะเวลาหนึ่งแล้วก็จะอาจจะไม่ได้
 ได้รับการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู อย่างต่อเนื่อง ซึ่งอาจก่อให้เกิดการกลับไปอยู่ในวงจรชีวิตเดิม ๆ ก่อนที่จะ
 ได้รับการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู ซึ่งอาจจะกลับไปในกลุ่มสังคมเดิม และก่อให้เกิดกระทำผิดซ้ำได้ ใน
 กรณีบางกรณีดังกล่าว ด้วยเหตุนี้เองการที่ผู้นำองค์กร เช่น อธิบดีศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง
 หรือผู้พิพากษาหัวหน้าศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดต่าง ๆ ที่จะคอยดูแลกำกับโครงการต่าง ๆ ที่
 เกี่ยวข้องกับการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชน ก็อาจจะต้องทบทวนเพื่อการสนับสนุนใน
 โครงการที่ควรจะต้องมีการต่อเนื่องในระยะยาวอย่างมีนัยยะสำคัญ เพื่อเด็กและเยาวชนที่จะกลับคืน
 สู่สังคมปกติสุขได้อย่างราบรื่นต่อไป ประกอบกับหัวหน้าโครงการกลุ่มย่อย ๆ ที่ต้องดำเนินการให้
 สอดคล้องกับหัวหน้างานใหม่ด้วยเช่นกัน

จะเห็นว่ารูปแบบโครงสร้างการทำงานแบบบูรณาการและการดำเนินงานที่สนับสนุนของ
 ผู้บริหาร รวมไปถึงกิจกรรมเชิงรุกและเชิงรับต่างที่เน้นไปที่ตัวเด็กและครอบครัวเด็ก สามารถทำให้
 เกิดการลดการทำกระทำผิดซ้ำของเด็กลงได้ สำหรับเด็กและเยาวชนผู้กระทำความผิดทางอาญา
 ทั้งหลาย และผู้เสียหายในบางกรณีนั้น จากการสัมภาษณ์ทางนักจิตวิทยาของศาลเยาวชนและ

ครอบครัวกลาง พบว่า มีการประเมินผลของโครงการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดูแลเด็กนั้น ก็คือการที่เด็กไม่กระทำผิดซ้ำ เป็นเวลา 1 ปี หรือ 2 ปี หรือ 3 ปี ตามที่โครงการนั้น ๆ มีการติดตามอย่างต่อเนื่อง ซึ่งแบบประเมินมีหลายรูปแบบ ตั้งแต่เริ่มคัดกรองเด็กที่มีความเสี่ยงต่ำ กลาง และสูง เพื่อส่งมอบให้กับผู้ดูแล สำหรับความเสี่ยงต่ำ และกลาง ได้จัดสรรให้ผู้พิพากษาสมทบดูแลในการรายงานตัว และติดตามผล ส่วนสำหรับผู้ที่มีความเสี่ยงสูงนั้น นักจิตวิทยาจะเป็นผู้ดูแล และตรวจคัดกรองอีกครั้ง เพื่อประเมินเด็กและเยาวชนนั้น ๆ ว่าอาจจะต้องเข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาล หรือไปดูแลยังสถานที่เหมาะสมอื่น ๆ อีกด้วย ในส่วนของผู้เสียหายก็มีแบบประเมินเช่นกันเพราะผู้เสียหายเอง บางรายอาจมีอาการป่วยทางจิตก็เป็นไปได้ หากมีกรณีเป็นเช่นนี้ก็จะทำการส่งต่อไปให้โรงพยาบาลในสังกัด หรือโรงพยาบาลที่เป็นเครือข่ายกันไปทำการดูแลรักษาต่อไป

“สำหรับนักจิตวิทยาของศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดปทุมธานีก็ได้มีการปฏิบัติงานการประเมินต่าง ๆ มีความสอดคล้องกันกับศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ซึ่งหากพบว่าการประเมินนั้นมีความเสี่ยงสูง หรือผู้ได้รับการประเมินนั้น ๆ มีอาการที่เข้าขั้นวิกฤตเป็นผู้ป่วยก็จะนำส่งต่อไปให้ทางโรงพยาบาลในเครือข่ายที่ทำงานร่วมกัน เป็นผู้ดูแลรักษาต่อไป เช่น ในกรณีที่เด็กและเยาวชนที่กระทำผิดด้านยาเสพติดแล้วยังมีอาการติดยาเสพติด หากนักจิตวิทยาประเมินเบื้องต้นแล้วพบว่า มีความเสี่ยงสูงที่จะเสพยาเพิ่มเติมก็สามารถติดต่อโรงพยาบาลในเครือข่าย คือ สถาบันบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดแห่งชาติบรมราชชนนี โรงพยาบาลธัญญารักษ์ ซึ่งได้ดำเนินการไปตามแนวทางการดำเนินงานตามบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ เรื่อง การเพิ่มประสิทธิภาพของการดำเนินกระบวนการยุติธรรมด้านคดีเด็กเยาวชน และครอบครัว ที่เกี่ยวข้องกับการสาธารณสุข หรือในกรณีที่พบว่าเด็กและเยาวชนมีการกระทำความผิดในกรณีอื่น ๆ เช่น ยกพวกตีกัน และเป็นแค่เพียงอาการเบื้องต้นไม่ร้ายแรง ก็อาจพิจารณาให้เข้าสู่กระบวนการฝึกวินัยของโรงเรียนนายร้อย จปร. ซึ่งเป็นสถาบันของรัฐในเครือข่ายของศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดปทุมธานี เช่นเดียวกัน” (นักจิตวิทยาคนที่ 3, การสื่อสารส่วนบุคคล, 20 กันยายน 2566)

โดยมีตัวอย่างของเด็กหรือเยาวชนที่ได้รับการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู และได้รับความสำเร็จซึ่งทำให้มีชีวิตที่ดีขึ้น ดังนี้

“1) เยาวชนชาย ที่กระทำความผิดต่อ พ.ร.บ.อาวุธปืนฯ พกพาอาวุธ มีความก้าวหน้าในเรื่องการเรียน ช่วยครอบครัวชายกับข้าวในช่วงเวลา 19.00 - 03.00 น. ผ่านไลน์แมนและไม่มีหน้าร้าน ในช่วงระหว่างสถานการณ์แพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019

(COVID-19) ไม่พบความเสี่ยงในการใช้สาร และเยาวชนปฏิเสธการใช้สารเสพติดทุกประเภท มีพัฒนาการในแต่ละช่วงเวลา ต่อมาหลังเลิกเรียนทางครอบครัวแนะนำปลูกฝังให้ทำมหากินเพิ่มเติมหลังเลิกเรียน เยาวชนกับน้องชายได้ร่วมกันขายลูกชิ้นตั้งแต่เวลา 17.00 - 23.00 น. เยาวชนรู้จักรับผิดชอบ รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ต่อตนเองและครอบครัว มีรายได้จากการขายลูกชิ้น ไม่ไปมั่วสุมเที่ยวเตร่กับเพื่อนที่อาจจะมีปัญหาในกลุ่มเดิม ๆ ที่เคยพากันไปสร้างปัญหาให้กับสังคม บิดาให้การรับรองในพฤติกรรมที่ดีขึ้น ทั้งยังช่วยเหลือดูแลคุณยายที่ป่วยเป็นอัมพาตครึ่งซีกในช่วงเวลาที่ผู้ดูแลประจำติดธุระไม่อยู่ เมื่อครบกำหนดเวลาในการรายงานตัวจึงสามารถยุติคดีได้อย่างราบรื่นเรียบร้อย

2) เยาวชนหญิง ที่กระทำความผิดต่อชีวิต (กระทำโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย)สามารถกลับเข้าไปเรียนในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) สาขาวิชาคอมพิวเตอร์ธุรกิจ และได้ทำโครงการการศึกษา มีการวางแผนที่จะเข้ารับการศึกษาคือในระดับปริญญาตรีในสาขาวิชาชีพครูซึ่งเป็นการเรียนต่อระดับปริญญาตรีอย่างต่อเนื่อง เมื่อครบกำหนดเวลาจึงยุติคดีได้กลับสู่สังคมอย่างปกติสุข

3) เยาวชนหญิง ที่กระทำความผิดร่วมกันพรากผู้เยาว์, ร่วมกันข่มขืนกระทำชำเรา เยาวชนได้มีความก้าวหน้าในการเรียนโดยตลอดมาจนจบในระดับ ปวช. เรียบร้อย และได้ทำการศึกษาต่อในระดับ ปวส. ซึ่งเข้าเรียนยังสถานศึกษาเดิมในสาขาช่างสำรวจและได้เข้าไปฝึกงานในสถานที่ทำงานของบิดาซึ่งเป็นสำนักงานที่ดิน ได้รับความรู้และประสบการณ์เพิ่มมากขึ้น เยาวชนและมารดาได้แจ้งว่าเยาวชนไม่ได้ออกนอกสถานที่ไปเที่ยวเตร่ในเวลากลางคืน เยาวชนไม่ได้คบหาสมาคมกับเพื่อนที่มีความเสี่ยงในการกระทำความผิดอีกต่อไป ในส่วนของกรพกพาอาวุธที่จะก่ออันตรายใด ๆ นั้นเยาวชนก็ไม่ได้พกพาอาวุธแต่อย่างใด การเดินทางมีความปลอดภัยดีเนื่องจากต้องไปเรียนอยู่เป็นประจำ ทั้งนี้เยาวชนยังได้ร่วมโครงการที่ทางศาลเยาวชนจัดให้เป็นอย่างดี และได้เข้าเรียนหลักสูตรรักษาดินแดนของกองทัพบกในสถานศึกษาด้วย โดยทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงของนักศึกษาวิชาทหารใหม่ของสถานศึกษานั้น เมื่อครบกำหนดยุติคดีจึงกลับเข้าสู่สังคมอย่างเป็นปกติสุข

4) เยาวชนชาย ที่กระทำความผิดต่อร่างกาย ในด้านการศึกษาได้กลับเข้าเรียนตามปกติและจบมัธยมศึกษาปีที่ 6 และได้รับการคัดเลือกเข้าศึกษาต่อในระดับมหาวิทยาลัย เยาวชนมีเป้าหมายที่จะทำงานหารายได้เป็นทุนการศึกษาของตนเอง เยาวชนปฏิเสธพฤติกรรมออกเที่ยวเล่นมั่วสุมในยามวิกาลหรือการใช้สารเสพติดใด ๆ เมื่อเยาวชนมีเวลาว่างจากการเรียนเยาวชนมักรับงานถ่าย และตัดต่อวิดีโอ มาทำร่วมกับกลุ่มเพื่อนเพื่อหารายได้สำหรับเป็นทุนการศึกษาและค่าใช้จ่ายส่วนตัว จากการติดตามพฤติกรรมไม่พบความเสี่ยงในการ

กระทำความผิด หรือพฤติกรรมที่ขัดต่อกฎหมาย เขาชนได้เข้าร่วมโครงการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็ก เขาชน และครอบครัวในกิจกรรมครอบครัวสัมพันธ์อย่างสม่ำเสมอ เขาชน แจ้งว่าตนเองสำเร็จการศึกษาและได้เรียนต่อในสาขาวิทยาการข้อมูลและความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์ ของมหาวิทยาลัยเรียวร้อยแล้ว เขาชนได้ชำระค่าเสียหายแก่ผู้เสียหาย ทั้งสองโดยผ่อนชำระเป็นรายเดือนครบเรียบร้อยแล้ว เขาชนมีพฤติกรรมอยู่ในเกณฑ์ดี ไม่มีพฤติกรรมออกเที่ยวเล่นมั่วสุม ได้รับการคัดเลือกให้เข้ารับการศึกษาคือในระดับ ปริญญาตรีในสาขาวิชาที่ตนเองสนใจ โดยเขาชนมีความตั้งใจที่จะนำความถนัดของ ตนเองเกี่ยวกับการถ่ายและตัดต่อวิดีโอมาสร้างรายได้ เพื่อเป็นทุนการศึกษาของตนเอง และสามารถเป็นการลดภาระค่าใช้จ่ายของครอบครัว จึงได้เสนอให้มีการยุติคดีเมื่อครบ เวลาและเขาชนได้กลับสู่สังคมอย่างเป็นปกติสุขเรียบร้อยแล้ว

5) เขาชนที่กระทำความผิดต่อชีวิตโดยพยายามฆ่า เขาชนเป็นคนตั้งใจเรียนแน่วแน่ที่จะ ประสบความสำเร็จจึงได้พยายามสมัครและสอบเข้าได้เป็นพลทหารอาสาในที่สุด เมื่อเข้า รับการเข้าสู่กระบวนการของศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุมเพื่อแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็ก เขาชนและครอบครัว มีการนัดให้คำปรึกษาทุก 3 เดือน เป็นเวลา 3 ปี ก็ มารายงานตัวสม่ำเสมอพร้อมบิดาทุกครั้ง เขาชนไม่ได้ออกนอกสถานที่อยู่อาศัยในยาม วิกาลแต่อย่างใด เนื่องจากที่พักเป็นบริเวณค่ายทหารไม่สามารถเข้าออกได้ตามอำเภอใจ และมีได้คบค้าสมาคมกับบุคคลที่อดซังกูงไปสู่การกระทำความผิดหรือมีเรื่องทะเลาะ วิวาททำร้ายร่างกายผู้อื่นอีกเลย ไม่พบสารเสพติดในการตรวจทุกครั้ง เขาชนไม่ได้พบพา อารุชใด ๆ เข้าสู่ชุมชน มีความก้าวหน้าในการศึกษาวิชาทหารในการเป็นพลทหารอาสา เป็นอย่างดี เขาชนได้สำนึกผิดต่อการที่บันดาลโทสะและได้ทำร้ายร่างกายผู้อื่นใน ลักษณะพยายามฆ่า เขาชนได้เข้าร่วมโครงการของศาลเขาชนและครอบครัวเป็นประจำ สม่ำเสมอ เมื่อครบกำหนดเวลาจึงได้ยุติคดีเป็นที่เรียบร้อยแล้ว และได้รับการระดับยศเป็นสิบ ตรีของกองทัพกองอย่างสมภาคภูมิ เขาชนมีความภาคภูมิใจในตนเองและสามารถอยู่ใน สังคมได้อย่างดี สร้างความภาคภูมิใจให้กลับทั้งบิดาและครอบครัว

6) เขาชนที่กระทำความผิดลักทรัพย์ มีอาการโรคสมาธิสั้น เขาชนไม่ได้ออกเที่ยวเตร่ใน ยามค่ำคืน ไม่มีการทะเลาะเบาะแว้งหรือพกพาอาวุธแต่อย่างใด เขาชนไม่ได้อยู่ใน สถาบันการศึกษา เมื่อให้คำปรึกษาเป็นระยะ ๆ แล้ว ยังคงต้องให้ผู้ปกครองซึ่งไม่มีความรู้ ในด้านโรคสมาธิสั้นนั้น ได้ศึกษาอาการและวิธีการดูแลผู้ป่วยของโรคชนิดนี้เพิ่มเติมด้วย ในกรณีนี้จึงต้องมีการให้คำปรึกษาทั้งครอบครัวของเขาชนรวมทั้งให้ความรู้เพื่อให้มีการ ดูแลเป็นพิเศษไม่ไปสร้างความเดือดร้อนให้แก่ชุมชนอื่น ทั้งนี้ก็ได้แจ้งทางผู้นำชุมชนและ

เพื่อนบ้านให้ทราบถึงความผิดปกติของเยาวชน โดยได้ขอร้องให้ไม่มาเกิดอาการบูลลี่ในเยาวชนและครอบครัวของเยาวชน เมื่อครอบครัวของเยาวชนมีความรู้และเข้าใจในอาการของโรคสมาธิสั้นแล้วมีการรักษาด้วยยาโดยโรงพยาบาลของเครือข่ายที่เกี่ยวข้องพบว่าเยาวชนมีอาการดีขึ้นตอบสนองได้ดีขึ้นพูดจารู้เรื่องมากขึ้นเมื่อครบกำหนดจึงได้มีการยุติคดีและกลับสู่สังคมได้” (ผู้พิพากษาสมทบท่านที่ 5, 6 และ 7 การสื่อสารส่วนบุคคล, 19 มกราคม 2567)

5.2 การแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดทางอาญาของศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุมเพื่อแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กเยาวชนและครอบครัวในศาลเยาวชนและครอบครัว

ศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุมเพื่อแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กเยาวชนและครอบครัวมีหน้าที่ในการดำเนินการเกี่ยวกับการให้คำปรึกษาแนะนำด้านจิตวิทยาและสิ่งแวดล้อมทางสังคมเพื่อสร้างแรงจูงใจในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและดำเนินการเกี่ยวกับการจัดทำแผนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชน ตลอดจนการชดเชยเยียวยาแก่ผู้เสียหาย การกำกับติดตามประเมินผล และจัดทำรายงานปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชน และผู้เสียหาย เพื่อเสนอต่อศาลประกอบการใช้ดุลยพินิจในการพิจารณาพิพากษาคดี โดยมุ่งเน้นที่จะแก้ไขเด็กและเยาวชนให้กลับตัวเป็นพลเมืองที่ดีมากกว่าการลงโทษเพื่อให้เด็กและเยาวชนซึ่งถูกต้องหาว่ากระทำความผิด และเข้าสู่กระบวนการพิจารณาพิพากษาคดีในศาลให้สามารถกลับคืนสู่สังคมและอยู่ร่วมกับครอบครัว และชุมชนได้อย่างปกติสุข การให้คำปรึกษา แนะนำทางจิตวิทยา และสิ่งแวดล้อมทางสังคม หรือการจัดทำแผนแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู ให้แก่เด็กและเยาวชนที่ได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวก่อนมีคำพิพากษา หรือหลังมีคำพิพากษา นับว่ามีความสำคัญต่อวิถีการดำเนินชีวิตของเด็กและเยาวชนให้สามารถดำเนินไปในทิศทางที่ถูกต้อง ซึ่งเป็นไปตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัว จึงได้จัดตั้งศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุมเพื่อแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กเยาวชนและครอบครัว เพื่อรองรับเด็กหรือเยาวชนที่ถูกต้องหาว่าได้กระทำความผิดทางอาญา โดยมีนักจิตวิทยา ผู้ให้คำปรึกษาเป็นผู้ทำการวิเคราะห์ให้คำปรึกษา แนะนำ โดยให้เด็กหรือเยาวชนเข้าร่วมกิจกรรม บำบัด เพื่อให้ได้รับการฟื้นฟูทั้งร่างกายและจิตใจ ตลอดจนมีการส่งเสริมให้เยาวชนมีโอกาสกลับคืนสู่สังคมได้ โดยมีกิจกรรมทางเลือก การศึกษาหรือการฝึกอาชีพจากส่วนราชการอื่นหรือองค์กรในส่วนที่เกี่ยวข้องมารองรับเด็กหรือเยาวชนร่วมกับศาลเยาวชนและครอบครัว เพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเด็กหรือเยาวชนให้กลับตัวเป็นคนดี มีการศึกษา มีอาชีพทำเป็น

หลักแหล่ง และเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดี มีคุณภาพ เพื่อพัฒนาสังคมและประเทศชาติต่อไป (ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง, 2566)

ศูนย์ให้คำปรึกษาฯ ได้ถูกวางบทบาทหน้าที่ให้เกี่ยวข้องกับสวัสดิภาพและสิทธิประโยชน์ต่อตัวเด็กและเยาวชนในเชิงรุก ตั้งแต่เด็กและเยาวชนต้องหาว่ากระทำความผิดอาญาหรือถูกจับกุม ดำเนินคดีมาเกี่ยวข้องกับกระบวนการ ยุติธรรมชั้นตรวจสอบการจับกุม และอาจมีบทบาทเกี่ยวข้องไปจนถึงขั้นมีคำพิพากษา เนื่องจากกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนในพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัวฉบับปัจจุบันนั้นเน้นและเกี่ยวข้องอย่างมากกับกระบวนการยุติธรรมทางเลือก และ โดยเฉพาะกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) นอกเหนือไปจากการจำกัดอิสรภาพหรือการบังคับใช้กฎหมายเพียงอย่างเดียว ประกอบกับการพยายามให้เด็กและเยาวชนกลับมาอยู่ในการดูแลของผู้ปกครองมากขึ้นแทนที่จะเป็นการดูแลของรัฐตามแนวคิดเดิม ทั้งนี้กระบวนการยุติธรรมทางเลือกและแนวโน้มการจัดการเหล่านี้เป็นหน้าที่ร่วมกันของหลาย ๆ หน่วยงาน และหลาย ๆ ฝ่าย ในขณะที่ความรับผิดชอบทั้งหมดถือว่าเป็นภาระงานที่เพิ่มขึ้นของศาลเยาวชนและครอบครัว ซึ่งมีหน้าที่เพิ่มขึ้นในการบริหารประสานจัดการกระบวนการเหล่านี้ให้เกิดขึ้น และสามารถผนวกเข้ากับกระบวนการทางกฎหมายที่มีอยู่เดิมได้ ศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุมเพื่อแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็กเยาวชนและครอบครัวจึงถูกจัดตั้งขึ้น เพื่อเป็นเครื่องมือของศาลเยาวชนและครอบครัวในการบังคับใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือกหรือกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่อยู่นอกเหนือจากการดูแลของรัฐหรือการจำกัดอิสรภาพให้เกิดประสิทธิภาพ และเพื่อให้เป็นหลักในการตั้งต้นพัฒนากระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนและครอบครัวให้พัฒนาไปในแนวทางที่คำนึงถึงสิทธิประโยชน์และสวัสดิภาพของเด็กหรือเยาวชนและครอบครัวเป็นสำคัญ ทั้งนี้เพื่อประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมอันจะนำไปสู่ผลสำเร็จที่เห็นได้จากการลดลงของอัตราการกระทำผิดซ้ำของเด็กและเยาวชนในอนาคตข้างหน้า (พิสิษฐ์ ฉายะไพสิฐพร, 2555)

กระบวนการทำงานของศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุมเพื่อแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็กเยาวชนและครอบครัว ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 มาตรา 73 วรรคสี่ กำหนดว่า เมื่อเด็กหรือเยาวชนมาอยู่ต่อหน้าศาล ให้ศาลตรวจสอบว่า เป็นเด็กหรือเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดหรือไม่ การจับกุมและการปฏิบัติต่อเด็กหรือเยาวชนเป็นไป โดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ และเพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิของเด็กหรือเยาวชน ศาลอาจมีคำสั่งให้มอบตัวเด็กหรือเยาวชนให้แก่บิดา มารดา ผู้ปกครอง บุคคล

หรือองค์การซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วย ซึ่งการมอบตัวเด็กหรือเยาวชนให้แก่ผู้ดูแลหรือการปล่อยชั่วคราว หากปรากฏต่อศาลว่าเด็กหรือเยาวชนมีความจำเป็นต้องเข้ารับการบำบัดรักษาหรือรับคำปรึกษาแนะนำหรือเข้าร่วมกิจกรรมบำบัดใด ๆ ให้ศาลมีอำนาจกำหนดมาตรการขึ้นมาด้วยก็ได้ ซึ่งก็คือการส่งเด็กหรือเยาวชนเข้ารับคำปรึกษา ณ ศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุมเพื่อแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กเยาวชนและครอบครัว โดยหลังจากที่ศาลได้สวนคำร้องขอตรวจสอบการจับหรือคำร้องขอให้ศาลควบคุมตัวเด็ก ตามมาตรา 73 แล้ว เมื่อศาลเห็นว่าเด็กหรือเยาวชนควรได้รับการบำบัดรักษาหรือรับคำปรึกษาจากศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุมเพื่อแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กเยาวชนและครอบครัว ศาลอาจสั่งในรายงานกระบวนการพิจารณา หรือสั่งในคำร้องขออนุญาตปล่อยชั่วคราวระหว่างสอบสวน เพื่อมีคำสั่งให้เด็กหรือเยาวชนไปพบนักจิตวิทยาเพื่อเริ่มขั้นตอนของการสัมภาษณ์ประวัติและรับคำปรึกษา รวมถึงเข้าร่วมกิจกรรมบำบัดต่อไป (ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง, 2566)

งานของศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุมเพื่อแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กเยาวชนและครอบครัวจะเริ่มขึ้นเมื่อส่วนงานประชาสัมพันธ์และบริการประชาชนส่งต่อเด็กและเยาวชนพร้อมผู้ปกครองที่ได้รับการประกันตัวในชั้นตรวจสอบการจับกุม ในกรณีที่สัญญาประกัน มีเงื่อนไขประกอบให้พบนักจิตวิทยาที่ศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุมเพื่อแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กเยาวชนและครอบครัว ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน มาตรา 73 วรรคท้าย ทั้งนี้งานของศูนย์ให้คำปรึกษาอาจแบ่งได้เป็น 6 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 งานเก็บข้อมูลพื้นฐานและสร้างความสัมพันธ์ เป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับเด็กหรือเยาวชนและผู้ปกครองนั้น ถือเป็นงานหน้าด่านที่สำคัญอันดับต้น ๆ ของงานในศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุมเพื่อแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กเยาวชนและครอบครัว เนื่องจากกว่าที่เด็กหรือเยาวชนพร้อมผู้ปกครองจะมาถึงศูนย์ให้คำปรึกษาฯ นั้น ทั้งเด็กหรือเยาวชนและผู้ปกครองต้องผ่านกระบวนการทางกฎหมายมากมาย หลายขั้นตอน ทั้งในชั้นจับกุม ชั้นสอบสวน และชั้นประกันตัว ทั้งนี้ศูนย์ให้คำปรึกษาฯ ได้จัดตั้งขึ้นเพื่องานแก้ไขบำบัดฟื้นฟูช่วยเหลือเด็กและเยาวชน ซึ่งแตกต่างโดยสิ้นเชิงกับชั้นกระบวนการทางกฎหมาย ทั้งหมดที่เด็กและเยาวชนได้พบเจอมาตลอดหนึ่งวันที่ผ่านมา โดยในลำดับเกือบสุดท้ายนั้น ศูนย์ให้คำปรึกษาฯ จำเป็นที่จะต้องวางตัวให้อยู่นอกเหนือจากงานคดีหรืองานกฎหมายพร้อมทั้งนำเสนอตัวตนของศูนย์ให้คำปรึกษาฯ ให้ได้ว่าเป็นที่พึ่งหนึ่งของเด็กหรือเยาวชนและผู้ปกครอง มิได้มีหน้าที่เอาผิดเอาลูกกล่าวหาหรือปกป้องเด็กหรือเยาวชนหรือผู้ปกครอง แต่อยู่ในฐานะเป็นผู้ประสานความช่วยเหลือหรือให้คำปรึกษาในปัญหาของเด็กหรือเยาวชนหรือผู้ปกครองเท่าที่ศักยภาพจะอำนวยเพื่อ

สนับสนุนให้เด็กหรือ เยาวชนกลับสู่สังคมได้อย่างมีคุณภาพโดยไม่กระทำผิดกฎหมายอีกเลย จะเห็นได้ว่าบุคคลแรกในศูนย์ให้คำปรึกษา ที่ได้พบเจอกับเด็กและเยาวชนนั้น จำเป็นจะต้องนำเสนอ บทบาทดังกล่าวให้ได้อย่างชัดเจนที่สุด เพื่อให้ได้รับความร่วมมือสูงสุดจากเด็กหรือเยาวชน เพื่อให้ การบำบัด แก่ใจ ฟันฟู เยียวยา หรือ แม่แต่การได้รับมาซึ่งข้อมูลพื้นฐานมีคุณภาพสูงสุด เมื่อเด็ก หรือเยาวชนพร้อมด้วยผู้ปกครองมาถึงศูนย์ให้คำปรึกษา นักจิตวิทยาในฐานะ เจ้าหน้าที่ประจำศูนย์ ให้คำปรึกษา จะใช้เวลาในการสร้างสัมพันธภาพที่ดีเท่าที่เป็นไปได้ ด้วยการ ทักทาย พูดคุยพร้อม ทั้งแสดงความเป็นห่วง หรือสอบถามในเรื่องทั่ว ๆ ไปที่เป็นสวัสดิภาพของเด็กหรือเยาวชนและ ผู้ปกครอง ก่อนที่จะทำหน้าที่ในการสอบถามข้อมูลเบื้องต้น เช่น ความเป็นมาเป็นไปในการกระทำ ผิดกฎหมายครั้งนี้ สภาพครอบครัวและความเป็นอยู่โดยรวม สังคมแวดล้อมหรือกลุ่มเพื่อนของเด็ก หรือเยาวชน โดยมากแล้วการเก็บข้อมูลในเด็กและเยาวชนจะทำไปพร้อม ๆ กับการเก็บข้อมูลใน ผู้ปกครอง ยกเว้นแต่ในบางกรณีที่ต้องการความเป็นส่วนตัวเพื่อให้เด็กหรือเยาวชนหรือผู้ปกครอง สามารถให้ข้อมูลเชิงลึกได้โดยไม่ต้องเกรงใจซึ่งกันและกัน ในกรณีเช่นนี้นักจิตวิทยาจะทำการแยก เด็กหรือเยาวชนหรือผู้ปกครองและนำตัวไปสอบถามข้อมูลในห้องให้คำปรึกษาโดยลำพังทีละคน เพื่อให้เกิดความเป็นส่วนตัวที่สุด อันจะมีผลต่อข้อมูลที่ได้มาเป็นพื้นฐานส่วนหนึ่งในการให้ คำปรึกษา การจำแนก การแก้ไข บำบัด ฟันฟู ทั้งนี้ ข้อมูลพื้นฐานของเด็กหรือเยาวชนพร้อม ผู้ปกครอง จะถูกบันทึกไว้ในแบบฟอร์มที่ศาลเยาวชนและครอบครัวกลางออกแบบเอาไว้ให้ พร้อม เปิดแฟ้มประจำตัวเด็กและออกเลขคดีคำให้คำปรึกษาเรียงตามลำดับคดีและลำดับผู้ต้องหาที่เข้าสู่ ศูนย์ให้คำปรึกษา จะเห็นได้ว่า แม้ในบางคดีที่มีจำเลย 2 คนขึ้นไป เมื่อผู้ต้องหาทั้งหมดในคดีนั้น ถูกส่งเข้าสู่ศูนย์ให้คำปรึกษา ผู้เก็บข้อมูลก็จะแยกแฟ้มออกเป็นรายบุคคลโดยลำดับเลขคดีคำให้ คำปรึกษาตามลำดับผู้ต้องหาในส่วนตรวจสอบการจับกุม

ส่วนที่ 2 งานนัดหมาย ตามกฎหมายพระราชบัญญัติพิจารณาคดีเด็กและเยาวชนได้ กำหนดเอาไว้ว่า เมื่อเด็กหรือเยาวชน ถูกจับกุมจะต้องได้รับการส่งตัวให้ศาลเยาวชนและครอบครัว ตรวจสอบการจับโดยทันทีภายใน 24 ชั่วโมง ซึ่งในทางปฏิบัติแล้ว ทั้งนี้จะเห็นว่ากว่าที่เด็กและ เยาวชนจะมาถึงศาลเยาวชนและครอบครัวก็มักจะใช้เวลาเกือบ 24 ชั่วโมงอยู่แล้ว เมื่อรวมกับงาน ชั้นธุรการคดี ชั้นพิจารณาตรวจสอบการจับและงานประกันตัวเด็กและเยาวชนแล้วนั้น กระบวนการ ทั้งหมดตั้งแต่เด็กและเยาวชนถูกจับกุมจนถึงสิ้นสุดธุรการคดีที่ศาลเยาวชนและครอบครัวจึงมักจะเกิน 24 ชั่วโมงเสมอ ดังนั้นสภาพของเด็กและเยาวชนพร้อมผู้ปกครองเมื่อเข้าสู่ศูนย์ให้คำปรึกษา ซึ่งอยู่ ในลำดับสุดท้ายของธุรการคดีทั้งหมด จึงอยู่ในสภาพอ่อนเพลีย มอมแมม สะบักสะบอมอยู่ พอสมควร ในสภาพดังกล่าวเด็กและเยาวชนอ่อนเพลียและตั้งเครียดเกินกว่าที่จะสามารถรับรู้หรือ ตอบสนองต่อสถานการณ์ใด ๆ ได้เช่นตามปกติ ประกอบกับเด็กและเยาวชนพร้อมผู้ปกครองยังต้อง

ไปรายงานตัวกับพนักงานคุมประพฤติที่สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนต่ออีกด้วย ดังนั้นหลังจากเจ้าหน้าที่ได้เก็บข้อมูลเบื้องต้นได้แล้วจึงมักจะปล่อยให้เด็กและเยาวชนได้กลับบ้านหรือไปทำธุระอื่น ๆ ต่อเสียก่อน และนัดกลับมาศูนย์ให้คำปรึกษาฯ ใหม่ในครั้งต่อไป และเนื่องจากศูนย์ให้คำปรึกษาฯ แนะนำและประสานการประชุม เพื่อแก้ไข บำบัดเด็ก เยาวชนและครอบครัวจะต้องรองรับคดีที่ถูกส่งเข้าสู่ศูนย์ให้คำปรึกษาฯ สะสมต่อเดือนมากมาย งานนัดหมายจึงเข้ามามีส่วนสำคัญในกระบวนการของศูนย์ให้คำปรึกษาฯ สำหรับแนวทางการนัดหมายมาที่ศูนย์ให้คำปรึกษาฯ ในครั้งที่สองนั้น ขึ้นอยู่กับปัจจัย 3 ประการ ดังนี้ คือ

1) ความสมบูรณ์ของข้อมูลที่ได้มาจากในวันแรกของการเข้าสู่ศูนย์ให้คำปรึกษาฯ ดังที่ได้ปรากฏไปแล้วในขั้นตอนที่ 1 ว่าการสร้างสัมพันธภาพเป็นสิ่งสำคัญที่สุดสำหรับวันแรกที่เด็กหรือเยาวชนและผู้ปกครองเข้ามาสู่ศูนย์ให้คำปรึกษาฯ การสร้างสัมพันธภาพจะทำให้ในลักษณะคู่ขนานกับการเก็บข้อมูลเบื้องต้น ดังนั้นหากข้อมูลเบื้องต้นที่ได้มาในวันแรกไม่สมบูรณ์ สัมพันธภาพก็มักจะ ไม่สมบูรณ์ด้วยเช่นกัน จึงจำเป็นที่จะต้องนัดหมายให้มีโอกาสกลับมาโดยเร็วที่สุดเพื่อความต่อเนื่องของการสร้างสัมพันธภาพที่ไม่ขาดตอนอันจะมีผลในภายหลังต่อการให้คำปรึกษา บำบัด แก้ไข ฟันฟู ช่วยเหลือเด็กหรือเยาวชนและครอบครัว โดยมากแล้วในกรณีเช่นนี้นักจิตวิทยาในฐานะเจ้าหน้าที่ประจำศูนย์ให้คำปรึกษาฯ จะนัดกลับมาพูดคุยให้ต่อเนื่องภายใน 7-14 วัน

2) ความเร่งด่วนของการบำบัดฟันฟู ช่วยเหลือในเด็กหรือเยาวชนแต่ละราย ในรายที่มีอาการผิดปกติอย่างเห็นได้ชัด ไม่ว่าจะเป็นทางสุขภาพ ทางเซาว์ปัญญาหรือบุคลิกภาพ ถือว่าเป็นเรื่องจำเป็นเร่งด่วนที่จะต้องช่วยเหลือ บำบัด แก้ไข ในที่นี้หมายถึงการส่งต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งโดยขั้นตอนแล้วตั้งแต่การจำแนก การขออนุมัติ ไปจนถึงการประสานงานและนัดหมายนั้น จะต้องใช้เวลาที่มากพอสมควร ดังนั้น ในรายที่มีอาการผิดปกติที่เห็นได้ชัด จึงจำเป็นต้องนัดหมายให้กลับมาทำการจำแนกอย่างละเอียดโดยเร็วที่สุด ไม่ว่าจะเป็นโดยนักจิตวิทยาในศูนย์ให้คำปรึกษาฯ หรือนักจิตวิทยาและจิตแพทย์ของหน่วยงานที่ส่งต่อ ทั้งนี้ศูนย์ให้คำปรึกษาฯ แนะนำและประสานการประชุม เพื่อแก้ไข บำบัด ฟันฟูเด็ก เยาวชนและครอบครัวจังหวัดปทุมธานี ยังไม่มีกรณีเช่นนี้ แต่หากมี กรณีดังกล่าวนักจิตวิทยาหรือเจ้าหน้าที่ประจำศูนย์จะนัดกลับมาที่ศูนย์ให้คำปรึกษาฯ โดยเร็วที่สุดไม่เกิน 7 วัน

3) ภูมิฐานะและอาชีพของเด็กหรือเยาวชนหรือผู้ปกครอง เนื่องจากบางกรณีจำเลยและผู้ปกครองส่วนใหญ่ ฐานะปานกลางค่อนข้างยากจน ประกอบอาชีพเกษตรกรรมหรือรับจ้างทั่วไป การมาศาลในแต่ละครั้งจะหมายถึงการสูญเสียรายได้ไป 1 วัน โดยเฉพาะหากจะต้องมาทั้งครอบครัว บิดา มารดา เยาวชน หรือ ผู้ปกครองอื่น ๆ วันนั้นย่อมจะเป็นวันที่สูญเสีย

รายได้ไปโดยสิ้นเชิง อีกทั้งในรายที่มีภูมิลำเนาห่างออกไปจากตัวศาลเยาวชนและครอบครัวมาก ๆ นั้น การเดินทางมาในแต่ละครั้งจะต้องเสียเวลามากกว่าครั้งวัน และเสียเงินค่าเดินทางอีกไม่น้อย การเดินทางมา เพียงเดือนละครั้งก็มีผลกระทบต่อการทำงานและรายได้ของครอบครัวเยาวชนมากแล้ว ดังนั้นสำหรับศูนย์ให้คำปรึกษา แล้วการนัดหมายจึงต้องคำนึงถึงทั้งส่วนนี้เป็นสำคัญ จะต้องมีความยืดหยุ่นให้เหมาะสม ที่สุดกับสภาวะการณ์ในแต่ละกรณี โดยถือเอาความสะดวกและประโยชน์ของเด็กหรือเยาวชนและ ครอบครัวเป็นสำคัญ โดยมากแล้วสำหรับนัดครั้งที่ 3 เป็นต้นไป ถ้าหากไม่มีเหตุจำเป็น นักจิตวิทยาหรือ เจ้าหน้าที่ประจำศูนย์จึงออกวันนัดให้กับเด็กและเยาวชนไม่เกินเดือนละ 1 ครั้ง และออกวันนัดให้ตรงกับวันนัดต่าง ๆ ของกลุ่มงานคดี เช่น วันครบผิดฟ้อง วันนัดพร้อม ฯลฯ เพื่อความสะดวกและไม่เสียการเดินทางที่ซ้ำซ้อน

ส่วนที่ 3 งานจำแนก เป็นอีกภารกิจหนึ่งที่สำคัญของศูนย์ให้คำปรึกษา คือ การจำแนกเด็กหรือเยาวชนที่ป่วย มีอาการทางจิต หรือมีความผิดปกติทางบุคลิกภาพ ออกจากกระบวนการยุติธรรมทั่วไป และนำเข้าสู่กระบวนการทางเลือกอื่น ๆ เช่น การส่งตัวเข้ารับการรักษาทางกายหรือทางจิตในโรงพยาบาลที่ได้ประสานกับศาล และการส่งโรงพยาบาลตุลาการหรือหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น ซึ่งการจำแนกเหล่านี้จะกระทำโดยนักจิตวิทยาของศูนย์ให้คำปรึกษา ในเบื้องต้น และอาจมีการจำแนกซ้ำในเชิงลึกด้วยการส่งต่อหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องในการตรวจพิจารณาห้อื่น ๆ ตามแต่กรณี โดยเฉพาะในศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุม เพื่อแก้ไข บำบัดเด็ก เยาวชนและครอบครัวนั้น อัตรากำลังนักจิตวิทยาที่ได้รับการบรรจุมาเป็นนักจิตวิทยาการปรึกษา ไม่ใช่ นักจิตวิทยาคลินิกเช่นที่ศาลเยาวชนและครอบครัว ส่วนใหญ่ได้รับการวัด การทดสอบหรือ การจำแนกในเชิงลึกจึงไม่สามารถทำได้อย่างเข้มข้นมากนัก อย่างไรก็ตาม ศูนย์ให้คำปรึกษา ก็มี ความสามารถเพียงพอที่จะจำแนกความผิดปกติในเบื้องต้นได้ ด้วยเครื่องมือมาตรฐานที่ได้รับจากศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ประกอบกับนักจิตวิทยาของศูนย์ให้คำปรึกษา ที่ผ่านการอบรมเรื่องการวัด การทดสอบหรือการจำแนกมาแล้ว การทดสอบจำแนก อาจเกิดขึ้นในครั้งแรกของเด็กหรือเยาวชนและผู้ปกครองที่เข้าสู่ศูนย์ให้คำปรึกษา หลังการประกันตัวเลขก็ได้ แต่โดยมากแล้วการจำแนกมักจะทำในครั้งที่ 2 เนื่องจากเหตุผลที่ได้กล่าวมาแล้ว นั้น ว่ากว่าที่เด็กหรือเยาวชนและผู้ปกครองจะมาถึงศูนย์ให้คำปรึกษา นั้น เด็ก หรือเยาวชนและผู้ปกครองเองมักจะอยู่ในอาการที่มีความอ่อนเพลียอย่างเต็มที่อยู่แล้ว เวลาที่จะต้องในการดำเนินงานในครั้งแรกจึงค่อนข้างจะมีความจำกัดอยู่มาก ประกอบกับการพูดคุยสร้างสัมพันธภาพในครั้งแรก มักมีความสำคัญมากกว่าในเชิงพื้นฐานการดำเนินงานในครั้งต่อ ๆ ไป ดังนั้นแล้ว การใช้เวลาเพียงเล็กน้อยที่มีเก็บข้อมูลเบื้องต้นพร้อมกับสร้างสัมพันธภาพที่ดีไปด้วยจึงจะเหมาะสมกว่าการทดสอบจำแนก ซึ่งใช้เวลาค่อนข้างมาก อีกทั้งการพูดคุยซักถามในเบื้องต้นก็สามารถที่จะประเมินได้

ในระดับหนึ่งว่ามีโอกาสที่จะมีความผิดปกติใด ๆ หรือไม่ ซึ่งนักจิตวิทยาในฐานะเจ้าหน้าที่ประจำศูนย์ให้คำปรึกษาฯ จะจดบันทึกเอาไว้ใน ส่วนข้อมูลพื้นฐาน เพื่อใช้ประโยชน์อีกครั้งในการวัดการทดสอบ และจำแนกในครั้งถัดไป นอกจากการจำแนกเด็ก หรือเยาวชน หรือผู้ปกครองที่มีอาการผิดปกติออกแล้ว ศูนย์ให้คำปรึกษาฯ ยังต้องทำหน้าที่จำแนกเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดโดยสันดาน ออกจากเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดด้วยเหตุผลที่สามารถปรับปรุง แก้ไข หรือพัฒนาให้กลับมาเป็นเด็กหรือเยาวชนที่มี คุณภาพในสังคมได้ เพื่อนำเด็กหรือเยาวชนหรือผู้ปกครองดังกล่าวเข้าสู่กระบวนการให้คำปรึกษาเพื่อ แก้ไข บำบัด หรือฟื้นฟู ภายในระยะเวลาก่อนที่จะศาลจะมีคำพิพากษาหรือคำสั่ง อันเป็นแก่นงานของศูนย์ให้คำปรึกษาฯ

ส่วนที่ 4 งานให้คำปรึกษา งานให้คำปรึกษาถือเป็นหนึ่งในงานหลักของศูนย์ให้คำปรึกษาฯ ทั้งนี้ งานให้คำปรึกษาจะมุ่งเน้นให้เด็กหรือเยาวชนมีแรงจูงใจที่จะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมหรือทัศนคติ หรือมุ่งเน้นปรับปรุงแก้ไขปัจจัยอื่น ๆ เท่าที่ทำได้ตามหลักกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ไม่ว่าจะเป็นครอบครัว สังคม เพื่อน การศึกษา อาชีพ ควบคู่ไปกับกระบวนการยุติธรรมปกติ โดยมีเป้าหมายที่จะส่งคืนเด็กหรือเยาวชนที่เข้าสู่การพิจารณาพิพากษาคดี ให้เด็กหรือเยาวชนกลับออกไปสู่สังคมได้อย่างมีคุณค่าและเป็นเยาวชนที่มีคุณภาพ เพื่อที่จะลดโอกาสการกลับมากระทำความผิดซ้ำของเด็กหรือเยาวชน ซึ่งถือเป็นยุทธศาสตร์หลักของงานศูนย์ให้คำปรึกษาฯ ทั้งนี้ส่วนใหญ่การให้คำปรึกษาจะเริ่มในนัดหมายครั้งที่ 2 เป็นต้นไป อาจจะทำโดยผู้พิพากษาสมทบหรือนักจิตวิทยาก็ได้ โดยจะใช้แนวทางการให้คำปรึกษาเชิงจิตวิทยาเพื่อสร้างแรงจูงใจในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม อาศัยข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูลเบื้องต้นในครั้งแรกของการเข้าสู่ศูนย์ให้คำปรึกษาฯ ของเยาวชน ซึ่งจะแสดงให้เห็นถึงปัญหาโดยภาพรวม, จุดแข็ง (Strength) และจุดอ่อน (Weakness) ในระดับหนึ่ง การให้คำปรึกษาในช่วงแรกจึงเป็นการสำรวจปัญหา และจุดแข็ง (Strength) และจุดอ่อน (Weakness) โดยภาพรวมอีกครั้ง เพื่อนำไปใช้เป็นพื้นฐานในการให้คำปรึกษาเพื่อสร้างแรงจูงใจ ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ทั้งนี้หากมีสิ่งใดที่ผู้ให้คำปรึกษาสามารถช่วยเหลือหรือสนับสนุนเด็กหรือเยาวชน หรือผู้ปกครอง ได้ก็จะเกิดขึ้นในช่วงนี้ เช่น การฝึกอาชีพ การช่วยเหลือด้านการศึกษา การช่วยเหลือด้านการอาชีพ การช่วยเหลือด้านสวัสดิภาพอื่น ๆ ระยะเวลาการให้คำปรึกษาแต่ละครั้งจะใช้เวลาประมาณ 15-30 นาที หรืออาจนานกว่านั้นในบางกรณี และในแต่ละกรณีมักจะให้คำปรึกษา 2-3 ครั้ง โดยผู้ให้คำปรึกษาคนเดียวกัน หรือเปลี่ยนผู้ให้คำปรึกษาหากมีเหตุจำเป็นหรือมีเหตุสมควรในด้านต่าง ๆ เช่น ความเหมาะสมสอดคล้องระหว่างผู้ให้คำปรึกษากับเด็ก หรือเยาวชน หรือผู้ปกครอง ความเหมาะสมของศักยภาพในด้านต่าง ๆ ของผู้ให้คำปรึกษาแต่ละคน เป็นต้น โดยที่การให้คำปรึกษาในแต่ละครั้งจะถูกบันทึกลงในแบบฟอร์มมาตรฐานของศาลเยาวชนและครอบครัวกลางทุกครั้ง เพื่อให้ นักจิตวิทยาประสานติดตาม

ผลเสนอผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนต่อไป อย่างไรก็ตาม ไม่จำเป็นเสมอไปที่การให้คำปรึกษาเชิงจิตวิทยาเพื่อสร้างแรงจูงใจในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมจะต้องสำเร็จในทุกราย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับพื้นฐานของเด็ก หรือเยาวชน หรือ ผู้ปกครองเป็นสำคัญ หากศักยภาพหรือสภาวะหรือสภาพจิตใจของเด็กหรือเยาวชนหรือผู้ปกครองไม่พร้อมที่จะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ดังนั้นแม้ว่าผู้ให้คำปรึกษาจะใช้ศักยภาพทั้งหมดที่มีเพื่อสร้างแรงจูงใจ ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมแล้วก็ตาม ในบางครั้งการให้คำปรึกษาเพื่อสร้างแรงจูงใจในการปรับเปลี่ยน พฤติกรรมก็ไม่สามารถดำเนินการจนบรรลุผลสำเร็จได้

ส่วนที่ 5 งานประสานติดตามผลโดยงานประสานติดตามผลถือเป็นรอยต่อระหว่างงานเกือบทุกงานในศูนย์ให้คำปรึกษาฯ เพื่อประมวลเสนอเป็นสำนวนให้กับผู้พิพากษาเพื่อประกอบดุลพินิจในการตัดสินใจดำเนินการในด้านต่าง ๆ ต่อไป หรือเพื่อประกอบดุลพินิจในการพิจารณาพิพากษาคดีต่าง ๆ โดยมากแล้วงานประสานติดตามผลจะกระทำโดยนักจิตวิทยา เช่น การประสานติดตามผลจากผู้ให้คำปรึกษาผู้พิพากษาสมทบ การประสานติดตามผลจากหน่วยงานที่ส่งต่อเด็กหรือเยาวชน การประสานติดตามผลการดำเนินกิจกรรมทางเลือกต่าง ๆ หรือ โครงการต่าง ๆ ที่เด็กหรือเยาวชนถูกส่งไปเข้าร่วมผ่านศูนย์ให้คำปรึกษาฯ นักจิตวิทยาจะทำหน้าที่ในการประสานรวบรวมข้อมูลการดำเนินงานต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในแต่ละสำนวน นำมาประมวลเรียบเรียงเสนอผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนเป็นรายวัน ผ่านแบบฟอร์มรายงานเจ้าหน้าที่แบบมาตรฐานของศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง พร้อมดำเนินงานตามคำสั่งย้อนกลับของผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนและประสานไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง หรือผู้ให้คำปรึกษาผู้พิพากษาสมทบ หรืออื่น ๆ ตามแต่ละกรณีจนบรรลุเป้าประสงค์

“ส่วนที่ 6 งานรายงานผล โดยศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุมเพื่อแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็ก เยาวชนและครอบครัว เป็นเพียงเครื่องมือหนึ่งของศาลเยาวชนและครอบครัว การดำเนินการใด ๆ เกือบทุกขั้นตอน ของศูนย์ให้คำปรึกษาฯ จึงจะต้องมีการรายงานผลไปสู่ผู้พิพากษาเสมอ การรายงานผลจึงต้องรายงานแยกกันไปตามแต่ละสำนวน แต่เมื่อยุติการให้คำปรึกษาแล้ว นักจิตวิทยาจะดำเนินการจัดทำรายงานเพิ่มขึ้นอีก 1 ฉบับ โดยจะเป็นรายงานสรุปรวบรวมข้อมูลทั้งหมดที่เกี่ยวข้อง โดยจะเสนอผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนเพื่อนุมัติให้รวมเข้ากับสำนวนหลักเพื่อใช้ประกอบดุลพินิจในการพิจารณาคดีของผู้พิพากษา จะเห็นได้ว่างานรายงานผลจะสิ้นสุดลงเมื่อมีการยุติการให้คำปรึกษา และผู้พิพากษานุมัติให้

รวมสำนวนสรุปดังกล่าวเข้ากับสำนวนหลักแล้วเท่านั้น” (ผู้อำนวยการศาลเยาวชนและครอบครัวในเขตปริมณฑล, การสื่อสารส่วนบุคคล, 20 กันยายน 2566)

5.3 นวัตกรรมกำบังเคลื่อนเชิงบูรณาการของศาลเยาวชนและครอบครัวกับการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดทางอาญา

ผลการศึกษาในส่วนนี้เป็นการนำเสนอผลการศึกษานวัตกรรมกำบังเคลื่อนเชิงบูรณาการของศาลเยาวชนและครอบครัวกับการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดทางอาญาของศาลเยาวชนและครอบครัวที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง โดยผู้วิจัยได้นำโมเดลเกลียวนวัตกรรม 7 ขั้นตอนของกระบวนการเกิดนวัตกรรมสังคัม (Spiral Model) เข้ามานำเสนอประกอบการวิเคราะห์ โดยพบว่า

ขั้นที่ 1 โอกาสและความท้าทายของการเกิดนวัตกรรม (Opportunities and Challenges)

ผลการศึกษาจากผู้ให้ข้อมูลหลัก พบว่ากระบวนการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู ของศาลเยาวชนและครอบครัว ก่อนพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ก็ได้มีการขับเคลื่อนเชิงบูรณาการแต่การขับเคลื่อนเชิงบูรณาการจะเป็นการใช้ภายในกระบวนการพิจารณาคดี ผ่านการบูรณาการระหว่างนักกฎหมาย (ผู้พิพากษา) และนักสังคัมสังเคราะห์ (ผู้พิพากษาสมทบ) โดยผลการสัมภาษณ์มีดังนี้

“ในอดีตก่อน พรบ. ปี 53 การพิจารณาคดีของศาลเยาวชนและครอบครัว จะเป็นการพิจารณาร่วมกันระหว่างผู้พิพากษาและผู้พิพากษาสมทบ โดยก่อนจะเริ่มการพิจารณา ผู้พิพากษาจะให้ผู้พิพากษาสมทบเข้าไปทำการสืบเสาะและอบรมเด็กรวมถึงครอบครัว เพื่อหาเหตุผลที่ทำให้เด็กกระทำผิดและแนวโน้มการกลับตัวของเด็ก และนำเอาข้อมูลมาหารือกับท่านผู้พิพากษาเจ้าของคดี เพื่อหาแนวทางการตัดสินโทษ เช่น หากเด็กอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี มีครอบครัวสมบูรณ์ และดูแลอย่างดี ส่วนใหญ่ท่านผู้พิพากษาก็จะให้ครอบครัวเป็นผู้ดูแลและทางศาลจะติดตามการดูแลและความประพฤติของเด็ก นอกจากนี้เด็กจะไม่มีผู้ดูแลเลย และมีแนวโน้มอื่น ๆ ที่ชี้ให้เห็นถึงความเสี่ยงของเด็กในการจะไปกระทำความผิดอีก จึงส่งเด็กเข้าสู่ศูนย์ฝึกฯ” (ผู้พิพากษา, การสื่อสารส่วนบุคคล, 20 กันยายน 2566)

“จนกระทั่งมีการนำพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาใช้ ซึ่งมุ่งเน้นการแก้ไข บำบัด พื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดทางอาญา ผ่านเครื่องมือต่างๆ มากขึ้น โดยใช้แนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) ที่เป็นนวัตกรรมที่มุ่งหวังในการปรับเปลี่ยนการลงโทษเด็กให้เป็นการช่วยเหลือเด็กเพื่อให้เด็กไม่กระทำความผิดซ้ำและกลับตนเป็นคนดีของสังคมต่อไป รวมถึงลดจำนวนคดีของเด็กที่กระทำความผิด เพื่อให้เด็กไม่มีประวัติการถูกดำเนินคดี โดยผ่านกระบวนการทำงานของ “ศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุม เพื่อแก้ไข บำบัด พื้นฟูเด็ก เยาวชนและครอบครัว” (ผู้พิพากษา, การสื่อสารส่วนบุคคล, 20 กันยายน 2566)

ขั้นที่ 2 กรอบแนวคิดใหม่ (Generating Idea)

ศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุมเพื่อแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กเยาวชนและครอบครัว นับเป็นกรอบความคิดใหม่ ภายใต้ว พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 โดยมุ่งแก้ปัญหาเด็กและเยาวชน โดยใช้การขับเคลื่อนเชิงบูรณาการเต็มรูปแบบ ความมุ่งหวังของศาลเยาวชนและครอบครัว คือ การนำเด็กดึกกลับคืนสู่สังคม ซึ่งเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดทุกคน จะต้องเข้าสู่กระบวนการของศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุม เพื่อแก้ไข บำบัด พื้นฟูเด็ก เยาวชนและครอบครัว ทั้งก่อนฟ้องระหว่างฟ้อง และหลังฟ้อง โดยภายในศูนย์ให้คำปรึกษา แนะนำและประสานการประชุม เพื่อแก้ไขบำบัด พื้นฟูเด็ก เยาวชนและครอบครัว จะเป็นการทำงานเชิงบูรณาการร่วมกันระหว่าง ข้าราชการศาลเยาวชนและครอบครัว (นักจิตวิทยาและข้าราชการฝ่ายอำนวยการ), ข้าราชการตุลาการ (ท่านผู้พิพากษา), เจ้าพนักงานตุลาการ (ท่านผู้พิพากษาสมทบ), ผู้ให้คำปรึกษา แนะนำและประสานการประชุม (ท่านผู้พิพากษาสมทบที่ผ่านการอบรม), เครือข่ายทางสังคม เช่น ผู้นำชุมชน, ผู้อำนวยการโรงเรียน, แพทย์, องค์กรเอกชน ภายในจังหวัด และอื่น ๆ ตามบริบทของเด็กที่กระทำความผิด ซึ่งทั้งหมดนี้ มีการทำ MOU (Memorandum of Understanding) ที่เป็นหนังสือที่บันทึกความเข้าใจร่วมกันในการร่วมแก้ไข บำบัด พื้นฟู เด็กและเยาวชนตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 โดยผลการสัมภาษณ์พบว่า

“หลังจากที่ พรบ. ปี 53 เกิดขึ้น ช่วงแรกพวกเราที่เป็นผู้พิพากษาสมทบก็สับสนเล็กน้อยว่า จะต้องดำเนินการอย่างไร จำได้ว่าส่วนกลางมีการอบรมหลายรอบ กว่าที่ทุกคนในกระบวนการจะเข้าใจระบบและกระบวนการต่างๆ ซึ่งกว่าศาลเราจะจัดตั้งศูนย์ให้คำปรึกษาฯ ขึ้นมา ก็ปี 2555 ช่วงแรกพวกเราในศาลทุกส่วนก็ยังสับสน แต่โชคดีเราได้ท่านหัวหน้าศาลฯ และรองผู้พิพากษาหัวหน้าศาลฯ รวมถึงนักจิตวิทยาที่เข้าใจในกระบวนการอย่างดี ซึ่งเป็นคนริเริ่ม จัดตั้ง อบรม ให้ความรู้ความเข้าใจกับพวกเราทุกคน ซึ่งทำให้พวกเราได้เห็นประโยชน์และมีพลังและแรงบันดาลใจในการทำงานภายใต้กระบวนการใหม่นี้” (ผู้พิพากษาสมทบท่านที่ 4, การสื่อสารส่วนบุคคล, 20 กันยายน 2566)

ขั้นที่ 3 การพัฒนาและทดสอบ (Developing and Testing)

จากการศึกษาพบว่า เมื่อศูนย์ให้คำปรึกษา แนะนำและประสานการประชุม เพื่อแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็ก เยาวชนและครอบครัว จัดตั้งขึ้นทั่วทุกจังหวัด มีการเริ่มดำเนินการ โดยช่วงแรกจะ ให้เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดที่ถูกส่งมาศาลเยาวชนและครอบครัว เข้ารับการประเมินทางจิตวิทยาเบื้องต้นกับนักจิตวิทยา เพื่อค้นหาว่าเป็นเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดนั้น มีแนวโน้มสาเหตุจากอะไร เช่น จากตนเอง จากครอบครัว จากกลุ่มเพื่อน หรือจากปัญหาอื่นๆ เป็นต้น โดยผลการสัมภาษณ์นักจิตวิทยากล่าวว่า

“ช่วงเริ่มต้น ทุกเคสที่เข้ามาศาลจะต้องผ่านการประเมินจากนักจิตวิทยาก่อน ว่าเคสมีความรุนแรงขนาดไหนและเกิดจากสาเหตุอะไร เช่น หากเป็นจากยาเสพติด ก็จะส่งเรื่องให้เข้าบำบัดกับโรงพยาบาลที่เป็นเครือข่ายของศาลเยาวชนและครอบครัว ในช่วงเริ่มต้นจะเหนื่อยมาก เพราะตัวผู้ให้คำปรึกษาฯ ที่ศาลแต่งตั้งมายังไม่ชินกับกระบวนการนี้อยู่ยังแยกไม่ออกระหว่างกระบวนการเดิม คือ “การอบรมเด็ก” กับ “การแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู” หรือที่เรียกว่า “ยังไม่สันทัดมือ” นักจิตวิทยาจึงต้องเข้าประกบผู้ให้คำปรึกษาฯ ทุกครั้ง ต้องคอยแนะนำ และให้คำปรึกษาเสริมอยู่ตลอดเวลา ตอนนั้นจำนวนนักจิตวิทยาก็ยังมีน้อย และพูดตามตรงก็ยังใหม่เช่นกัน จะเรียกว่าเป็นการปฏิบัติจริงเพื่อทดสอบและพัฒนากระบวนการก็ได้” (นักจิตวิทยาคนที่ 1, การสื่อสารส่วนบุคคล, 23 สิงหาคม 2566)

ในขณะที่ผู้ให้คำปรึกษากล่าวว่า “เราเองก็สับสนเหมือนกัน ถึงแม้ว่าจะได้รับการอบรมมาแล้ว แต่เมื่อเจอเคสจริง บางครั้งก็ไปไม่เป็น ต้องปรึกษา ท่านรองผู้พิพากษาฯ ที่คูแล ศูนย์ และนักจิตวิทยาตลอด จะให้คำปรึกษาอย่างไร จะเขียนรายงานอย่างไร ต้องทำอะไรบ้าง ? ซึ่งโชคดีเราได้รองหัวหน้าฯ และนักจิตฯ ที่ดี จะสอนเราตลอด และทางศาลเยาวชนและครอบครัวกลางก็อบรมพวกเราสม่ำเสมอเป็นระยะ ซึ่งตอนนี้ก็ผ่านมา จาก พ.ศ. 2555 ถึง 2567 ก็ 12 ปีละ ตอนนี้เข้าใจกระบวนการเป็นอย่างดี รู้จักใช้เครือข่ายให้เป็นประโยชน์ และภูมิใจที่ได้ทำงานในส่วนนี้” (ผู้พิพากษาสมทบท่านที่ 8, การสื่อสารส่วนบุคคล, 23 สิงหาคม 2566)

ขั้นที่ 4 การดำเนินการกับคดีตัวอย่าง (Making the Case)

ผลการศึกษาพบว่า ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาคดีเข้ามามาก ซึ่งนักจิตวิทยากล่าวว่า

“ในช่วงแรก ต้องยอมรับเลยว่า ประสิทธิภาพที่ได้อาจไม่เต็มที่ เนื่องจาก บุคลากรทั้งระบบ ยังใหม่กับกระบวนการ แต่หลังจากทำเคสมาเรื่อยๆ ทุกคนเริ่มเข้าใจกระบวนการมากขึ้น มีการอบรมอย่างสม่ำเสมอ รวมถึงการให้คำความสำคัญจากผู้บริหารทุกระดับ ทำให้หลังปี พ.ศ. 2560 เป็นต้นมา กระบวนการมีประสิทธิภาพมากขึ้น เรามีนักจิตวิทยามากขึ้น มีผู้ให้คำปรึกษาฯ ที่แยกแยะบทบาทตนเองได้ดี มีเครือข่ายที่พร้อมสนับสนุนการทำงานของเรา ตอนนี้เหนื่อยน้อยลง แต่สิ่งที่ได้ คือ เด็ก เยาวชนและครอบครัวที่ได้รับโอกาสมากขึ้น กลับตนเป็นคนดีมากขึ้น การกระทำผิดซ้ำลดลง” (นักจิตวิทยาคนที่ 3, การสื่อสารส่วนบุคคล, 20 กันยายน 2566)

ในขณะที่ผู้ให้คำปรึกษาฯ กล่าวว่า

“หน้าที่ของเราคือการสืบค้นปัญหาที่แท้จริงที่ทำให้เด็กกระทำความผิด และหาวิธีแก้ไข บำบัด พื้นฟู ก็เหมือนกับทฤษฎีภูเขาน้ำแข็ง ที่ภูเขาน้ำแข็งในทะเล เราจะเห็นแค่ส่วนที่โผล่เหนือน้ำ หน้าที่เราคือค้ำน้ำไปค้นหาสิ่งที่อยู่ใต้น้ำที่เรามองไม่เห็น ก็ยากเหมือนกันแต่มันได้ผลนะ มีคดีหนึ่ง เด็กกระทำความผิดในข้อหาราจรทางบก ขับรถมอเตอร์ไซด์ไปชนคนอื่นบาดเจ็บ ผู้เสียหายเรียกค่ารักษาพยาบาล เด็กและครอบครัวไม่มีให้ เนื่องจากฐานะยากจน แม่เลิกกับพ่อไปตั้งแต่เด็กเกิด เด็กอยู่กับแม่ แม่ทำงาน โรงงาน ได้ค่าจ้างวันละ 300

บาท ไม่มีเงินส่งเด็กเรียนหนังสือ จึงถูกส่งตัวมาที่ศาล นักจิตฯ ส่งต่อคดีนี้ให้เรา เราก็เข้าไปให้คำปรึกษาฯ โดยศาลกำหนดให้ทำแผนแก้ไข บำบัด พื้นฟูเด็ก และให้ดูแลเด็กตามแผน 1 ปี เราในฐานะผู้ให้คำปรึกษาที่ต้องเข้าไปให้คำปรึกษาเด็ก เดือนละครั้ง ครั้งแรกสังเกตเห็นเลยว่า เด็กและแม่ห่างเหินกันมาก เครียดกันทั้งแม่และลูก ก็ต้องพยายามชวนคุย ทำให้เขาเชื่อใจเรา และพูดคุยกัน จนรู้ปัญหาว่า เกิดจากฐานะทางการเงินของครอบครัวที่แม่ต้องทำงานหนัก ไม่มีเวลาดูแลลูก ลูกก็ไม่ได้เรียนหนังสือ จึงเที่ยวเล่นไปกับเพื่อน ๆ ตามประสาเด็ก จนเกิดการกระทำความผิดขึ้นมา เมื่อรู้สาเหตุจึงพูดคุยกับเด็กและแม่ โดยสอบถามว่า “ถ้าหนูมีงานทำ มีเงินเดือนใช้ จะดีมั๊ย” ซึ่งคำตอบของเด็กคือ “อายุไม่ถึงทำงานที่ไหนไม่ได้เลยครับ เคยคิดจะหางานทำเหมือนกัน อยากช่วยแม่บ้าง สงสารแม่” พอได้ยินอย่างนั้น เราจึงติดต่อไปยังเครือข่ายองค์กรเอกชนของศาลฯ ว่าเรามีปัญหาแบบนี้ จะขอความอนุเคราะห์ให้เด็กเข้าไปทำงานที่โรงงานได้หรือไม่ ซึ่งทางเครือข่ายก็ตอบกลับว่ายินดี และให้เด็กนำหนังสือส่งตัวไปพบได้เลย ซึ่งตลอดระยะเวลา 1 ปี เด็กก็ทำงานกับเครือข่าย พักกับเครือข่าย ได้เรียนรู้ชีวิตการทำงานจริง มีเงินใช้ จนในช่วงหลังของกระบวนการ จะสังเกตเห็นชัดเลยว่า เด็กและครอบครัวยิ้มแย้ม แจ่มใส มีความสุขมากขึ้น และจากการติดตามเครือข่าย พบว่า เด็กมีความตั้งใจดี เป็นเด็กดี เข้ากับผู้อื่นได้ดี ทางเครือข่ายยินดีรับเข้าทำงานหลังจากสิ้นสุดคดี และจะสนับสนุนการเรียนต่อ กศน. ให้เด็กด้วย” (ผู้พิพากษามทบท่านที่ 4 และ 5, การสื่อสารส่วนบุคคล, 20 กันยายน 2566)

ขั้นที่ 5 การส่งมอบและการนำไปปฏิบัติ (Delivering and Implementing)

จากผลการศึกษาคดีตัวอย่าง จะเห็นได้ชัดว่า การส่งมอบและนำไปปฏิบัติของศาลเยาวชนและครอบครัวสู่ศูนย์ให้คำปรึกษาฯ เริ่มมีประสิทธิผลอย่างดี เป็นนวัตกรรมที่สามารถแก้ไขปัญหาลูกและเยาวชนได้จริง เห็นได้ชัดจากสถิติตัวเลขทั้งการเข้าสู่คดี และการกระทำผิดซ้ำของเด็กและเยาวชน ตั้งแต่ พ.ศ. 2555 จนถึงปัจจุบัน ลดลงอย่างเห็นได้ชัด อย่างไรก็ตามจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักพบว่า ยังมีปัญหาในเชิงระบบอยู่บ้าง ดังนี้

“ถ้าถามถึงปัญหา คิดว่าน่าจะเป็นปัญหาเชิงแนวทางของศาลเยาวชนฯ แต่ละแห่ง อย่างศาลฯ นี้ จะเห็นได้ว่า ถึงแม้ว่าแนวทางการปฏิบัติงานหลัก ๆ จะคงเดิม แต่เมื่อมีการเปลี่ยนผู้พิพากษาหัวหน้าศาลฯ ซึ่งก็จะเปลี่ยนเป็นประจำ 1 หรือ 2 ปี ตามปกติอยู่แล้ว กระบวนการต่าง ๆ ก็จะถูกปรับเปลี่ยนตามนโยบายของหัวหน้าศาลฯ เช่น บางท่านเน้น

เครือข่าย บางท่านเน้นกิจกรรมเชิงรุก บางท่านเน้นกิจกรรมเชิงรับ บางท่านเน้นกระบวนการภายใน ฯลฯ ซึ่งถ้าถามว่าเป็นปัญหาอย่างไร ปัญหา ก็คือ เราในฐานะผู้ปฏิบัติงาน ต้องปรับเปลี่ยนแนวทางการทำงานตามนโยบายของหัวหน้าฯ อยู่ตลอดเวลา กิจกรรมเก่าที่เคยทำ บางอย่างเราในฐานะผู้ปฏิบัติเห็นว่าดีนะ เป็นประโยชน์กับเด็กดี แต่พอเปลี่ยนใหม่ กิจกรรมนี้ก็กลับไม่ได้ทำ กลับได้ทำกิจกรรมอื่น ที่บางกิจกรรมเราก็มองไม่เห็นประโยชน์ที่เด็กและครอบครัวจะได้รับเหมือนกัน แต่เมื่อเป็นนโยบายฯ เราก็จำเป็นต้องทำ” (ผู้พิพากษาสมทบท่านที่ 9, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 กันยายน 2566)

ขั้นที่ 6 การขยายและปรับขนาด (Growing and Scaling)

จากผลการศึกษา พบว่าที่ผ่านมามีกระบวนการต่าง ๆ ที่เป็นนวัตกรรมได้มีการขยายตัวมาโดยตลอด แต่ก็ยังคงต้องขยายกระบวนการต่อไป ให้ครอบคลุมมากที่สุดเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์มากยิ่งขึ้น ซึ่งจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารระดับสูงของศาลเยาวชนและครอบครัว พบว่า

“ที่ผ่านมา ศูนย์ให้คำปรึกษาฯ ทุกจังหวัด ก็ดำเนินการตามนโยบายส่วนกลางได้เป็นอย่างดี แต่ก็จะเป็นลักษณะของต่างคนต่างทำ เราพยายามจะให้เกิดการจัดการความรู้ตรงนี้ ด้วยการจัดเผยแพร่กระบวนการของทุกศาลในการประชุมประจำปี ก็ได้รับการตอบสนองและถ่ายทอดความรู้กันมากขึ้น ซึ่งส่วนนี้นับเป็นจุดเริ่มต้นในการขยายตัวของกิจกรรมที่ดี แต่สิ่งที่เห็นได้ชัดตอนนี้ ที่ยังขาดอยู่ คือกระบวนการติดตามเด็กหลังพ้นคดี ว่าเด็กมีวิถีชีวิตความเป็นอยู่อย่างไร กลับตนเป็นคนดี คือนิสัยดีอย่างมีคุณภาพหรือไม่ สิ่งนี้จะเป็นตัวชี้วัดประสิทธิผลที่ดีที่สุด อยากให้ศาลเยาวชนฯ ทุกจังหวัดลองเสริมแนวทางการติดตามนี้ขึ้นมา จะทำให้กระบวนการมีความสมบูรณ์มากขึ้น” (ผู้พิพากษาสมทบท่านที่ 10, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 กันยายน 2566)

ขั้นที่ 7 การเปลี่ยนแปลงเชิงระบบ (Changing System)

ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนสุดท้าย หรือจุดมุ่งหวังของกระบวนการนวัตกรรมสังคม คือเห็นการเปลี่ยนแปลงเชิงระบบ ซึ่งในปัจจุบัน จากผลการศึกษาพบว่า นวัตกรรมใหม่ที่เกิดขึ้นจาก พรบ. ศาลเยาวชนและครอบครัวฯ ปี 2553 ได้เริ่มส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้น แต่อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงเชิงระบบจะเกิดขึ้นได้นั้น จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักกล่าวว่า

“การเปลี่ยนแปลงเชิงระบบ ต้องถามก่อนว่าระบบอะไร ถ้าระบบการให้คำปรึกษาตอนนี้ คิดว่า มีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาไปอย่างดีและมีผลเชิงรูปธรรมให้เห็นในสังคมแล้ว แต่ถ้าจะให้ระบบเกิดการเปลี่ยนแปลงที่สมบูรณ์ขึ้น คิดว่า “คนที่อยู่ในระบบทั้งหมดที่เป็นผู้ปฏิบัติงาน” ต่างหาก ที่จะส่งผลให้ระบบนั้นสามารถเดินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ ยกตัวอย่างเช่น หากกระบวนการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เป็นเครื่องจักรผลิตสินค้า เราจะพบเลยว่าเครื่องจักรนี้ดีมาก อาจทำงานซับซ้อน ไปหน่อย แต่ถ้าใช้เป็น จะเป็นเครื่องจักรที่มีประสิทธิภาพสูง ดังนั้น ปัญหาที่จะเกิดขึ้นกับกระบวนการผลิตคืออะไร ถ้าไม่ใช่คนคุมเครื่องจักรหรือผู้บริหารโรงงาน ที่ไม่เข้าใจในตัวเครื่องอย่างถ่องแท้ และใช้ประโยชน์จากเครื่องจักรได้ไม่เต็มที่ ยกตัวอย่างแบบนี้เห็นได้ชัดเจนว่า ต้องในนวัตกรรมนี้ต้องพัฒนาที่คนมากกว่าระบบ” (ผู้พิพากษาสมทบท่านที่ 3, การสื่อสารส่วนบุคคล, 23 สิงหาคม 2566)

5.4 สรุปนวัตกรรมการขับเคลื่อนเชิงบูรณาการของศาลเยาวชนและครอบครัวกับการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดทางอาญา

จากผลการศึกษาทั้งหมดสรุปได้ว่า “ศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุมเพื่อแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กเยาวชนและครอบครัว” เป็นนวัตกรรมเชิงระบบที่เกิดขึ้นจาก พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ซึ่งตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาตั้งแต่จุดเริ่มต้น คือ เกิดโอกาสและความท้าทายจากเพิ่มขึ้นของการกระทำผิดและการกระทำผิดซ้ำของเด็กและเยาวชนในอดีต ส่งผลให้เกิดกรอบแนวคิดนวัตกรรมใหม่นี้ เพื่อแก้ปัญหาดังกล่าว ซึ่ง ตั้งแต่ พ.ศ. 2553 เป็นต้นมา ศาลเยาวชนและครอบครัวทุกจังหวัดทั่วประเทศ ได้นำเครื่องมือนี้มาใช้ในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน ซึ่งมีการพัฒนาและทดสอบนวัตกรรมนี้อยู่ตลอดเวลา จนกระทั่งในปัจจุบัน นวัตกรรมนี้อาจเรียกได้ว่า ก้าวเข้าสู่ช่วงของการเปลี่ยนแปลงเชิงระบบ ซึ่งหากจะให้นวัตกรรมนี้ก้าวสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงระบบได้ ควรต้องเร่งสร้างกระบวนการติดตามเด็กหลังสิ้นสุดคดีให้เป็นรูปธรรม รวมถึงการพัฒนาบุคลากรทั้งระบบให้มีศักยภาพสูงขึ้น รวมถึงมีแนวทางเชิงนโยบายที่ชัดเจนขึ้น ใช้ระบบเครือข่ายที่มีอยู่ของศาลให้มากขึ้น นวัตกรรมนี้จะ เป็นนวัตกรรมสังคมที่แก้ปัญหาลูกและเยาวชนที่กระทำความผิดได้เป็นอย่างดี

5.5 แนวทางการพัฒนาการขับเคลื่อนศาลเยาวชนและครอบครัว

จากผลการศึกษา ที่พบว่า การขับเคลื่อนศาลเยาวชนและครอบครัวให้สามารถนำนวัตกรรมการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงระบบที่มีประสิทธิผลได้นั้น จำเป็นต้องปรับปรุงกระบวนการภายใน ซึ่งในส่วนนี้ ผู้วิจัยได้นำแนวคิด 7S ที่พัฒนาโดย McKinsey มาเป็นกรอบในการวิเคราะห์และปรับปรุง ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบ 7 ประการ ได้แก่ กลยุทธ์ โครงสร้าง ระบบ รูปแบบ ค่านิยมร่วม ทักษะ และพนักงาน โดยองค์ประกอบเหล่านี้จะต้องพึ่งพากันและมีแนวทางที่สอดคล้องกันเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ดังนี้

5.5.1 กลยุทธ์ (Strategy) ในส่วนของกลยุทธ์ จากการศึกษาพบว่า กลยุทธ์ที่ศาลเยาวชนและครอบครัวนำมาใช้ในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดคือ “การมุ่งแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู และสงเคราะห์ มากกว่าการลงโทษ” ซึ่งในส่วนนี้ ผลการศึกษาจากผู้ให้ข้อมูลหลักทุกท่าน เห็นตรงกันว่า เป็นกลยุทธ์ที่ดี ที่จะสามารถปรับเปลี่ยนเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดคืนสู่สังคมอย่างมีคุณภาพได้จริง

“หัวใจหลักของศาลเยาวชนและครอบครัว คือการมุ่งแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู และสงเคราะห์ เด็กและเยาวชนมากกว่าการลงโทษ ซึ่งเป็นแนวทางที่ทุกคนที่ทำงานรู้และเข้าใจกันดี และที่ผ่านมาผู้บริหารศาลเยาวชนและครอบครัวทุกคน ก็เห็นด้วยกับการนำแนวทางนี้ไปใช้ แต่ที่สำคัญคือการนำเอาหัวใจไปตีความเป็นการทำงาน ซึ่งก็ต้องยอมรับว่าอย่างอาจจะไม่ตรงกัน ทั้งนี้คิดว่าขึ้นอยู่กับการสื่อสารจากส่วนกลางไปยังส่วนจังหวัด ซึ่งทางส่วนกลางรับรู้และหาแนวการแก้ไขอยู่” (ผู้พิพากษาท่านที่ 1, การสื่อสารส่วนบุคคล, 23 สิงหาคม 2566)

5.5.2 โครงสร้าง (Structure) ในส่วนของโครงสร้างพบว่า โครงสร้างการบริหารของศาลเยาวชนและครอบครัวเป็นโครงสร้างที่เหมาะสม และเป็นการทำงานเชิงบูรณาการ ตามแนวทางการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ อย่างไรก็ตามมีผู้ให้ข้อเสนอแนะไว้ดังนี้

“ทุกวันนี้ ศูนย์ให้คำปรึกษา อยู่ในกำกับดูแลของรองผู้พิพากษา ที่ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลฯ แต่งตั้งขึ้นมา และท่านผู้อำนวยการศาลฯ ซึ่งต้องเข้าใจว่า ทั้งท่านหัวหน้า ท่านรอง และท่านผู้อำนวยการ ล้วนมีวาระที่ต้องโยกย้ายเป็นประจำ จึงทำให้กิจกรรมต่าง ๆ หรือ

กระบวนการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู ถูกปรับเปลี่ยน เปลี่ยนแปลง ตามแนวทางของผู้บริหารแต่ละชุด อย่างไรก็ตาม ผู้ที่อยู่แล้วไม่เปลี่ยนไปไหนเลยคือ “ผู้พิพากษาสมทบ” ซึ่งก็คือ ผู้ให้คำปรึกษาฯ และแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู ที่เป็นผู้ปฏิบัติงาน และเป็นผู้ที่อยู่ในจังหวัดนั้น ๆ ดังนั้นหากในโครงสร้างการบริหารศูนย์ให้คำปรึกษาฯ เราเห็นว่าควรมี ประธานผู้พิพากษาสมทบ เข้าอยู่ในโครงสร้าง เพื่อให้เป็นหัวหน้าชุดในการจัดกระบวนการขับเคลื่อน การแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู ซึ่งหากเป็นโครงสร้างแบบนี้ เราคิดว่าจะยั่งยืนกว่า และการทำงานก็จะต่อเนื่อง ผู้พิพากษาสมทบทุกท่านที่เข้ามา ทุกท่านมาด้วยใจและพร้อมที่จะทำงานเพื่อสังคมที่ตนเองอยู่ให้ดียิ่งขึ้นอยู่แล้ว ดังนั้นการให้มาร่วมคิด ร่วมสร้าง ร่วมทำมากขึ้น เราเห็นว่าจะเป็นประโยชน์มากขึ้น” (ผู้พิพากษาสมทบท่านที่ 5, การสื่อสารส่วนบุคคล, 19 มกราคม 2567)

5.5.3 ระบบ (Systems) จากผลการศึกษาพบว่า ระบบที่จัดตั้งเพื่อการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็ก และเยาวชนมีความสมบูรณ์ เหมาะสม สอดคล้องกับกลยุทธ์และ โครงสร้าง อย่างไรก็ตาม พบว่าที่ยังต้องปรับปรุงน่าจะเป็นสิ่งสนับสนุนระบบที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยนักจิตวิทยาได้ให้ความเห็นว่า

“เรื่องระบบทุกอย่างโอเคเลย แต่สิ่งสนับสนุนในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู ในส่วนที่เป็นกายภาพน่าจะปรับปรุง เช่น ห้องให้คำปรึกษาฯ นี้สำคัญมากเลย ในเชิงจิตวิทยา การให้คำปรึกษาที่ดี สิ่งสนับสนุนทางกายภาพต้องดีด้วย เพื่อให้ผู้รับคำปรึกษา รู้สึกวางใจ อบอุ่นและไม่เครียด พร้อมจะเปิดใจเพื่อให้เรามีแนวทางแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูที่เกิดผลสำเร็จจริง ทุกวันนี้การให้ความสำคัญเชิงกายภาพยังมีปัญหาอยู่ อยากให้แก้ไขส่วนนี้” (ผู้พิพากษาสมทบท่านที่ 8, การสื่อสารส่วนบุคคล, 19 มกราคม 2567)

“การเปลี่ยนแปลงนโยบายเรื่อย ๆ จริง ๆ แล้วก็นับเป็นการพัฒนาได้อยู่ ทำให้พวกเราได้เรียนรู้วิธีการใหม่ ๆ อยู่ตลอดเวลา แต่สิ่งที่เจอจริงคือ การนำนโยบายมาแปลงเป็นการทำงานจริง จะเปลี่ยนบ่อยจนบางครั้งคนทำงานก็สับสนกับขั้นตอน ทำให้การทำงานจริง คนทำงานจะจมอยู่กับเอกสารและขั้นตอน จนบางครั้งทำให้การดูแลเด็กลดประสิทธิภาพลง วิธีแก้ปัญหาคือ ถ้าไม่เพิ่มบุคลากรในศูนย์ฯ ก็น่าจะลดระบบเอกสารและขั้นตอนให้กระชับขึ้น” (ผู้พิพากษาสมทบท่านที่ 6, การสื่อสารส่วนบุคคล, 19 มกราคม 2567)

5.5.4 ค่านิยมที่มีร่วมกัน (Shared Values) ในส่วนนี้ผลการศึกษาพบว่า เป็นส่วนสำคัญที่ควรเร่งแก้ไข โดยผู้ให้ข้อมูลหลักกล่าวว่า

“ถ้าพูดถึงค่านิยม ผมคิดว่ามันเกี่ยวกับกรอบคิด หรือ Mindset นะ เรื่องนี้สำคัญเลย กรอบคิดของผู้บริหารศาลฯ ที่ผ่านมา ผมแยกเป็นสองกรอบคิด กรอบคิดแรก ทำตามกระบวนการให้ครบและเป็นไปตามนโยบายส่วนกลาง แล้วก็จากไป กรอบคิดนี้ หากเกิดขึ้นกับผู้บริหารศาลฯ ในวาระนั้นๆ ก็จะมีกิจกรรมการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู ทั้งเชิงรุกและเชิงรับน้อย แต่หากผู้บริหารศาลฯ ที่มีกรอบคิดเชิงรุก คือการสร้างกิจกรรม กระบวนการใหม่ ๆ วิธีการใหม่ๆ เพื่อแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็กและเยาวชนที่กระทำผิดอย่างจริงจัง ในวาระนั้น ๆ ก็จะมีกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งเชิงรุก เชิงรับ ที่สร้างสรรค์ ออกมาเยอะมาก การมีส่วนร่วมของบุคลากรในเชิงกระบวนการก็จะเยอะมาก ก็จะเหนื่อยหน่อย แต่ในส่วนตัวชอบนะ เพราะเป็นเจตนาarmiย์ของผมที่เข้ามาทำงานที่นี่อยู่แล้ว” ในขณะให้ผู้ให้ข้อมูลหลักอีกท่านหนึ่งกล่าวว่า” (ผู้พิพากษาสมทบท่านที่ 10, การสื่อสารส่วนบุคคล, 19 มกราคม 2567)

“ผมเสนอว่า ผู้บริหารศาลฯ หรือผู้พิพากษาหัวหน้าศาลฯ น่าจะมีวาระจังหวัดละหลาย ๆ ปี หน่อย ผมเคยถามท่านหัวหน้าแล้ว ท่านบอกว่าระบบเป็นแบบนี้ อยากรู้อย่างไรเหมือนกัน แต่ก็จำเป็นต้องเดินตามระบบ” (ผู้พิพากษาสมทบท่านที่ 7, การสื่อสารส่วนบุคคล, 19 มกราคม 2567)

5.5.5 ทักษะ (Skills) ในส่วนนี้ผลการศึกษาพบว่า ทักษะของบุคลากรอาจแยกเป็นข้าราชการตุลาการและผู้ให้คำปรึกษา ซึ่งเป็นบุคคลสำคัญเช่นกันที่ต้องลงมือปฏิบัติ ซึ่งพบว่า

“ในส่วนของทักษะ พวกเราข้าราชการมีความเชี่ยวชาญตามแต่ละตำแหน่งอยู่แล้ว ซึ่งก็มีการอบรมและมีการประเมินผลงานอย่างสม่ำเสมอ ดังนั้นเรื่องทักษะเราไม่ใช่ปัญหาเลย ปัญหาคือทักษะของผู้ให้คำปรึกษาฯ บางท่านก็เก่งนะ ส่วนบางท่านก็ยังไม่ได้อาจเป็นเพราะการอบรมทักษะด้านนี้แก่ผู้ให้คำปรึกษาฯ มีน้อยไป ก็เข้าใจว่าแต่ละท่านไม่ได้เรียนมาทางนี้โดยตรง จึงอยากให้มีการอบรมท่านผู้ให้คำปรึกษาฯ มากขึ้น ให้ความรู้กับท่านให้มากขึ้น สร้างกระบวนการเรียนรู้ให้ท่าน ๆ ได้เข้าใจตรงกัน แลกเปลี่ยนเรียนรู้กันถึง

วิธีการทำงาน จะทำให้ทุกท่านมีทักษะมากขึ้น” (ผู้พิพากษาสมทบท่านที่ 5, การสื่อสารส่วนบุคคล, 19 มกราคม 2567) ในขณะที่ผู้ให้ข้อมูลหลักอีกท่านหนึ่งกล่าวว่า

“ต้องยอมรับเลยว่า ไม่ได้เรียนด้านจิตวิทยามาก่อน จบด้านธุรกิจ ที่ผ่านมาก็เข้าอบรมทุกครั้งกับทางศาลฯ จัดขึ้น เพื่อเพิ่มความรู้ด้านจิตวิทยาและเทคนิคการให้คำปรึกษา และอื่น ๆ เช่น จิตวิทยาวัยรุ่น ทุกวันนี้ก็อาศัยประสบการณ์การเลี้ยงดูลูก รวมกับความรู้ที่ได้รับมา มาเป็นแนวทางการให้คำปรึกษาฯ ก็ต้องคุยกับนักจิตฯ บ่อย ๆ สิ่งที่ยากจริง ๆ คือสิ่งที่เราให้คำปรึกษาลงไปนั้น ถูกหรือผิดแนวทาง หรือควรต้องปรับปรุงอะไร อยากให้ศาลฯ จัดแนวทางการประเมินตรงนี้ให้เรา จะได้รู้ว่าที่เราทำไปผิดหรือถูก และที่ถูกควรเป็นอย่างไร” (ผู้พิพากษาสมทบท่านที่ 8, การสื่อสารส่วนบุคคล, 19 มกราคม 2567)

5.5.6 พนักงาน (Staff) ในส่วนนี้ ผลการศึกษาพบว่า คดีมีเข้ามาเยอะ และการทำงานตรงนี้ต้องอาศัยความเชี่ยวชาญเฉพาะจริง ๆ ดังนั้น จำนวนบุคลากรและการจูงใจบุคลากรให้คงอยู่เป็นสิ่งสำคัญ โดยเฉพาะบุคลากรที่มีทักษะและความเชี่ยวชาญ

“ผู้พิพากษาสมทบเรา มีคนเก่งเยอะนะ แต่ละคนมีความเชี่ยวชาญในแต่ละด้านที่เป็นประโยชน์ในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู สงเคราะห์ เด็กและเยาวชน และที่สำคัญคือมีใจเข้ามาในการทำงานเพื่อสังคมโดยไม่หวังสิ่งตอบแทนใดๆ ทุกคนเสียสละ และพร้อมจะร่วมมือกับศาลฯ ในทุกด้าน ถ้าผู้บริหารศาลฯ ซึ่งเป็นผู้นำ ดึงศักยภาพและสร้างแรงบันดาลใจให้กับทุกคน ถ้าทำได้ ประสิทธิภาพและประสิทธิผลจะเกิดขึ้นอย่างเห็นเป็นรูปธรรมได้เลย หัวหน้าหลายท่านเก่งนะ ท่านทำได้ แต่บางท่านก็ทำไม่ได้ น่าเสียดายเหมือนกัน” (ผู้พิพากษาสมทบท่านที่ 10, การสื่อสารส่วนบุคคล, 19 มกราคม 2567)

“เคยถามผู้พิพากษาสมทบที่ขอลาออก ว่าทำไมพี่ลาออกหละ คำตอบคือ ก่อนเข้ามาคิดว่าจะใช้ศักยภาพของพี่ในการทำงานเพื่อสังคมเท่าที่เราทำได้ แต่พอเข้ามาจริง ๆ กลับคิดว่าพี่ไม่ได้มีโอกาสแสดงบทบาทอะไรที่ตรงกับความคาดหวังของพี่เลย เลยคิดว่าลองไปทำอย่างอื่นดู อาจเป็นประโยชน์กับสังคมได้มากกว่า” (ผู้พิพากษาสมทบท่านที่ 9, การสื่อสารส่วนบุคคล, 19 มกราคม 2567)

“ท้อเหมือนกันครับ จากการพูดคุยกับคนภายนอก บางส่วนก็ไม่เข้าใจ คิดว่าเราเองเข้ามาทำงานตรงนี้เพราะจะได้หน้าตา ชื่อเสียง ไม่ได้สร้างประโยชน์อะไร ก่อนหน้านี้ผมก็เถียงขาดใจเลย ว่าเราทำนะ เราทำโน่น ทำนี่ และเราก็ไม่ได้หวังอะไรตามที่พูดมา แต่ในบางช่วงก็เถียงไม่ออกเหมือนกัน เพราะในบางวาระ เราก็ไม่ได้ทำอะไรจริง ๆ อยู่ที่นโยบายของหัวหน้าฯ เป็นสำคัญเลย” (ผู้พิพากษาสมทบท่านที่ 8, การสื่อสารส่วนบุคคล, 19 มกราคม 2567)

5.5.7 รูปแบบ (Style) จากการสัมภาษณ์พบว่า รูปแบบการนำของผู้บริหารศาลฯ แต่ละคนไม่เหมือนกัน ซึ่งส่งผลให้การทำงานก็จะมีแนวทางที่แตกต่างกัน เช่น

“มีหลายวาระที่เรามีหัวหน้าเป็น ผู้นำการเปลี่ยนแปลงเลย คือเป็นนักนวัตกรรม นักกิจกรรม นักสร้างแรงบันดาลใจ ถ้าหัวหน้าฯ มีรูปแบบการนำแบบนี้ เราเองก็จะเป็นผู้ตาม การเปลี่ยนแปลงไปด้วย จะสนุกกับการทำงาน ภาคภูมิใจกับการได้ทำ ได้ร่วมคิด ได้ร่วมสร้าง แต่ก็มีหลายวาระที่มีหัวหน้าเป็น ผู้นำแบบอิตินิยม ตัดสินทุกอย่างด้วยตนเอง เราก็แค่คอยทำตามคำสั่ง วาระนั้นก็ไม่น่าสนุก ไม่ได้คิดอะไรใหม่ ไม่ได้ทำอะไรใหม่” (ผู้พิพากษาสมทบท่านที่ 5, การสื่อสารส่วนบุคคล, 19 มกราคม 2567)

“เคยมีช่วงหนึ่ง พวกเราอยู่เฉย ๆ เลย ไม่มีกิจกรรม การมีส่วนร่วมของเราก็น้อยลง หลายท่านที่เป็นผู้พิพากษาสมทบบ่นเลยนะว่า อยากมีกิจกรรมเพื่อเด็กมากขึ้น ทั้งเชิงรุกและเชิงรับ เอาแบบเด็กได้ประโยชน์จริง ๆ เราเองในฐานะทีมผู้บริหารกิจการผู้พิพากษาสมทบก็ไม่ว่าจะทำอย่างไร ก็ได้แต่ให้กำลังใจ” (ผู้พิพากษาสมทบท่านที่ 7, การสื่อสารส่วนบุคคล, 19 มกราคม 2567)

สรุปแนวทางการพัฒนาการขับเคลื่อนศาลเยาวชนและครอบครัวจากผลการศึกษาระบุว่า สิ่งที่ต้องปรับปรุงภายในเพื่อขับเคลื่อนศาลเยาวชนและครอบครัวให้สามารถนำนวัตกรรมการแก้ไขบำบัด พื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงระบบที่มีประสิทธิผลได้นั้น ผู้ให้ข้อมูลหลักมีการเสนอให้ ประธานผู้พิพากษาสมทบ มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุมเพื่อแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กเยาวชนและครอบครัว นอกจากนี้ ศาลเยาวชนและครอบครัว ควรเร่งปรับปรุงกายภาพของศูนย์ให้คำปรึกษาฯ โดยมีบรรยากาศที่เอื้อต่อประสิทธิภาพการให้คำปรึกษา การสร้างค่านิยมร่วม ที่เป็นกรอบคิดร่วมกันใน

การมุ่งมั่นจะแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็กและเยาวชน รวมถึงการสร้างแรงจูงใจและแรงบันดาลใจ และการดึงศักยภาพของบุคลากรมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อกระบวนการสูงสุด และสร้างกระบวนการพัฒนาและประเมินศักยภาพของผู้ให้คำปรึกษา การแบ่งปันความรู้ การจัดการความรู้ ในการให้คำปรึกษา และที่สำคัญคือความเป็นผู้นำของผู้บริหารศาลฯ ที่มุ่งพัฒนาและสร้างการเปลี่ยนแปลงเชิงระบบให้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

บทที่ 6

สรุปและอภิปรายผล

การวิจัยเรื่องนวัตกรรมการขับเคลื่อนเชิงบูรณาการของศาลเยาวชนและครอบครัวกับการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดทางอาญา มีวัตถุประสงค์การวิจัย ได้แก่ 1) เพื่อศึกษาองค์ประกอบและรูปแบบการขับเคลื่อนเชิงบูรณาการของศาลเยาวชนและครอบครัว 2) เพื่อศึกษากระบวนการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดทางอาญาของศาลเยาวชนและครอบครัว และ 3) เพื่อนำเสนอนวัตกรรมการขับเคลื่อนเชิงบูรณาการของศาลเยาวชนและครอบครัว กับการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดทางอาญา

โดยการวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลัก ซึ่งประกอบด้วย รองอธิบดีศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง อดีตผู้พิพากษาหัวหน้าศาลเยาวชนและครอบครัว ผู้อำนวยการศาลเยาวชนและครอบครัว ผู้พิพากษาสมทบ และนักจิตวิทยาประจำศาลเยาวชนและครอบครัว รวมทั้งสิ้น 18 ท่าน โดยสรุปผลการศึกษาดังนี้

6.1 สรุปและอภิปรายผลการศึกษา

6.1.1 องค์ประกอบและรูปแบบการขับเคลื่อนเชิงบูรณาการของศาลเยาวชนและครอบครัว

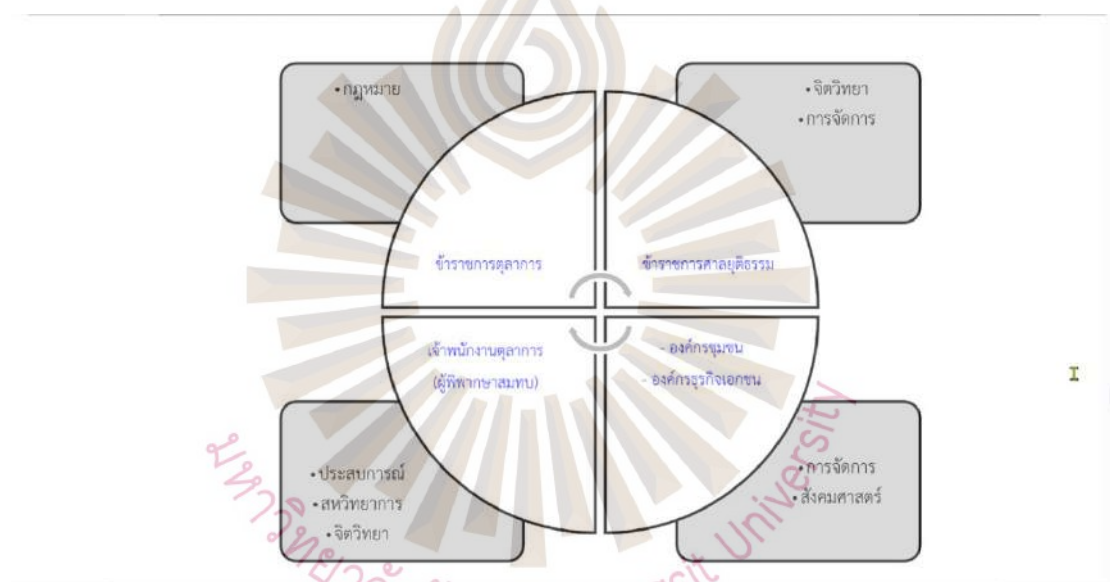
การขับเคลื่อนเชิงบูรณาการของศาลเยาวชนและครอบครัวเป็นการขับเคลื่อนผ่านโครงสร้างการบริหารจัดการ ที่มีศาลเยาวชนและครอบครัวกลางเป็นศูนย์กลาง หรือเรียกได้ว่าเป็น “ศาลแม่” ในการมอบวิสัยทัศน์ พันธกิจ และนโยบายต่าง ๆ ไปสู่ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศ โดยโครงการสร้างการบริหารของศาลเยาวชนกลาง จะมีอธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวเป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุด และมีรองอธิบดีผู้พิพากษารวม 3 ท่าน และเลขานุการศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง นอกจากนี้ยังแบ่งออกเป็นฝ่ายอำนวยการ ซึ่งประกอบด้วยหัวหน้าส่วนอำนวยการ ได้แก่ ผู้อำนวยการสำนักอำนวยการประจำศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง รวมถึงหัวหน้าส่วนงานต่าง ๆ นอกจากนี้ยังมีส่วนช่วยอำนวยการ ส่วนงานคลัง ส่วนเลขานุการศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง และส่วนกิจการผู้พิพากษาสมทบ

ในขณะที่ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดต่าง ๆ จะมีโครงสร้างแบ่งออกเป็น คณะข้าราชการตุลาการ ซึ่งมีผู้พิพากษาหัวหน้าศาลเยาวชนและครอบครัวประจำจังหวัดเป็นผู้บริหารสูงสุด และมีคณะผู้พิพากษา ประกอบด้วย ผู้พิพากษาอาวุโส ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะชั้นต้น และผู้พิพากษา ในขณะที่ฝ่ายอำนวยการจะประกอบไปด้วย ผู้อำนวยการสำนักงานประจำศาลเยาวชนและครอบครัวประจำจังหวัดเป็นหัวหน้าส่วนอำนวยการ และมีกลุ่มงานต่าง ๆ เช่น กลุ่มงานช่วยอำนวยการ กลุ่มงานคลัง กลุ่มงานคดี กลุ่มงานบริการประชาชนและประชาสัมพันธ์ กลุ่มงานช่วยพิจารณาคดี และกลุ่มงานไต่ถามและประนอมข้อพิพาท นอกจากนี้ยังมีฝ่ายกิจการผู้พิพากษาสมทบ ซึ่งประกอบด้วยประธานผู้พิพากษาสมทบ และคณะผู้บริหารกิจการผู้พิพากษาสมทบ และผู้พิพากษาสมทบ รวมถึงฝ่ายกิจการผู้ประนีประนอมคดีครอบครัว ซึ่งมีโครงสร้างเช่นเดียวกันกับฝ่ายกิจการผู้พิพากษาสมทบ

ผลการศึกษาพบว่า โครงสร้างการขับเคลื่อนของศาลเยาวชนและครอบครัว จะเริ่มจากศาลแม่ หรือศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง โดยอธิบดีศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง จะเป็นผู้มอบแนวนโยบายการปฏิบัติงานที่สอดคล้องกับพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัว ไปสู่ศาลจังหวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศ โดยใช้การสื่อสารทุกช่องทาง รวมถึงการเดินทางไปตรวจและให้แนวนโยบายตามศาลจังหวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศ ร่วมกันกับทีมบริหารของศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง โดยในช่วงปี พ.ศ. 2566 พบว่านโยบายสำคัญที่เร่งด่วนของศาลเยาวชนและครอบครัว คือ การสร้างระบบและกลไกในการติดตามความเป็นอยู่ของเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดที่พ้นจากคดีไปว่า จะสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างปกติสุขหรือไม่ รวมถึงเร่งดำเนินการให้การแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็กเยาวชนและครอบครัวเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพที่สุด ซึ่งจากการสัมภาษณ์พบว่า ศาลจังหวัดต่าง ๆ ที่เป็นผู้ให้ข้อมูลหลักกับทราบนโยบายของศาลแม่อย่างชัดเจน และอยู่ในช่วงดำเนินการพัฒนากระบวนการต่าง ๆ ตามแนวนโยบายของศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง

นอกจากนี้พบว่า ศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุมเพื่อแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กเยาวชนและครอบครัวตามจังหวัดต่าง ๆ เป็นกลไกสำคัญหนึ่งที่จะขับเคลื่อนความสำเร็จตามแนวนโยบาย โดย โครงสร้างของศูนย์ฯ จะประกอบด้วย ท่านผู้พิพากษาหัวหน้าศาล ข้าราชการตุลาการ ข้าราชการศาลยุติธรรมและเจ้าพนักงานตุลาการ ซึ่งหมายถึง ผู้พิพากษาสมทบที่ทำหน้าที่ในการเป็นผู้ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุมอีกตำแหน่งหนึ่ง อย่างไรก็ตามจากการศึกษาพบว่า ความสำเร็จของการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู ยังต้องอาศัยเครือข่ายความร่วมมือที่แต่ละจังหวัดได้สร้างขึ้น ไม่ว่าจะเป็น เครือข่ายองค์กรภาครัฐ ภาคเอกชน รวมถึงเครือข่ายอื่น ๆ ทั้งที่ได้รับมาจาก

ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง หรือจัดหาขึ้นมาจากในจังหวัด จึงอาจสรุปได้ว่า ความสำเร็จของการขับเคลื่อนเชิงบูรณาการของศาลเยาวชนและครอบครัวจะเป็นการขับเคลื่อนแบบบูรณาการเชิงสหวิชาชีพ ตามรูปที่ 6.1 โดยสอดคล้องกับปุลณวัฒน์ ไตรจุฑาทากาญจน์ (2562) ได้ทำการวิจัยเรื่องมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญากับการแก้ไขบำบัดฟื้นฟู เด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรม ซึ่งพบว่า กระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเป็นกระบวนการทำงานในลักษณะเป็นรายกรณี ซึ่งต้องอาศัยการทำงานร่วมกันของทีมสหวิชาชีพที่เกี่ยวข้องกับแผนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามสภาพปัญหาของเด็กและเยาวชนผู้กระทำความผิดในแต่ละรายตามแนวทางการบริหารจัดการกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนในทิศทางที่เน้นรูปแบบการมีส่วนร่วมของหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกกระบวนการยุติธรรม โดยคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กและเยาวชนเป็นหลัก

รูปที่ 6.1 แผนภาพนวัตกรรมการทำงานขับเคลื่อนเชิงสหวิชาชีพ

ที่มา : ผู้วิจัย, 2566

จากแผนภาพจะเห็นได้ว่า ความสำเร็จในการขับเคลื่อนศูนย์ให้คำปรึกษาฯ จะต้องอาศัยการทำงานเชิงบูรณาการร่วมกันอย่างเข้มแข็งของฝ่ายต่าง ๆ ที่มีองค์ความรู้ที่แตกต่างกัน โดยจากผลการศึกษาพบว่า ในส่วนของข้าราชการตุลาการ ที่เป็นกลไกสำคัญที่ต้องสร้างแผนงาน โครงการต่าง ๆ เพื่อวางเป็นแนวนโยบาย ซึ่งนอกจากจะมีความรู้ด้านกฎหมาย จะต้องมีความสามารถด้านการบริหารภาครัฐ โดยปัญหาและอุปสรรคที่พบในส่วนของข้าราชการตุลาการคือ วาระการดำรงตำแหน่งที่สั้นเกินไป ทำให้การวางแผนการทำงานขับเคลื่อนไม่สามารถวางแผนระยะยาวได้ นอกจากนี้

พบว่า ความมีภาวะผู้นำที่จะสร้างเสริมแรงบันดาลใจและแรงจูงใจในการทำงานให้กับทุกภาคส่วน เป็นปัจจัยสำคัญของความสำเร็จในการบริหารงานศาลเยาวชนและครอบครัว

ในขณะที่ส่วนของข้าราชการศาลยุติธรรม ผลการศึกษาพบว่าส่วนที่ขับเคลื่อนความสำเร็จของศูนย์ฯ ที่สำคัญที่สุดได้แก่ กลุ่มนักจิตวิทยาประจำศาลเยาวชนฯ และผู้ให้คำปรึกษา เนื่องจากเป็นกลุ่มที่ปฏิบัติงานโดยตรงในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูและสงเคราะห์เด็กและเยาวชนที่กระทำ ความผิด ซึ่งทั้งสองกลุ่มดังกล่าว จะต้องเป็นผู้ที่มีความทุ่มเทอย่างสูง มีความรู้ด้านจิตวิทยา และสหวิทยาการ ซึ่งหมายถึงการใช้ความรู้จากองค์ความรู้หลายสาขาวิชา หลายศาสตร์ หรือหลายอนุศาสตร์ หรือจากการปฏิบัติ หรือประสบการณ์ มาผสมผสานกันเพื่อใช้ในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูและสงเคราะห์เด็กและเยาวชนให้กลับตนเป็นคนดีและไม่กระทำความผิดซ้ำ โดยผลการศึกษาพบว่าทั้งสองกลุ่มมีความมุ่งมั่น และทุ่มเทในการปฏิบัติงานสูง แต่ปัญหาที่พบคือ ผู้ให้คำปรึกษาฯ บางส่วนยังมีองค์ความรู้ด้านจิตวิทยารวมถึงเทคนิคการให้คำปรึกษาที่ยังไม่เพียงพอ รวมถึงยังมีความเข้าใจในระบบและกลไกของการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู ไม่มากพอ

ในส่วนของผู้พิพากษาตุลาการ หรือผู้พิพากษาสมทบ พบว่าแต่ละศาลตามจังหวัดต่าง ๆ จะมีผู้พิพากษาสมทบที่เป็นผู้ที่มีความตั้งใจและเสียสละเข้ามาทำงาน โดยมีความตั้งใจร่วมสร้างสรรค์สังคมที่ดีให้เกิดขึ้นในจังหวัด โดยจะประกอบไปด้วย ข้าราชการที่เกษียณอายุ นักธุรกิจ ครู อาจารย์ และบุคคลทั่วไปที่มีอาชีพหลากหลาย เช่น ศิลปิน เป็นต้น ซึ่งนับเป็นการรวมตัวของกลุ่มคนที่มีทั้งจิตใจที่พร้อมจะช่วยเหลืองานศาลฯ และศักยภาพที่หลากหลาย โดยในกลุ่มนี้จะเป็นกลุ่มที่มีความรู้เชิงสหวิทยาการมากที่สุดจากทุกกลุ่ม ซึ่งผลการศึกษาพบว่า เป็นกลไกการขับเคลื่อนที่สำคัญที่ศาลเยาวชนและครอบครัวจะต้องนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนา รวมถึงการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูและสงเคราะห์เด็กและเยาวชนและสถาบันครอบครัวให้มากที่สุด และจากผลการศึกษาพบว่า การใช้กลไกนี้ ขึ้นอยู่กับผู้พิพากษาหัวหน้าศาลฯ แต่ละวาระที่เข้ามาดำรงตำแหน่งว่าจะใช้กลไกนี้ให้เกิดประโยชน์อย่างไร อาทิเช่น ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดปทุมธานี ที่พบว่ามีการนำกลไกกิจการผู้พิพากษาสมทบสร้างสรรค์กิจกรรมต่าง ๆ มากมายทั้งเชิงรุกและเชิงรับ ในขณะที่บางศาลเยาวชนฯ ในจังหวัดอื่น ๆ ยังมีการขับเคลื่อนน้อย ซึ่งผลการสัมภาษณ์พบว่า หากผู้พิพากษาหัวหน้าศาลฯ ไม่ขับเคลื่อนและไม่นำกลไกมาใช้ให้เกิดประโยชน์ จะส่งผลกระทบต่อความคาดหวังเชิงลบของผู้พิพากษาสมทบ และเป็นการลดแรงจูงใจในการทำงานของคณะผู้พิพากษาสมทบ ในขณะที่เดียวกันพบว่า คณะผู้พิพากษาสมทบที่เป็นกลุ่มตัวอย่างทุกจังหวัดมีความพร้อมและศักยภาพเพียงพอในการสนับสนุน

การดำเนินงานใน โครงการกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งเชิงรุกและเชิงรับ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับนโยบายของผู้พิพากษา หัวหน้าศาลเยาวชนฯ แต่ละวาระ

องค์ประกอบสุดท้ายของการขับเคลื่อนคือเครือข่ายความร่วมมือ ซึ่งผลการศึกษาพบว่า ปัจจุบันศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ซึ่งเป็นศาลแม่ ได้จัดทำความร่วมมือกับเครือข่ายต่าง ๆ จำนวนมาก ทั้งเครือข่ายสถาบันการศึกษา เครือข่ายองค์กรภาครัฐ เครือข่ายองค์กรเอกชน และได้สื่อสารให้ศาลเยาวชนและครอบครัวทั่วประเทศนำไปใช้เป็นเครื่องมือ นอกจากนี้ศาลเยาวชนและครอบครัวแต่ละจังหวัดมีการจัดหาเครือข่ายความร่วมมือภายในจังหวัดตนเอง ซึ่งจากการสัมภาษณ์พบว่าบางจังหวัดยังมีการนำเครือข่ายมาใช้ไม่มากพอ ทั้งนี้สืบเนื่องจากไม่มีกระบวนการกระตุ้นและติดตามเครือข่าย รวมถึงความเข้าใจในการส่งต่อและบริหารจัดการเครือข่ายของผู้ให้คำปรึกษาฯ ยังมีน้อย

จากสรุปผลการศึกษาข้างต้น ผู้วิจัยพบว่าสอดคล้องกับประเด็นยุทธศาสตร์กับการบริหารงานภาครัฐแนวใหม่ ตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบราชการไทย (พ.ศ.2556 - พ.ศ. 2561) ในประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 4 และ 5 โดยในประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 4 เสนอว่าการวางระบบการบริหารงานราชการแบบบูรณาการ มีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมการทำงานร่วมกันภายในระบบราชการด้วยกันเองเพื่อแก้ปัญหาการแยกส่วนในการปฏิบัติงาน ระหว่างหน่วยงาน รวมถึงการวางระบบความสัมพันธ์และประสานความร่วมมือระหว่างราชการบริหารส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ในรูปแบบของการประสานความร่วมมือที่หลากหลาย ภายใต้วัตถุประสงค์เดียวกัน คือ นำศักยภาพเฉพาะของแต่ละหน่วยงานมาสร้างคุณค่าให้กับงานตามเป้าหมายที่กำหนด เพื่อขับเคลื่อนนโยบาย/ยุทธศาสตร์ของประเทศและการใช้ประโยชน์ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า

ในขณะที่ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 5 เสนอว่าการส่งเสริมระบบการบริหารกิจการบ้านเมืองแบบร่วมมือกันระหว่าง ภาครัฐภาคเอกชนและภาคประชาชน มีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมให้หน่วยงานราชการทบทบหนาทบาทและภารกิจของตนให้มีความเหมาะสม โดยให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน มุ่งเน้นการพัฒนารูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างภาครัฐกับภาคส่วนอื่น การถ่ายโอนภารกิจบางอย่างที่ภาครัฐไม่จำเป็นต้องดำเนินงานเองให้ภาคส่วนอื่น รวมทั้งการสร้างความร่วมมือหรือความเป็นภาคีหุ้นส่วน (Partnership) ระหว่างภาครัฐและภาคส่วนอื่น

ดังนั้นองค์ประกอบการขับเคลื่อนเชิงบูรณาการของศาลเยาวชนและครอบครัวเพื่อแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชน จึงเป็นการขับเคลื่อนผ่านกลไกของศูนย์ให้คำปรึกษาฯ โดยมีรูปแบบ เป็นการทำงานเชิงบูรณาการ ที่เป็นการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ ตามแผนยุทธศาสตร์การ พัฒนาระบบราชการไทย (พ.ศ.2556 - พ.ศ.2561) โดยมีองค์ประกอบการทำงานเชิงบูรณาการ แบบสหวิชาชีพ ซึ่งประกอบด้วย ข้าราชการตุลาการ ข้าราชการศาลยุติธรรม เจ้าพนักงานตุลาการ (ผู้ พิพากษาสมทบ) รวมถึงองค์กรชุมชนและองค์กรธุรกิจเอกชนที่ร่วมมือในลักษณะเครือข่าย

6.1.2 นวัตกรรมการขับเคลื่อนเชิงบูรณาการและกระบวนการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็ก และ เยาวชนที่ระทำความผิดของศาลเยาวชนและครอบครัว

ผู้วิจัยได้นำโมเดลเกลียวนวัตกรรม 7 ขั้นตอนของกระบวนการเกิดนวัตกรรมสังคัม (Spiral Model) เข้ามานำเสนอประกอบการวิเคราะห์ โดยพบว่า

ขั้นที่ 1 โอกาสและความท้าทายของการเกิดนวัตกรรม (Opportunities and Challenges) โดยโอกาสและความท้าทายเกิดจากการแนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) ที่เน้นการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553

ขั้นที่ 2 กรอบแนวคิดใหม่ (Generating Idea) เป็นกรอบแนวคิดในการจัดตั้งศูนย์ให้ คำปรึกษา แนะนำและประสานการประชุม เพื่อแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็ก เยาวชนและครอบครัว ที่มุ่ง แก้ปัญหาเด็กและเยาวชน โดยใช้การขับเคลื่อนเชิงบูรณาการเต็มรูปแบบ

ขั้นที่ 3 การพัฒนาและทดสอบ (Developing and Testing) เกิดขึ้นตั้งแต่ พ.ศ. 2553 จนถึงปัจจุบัน ซึ่งพบว่าในช่วงที่เริ่มจัดตั้งศูนย์ให้คำปรึกษา ประมาณปี พ.ศ. 2554 ถึง พ.ศ. 2560 เป็น ช่วงของการพัฒนาและทดสอบมาโดยตลอด และมีการพัฒนาและกระบวนการอย่างต่อเนื่อง จวบจนปัจจุบัน นวัตกรรมที่เกิดขึ้นยังคงต้องมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องต่อไป

ขั้นที่ 4 การดำเนินการกับคดีตัวอย่าง (Making the case) คดีที่เข้ามาจะถูก ถูก แยกแยะ และดำเนินการต่างกันไปแล้วแต่กรณี อย่างไรก็ตามควรมีการเผยแพร่กระบวนการ ความสำเร็จที่เป็นคดีตัวอย่าง หรือการจัดการความรู้ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาต่อไป

ขั้นที่ 5 การส่งมอบและการนำไปปฏิบัติ (Delivering and Implementing) เห็นได้ชัด ว่า การส่งมอบนวัตกรรมนี้ และการนำไปปฏิบัติของศาลเยาวชนและครอบครัว เริ่มมีประสิทธิผล อย่างดี เป็นนวัตกรรมที่สามารถแก้ไขปัญหาคดีเด็กและเยาวชนได้จริง เห็น ได้ชัดจากสถิติตัวเลขทั้งการ

เข้าสู่คดี และการกระทำผิดซ้ำของเด็กและเยาวชน ตั้งแต่ พ.ศ. 2555 จนถึงปัจจุบัน ลดลงอย่างเห็นได้ชัด อย่างไรก็ตามจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักพบว่า ยังมีปัญหาในเชิงระบบอยู่บ้าง

ขั้นที่ 6 การขยายและปรับขนาด (Growing and Scaling) พบว่าที่ผ่านมาระบบการต่าง ๆ ที่เป็นนวัตกรรมได้มีการขยายตัวมาโดยตลอด แต่ก็ยังคงต้องขยายกระบวนการต่อไป ให้ครอบคลุมมากที่สุดเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์มากยิ่งขึ้น

ขั้นที่ 7 การเปลี่ยนแปลงเชิงระบบ (Changing System) ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนสุดท้าย หรือจุดมุ่งหวังของกระบวนการนวัตกรรมสังคม คือเห็นการเปลี่ยนแปลงเชิงระบบ ซึ่งในปัจจุบัน จากผลการศึกษาพบว่า นวัตกรรมใหม่ที่เกิดขึ้นจาก พรบ.ศาลเยาวชนและครอบครัวฯ ปี 2553 ได้เริ่มส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้น แต่อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงเชิงระบบจะเกิดขึ้นได้นั้น ต้องพัฒนาคนหรือบุคลากรที่อยู่ในระบบให้มีประสิทธิภาพและมีแรงจูงใจ รวมถึงมีความเชื่อมั่นในกระบวนการ มีความเข้าใจในกระบวนการและมีกรอบคิด (Mindset) เดียวกันทั้งระบบ

จากผลการศึกษาทั้งหมดสรุปได้ว่า “ศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุมเพื่อแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กเยาวชนและครอบครัว” เป็นนวัตกรรมเชิงระบบที่เกิดขึ้นจาก พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ซึ่งตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาตั้งแต่จุดเริ่มต้น คือ เกิดโอกาสและความท้าทายจากเพิ่มขึ้นของการกระทำผิดและการกระทำผิดซ้ำของเด็กและเยาวชนในอดีต ส่งผลให้เกิดกรอบแนวคิดนวัตกรรมใหม่นี้ เพื่อแก้ปัญหาดังกล่าว ซึ่ง ตั้งแต่ พ.ศ. 2553 เป็นต้นมา ศาลเยาวชนและครอบครัวทุกจังหวัดทั่วประเทศ ได้นำเครื่องมือนี้มาใช้ในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน ซึ่งมีการพัฒนาและทดสอบนวัตกรรมนี้อยู่ตลอดเวลา จนกระทั่งในปัจจุบัน นวัตกรรมนี้อาจเรียกได้ว่า ก้าวเข้าสู่ช่วงของการเปลี่ยนแปลงเชิงระบบ ซึ่งหากจะให้นวัตกรรมนี้ก้าวสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงระบบได้ ควรต้องเร่งสร้างกระบวนการติดตามเด็กหลังสิ้นสุดคดีให้เป็นรูปธรรม รวมถึงการพัฒนาบุคลากรทั้งระบบให้มีศักยภาพสูงขึ้น รวมถึงมีแนวทางเชิงนโยบายที่ชัดเจนขึ้น ใช้ระบบเครือข่ายที่มีอยู่ของศาลให้มากขึ้น นวัตกรรมนี้จะ เป็นนวัตกรรมสังคมที่แก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดได้เป็นอย่างดี

ในขณะที่กระบวนการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดทางอาญาของ ศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุมเพื่อแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กเยาวชนและครอบครัว พบว่าศูนย์ให้คำปรึกษาฯ ได้ถูกจัดตั้งขึ้นภายใต้แนวคิดกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน ในพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัวฉบับปัจจุบัน

ซึ่งเน้นที่กระบวนการยุติธรรมทางเลือก และโดยเฉพาะกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) โดยศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุมเพื่อแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็ก เยาวชนและครอบครัว จะเป็นกลไกการขับเคลื่อนการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำ ความผิดทางอาญาที่เข้าสู่กระบวนการของศาลเยาวชนและครอบครัว

กระบวนการทำงานของศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุมเพื่อแก้ไขบำบัด ฟื้นฟูเด็กเยาวชนและครอบครัว ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดี เยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 มาตรา 73 วรรคสี่ กำหนดว่า เมื่อเด็กหรือเยาวชนมาอยู่ต่อหน้าศาล ให้ศาลตรวจสอบว่า เป็นเด็กหรือเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดหรือไม่ การจับกุมและการ ปฏิบัติต่อเด็กหรือเยาวชนเป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ และเพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิของ เด็กหรือเยาวชน ศาลอาจมีคำสั่งให้มอบตัวเด็กหรือเยาวชนให้แก่บิดา มารดา ผู้ปกครอง บุคคล หรือองค์กรซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วย ซึ่งการมอบตัวเด็กหรือเยาวชนให้แก่ผู้ดูแลหรือการ ปล่อยชั่วคราว หากปรากฏต่อศาลว่าเด็กหรือเยาวชนมีความจำเป็นต้องเข้ารับการรักษาหรือ รับคำปรึกษาแนะนำหรือเข้าร่วมกิจกรรมบำบัดใด ๆ ให้ศาลมีอำนาจกำหนดมาตรการขึ้นมาด้วยก็ได้ ซึ่งก็คือการส่งเด็กหรือเยาวชนเข้ารับคำปรึกษา ณ ศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุม เพื่อแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กเยาวชนและครอบครัว โดยหลังจากที่ศาลได้สวนคำร้องขอตรวจสอบการ จับหรือคำร้องขอให้ศาลควบคุมตัวเด็ก ตามมาตรา 73 แล้ว เมื่อศาลเห็นว่าเด็กหรือเยาวชนควรได้รับ การบำบัดรักษาหรือรับคำปรึกษาจากศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุมเพื่อแก้ไข บำบัดฟื้นฟูเด็กเยาวชนและครอบครัว ศาลอาจสั่งในรายงานกระบวนการพิจารณา หรือสั่งในคำร้องขอ อนุญาตปล่อยชั่วคราวระหว่างสอบสวน เพื่อมีคำสั่งให้เด็กหรือเยาวชนไปพบนักจิตวิทยาเพื่อเริ่ม ขั้นตอนของการสัมภาษณ์ประวัติและรับคำปรึกษา รวมถึงเข้าร่วมกิจกรรมบำบัดต่อไป

ทั้งนี้กระบวนการของศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุมเพื่อแก้ไขบำบัด ฟื้นฟูเด็กเยาวชนและครอบครัว แบ่งได้เป็น 6 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 งานเก็บข้อมูลพื้นฐานและสร้างความสัมพันธ์ เป็นการสร้างความสัมพันธ์ ที่ดีกับเด็กหรือเยาวชนและผู้ปกครองนั้น ถือว่าเป็นงานหน้าด่านที่สำคัญอันดับต้น ๆ ของงานใน ศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุมเพื่อแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็ก เยาวชนและครอบครัว

ส่วนที่ 2 งานนัดหมายเพื่อเข้ารับการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูครั้งต่อไป ซึ่งการพิจารณา วันและเวลานัดหมายจะคำนึงถึง (1) ความสมบูรณ์ของข้อมูลที่ได้รับ (2) ความเร่งด่วนของการบำบัด ฟื้นฟู (3) ภูมิฐานะและความพร้อมของครอบครัว

ส่วนที่ 3 งานจำแนก คือการจำแนกเด็กหรือเยาวชนที่ป่วย มีอาการทางจิต หรือมีความผิดปกติทางบุคลิกภาพ ออกจากกระบวนการยุติธรรมทั่วไป และนำเข้าสู่กระบวนการทางเลือกอื่น ๆ เช่น การส่งตัวเข้ารับการรักษาทางกายหรือทางจิตในโรงพยาบาลที่ได้ประสานกับศาล และการส่งโรงพยาบาลตุลาการหรือหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น ซึ่งการจำแนกเหล่านี้จะกระทำโดยนักจิตวิทยาของศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุมเพื่อแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กเยาวชนและครอบครัว ในเบื้องต้น และอาจมีการจำแนกซ้ำในเชิงลึกด้วยการส่งต่อหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องในการตรวจพิจารณาอื่น ๆ ตามแต่กรณี

ส่วนที่ 4 งานให้คำปรึกษา งานให้คำปรึกษาถือเป็นหนึ่งในยุทธศาสตร์หลักของงานศูนย์ให้คำปรึกษาฯ ทั้งนี้ส่วนใหญ่การให้คำปรึกษาจะเริ่มในนัดหมายครั้งที่ 2 เป็นต้นไป อาจทำโดยผู้พิพากษาสมทบหรือนักจิตวิทยาก็ได้ โดยจะใช้แนวทางการให้คำปรึกษาเชิงจิตวิทยาเพื่อสร้างแรงจูงใจในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม โดยอาศัยข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูลเบื้องต้นในครั้งแรกของการเข้าสู่ศูนย์ให้คำปรึกษาฯ ของเยาวชน ทั้งนี้หากมีสิ่งใดที่ผู้ให้คำปรึกษาสามารถช่วยเหลือหรือสนับสนุนเด็กหรือเยาวชน หรือผู้ปกครองได้ก็จะเกิดขึ้นในช่วงนี้ เช่น การฝึกอาชีพ การช่วยเหลือด้านการศึกษา การช่วยเหลือด้านการอาชีพ การช่วยเหลือด้านสวัสดิภาพอื่น ๆ เป็นต้น และการให้คำปรึกษาในแต่ละครั้งจะถูกบันทึกลงในแบบฟอร์มมาตรฐานของศาลเยาวชนและครอบครัวกลางทุกครั้ง เพื่อให้ นักจิตวิทยาประสานติดตามผลเสนอผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนต่อไป

ส่วนที่ 5 งานประสานติดตามผล งานประสานติดตามผลถือเป็นรอยต่อระหว่างงานเกือบทุกงานในศูนย์ให้คำปรึกษาฯ เพื่อประมวลผลเป็นสำนวนให้กับผู้พิพากษาเพื่อประกอบดุลพินิจในการตัดสินใจดำเนินการในด้านต่าง ๆ ต่อไป หรือเพื่อประกอบดุลพินิจในการพิจารณาพิพากษาคดีต่าง ๆ โดยมากแล้วงานประสานติดตามผลจะกระทำโดยนักจิตวิทยา เช่น การประสานติดตามผลจากผู้ให้คำปรึกษาผู้พิพากษาสมทบ การประสานติดตามผลจากหน่วยงานที่ส่งต่อเด็กหรือเยาวชน การประสานติดตามผลการดำเนินกิจกรรมทางเลือกต่าง ๆ หรือโครงการต่าง ๆ ที่เด็กหรือเยาวชนถูกส่งไปเข้าร่วมผ่านศูนย์ให้คำปรึกษาฯ นักจิตวิทยาจะทำหน้าที่ในการประสานรวบรวมข้อมูลการดำเนินงานต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในแต่ละสำนวน นำมาประมวลเรียบเรียงเสนอผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนเป็นรายวัน ผ่านแบบฟอร์มรายงานเจ้าหน้าที่แบบมาตรฐานของศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง พร้อมดำเนินงานตามคำสั่งย้อนกลับของผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนและประสานไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง หรือผู้ให้คำปรึกษาผู้พิพากษาสมทบ หรืออื่น ๆ ตามแต่กรณีจนบรรลุเป้าประสงค์

ส่วนที่ 6 งานรายงานผล การดำเนินการใด ๆ เกือบทุกขั้นตอน ของศูนย์ให้คำปรึกษาฯ จะต้องมีการรายงานผลไปสู่ผู้พิพากษาเสมอ การรายงานผลจึงต้องรายงานแยกกันไป

ตามแต่ละสำนวน แต่เมื่อยุติการให้คำปรึกษาแล้ว นักจิตวิทยาจะดำเนินการจัดทำรายงานเพิ่มขึ้นอีก 1 ฉบับ โดยจะเป็นรายงานสรุปรวบรวมข้อมูลทั้งหมดที่เกี่ยวข้อง โดยจะเสนอผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนเพื่ออนุมัติให้รวมเข้ากับสำนวนหลักเพื่อใช้ประกอบดุลพินิจในการพิจารณาคดีของผู้พิพากษา จะเห็นได้ว่างานรายงานผลจะสิ้นสุดลงเมื่อมีการยุติการให้คำปรึกษา และผู้พิพากษาอนุมัติให้รวมสำนวนสรุปดังกล่าวเข้ากับสำนวนหลักแล้วเท่านั้น

6.1.3 แนวทางการพัฒนาการขับเคลื่อนศาลเยาวชนและครอบครัวตามแนวคิด 7S

การขับเคลื่อนศาลเยาวชนและครอบครัวให้สามารถนำนวัตกรรมการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงระบบที่มีประสิทธิผลได้นั้น จำเป็นต้องปรับปรุงกระบวนการภายใน ซึ่งในส่วนนี้ผู้วิจัยได้นำแนวคิด 7S ที่พัฒนาโดย McKinsey มาเป็นกรอบในการวิเคราะห์ และปรับปรุง ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบ 7 ประการ ได้แก่ กลยุทธ์ โครงสร้าง ระบบ รูปแบบ ค่านิยมร่วม ทักษะ และพนักงาน โดยองค์ประกอบเหล่านี้จะต้องพึ่งพากันและมีแนวทางที่สอดคล้องกันเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด โดยผลการศึกษาพบว่า

ยุทธศาสตร์ (Strategy) ของศาลเยาวชนและครอบครัว ที่มุ่งแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู และสงเคราะห์มากกว่าการลงโทษ เป็นยุทธศาสตร์ที่เหมาะสมกับบริบทของประเทศไทย และสามารถที่จะปรับเปลี่ยนเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดคืนสู่สังคมอย่างมีคุณภาพได้จริง อย่างไรก็ตามจากผลการวิจัยพบว่า ปัญหาสำคัญที่เกิดขึ้นคือ วาระการทำงานของผู้พิพากษาหัวหน้าศาลฯ และผู้พิพากษา มีวาระเพียง 1-2 ปี ส่งผลให้การแปลงนโยบายสู่การปฏิบัติของศาลฯ บางจังหวัด ขาดแนวปฏิบัติที่ชัดเจน ต่อเนื่อง และสร้างสรรค์

ในส่วนของโครงสร้าง (Structure) การบริหารของศาลเยาวชนและครอบครัวเป็นโครงสร้างที่เหมาะสม และเป็นการทำงานเชิงบูรณาการ ตามแนวทางการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ ซึ่งผลการศึกษาพบว่าโครงสร้างการบริหารศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุม เพื่อแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กเยาวชนและครอบครัว ที่ทำหน้าที่แก้ไข บำบัด ฟื้นฟู ควรเพิ่มประธานผู้พิพากษาสมทบเข้าไปในโครงสร้างการบริหาร เพื่อให้เป็นหัวหน้าชุดในการจัดทำกิจกรรมแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู ทั้งเชิงรุกและเชิงรับ เพื่อให้กิจกรรมและโครงการมีความต่อเนื่อง

ในส่วนของระบบ (Systems) พบว่า ระบบที่จัดตั้งเพื่อการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนมีความสมบูรณ์ เหมาะสม สอดคล้องกับกลยุทธ์และโครงสร้าง อย่างไรก็ตาม พบว่าที่ยังต้องปรับปรุงน่าจะเป็นสิ่งสนับสนุนระบบที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น ด้วยการให้ความสำคัญเชิงกายภาพตามหลักจิตวิทยา เช่น การปรับปรุงบรรยากาศห้องให้คำปรึกษา เป็นต้น รวมถึงการลดภาระด้านเอกสารและขั้นตอนการทำงานของนักจิตวิทยา เพื่อให้มุ่งการทำงานด้านการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูให้มีประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

สำหรับในส่วนของค่านิยมที่มีร่วมกัน (Shared Values) ในส่วนนี้ผลการศึกษาพบว่า เป็นส่วนสำคัญที่ควรเร่งแก้ไข เนื่องจากปัจจุบันค่านิยมร่วมในการทำงานจะถูกปรับเปลี่ยนตามกรอบคิดของผู้บริหารศาลเยาวชนฯ ที่เข้ามาในแต่ละวาระ ซึ่งมีกรอบคิดต่างกัน และกรอบคิดที่ต่างกันส่งผลต่อแนวทางการปฏิบัติงานด้านการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู โดยหากผู้บริหารมีกรอบคิดที่เชื่อมั่นในระบบและนโยบายตามแนวทางของศาลเยาวชนและครอบครัว ก็จะมีกิจกรรม หรือ โครงการที่จริงจัง และเชิงรับเกิดขึ้นมามาก หรือมีแนวทางใหม่ๆ ที่เป็นนวัตกรรมเข้ามาส่งเสริมและสนับสนุนกระบวนการ แต่หากผู้บริหารที่เข้ามามีกรอบคิดที่แตกต่างกัน กิจกรรมและโครงการใหม่ๆ ก็จะไม่เกิดขึ้น

ผลการศึกษาส่วนทักษะ (Skills) ในส่วนนี้ผลการศึกษาพบว่า ทักษะของข้าราชการตุลาการ หรือข้าราชการศาลยุติธรรมมีทักษะความเชี่ยวชาญตามแต่ละตำแหน่งอยู่แล้ว ปัญหาคือทักษะของผู้ให้คำปรึกษา ซึ่งเป็นกลไกสำคัญของระบบ ที่ยังต้องพัฒนาทักษะด้านการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูให้มีความเป็นมืออาชีพมากขึ้น เมื่อความรู้ผนวกเข้ากับประสบการณ์ จะทำให้การให้คำปรึกษาแนะนำมีประสิทธิผลมากขึ้น

ในส่วนของพนักงาน (Staff) ในส่วนนี้ ผลการศึกษาพบว่า การสร้างแรงจูงใจ และแรงบันดาลใจของผู้บริหารศาลเยาวชนและครอบครัว ให้กับบุคลากรเป็นสิ่งสำคัญ โดยเฉพาะผู้พิพากษาสมทบที่เข้ามาปฏิบัติงานด้วยความเสียดสี และมุ่งมั่น จากผลการศึกษาพบว่า แรงจูงใจที่ต้องการของคณะผู้พิพากษาสมทบคือ การได้ทำงานอย่างเต็มศักยภาพ เพื่อแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็ก เยาวชน และสถาบันครอบครัว ตามเจตนารมณ์ของตนเองที่อาสาเข้ามาทำงานในส่วนนี้

ผลการศึกษาด้านรูปแบบ (Style) จากการสัมภาษณ์พบว่า รูปแบบการนำของผู้บริหารศาลฯ แต่ละคนไม่เหมือนกัน ซึ่งส่งผลให้การทำงานก็จะมีแนวทางที่แตกต่างกัน ซึ่งผลการศึกษาพบว่า

รูปแบบการนำของผู้บริหารศาลเยาวชนและครอบครัว ควรมีรูปแบบความมีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง การสร้างแรงบันดาลใจ และผู้นำเชิงสร้างสรรค์

สรุปแนวทางการพัฒนาการขับเคลื่อนศาลเยาวชนและครอบครัวจากผลการศึกษาคือจะพบว่า สิ่งที่ต้องปรับปรุงภายในเพื่อขับเคลื่อนศาลเยาวชนและครอบครัวให้สามารถนำนวัตกรรมการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงระบบที่มีประสิทธิผลได้นั้น ผู้ให้ ข้อมูลหลักมีการเสนอให้ ประธานผู้พิพากษาสมทบ มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศูนย์ให้ คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุมเพื่อแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนและครอบครัว นอกจากนี้ ศาลเยาวชนและครอบครัว ควรเร่งปรับปรุงกายภาพของศูนย์ให้คำปรึกษาฯ โดยมี บรรยากาศที่เอื้อต่อประสิทธิภาพการให้คำปรึกษา การสร้างค่านิยมร่วม ที่เป็นกรอบคิดร่วมกันใน การมุ่งมั่นจะแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็กและเยาวชน รวมถึงการสร้างแรงจูงใจและแรงบันดาลใจ และ การดึงศักยภาพของบุคลากรมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อกระบวนการสูงสุด และสร้าง กระบวนการพัฒนาและประเมินศักยภาพของผู้ให้คำปรึกษา การแบ่งปันความรู้ การจัดการความรู้ ในการให้คำปรึกษา และที่สำคัญคือความเป็นผู้นำของผู้บริหารศาลฯ ที่มุ่งพัฒนาและสร้างการ เปลี่ยนแปลงเชิงระบบให้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

6.2 ข้อเสนอแนะ

6.2.1 ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

จากผลการศึกษา ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะที่ได้จากผลการวิจัยดังนี้

- 1) วาระการดำรงตำแหน่งของผู้บริหารศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดต่าง ๆ ควรมีระยะเวลาที่พอที่จะดำเนินนโยบายได้อย่างต่อเนื่อง
- 2) ในการดำเนินโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ควรให้ความสำคัญกับการใช้ เครือข่ายเพื่อร่วมกันแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็กและเยาวชนให้มากขึ้น
- 3) ควรเร่งพัฒนาศักยภาพของผู้ให้คำปรึกษาฯ ให้มีความรู้และแรงจูงใจในการ ทำงานแบบมืออาชีพมากขึ้น
- 4) โครงสร้างของศูนย์ให้คำปรึกษาฯ ควรจะให้ประธานผู้พิพากษาสมทบ เข้าอยู่ใน โครงสร้างการบริหารเพื่อรับผิดชอบโครงการและกิจกรรมของศูนย์ฯ

5) ควรเร่งปรับปรุงกายภาพของห้องให้คำปรึกษา ให้เหมาะสมและสอดคล้องกับการให้คำปรึกษา แนะนำ ตามแนวทางเชิงจิตวิทยาการให้คำปรึกษา

6.2.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ในการวิจัยครั้งต่อไป เสนอให้ขยายขอบเขตการวิจัยออกไปตามจังหวัดต่าง ๆ ให้ครอบคลุมยิ่งขึ้น รวมถึงศึกษาวิจัยกรณีศึกษากระบวนการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูที่ประสบผลสำเร็จเพื่อเผยแพร่

บรรณานุกรม

- กิตติพงษ์ กิตยารักษ์. (2545). *กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: ทางเลือกใหม่สำหรับกระบวนการยุติธรรมไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน. (2563). *รายงานสถิติคดี ปี 2563*. สืบค้นจาก <https://www.djop.go.th/images/djopimage/year63-2.pdf>
- กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศ. (2564). *รายงานสถิติคดีประจำปี 2564*. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง. สืบค้นจาก <https://portal.djop.go.th/itinformation/home>
- กรมสุขภาพจิต. (2563). *รายงานประจำปีกรมสุขภาพจิตปีงบประมาณ 2563*. สืบค้นจาก https://dmh.go.th/report/dmh/rpt_year/view.asp?id=461.
- กรมประชาสัมพันธ์. (2563). *รายงานผลการดำเนินงานประจำปี 2563*. สืบค้นจาก <https://plan.prd.go.th/th/content/category/detail/id/1725/iid/85144>.
- เกราะแก้ว ภรณ์. (2566). กระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชน (ภาคต่อ). *วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง*, 6(1), 268-294. doi.org/10.14456/mfulj.2023.7
- จุฑามาศ เพชรเปล่งสี. (2564). ปัญหาการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีในการกระทำผิดซ้ำคดียาเสพติด กรณีศึกษาเฉพาะในศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดปทุมธานี. *วารสารวิจัยวิชาการ*, 4(3), 75-90. สืบค้นจาก doi.org/10.14456/jra.2021.69
- จุฑารัตน์ แก้วกัญญา. (2565). *สรุปสาระสำคัญของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา.
- จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย. (2556). *ระบบยุติธรรมและยุติธรรมทางเลือก: แนวการวิเคราะห์เชิงสังคมศาสตร์*. กรุงเทพฯ: สำนักแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จิรนิติ หะวานนท์. (2557). *ศาลเยาวชนและครอบครัวกับสิทธิมนุษยชน 2557*. สืบค้นจาก https://www.constitutionalcourt.or.th/occ_web/ewt_dl_link.php?mid=1359
- นัตรชัย นาถ้ำพลอย. (2563). การบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่. *วารสารศิลปศาสตร์ราชวมงคลสุวรรณภูมิ*, 2(2), 461-470.
- นัทรวิรัช องค์กรสิงห์. (2563). *รายงานการวิจัยเรื่องนวัตกรรมสังคม: การเปลี่ยนเชิงระบบของวิสาหกิจชุมชนศูนย์ข้าวชุมชนบ้านอุ่มแสง อ.ราชไศล จ.ศรีสะเกษ*. ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยรังสิต.
- ณรงค์ ใจหาญ. (2552). *กระบวนการสร้างความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในศาลยุติธรรม*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยและพัฒนาสาคี สำนักงานศาลยุติธรรม.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- ณัฐวิวัฒน์ สุทธิโยชิน. (2555). กฎหมายอาญาและอาชญาวิทยาชั้นสูง ทฤษฎีการลงโทษ. ใน *เอกสารการสอนชุดวิชาสาขาวิชานิติศาสตร์* (หน่วยที่ 6). นนทบุรี:สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- ธีรพันธ์ กำดารา. (2559). *ปัญหาการให้ความยินยอมในการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาของเด็กและเยาวชน* (Master's thesis). สืบค้นจาก <https://repository.nida.ac.th/items/5a75f66f-9b26-43c4-a711-43d23a7049cb>
- เทพศักดิ์ บุญรัตพันธุ์. (2554ก). ทิศทางและแนวโน้มของการบริการสาธารณะ. ใน *เอกสารการสอนชุดวิชาการบริหารการบริการสาธารณะ* (หน่วยที่ 6). นนทบุรี:สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- เทพศักดิ์ บุญรัตพันธุ์. (2554ข). แนวคิดและหลักการของการบริการสาธารณะ. ใน *เอกสารการสอนชุดวิชาการบริหารการบริการสาธารณะ* (หน่วยที่ 6). นนทบุรี:สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- บัญชา วิฑฒอนันต์. (2564). มาตรการทางกฎหมายในการบังคับใช้กับเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด : ศึกษารูปแบบการจัดการศึกษาให้แก่เด็กและเยาวชนเพื่อการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู. *วารสารวิทยาลัยนครราชสีมา*, 15(2), 55-68. สืบค้นจาก http://journal.nmc.ac.th/th/admin/Journal/2564Vol15No2_1599.pdf
- ประเวศ ะสี. (2545). *การพัฒนามนุษย์แนวใหม่เพื่ออนาคตที่ยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: หมอชาวบ้าน.
- ปุ่นยวงษ์ ไตรจุฑาทกาญจน์. (2562). มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญากับการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรม. *วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์*, 45(2), 52-79.
- พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 (แก้ไขปรับปรุงตาม ฉบับที่ 2 ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2558, ฉบับที่ 4 และฉบับที่ 5 พ.ศ. 2559), 2553. สืบค้นจาก <https://jvnc.coj.go.th/th/content/category/detail/id/8/cid/2740/iid/31707>
- พิสิษฐ์ ฉายะไพสิฐพร. (2555). *การทำงานของศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุมเพื่อแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กเยาวชนและครอบครัว: ศึกษากรณีของศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดเพชรบุรี*. ม.ป.ท. สืบค้นจาก https://library.coj.go.th/pdf-view.html?fid=12137&table=files_biblio

บรรณานุกรม (ต่อ)

- ภัทรวรรณ ทองใหญ่. (2562). การหันเหผู้กระทำผิดออกจากระบบกระบวนการยุติธรรมทางอาญา: ศึกษากรณีการหันเหในชั้นก่อนฟ้องในประเทศไทย. *วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*, 49(4), 727-753. สืบค้นจาก <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/tulawjournal/article/view/243681>
- วันทนี ทองธราพัชร. (2526). *การแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็กและเยาวชนตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. สืบค้นจาก <https://ir.stou.ac.th/handle/123456789/8077>
- วาชิณี ขสปัญญา. (2566). การพัฒนากฎหมายและความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชน ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการกระทำผิดความผิดซ้ำ ของเด็กและเยาวชนในคดีอาชญากรรม. *วารสารวิชาการอาชญวิทยาและนิติวิทยาศาสตร์*, 9(2), 78-99. สืบค้นจาก <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/forensic/article/view/264419>
- รังสรรค์ อินทน์จันทน์. (2560). *การบริหารภาครัฐ*. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- สถาบันพระปกเกล้า. (2546). *การปฏิรูปกระบวนการยุติธรรม กรณีการปฏิรูปกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม*. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง. สืบค้นจาก <https://kpi.ac.th/knowledge/book/data/527>
- สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข. (2546). *รายงานประจำปี 2546*. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง. สืบค้นจาก <https://kb.hsri.or.th/>
- สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย. (2565). *รายงานผลการดำเนินงาน*. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง. สืบค้นจาก https://www.tijthailand.org/th/financial_budget
- สถาบันสุขภาพเด็กแห่งชาติมหาราชินี. (2563). *รายงานประจำปีสถาบันสุขภาพเด็กแห่งชาติมหาราชินี*. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง. สืบค้นจาก <https://www.childrenhospital.go.th>.
- สมยศ นาวิการ. (2525). *การบริหารแบบมีส่วนร่วม*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เสกสัน เครือคำ. (2562). *การจัดการความขัดแย้งทางสังคมและกระบวนการยุติธรรมทางเลือก: แนวทางการประยุกต์ใช้สำหรับสังคมไทยยุค 4.0*. นครปฐม: เพชรเกษมการพิมพ์.
- สุปราณี สุวรรณทรัพย์. (2565). ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการบังคับใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาของเด็กและเยาวชนตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553. *วารสารปัญญาภิธาน*, 7(1), 223-236. สืบค้นจาก <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/PPJ/article/view/259269>

บรรณานุกรม (ต่อ)

- สุมนทิพย์ จิตสว่าง. (2561). การประเมินผลการดำเนินงานของกระบวนการยุติธรรมตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553. *วารสารสังคมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 47(1), 1-29. สืบค้นจาก doi.org/10.61462/cujss.v47i1.786
- สุริยะใส กตะศิลา. (2562). *เอกสารประกอบการเรียนการสอนวิทยาลัยนวัตกรรมการสังคม วิชา CSI 701 ทฤษฎีนวัตกรรมสังคม*. ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยรังสิต.
- สุวิษ ปลอดติกร. (2555). *กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการดำเนินคดีอาญาของศาลเยาวชนและครอบครัว, หลักสูตรผู้พิพากษาผู้บริหารในศาลชั้นต้น รุ่นที่ 10*. กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม.
- สำนักคณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรม. (2566). *ระเบียบคณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรม ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการคัดเลือกบุคคลเพื่อบรรจุตำแหน่งผู้พิพากษาสมทบในศาลเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2554 และที่แก้ไขเพิ่มเติม*. สืบค้นจาก <https://ojc.coj.go.th/th/content/page/index/id/8913>
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2563). *สถิติคดีอาญา ปี 2563*. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง. สืบค้นจาก <http://statbbi.nso.go.th/staticreport/page/sector/th/01.aspx>
- สำนักงานศาลยุติธรรม. (2565). *หนังสือรายงานสถิติประจำปี พ.ศ. 2564*. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง. สืบค้นจาก <https://oppb.coj.go.th/th/content/category/detail/id/8/cid/2085/iid/300811>
- สำนักแผนงานและงบประมาณ ศาลเยาวชนครอบครัวกลาง. (2564). *รายงานผลการดำเนินงานประจำปี 2564*. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง. สืบค้นจาก <https://oppb.coj.go.th/th>
- ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง. (2566). *รายงานประจำปี*. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง. สืบค้นจาก <https://jvnc.coj.go.th/>
- อนันต์ จันทร์ โอภากร. (2561). การศึกษากฎหมายเชิงสหวิทยาการ. *วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง*, 1(1), 19-32.
- อภิรัตน์ กังสดารพร. (2559). *รายงานการวิจัยเรื่องภาวะผู้นำและการให้คำปรึกษาเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดทางอาญา: กรณีศึกษาผู้ให้คำปรึกษาในศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดสมุทรสาครและจังหวัดใกล้เคียง*. ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยรังสิต.
- Boston, J. (1996). *Public Management: The New Zealand Model*. Oxford University UK Press.
- Hood, C. (1991). A Public Management for All Seasons. *Public Administration*, 69(1), 3-19.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- Kathryn, M. B., & David, C. M. (1998). *Management*. New York: McGraw-Hill.
- Kirsten, B. & Geoff, M. (n.d.). *A compendium of innovation methods*. London: Nesta. Retrieved from <https://media.nesta.org.uk/documents/Compendium-of-Innovation-Methods-March-2019.pdf>
- Lenman, B. & Parker, G. (1980). The State, The Community and the Criminal Law in Early Modern Europe. In Vic. Gatrell, B. Lenman, & G. Parker (Eds.), *Crime and the law: the social history of crime in Western Europe since 1500*. London: Europa Publications Limited.
- Murray, R., Caulier-Grice, J., & Mulgan, G. (2016). *The Open Book of Social Innovation*. London: Nesta. Retrieved from <http://youngfoundation.org/wpcontent/uploads/2012/10/The-Open-Book-of-Social-Innovationg.pdf>
- Mulgan, G. (2006). The Process of Social Innovation. *Innovations: Technology, Governance, Globalization*, 1(2), 145–162.
- Rogers, M. (2003). *Diffusion of Innovations*. New York: Free Press.

ภาคผนวก ก

จดหมายขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่องานวิจัย

มหาวิทยาลัยรังสิต Rangsit University

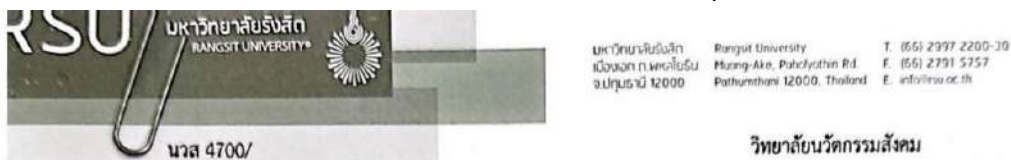
จดหมายขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่องานวิจัย
ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ฉบับที่ 1

มหาวิทยาลัยรังสิต RANGSIT UNIVERSITY				มหาวิทยาลัยรังสิต เมืองเอก ก.พ.น.ส.รังสิต จ.ปทุมธานี 12000	Rangsit University Mueang-Aek, Pathuayathin Rd. Pathumthani 12000, Thailand	T. (66) 2997 2200-30 F. (66) 2791 5757 E. info@rsu.ac.th
นวส 4700/065		วิทยาลัยนวัตกรรมการศึกษาระดับปริญญาโท				
20 มิถุนายน 2566						
เรื่อง	ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่องานวิจัย					
กรรมาธิการ	ท่านอธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง					
สิ่งที่ส่งมาด้วย	โครงสร้างคำถาม					
เนื่องด้วยข้าพเจ้า ผศ.ดร.อภิรัตน์ กังสดารพร รองคณบดีฝ่ายบริหาร วิทยาลัยนวัตกรรมการศึกษาระดับปริญญาโท มหาวิทยาลัยรังสิต เป็นที่ปรึกษาโครงการวิจัย เรื่อง "นวัตกรรมการขับเคลื่อนเชิงบูรณาการของศาลเยาวชนและครอบครัวกับการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็ก และเยาวชนที่กระทำความผิดทางอาญา" โดยมีวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อศึกษารูปแบบการบริหารจัดการเชิงบูรณาการของศาลเยาวชนและครอบครัว รวมถึงเพื่อศึกษากระบวนการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดทางอาญาของศาลเยาวชนและครอบครัว และเพื่อนำเสนอแนะนวัตกรรมการขับเคลื่อนเชิงบูรณาการของศาลเยาวชนและครอบครัวกับการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็ก และเยาวชนที่กระทำความผิดทางอาญา โดยนักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ในโครงการนี้ ได้แก่ นายวิชัย ลอยสรวงสิน ซึ่งเป็นนักศึกษาระดับปริญญาเอก วิทยาลัยนวัตกรรมการศึกษาระดับปริญญาโท ซึ่งมีความประสงค์จะเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญในศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ได้แก่ ท่านอธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ท่านผู้พิพากษาที่กำกับดูแลศูนย์ให้คำปรึกษา แนะนำและประสานการประชุม ท่านผู้พิพากษาสมทบ รวมถึงนักจิตวิทยาประจำศูนย์ให้คำปรึกษา ในการนี้จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านอธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง เข้าเก็บข้อมูล ณ ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ในเดือนสิงหาคม 2566 โดยการกำหนดวันในการเข้าเก็บข้อมูลให้เป็นไปตามความสะดวกของท่านและคณะผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยติดต่อผู้วิจัยได้ที่หมายเลขโทรศัพท์ 081-358-7444						
จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์						
ขอแสดงความนับถือ						
(ผศ.ดร.อภิรัตน์ กังสดารพร)						
รองคณบดีฝ่ายบริหาร วิทยาลัยนวัตกรรมการศึกษาระดับปริญญาโท มหาวิทยาลัยรังสิต						
www.rsu.ac.th						

จดหมายขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่องานวิจัย
ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ฉบับที่ 2

RSU	มหาวิทยาลัยรังสิต RANGSIT UNIVERSITY		มหาวิทยาลัยรังสิต เมืองเอก ก.พ.รังสิต จ.ปทุมธานี 12000	Rangsit University Mueang-Aek, Patholayothin Rd. Pathumthani 12000, Thailand	T. (66) 2397 2200-30 F. (66) 7 791 5757 E. info@rsu.ac.th
นวส 4700/066			วิทยาลัยนวัตกรรมการศึกษาระดับปริญญาตรี		
20 มิถุนายน 2566					
เรื่อง	ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่องานวิจัย				
กราบเรียน	ท่านรองอธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ท่านดวงใจ นาคินทร์ ใจจันทร์เดือน				
สิ่งที่ส่งมาด้วย	โครงสร้างคำถาม				
เนื่องด้วยข้าพเจ้า ผศ.ดร.อภิรัตน์ กังสสารพร รองคณบดีฝ่ายบริหาร วิทยาลัยนวัตกรรมการศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยรังสิต ซึ่งเป็นที่ปรึกษาโครงการวิจัย เรื่อง “นวัตกรรมการขับเคลื่อนเชิงบูรณาการของศาลเยาวชนและครอบครัวกับการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็ก และเยาวชนที่กระทำความผิดทางอาญา” โดยมีวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อศึกษารูปแบบการบริหารจัดการเชิงบูรณาการของศาลเยาวชนและครอบครัว รวมถึงเพื่อศึกษาระบบการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดทางอาญาของศาลเยาวชนและครอบครัว และเพื่อนำเสนอแนวทางการขับเคลื่อนเชิงบูรณาการของศาลเยาวชนและครอบครัวกับการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็ก และเยาวชนที่กระทำความผิดทางอาญา โดยนักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ในโครงการนี้ ได้แก่ นายวิชัย ลอยสรวงสิน ซึ่งเป็นนักศึกษาระดับปริญญาเอก วิทยาลัยนวัตกรรมการศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยรังสิต ซึ่งมีความประสงค์จะเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญในศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ได้แก่ ท่านอธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ท่านรองอธิบดีผู้พิพากษา ท่านผู้พิพากษาที่กำกับดูแลศูนย์ให้คำปรึกษา แนะนำและประสานการประชุม ท่านผู้พิพากษาสมทบ รวมถึงนักจิตวิทยาประจำศูนย์ให้คำปรึกษา ในการนี้จึงขอความอนุเคราะห์จากท่าน เข้าเก็บข้อมูล ณ ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ในเดือนสิงหาคม 2566 โดยการกำหนดวันในการเข้าเก็บข้อมูล ให้เป็นไปตามความสะดวกของท่านและคณะผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยติดต่อผู้วิจัยได้ที่หมายเลขโทรศัพท์ 081-358-7444					
จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์					
ขอแสดงความนับถือ					
(ผศ.ดร.อภิรัตน์ กังสสารพร)					
รองคณบดีฝ่ายบริหาร					
วิทยาลัยนวัตกรรมการศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยรังสิต					
www.rsu.ac.th					

จดหมายขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่องานวิจัย
ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดปทุมธานี

1 กันยายน 2566

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่องานวิจัย
กราบเรียน ท่านผู้พิพากษาหัวหน้าศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดปทุมธานี
สิ่งที่ส่งมาด้วย โครงสร้างคำถาม

เนื่องด้วยข้าพเจ้า ผศ.ดร.อภิรัตน์ กังสดารพร รองคณบดีฝ่ายบริหาร วิทยาลัยนวัตกรรมการสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต ซึ่งเป็นที่ปรึกษาโครงการวิจัย เรื่อง “นวัตกรรมการขับเคลื่อนเชิงบูรณาการของศาลเยาวชนและครอบครัวกับการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็ก และเยาวชนที่กระทำความผิดทางอาญา” โดยมีวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อศึกษารูปแบบการบริหารจัดการเชิงบูรณาการของศาลเยาวชนและครอบครัว รวมถึงเพื่อศึกษากระบวนการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดทางอาญาของศาลเยาวชนและครอบครัว และเพื่อนำเสนอ นวัตกรรมการขับเคลื่อนเชิงบูรณาการของศาลเยาวชนและครอบครัวกับการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็ก และเยาวชนที่กระทำความผิดทางอาญา

โดยนักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ในโครงการนี้ ได้แก่ นายวิชัย ลอยสรวงสิน ซึ่งเป็นนักศึกษาระดับปริญญาเอก วิทยาลัยนวัตกรรมการสังคม มีความประสงค์จะเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก ได้ขออนุญาตเก็บข้อมูลจากท่านอธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ซึ่งมีอบหมายให้ท่านรองอธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ท่านดวงใจ นาคินทร์ ใจจันทร์เตือน เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ โดยท่านรองอธิบดีฯ ได้แนะนำให้ผู้วิจัยเก็บข้อมูลเพิ่มเติมกับศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดปทุมธานี เนื่องจากเป็นศาลเยาวชนฯ ที่มีกิจกรรมเชิงรุกและเชิงรับที่มีประสิทธิภาพสูง

ในกาวนี้จึงขอความอนุเคราะห์จากท่าน เก็บข้อมูล ณ ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดปทุมธานี ในเดือน กันยายน 2566 โดยการกำหนดวันในการเก็บข้อมูล ให้เป็นไปตามความสะดวกของท่านและคณะผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยติดต่อผู้วิจัยได้ที่หมายเลขโทรศัพท์ 081-358-7444

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(ผศ.ดร.อภิรัตน์ กังสดารพร)

รองคณบดีฝ่ายบริหาร วิทยาลัยนวัตกรรมการสังคม
มหาวิทยาลัยรังสิต

จดหมายตอบรับการขอเข้าเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก
ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดปทุมธานี

ที่ ศย ๓๐๑.๐๑๑/ ๕๐๔

ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดปทุมธานี
ถนนรังสิต-นครนายก อำเภอธัญบุรี
จังหวัดปทุมธานี ๑๒๑๑๐

๑๕ กันยายน ๒๕๖๖

เรื่อง ตอบรับการขอเข้าเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก

เรียน รองคณบดีฝ่ายบริหาร วิทยาลัยนวัตกรรมการสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต

อ้างถึง หนังสือวิทยาลัยนวัตกรรมการสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต ที่ นวส ๔๗๐๐/ ลงวันที่ ๑ กันยายน ๒๕๖๖

ตามหนังสือที่อ้างถึง วิทยาลัยนวัตกรรมการสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต ขอความอนุเคราะห์ให้ นายวิชัย ลอยสรวงสิน นักศึกษาระดับปริญญาเอก วิทยาลัยนวัตกรรมการสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต เข้าเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดปทุมธานี เพื่อศึกษารูปแบบการบริหารจัดการเชิงบูรณาการของศาลเยาวชนและครอบครัว ความละเอียดแจ้งแล้ว นั้น

ในการนี้ ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดปทุมธานีมีความยินดีที่จะให้นายวิชัย ลอยสรวงสิน เข้าเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก ในพุธที่ ๒๐ กันยายน ๒๕๖๖ เวลา ๑๐.๐๐ นาฬิกา ณ ห้องประชุม เกศการุณ ชั้น ๒ อาคาร ๑ ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดปทุมธานี

จึงเรียนมาเพื่อทราบ

ขอแสดงความนับถือ

(นายชวลิต คณานิตย์)

ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดปทุมธานี

สำนักงานประจำศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดปทุมธานี

กลุ่มงานช่วยอำนวยความสะดวก

โทรศัพท์ ๐ ๒๕๗๗ ๖๑๕๒ - ๕๗ ต่อ ๑๐๕

โทรสาร ๐ ๒๕๗๗ ๖๐๒๓

E - mail : pttjc@coj.go.th

จดหมายขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่องานวิจัย
ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดสมุทรสาคร

เลข วิทยุ โทรทัศน์ Rangsit University T. (06) 2997 2200-10
เมืององครักษ์ จังหวัดสุพรรณบุรี Muang Aek, Phaholyothin Rd. F. (06) 2731 5757
จ.ปทุมธานี 12000 Pathumthani 12000, Thailand E. info@ru.ac.th

วิทยาลัยนวัตกรรมการสังคม

22 มกราคม 2567

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลงานวิจัยชุมชนผู้ปกครอง

เรียน ท่านผู้พิพากษาหัวหน้าศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดสมุทรสาคร

เนื่องด้วยข้าพเจ้า ผศ.ดร.อภิรัตน์ กังสดารพร ผู้พิพากษาสมทบ ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดสมุทรสาคร และดำรงตำแหน่งรองคณบดีบริหาร วิทยาลัยผู้นำและนวัตกรรมสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต ซึ่งเป็นหน่วยงานภายนอกอีกตำแหน่งหนึ่ง ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาศักยภาพบุคลากร และการเผยแพร่ภาพลักษณ์การทำงานที่เป็นเลิศของศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดสมุทรสาคร จึงได้ร่วมทำงานวิจัยกับนายวิชัย ลอยสรวงสิน ผู้พิพากษาสมทบศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดสมุทรสาคร ซึ่งเป็นนักศึกษาปริญญาเอกในหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชานำทางสังคม ธุรกิจและการเมือง โดยศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาและเผยแพร่กระบวนการที่ประสบความสำเร็จในการปฏิบัติงานเพื่อแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู และแนวทางการปฏิบัติงานในตำแหน่งผู้พิพากษาสมทบ

ทั้งนี้จึงขอความอนุเคราะห์ท่านในการเข้าเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ (1) ท่านผู้พิพากษาหัวหน้าศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดสมุทรสาคร (2) ท่านผู้พิพากษาหรือท่านผู้พิพากษาอาวุโสในศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดสมุทรสาคร (3) ท่านผู้อำนวยการศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดสมุทรสาคร (4) ท่านผู้พิพากษาสมทบในศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดสมุทรสาคร (5) ข้าราชการและพนักงานในศาลเยาวชนและครอบครัว จังหวัดสมุทรสาคร (6) ข้อมูลของเด็กหรือเยาวชนและครอบครัวที่เคยกระทำความผิดและสามารถกลับไปใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างปกติสุข โดยการเข้าเก็บข้อมูลจะเริ่มดำเนินการภายในช่วงระหว่างเดือน มกราคม 2567 ถึง กุมภาพันธ์ 2567 โดยในการศึกษานี้ จะไม่เปิดเผยภาพและรายชื่อของเด็กหรือเยาวชนและครอบครัวที่ไปทำการสัมภาษณ์

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(ผศ.ดร.อภิรัตน์ กังสดารพร)

รองคณบดีฝ่ายบริหาร

วิทยาลัยผู้นำและนวัตกรรมสังคม

ภาคผนวก ข

ตัวอย่าง การร่วมลงนามเป็นภาคีเครือข่าย
ของศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดปทุมธานี

บันทึกข้อตกลงว่าด้วย
ความร่วมมือในการจัดและส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบ
และการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) แก่เด็กและเยาวชน
ระหว่าง
ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดปทุมธานี กับ
สำนักงาน กศน. จังหวัดปทุมธานี กระทรวงศึกษาธิการ

บันทึกข้อตกลงความร่วมมือฉบับนี้ทำขึ้น ณ ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดปทุมธานี
เมื่อวันที่ ๑ เดือน สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๗

ระหว่าง
ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดปทุมธานี โดย นางเนตรดาว มโนธรรมกิจ ตำแหน่ง
ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดปทุมธานี ตั้งอยู่เลขที่ ๕๗๗ หมู่ ๔ ถนนรังสิต -
นครนายก ตำบลรังสิต อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี ๑๒๑๑๐ ซึ่งต่อไปในบันทึกข้อตกลงว่าด้วยความ
ร่วมมือนี้จะเรียกว่า "ศาล" ฝ่ายหนึ่ง

กับ
สำนักงาน กศน. จังหวัดปทุมธานี โดย นางสุรางค์ นันททววงศ์ ผู้อำนวยการสำนักงาน
กศน. จังหวัดปทุมธานี ตำแหน่งผู้อำนวยการ สำนักงาน กศน. จังหวัดปทุมธานี กระทรวงศึกษาธิการ
ตั้งอยู่เลขที่ ๑๑๗ หมู่ ๑ ถนนติวานนท์ ตำบลบางกะดี อำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี ๑๒๐๐๐
ซึ่งต่อไปในบันทึกข้อตกลงว่าด้วยความร่วมมือนี้จะเรียกว่า "กศน." อีกฝ่ายหนึ่ง

อนุสนธิจากการที่ศาลเยาวชนและครอบครัวกลางและสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอก
ระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (สำนักงาน กศน.) กระทรวงศึกษาธิการ ได้ลงนามบันทึกข้อตกลง
ว่าด้วยความร่วมมือในการจัดและส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.)
แก่เด็กและเยาวชน เมื่อวันที่ ๑๕ เดือน มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๖

ดังนั้น "ศาล" และ "กศน." ซึ่งเป็นหน่วยปฏิบัติในพื้นที่ของจังหวัดปทุมธานี มีความ
ประสงค์ที่จะสานต่อวัตถุประสงค์ข้างต้น ทั้งสองฝ่ายจึงได้ตกลงจัดทำบันทึกข้อตกลงร่วมกันภายใต้
เจตนารมณ์ของบันทึกข้อตกลงฯ เมื่อวันที่ ๑๕ เดือน มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๖ เพื่อจัดให้มีการศึกษา

- ๒ -

นอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) แก่เด็กและเยาวชนที่อยู่ในระหว่างการตรวจสอบการจับและการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดปทุมธานี โดยจะดำเนินการตามขอบเขตของบันทึกข้อตกลง ดังนี้

๑. วางแผน กำหนดเป้าหมาย กลไกและการดำเนินงานจัดการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยร่วมกัน โดยเริ่มตั้งแต่ปีการศึกษา ๒๕๕๗ เป็นต้นไป

๒. จัดตั้งคณะกรรมการ เพื่อประสานงานขับเคลื่อนการดำเนินงานจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยร่วมกัน

๓. ติดตามและประเมินผลการดำเนินงานจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยร่วมกัน

๔. ทั้งสองฝ่ายตกลงให้บันทึกข้อตกลงว่าด้วยความร่วมมือฉบับนี้ ตลอดจนข้อมูลที่มีการแลกเปลี่ยนระหว่างกันเป็นความลับ ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะนำไปเปิดเผยต่อสาธารณะมิได้ เว้นแต่จะได้รับความยินยอมเป็นหนังสือจากอีกฝ่ายหนึ่ง หรือโดยอำนาจแห่งกฎหมายเท่านั้น

๕. บันทึกข้อตกลงว่าด้วยความร่วมมือนี้มีผลบังคับใช้นับถัดจากวันลงนามเป็นต้นไป

๖. การแก้ไข เปลี่ยนแปลง หรือยกเลิกบันทึกข้อตกลงความร่วมมือฉบับนี้ ให้เป็นไปตามที่ทั้งสองฝ่ายได้ตกลงร่วมกัน และให้ทำบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร

บันทึกข้อตกลงว่าด้วยความร่วมมือนี้ ทำขึ้นเป็นสองฉบับมีข้อความถูกต้องตรงกัน ทั้งสองฝ่ายได้อ่านและเข้าใจข้อความโดยละเอียดตลอดแล้ว จึงได้ลงลายมือชื่อพร้อมทั้งประทับตรา (ถ้ามี) ไว้เป็นสำคัญต่อหน้าพยาน และต่างฝ่ายได้เก็บรักษาไว้ฝ่ายละฉบับ โดยให้มีผลนับแต่วันที่ลงลายมือชื่อเป็นต้นไป

ทั้งนี้ ตั้งแต่วันที่ ๑ เดือน สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๗ เป็นต้นไป

ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดปทุมธานี

สำนักงาน กศน.จังหวัดปทุมธานี

(ลงนาม) .....

(ลงนาม) .....

(นางเนตรดาว มโนธรรมกิจ)

(นางสุรางค์ นันททาวงค์)

ผู้พิพากษาหัวหน้า

ผู้อำนวยการ

ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดปทุมธานี

สำนักงาน กศน. จังหวัดปทุมธานี

-๓-

(ลงนาม) ..... พยาน (ลงนาม) .....
 (นางจุติพร ทัพเจริญ) (นางณัฐกฤตา พึ่งสุข)
 ประธานผู้พิพากษาสมทบ ผู้อำนวยการ กศน อำเภอมืองปทุมธานี
 ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดปทุมธานี

(ลงนาม) .....
 (นางสาวประภาภรณ์ อิติมาวงศ์)
 ผู้อำนวยการ กศน อำเภอดันบุรี

(ลงนาม) .....
 (นางสาวนงลักษณ์ เดชระพีพงษ์)
 ผู้อำนวยการ กศน อำเภอลองหลวง

(ลงนาม) .....
 (นางสุทธิรักษ์ พุ่มไสว)
 ผู้อำนวยการ กศน อำเภอสามโคก

(ลงนาม) .....
 (นางสาวณัฐชารัตน์ ชูมีวาทิน)
 ผู้อำนวยการ กศน อำเภอลาดหลุมแก้ว

(ลงนาม) .....
 (นายสมภพ มูรพันธ์)
 ผู้อำนวยการ กศน อำเภอลำลูกกา

(ลงนาม) .....
 (นางกรรณกร ชูเทพ)
 ผู้อำนวยการ กศน อำเภอหนองเสือ

มหาวิทยาลัยรังสิต

Rangsit University

บันทึกข้อตกลงความร่วมมือ
Memorandum Of Understanding (MOU)
ว่าด้วยการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็ก เยาวชน และครอบครัว
ระหว่าง

ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดปทุมธานี

กับ

วิทยาลัยเทคโนโลยีปัญญาภิวัฒน์

บันทึกข้อตกลงความร่วมมือนี้ทำขึ้นระหว่างศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดปทุมธานี โดยนายอนุพาน สุร่าไพ ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดปทุมธานี กับ วิทยาลัยเทคโนโลยีปัญญาภิวัฒน์ โดยนายณรงค์ศักดิ์ ภูมิศรีสอาด ผู้แทนผู้รับใบอนุญาตวิทยาลัยเทคโนโลยีปัญญาภิวัฒน์ ทั้งสองฝ่ายตกลงร่วมมือกันในการเป็นเครือข่ายสอดส่องดูแลเด็กและเยาวชนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดหรืออยู่ระหว่างการพิจารณาคดีหรือหลังคำพิพากษาของศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดปทุมธานี ตลอดจนผู้เสียหาย หรือคู่กรณีในคดีคุ้มครองสวัสดิภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็ก เยาวชน และครอบครัวให้สามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไปในทางที่ดีขึ้น ทั้งช่วยส่งเสริมสนับสนุนเด็กและเยาวชนให้รู้สำนึก ไม่หวนกลับไปกระทำความผิด และสามารถอยู่กับครอบครัว ชุมชน และสังคมได้อย่างปกติสุข เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว จึงร่วมมือกันจัดทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ มีรายละเอียดดังนี้

ข้อ ๑ ร่วมมือพัฒนาศักยภาพและปรับปรุงข้อจำกัดบางประการขององค์กรให้เกิดกระบวนการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และประสบการณ์ในการดำเนินงานต่อกันได้อย่างราบรื่น

ข้อ ๒ ร่วมกันและสนับสนุนในการจัดฝึกอบรม พัฒนาฝีมือแรงงานอาชีพแก่เด็กและเยาวชน

ข้อ ๓ ร่วมกันและสนับสนุนในการแลกเปลี่ยนข้อมูลทางวิชาการหรือวิทยาการใหม่ ๆ เพื่อความก้าวหน้าในการดำเนินงานด้านต่าง ๆ

ข้อ ๔ ร่วมมือและสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพของบุคลากร และเสริมสร้างคุณภาพชีวิตบุคลากรในองค์กรร่วมกัน เพื่อความพร้อมต่อการปฏิบัติงาน และเพิ่มศักยภาพในการพัฒนาระบบงาน

ข้อ ๕ ร่วมมือและสนับสนุนในการจัดกิจกรรมโครงการต่าง ๆ รอบด้าน เพื่อประโยชน์ในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็ก เยาวชน และครอบครัว พร้อมทั้งติดตามประเมินผลการดำเนินงานต่าง ๆ

ข้อ ๖ ร่วมมือ สนับสนุน และส่งเสริมการระดมสรรพกำลังอำนวยความสะดวกต่อบุคลากรในระดับปฏิบัติงาน เพื่อให้การดำเนินการต่าง ๆ มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับวัตถุประสงค์

ข้อ ๗ บันทึกข้อตกลงความร่วมมือนี้ อาจมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหรือเพิ่มเติมเพื่อความเหมาะสมได้โดยได้รับความเห็นชอบทั้งสองฝ่าย

ข้อ ๘ ในการดำเนินงานตามข้อตกลงความร่วมมือที่จะเกิดขึ้น ทั้งสองฝ่ายจะตั้งผู้ประสานงานร่วมกันเพื่อกำหนดรายละเอียดขั้นตอนดำเนินงานภายใต้ขอบเขตของหลักการในบันทึกข้อตกลงความร่วมมือนี้

/ข้อ ๘ บันทึกข้อตกลง....

-๒-

ข้อ ๔ บันทึกข้อตกลงความร่วมมือนี้ ทำขึ้นเป็นสองฉบับมีข้อความถูกต้องตรงกัน ทั้งสองฝ่ายได้อ่านและเข้าใจข้อความอย่างละเอียดแล้ว จึงได้ลงลายมือชื่อไว้เป็นสำคัญ และแต่ละฝ่าย ต่างยึดถือไว้ฝ่ายละหนึ่งฉบับ โดยให้มีผลถือปฏิบัติตามบันทึกนี้ นับตั้งแต่วันที่ลงนามเป็นต้นไป

ลงนาม ณ ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดปทุมธานี ๕๗๗ หมู่ ๔ ถนนรังสิต-นครนายก ตำบลรังสิต อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี เมื่อวันที่ ๑๓ เดือนกันยายน พุทธศักราช ๒๕๖๑

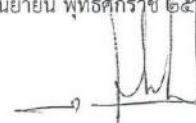
ลงชื่อ

(นายณพาน สุระไพ)

ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลเยาวชนและครอบครัว
จังหวัดปทุมธานี

ลงชื่อ

(นายณรงค์ศักดิ์ ภูมิศรีสอาด)

ผู้แทนผู้รับใบอนุญาตวิทยาลัยเทคโนโลยีปัญญาภิวัฒน์

ลงชื่อ

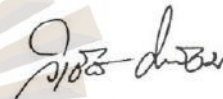

(นางจุติพร ทัพเจริญ)

ประธานผู้พิพากษาสมทบ
ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดปทุมธานี

พยาน

ลงชื่อ

(นายวีเชียร เนียมน้อม)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยเทคโนโลยีปัญญาภิวัฒน์

พยาน

มหาวิทยาลัยรังสิต Rangsit University

บันทึกข้อตกลงประสานความร่วมมือ
ในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนผู้กระทำความผิด
ที่มีปัญหาด้านสารเสพติดและด้านวิชาการ

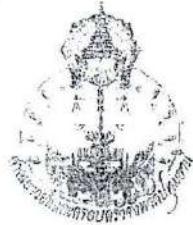
บันทึกข้อตกลงฉบับนี้ทำขึ้น ระหว่าง ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดปทุมธานี กับ
สถาบันบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดแห่งชาติบรมราชชนนี กรมการแพทย์

๑. ความเป็นมา

ปัญหายาเสพติดเป็นปัญหาสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของประเทศในหลายด้าน
ปัจจุบันเด็กและเยาวชนมีแนวโน้มการใช้สารเสพติดเพิ่มมากขึ้น ซึ่งการกระทำดังกล่าวเป็น
ความผิดตามกฎหมาย เด็กและเยาวชนกลุ่มนี้มักมีปัญหาด้านอื่นที่มีความยุ่งยากซับซ้อนในการ
แก้ไข บำบัด ฟื้นฟู ตลอดจนการดูแลรักษา อาทิ ปัญหาด้านจิตสังคม ปัญหาครอบครัว ปัญหา
เศรษฐกิจ เป็นต้น เด็กและเยาวชนที่ต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมและการบำบัดรักษาจึงควร
ได้รับการแก้ไขที่ตรงตามปัญหาอย่างแท้จริงและเป็นไปอย่างครอบคลุมแบบมีองค์รวม
โดยสหวิชาชีพที่มีความรู้ความสามารถเฉพาะทางในการบำบัดรักษาผู้ป่วยที่ใช้สารเสพติด
นอกจากนี้ตามเจตนารมณ์แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดี
เยาวชนและครอบครัว พ.ศ. ๒๕๕๓ ซึ่งมุ่งเน้นการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนผู้กระทำความ
ผิดมากกว่าการลงโทษ โดยคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กและเยาวชนเป็นสำคัญ ดังนั้นการ
บำบัดรักษาปัญหาการติดยาเสพติดจึงเป็นส่วนสำคัญต่อการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชน
ผู้กระทำความผิดให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น รวมถึงการลดโอกาสในการกระทำความผิดซ้ำ ศาล
เยาวชนและครอบครัวจังหวัดปทุมธานีและสถาบันบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดแห่งชาติ
บรมราชชนนี จึงจัดทำบันทึกข้อตกลงประสานความร่วมมือฉบับนี้ขึ้น

๒. วัตถุประสงค์

๒.๑ เพื่อช่วยเหลือเด็กและเยาวชนผู้กระทำความผิดที่มีปัญหาด้านสารเสพติดให้ได้รับ
การแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูตามกฎหมายและมาตรฐานการบำบัดรักษาที่ถูกต้องเหมาะสม

บันทึกความเข้าใจร่วม
Memorandum of understanding (MOU)

ระหว่าง

ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดปทุมธานีกับสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดปทุมธานี

บันทึกข้อตกลงฉบับนี้ทำขึ้น ณ ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดปทุมธานี เมื่อวันที่ ๑๑ เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๖ ระหว่างศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดปทุมธานี โดย นายพรชัย เอื้อวิริวงศ์ ตำแหน่ง ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดปทุมธานี สำนักงานตั้งอยู่ที่ ๕๗๗ หมู่ ๔ ถนนรังสิต - นครนายก ตำบลรังสิต อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี ซึ่งต่อไปนี้เรียกว่าฝ่ายที่หนึ่ง กับ สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดปทุมธานี โดย นางณัฐภัสสร สุพรรณธนะวิวัฒน์ ตำแหน่ง ผู้อำนวยการสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดปทุมธานี สำนักงานตั้งอยู่ที่ ๘๘ หมู่ ๒ ถนนปทุม - ลาดหลุมแก้ว ตำบลบ้านกลาง อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี ซึ่งต่อไปนี้เรียกว่าฝ่ายที่สอง ทั้งสองฝ่ายตกลงให้ความร่วมมือต่อกันด้านการพัฒนาระบบคุ้มครองสวัสดิภาพและการแก้ไขบำบัดฟื้นฟู เด็ก เยาวชน ซึ่งถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด โดยมุ่งหมายให้เกิดผลตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. ๒๕๕๓ เพื่อให้การแก้ไขบำบัดฟื้นฟู เด็ก เยาวชน และครอบครัวมีประสิทธิภาพ ปกป้องและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน และเพื่อ สนับสนุนการอำนวยความสะดวกธรรมให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และ ประสบการณ์ในองค์กร เพื่อพัฒนาความรู้สั่งสมข้อมูลประสบการณ์และแนวทางการแก้ไขบำบัดฟื้นฟู สามารถนำไปปรับใช้ในการดำเนินงานให้บังเกิดผลสำเร็จเป็นประโยชน์สูงสุดต่อราชการและประชาชน ภายใตกรอบข้อตกลง ดังนี้

ข้อที่ ๑ ทั้งสองฝ่ายตกลงให้ความร่วมมือในการพัฒนาปรับปรุงองค์กรให้เกิดกระบวนการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และประสบการณ์ในการดำเนินงานเพื่อการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็ก เยาวชน และครอบครัว

ข้อที่ ๒ ทั้งสองฝ่ายตกลงให้ความร่วมมือและสนับสนุนข้อมูลทางวิชาการวิทยาการใหม่ๆและความก้าวหน้าในการดำเนินงานด้านการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็ก เยาวชน และครอบครัวต่อกัน

ข้อที่ ๓ ทั้งสองฝ่ายตกลงให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมเพื่อการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็ก เยาวชน ให้สามารถกลับไปใช้ชีวิตอยู่กับครอบครัว ชุมชน และสังคมได้อย่างปกติสุข ไม่หวนกลับมากระทำผิดซ้ำ

ข้อที่ ๔ ทั้งสองฝ่ายตกลงร่วมมือและสนับสนุนในด้านการประหยัดและการใช้ทรัพยากรร่วมกัน อย่างคุ้มค่าเพื่อประโยชน์ต่อองค์กรและสังคมโดยรวม

- ๒ -

ข้อที่ ๕ ทั้งสองฝ่ายตกลงให้การสนับสนุนต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือโครงการที่มีวัตถุประสงค์ตามเจตนารมณ์และภายใต้กรอบของกฎหมาย เช่น กิจกรรมเพื่อประโยชน์ของทางราชการกับประชาชน

ข้อที่ ๖ การบังคับใช้บันทึกข้อตกลง

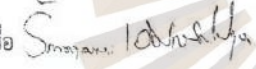
บันทึกข้อตกลงฉบับนี้ มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ผู้มีอำนาจลงนามทั้งสองฝ่ายได้ลงนามในบันทึกข้อตกลงเป็นต้นไป และทำขึ้นเป็นสองฉบับ มีข้อความถูกต้องตรงกันทุกประการ โดยผู้มีอำนาจทั้งสองฝ่ายได้อ่านและเข้าใจข้อความในบันทึกข้อตกลงเป็นอย่างดีแล้ว เห็นว่าถูกต้องตรงตามความประสงค์ จึงลงนามไว้เป็นสำคัญต่อหน้าพยานและเก็บรักษาไว้ฝ่ายละ ๑ ฉบับ

ลงชื่อ ฝ่ายที่หนึ่ง
(นายพรชัย เอื้อวิริยวงศ์)

ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลเยาวชนและครอบครัว
จังหวัดปทุมธานี

ลงชื่อ ฝ่ายที่สอง
(นางณัฐภัสสร สุนทรธนะวัฒน์)

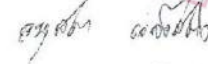
ผู้อำนวยการสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน
จังหวัดปทุมธานี

ลงชื่อ พยาน
(นางรัตนาวรรณ เลิศฤทธิ์ศรีกุล)

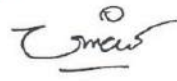
ผู้อำนวยการสำนักงานประจำศาลเยาวชน
และครอบครัวจังหวัดปทุมธานี

ลงชื่อ พยาน
(นายแสงมาศ แป้นนางรอง)

นักวิชาการอบรมและฝึกวิชาชีพ
ชำนาญการพิเศษ

ลงชื่อ พยาน
(นางสาวอนุสรรา แจ็งสว่าง)

นักจิตวิทยาปฏิบัติการ

ลงชื่อ พยาน
(นางสาวณาสุรีย์ อุทัยพิบูลย์)

นักจิตวิทยาคลินิกชำนาญการ

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	วิชัย ลอยสรวงสิน
วัน เดือน ปีเกิด	15 มีนาคม 2508
สถานที่เกิด	กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย
ประวัติการศึกษา	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางแสน ปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาวาริชศาสตร์, 2530 วิทยาลัยเทคโนโลยีสยาม วิศวกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการพลังงานและสิ่งแวดล้อม, 2563 มหาวิทยาลัยรังสิต ปรัชญาคุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาผู้นำทางสังคม ธุรกิจและการเมือง, 2567
ที่อยู่ปัจจุบัน	615/3 หมู่บ้านลัดดาภิเษก ออัสติน ถนนพระราม 2 แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพฯ 10150
สถานที่ทำงาน	บริษัท สยามอุตสาหกรรมและการผลิต จำกัด
ตำแหน่งปัจจุบัน	ผู้จัดการทั่วไป